

Journal of Penal Law and Criminology JPLC

Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi CHKD

Volume / Cilt: 9 Issue / Sayı: 2 Year / Yıl: 2021

ISSN: 2148-6646 / E-ISSN: 2602-3911

Journal of Penal Law and Criminology

Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi

Cilt / Volume: 9 Sayı / Issue: 2 Yıl / Year: 2021

Dizinler / Indexing and Abstracting

Web of Science - Emerging Sources Citation Index (ESCI)

TÜBİTAK-ULAKBİM TR Dizin

DOAJ

Journal of Penal Law and Criminology

Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi

Cilt / Volume: 9 Sayı / Issue: 2 Yıl / Year: 2021

Sahibi / Owner

Prof. Dr. Adem SÖZÜER

İstanbul Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, İstanbul, Türkiye
Istanbul University, Law Faculty, İstanbul, Turkey

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü / Responsible Manager

Dr. Öğr. Üyesi Serdar TALAS

İstanbul Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, İstanbul, Türkiye
Istanbul University, Law Faculty, İstanbul, Turkey

Yazışma Adresi / Correspondence Address

İstanbul Üniversitesi, Hukuk Fakültesi
Ceza Hukuku ve Kriminoloji Araştırma ve Uygulama Merkezi
34116 Beyazıt, Fatih - İstanbul, Türkiye
Telefon / Phone: +90 (212) 440 01 05
Faks / Fax: +90 (212) 512 41 35
E-mail: jplc@istanbul.edu.tr
<https://iupress.istanbul.edu.tr/tr/journal/jplc/home>

Yayıncı / Publisher

İstanbul Üniversitesi Yayınevi / Istanbul University Press
İstanbul Üniversitesi Merkez Kampüsü, 34452 Beyazıt,
Fatih - İstanbul, Türkiye
Telefon / Phone: +90 (212) 440 00 00

Dergide yer alan yazılardan ve aktarılan görüşlerden yazarlar sorumludur.
Authors bear responsibility for the content of their published articles.

Yayın dili Türkçe, İngilizce, Almanca, Fransızca, İspanyolca ve İtalyanca'dır.
The publication languages of the journal are Turkish, English, German, French, Spanish and Italian.

Haziran ve Aralık aylarında, yılda iki sayı olarak yayımlanan uluslararası, hakemli, açık erişimli ve bilimsel bir dergidir.
This is a scholarly, international, peer-reviewed and open-access journal published biannually in June and December.

Yayın Türü / Publication Type: Yaygın Süreli / Periodical

Journal of Penal Law and Criminology

Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi

Cilt / Volume: 9 Sayı / Issue: 2 Yıl / Year: 2021

ISSN: 2148-6646 / E-ISSN: 2602-3911

DERGİ YAZI KURULU / EDITORIAL MANAGEMENT BOARD

Baş Editör / Editor-in-Chief

Prof. Dr. Adem SÖZÜER – İstanbul Üniversitesi, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku, İstanbul, Türkiye – asozuer@istanbul.edu.tr

Baş Editör Yardımcıları / Co-Editors-in-Chief

Dr. Öğretim Üyesi Mehmet MADEN – İstanbul Üniversitesi, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku, İstanbul, Türkiye

– mehmet.maden@istanbul.edu.tr

Dr. Öğretim Üyesi Elif ERGÜNE – İstanbul Üniversitesi, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku, İstanbul, Türkiye

– elifbekar@istanbul.edu.tr

Yönetici Editör / Managing Editor

Dr. Öğretim Üyesi Abdullah Batuhan BAYTAZ – İstanbul Üniversitesi, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku, İstanbul, Türkiye

– bbaytaz@istanbul.edu.tr

Yazı Kurulu Üyeleri / Editorial Management Board Members

Doç. Dr. Koray DOĞAN – Dokuz Eylül Üniversitesi, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku, İzmir, Türkiye – koraydgn@gmail.com

Doç. Dr. E. Eylem AKSOY RETORNAZ – Galatasaray Üniversitesi, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku, İstanbul, Türkiye

– eaksoy@gsu.edu.tr

Doç. Dr. Sadık TOPRAK – İstanbul Üniversitesi, Adli Tıp Ana Bilim Dalı, İstanbul, Türkiye – sadiktoprak@istanbul.edu.tr

Doç. Dr. İtir TARI CÖMERT – Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, İstanbul, Türkiye – itirtari@gmail.com

Doç. Dr. Rifat Murat ÖNOK – Koç Üniversitesi, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku, İstanbul, Türkiye – monok@ku.edu.tr

Alan Editörleri / Section Editors

Dr. Öğretim Üyesi Derya TEKİN – İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku, İstanbul, Türkiye

– derya.tekin@medeniyet.edu.tr

Dr. Öğretim Üyesi Rahime ERBAŞ – İstanbul Üniversitesi, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku, İstanbul, Türkiye

– rerbas@istanbul.edu.tr

Dr. Öğretim Üyesi Sertaç İŞİKA – İstanbul Üniversitesi, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku, İstanbul, Türkiye

– sertacisika@istanbul.edu.tr

Dr. Araş. Gör. Muhammed Buhari ÇETİNKAYA – İstanbul Üniversitesi, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku, İstanbul, Türkiye

– buharicetinkaya@istanbul.edu.tr

Dil Editörleri / Language Editors

Elizabeth Mary EARL – İstanbul Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksek Okulu, İstanbul, Türkiye – elizabeth.earl@istanbul.edu.tr

Alan James NEWSON – İstanbul Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksek Okulu, İstanbul, Türkiye – alan.newson@istanbul.edu.tr

İstatistik Editörü / Statistics Editor

Prof. Dr. Ali Evren TUFAN – Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu, Türkiye – evren.tufan@ibu.edu.tr

Editöryal Asistanlar / Editorial Assistants

Araş. Gör. Büşra DEMİRAL BAKIRMAN – İstanbul Üniversitesi, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku, İstanbul, Türkiye

– bdemiral@istanbul.edu.tr

Araş. Gör. Eren SÖZÜER – İstanbul Üniversitesi, Genel Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı, İstanbul, Türkiye – eren.sozuer@istanbul.edu.tr

Araş. Gör. Havva Begüm TOKGÖZ – İstanbul Üniversitesi, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku, İstanbul, Türkiye

– btokgoz@istanbul.edu.tr

Araş. Gör. Muhammet KAHVECİ – İstanbul Üniversitesi, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku, İstanbul, Türkiye

– muhametkahveci@istanbul.edu.tr

Araş. Gör. Esra DİKMEN – İstanbul Üniversitesi, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku, İstanbul, Türkiye – esradikmen@istanbul.edu.tr

Araş. Gör. Yağmur ALTAY – İstanbul Üniversitesi, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku, İstanbul, Türkiye – y.altay@istanbul.edu.tr

Araş. Gör. Kanita PRUŠCANOVIĆ – Saraybosna Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Saraybosna, Bosna Hersek – k.pruscanovic@pfsa.unsa.ba

Journal of Penal Law and Criminology

Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi

Cilt / Volume: 9 Sayı / Issue: 2 Yıl / Year: 2021

ISSN: 2148-6646 / E-ISSN: 2602-3911

- Araş. Gör. Sümeyra KARINÇU KARAAĞAÇ** – İstanbul Üniversitesi, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku, İstanbul, Türkiye
– sumeyra.karincu@istanbul.edu.tr
- Araş. Gör. Meltem KARANLIK** – İstanbul Üniversitesi, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku, İstanbul, Türkiye
– meltemkaranlik@istanbul.edu.tr
- Araş. Gör. Büşra ÖZÇELİK RENÇBER** – İstanbul Üniversitesi, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku, İstanbul, Türkiye
– busraozcelik@istanbul.edu.tr

YAYIN KURULU / EDITORIAL BOARD

- Prof. Dr. Adem SÖZÜER** – İstanbul Üniversitesi, İstanbul, Türkiye – asozuer@istanbul.edu.tr
- Prof. Dr. Philip KUNIG** – Türk-Alman Üniversitesi, İstanbul, Türkiye – philip.kunig@fu-berlin.de
- Prof. Dr. Manuel Cancio MELIA** – Autonomia Üniversitesi, Madrid, İspanya – manuel.cancio@uam.es
- Prof. Dr. Dr. h.c. mult. Bahri ÖZTÜRK** – İstanbul Kültür Üniversitesi, İstanbul, Türkiye – b.ozturk@iku.edu.tr
- Prof. Dr. Gordana BUZAROVSKA** – Ss. Cyril and Methodius Üniversitesi, Üsküp, Makedonya
- Prof. Dr. Dr. Manuel EISNER** – Cambridge Üniversitesi, Cambridge, İngiltere – mpe23@cam.ac.uk
- Prof. Dr. Luigi FOFFANI** – Modena Üniversitesi, Modena, İtalya – luigi.foffani@unimore.it
- Prof. Dr. Rick LAWSON** – Leiden Üniversitesi, Leiden, Hollanda – r.a.lawson@law.leidenuniv.nl
- Prof. Dr. Vincenzo PACILLO** – Modena Üniversitesi, Modena, İtalya – vincenzo.pacillo@unimore.it
- Prof. Dr. Stephen C. THAMAN** – Saint Louis Üniversitesi, St.-Louis, Amerika Birleşik Devletleri – stephen.thaman@slu.edu
- Prof. Dr. Veli Özer ÖZBEK** – İzmir Hukuk Okulu, İzmir, Türkiye – ozerozbekmeister@gmail.com
- Prof. Dr. Ali Kemal YILDIZ** – Türk-Alman Üniversitesi, İstanbul, Türkiye – akyildiz@tau.edu.tr
- Prof. Dr. Liane WORNER** – Konstanz Üniversitesi, Konstanz, Almanya – liane.woerner@uni-konstanz.de
- Prof. Dr. Krisztina KARSAI** – Szeged Üniversitesi, Szeged, Macaristan – karsai.krisztina@juris.u-szeged.hu
- Prof. Dr. Coşkun YORULMAZ** – Koç Üniversitesi, İstanbul, Türkiye – cyorulmaz@ku.edu.tr
- Prof. Dr. Effi LAMBROPOULOU** – Panteion Üniversitesi, Athens, Yunanistan – elambro@panteion.gr
- Prof. Dr. Zeynel Temel KANGAL** – Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa, Türkiye – ztkangal@uludag.edu.tr
- Prof. Dr. Olgun DEĞİRMENÇİ** – TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Ankara, Türkiye – odegirmenci@etu.edu.tr
- Doç. Dr. Filatova Mariya ALEKSEEVNA** – Lomonosov Moskova Devlet Üniversitesi, Moskova, Rusya
- Doç. Dr. Amila FERHATOVIC** – Saraybosna Üniversitesi, Saraybosna, Bosna Hersek – a.ferhatovic@pfsa.unsa.ba
- Doç. Dr. Anna Maria Getos KALAC** – Zagreb Üniversitesi, Zagreb, Hırvatistan – anna.getos@gmail.com
- Doç. Dr. Kuzma KICHIC** – Lomonosov Moskova Devlet Üniversitesi, Moskova, Rusya – kkichik@mail.ru
- Doç. Dr. Pınar ÖLÇER** – Leiden Üniversitesi, Leiden, Hollanda – f.p.olcer@law.leidenuniv.nl
- Doç. Dr. Andra Roxana TRANDAFIR** – Bükreş Üniversitesi, Bükreş, Romanya – andra.trandafir@drept.unibuc.ro
- Dr. Nikolaos LIVOS** – Atina Üniversitesi, Atina, Yunanistan – nlivos@law.uoa.gr

DANIŞMA KURULU / ADVISORY BOARD

- Prof. Dr. Walter GROPP** – Giessen Üniversitesi, Giessen, Almanya – Walter.Gropp@recht.uni-giessen.de
- Prof. Dr. Cumhuri ŞAHİN** – Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Ankara, Türkiye – cumhur.sahin@hbv.edu.tr
- Prof. Dr. İzzet ÖZGENÇ** – Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Ankara, Türkiye – izzet.ozgenc@hbv.edu.tr
- Prof. Dr. Ahmet GÖKÇEN** – Marmara Üniversitesi, İstanbul, Türkiye – ahmet.gokcen@marmara.edu.tr
- Prof. Dr. Mustafa Ruhan ERDEM** – Yaşar Üniversitesi, İzmir, Türkiye – mustafa.erdem@yasar.edu.tr
- Prof. Dr. Mahmut KOCA** – İstanbul Medipol Üniversitesi, İstanbul, Türkiye – mahmut.koca@medipol.edu.tr

Journal of Penal Law and Criminology

Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi

Cilt / Volume: 9 Sayı / Issue: 2 Yıl / Year: 2021

ISSN: 2148-6646 / E-ISSN: 2602-3911

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

Delinquent and Risk Behaviour among High School Students in a Canadian Prairie City: A Multivariate Analysis <i>Kanada Prairie Şehrindeki Lise Öğrencileri Arasında Suçlu ve Riskli Davranış: Çok Değişkenli Bir Analiz</i> Henry P. H. CHOW	317-339
Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Silahların Eşitliği İlkesi <i>The Principle of Equality of Arms in Light of the Decisions of the Constitutional Court and European Court of Human Rights</i> Akif YILDIRIM, Ayhan KILIÇ	341-411
Non-Punitive Reaction Measures in Polish Petty Offences Law <i>Polonya Hafif Suçlar Kanunu'nda Cezalandırıcı Olmayan Tedbirler</i> Katarzyna BANASIK	413-431
Gelişmiş Batı Ülkelerinde Suç Oranlarının Düşmesinde Etkili Olan Faktörler (1990-2008) <i>Factors that Caused Decline Crime Rates in Developed Western Countries (1990-2008)</i> Zahir KIZMAZ	433-478
Spatial Distribution of Crime in Bangladesh: An Analysis <i>Bangladeş'te Suçun Mekansal Dağılımı: Bir Analiz</i> Md. Bashir Uddin KHAN, Md. Ishtiaq Ahmed TALUKDER	479-503

Dear Readers,

We are delighted to present the latest issue of the *Journal of Criminal Law and Criminology*, a publication by the Criminal Law and Criminology Research and Application Center at the Istanbul University Faculty of Law. The Center has organized scientific gatherings and conducted national and international research in the past six months.

An essential academic event organized by the Center was the 9th Law on the Bosphorus Summer School on international human rights law, which was held from July 28th to August 8th 2021. This year, the theme was “The Istanbul Convention,” and 32 academicians from 16 countries delivered 13 country reports and 12 presentations in this academic program.

The “Three Countries Seminar Program” was held from July 8th to 10th 2021. The theme of the event, i.e., “Digitization Challenges for Criminal Law Dogmatics,” a discussion took place with academicians and students who were slated to present at the conference. This meeting was sponsored by the Erasmus +Project, which is named DIGICRIMJUS. The academic event was held in Göcek, one of the natural wonders of Turkey; numerous academicians and students from Turkey, Germany, and Hungary attended the program.

Lastly, the 11th International Crime and Punishment Film Festival, which enjoys a special status among the thematic film festivals, was organized from November 26th to December 2nd 2021. This year, the theme of the festival was “Environmental Justice for All.” Owing to the COVID-19 pandemic, we had had to run the Program online last year. However, this year, we were happy to be able to deliver our presentations at the Istanbul University Doctorate Hall, albeit in a hybrid form.

In his article titled “Delinquent and Risk Behavior among High School Students in a Canadian Prairie City: A Multivariate Analysis,” Henry P. H. Chow focuses on self-control, differential association, and social bond theories in order to analyze risky and delinquent behaviors. He analyzes the relationship between students’ individual features—described by the theoretical framework as “criminogenic”—and the likelihood of these students engaging in delinquent behavior. This study by Chow opts for a persuasive research and analysis method. The data for this study were gathered from 14 high schools in Prairie City and analyzed by means of multiple linear regression. In the last section of the article, the author discusses prevention policies in light of the results of the analysis.

In their article titled “The Principle of Equality of Arms,” Akif Yıldırım and Ayhan Kılıç evaluated the “equality of arms” principle in light of the judgments passed by the European Court of Human Rights (ECHR) and the Constitutional Court. The principle of equality of arms is a restrictable right similar to the right to a fair trial. Therefore, although measures can be taken against this principle, there must be a valid reason behind such measures. When this right is restricted, the balance between the individual’s right and public interest must be restored. The authors have reviewed specific instances—including the need to ensure that the evidence is placed in the case file; court examination and consideration of the evidence; and, closing some documents to a party—wherein the principle of equality of arms becomes relevant. The authors discuss the ECHR and the Constitutional Court’s case-law principles governing the right to a fair trial.

In the article titled “Non-Punitive Reaction Measures in Polish Petty Offences Law,” Katarzyna Banasik analyzed non-punitive reaction measures, analyzing the means of educational and social

influence in this context. The author analyzes selected issues pertaining to both categories of non-punitive reaction measures, states some of the problems, and suggests the possible solutions.

In Kızmaz's article, he explores the probable reasons for the significant decline in crime rates in developed western countries. First of all, he presents to his millennial readers, statistics pertaining to crime rates in the 1960s; then, he provides summarizations of different approaches, such as the socio-economic, demographic, cultural, and legal. Therefore, Kızmaz compares the United States and Europe—which are two contrasting societies—in terms of their crime rates. He then goes on to discuss the current decline in property- and violence-based crimes. Novel policing strategies; an increase in the number of delinquents being imprisoned; limited access to weapons; and the demographic structures of Western societies have been classified as primary factors responsible for the decline in crime rates. In addition, some social changes were discussed, such as the legalization of abortion.

In the article titled "Spatial Distribution of Crime in Bangladesh: An Analysis", prepared by Md. Bashir Uddin Khan and Md. Ishtiaq Ahmed Talukder, the authors intend to focus on the spatial distribution of crime throughout the major administrative divisions of Bangladesh and to explore how it varies according to region. In the article, many analyses are made to fill the existing knowledge gap in terms of spatial distribution of crime in Bangladesh.

We hope that similar to the previous issues, this issue benefits readers and researchers and significantly enhances their knowledge on criminal law and criminology. We would like to thank the respectable authors who have honored our journal with their articles. We would also like to express our gratitude toward our respectable reviewers for their inestimable opinions as well as everyone who contributed to the preparation of this issue.

Prof. Dr. Adem SÖZÜER
Istanbul University Faculty of Law
Director of Criminal Law and Criminology Research and Application Center
Editor-in-Chief

Delinquent and Risk Behaviour among High School Students in a Canadian Prairie City: A Multivariate Analysis

Kanada Prairie Şehrindeki Lise Öğrencileri Arasında Suçlu ve Riskli Davranış: Çok Değişkenli Bir Analiz

Henry P. H. CHOW¹

¹University of Regina, Department of Sociology and Social Studies, Saskatchewan, Canada

ORCID: H.C. 0000-0001-8875-4998

ABSTRACT

Drawing primarily on the concepts of self-control, differential association, and social bond, this paper explores delinquent and risk behaviour among high school students in a Canadian prairie city. A total of 262 students attending 14 high schools participated in a self-administered questionnaire survey. The results demonstrated that a notable number of students engaged in various risk (e.g., drinking, unprotected sex, and smoking) and delinquent (e.g., use of illegal substance, theft, and vandalism) behaviour. Multiple ordinary least-squares regression analysis revealed that males, older students, and those who had parents with a lower level of education, considered religion to be less important, scored lower on the self-control scale, indicated having more close friends who used illegal drugs, and reported having been a victim of violent or property crime were shown to have a greater likelihood of risk behaviour involvement. On the other hand, male respondents and those who scored lower on the self-control scale, associated with individuals who used illegal drugs, and reported having been a victim of violent or property crime were found to be significantly more likely to engage in delinquent behaviour. Policy implications of these results for institutional interventions are briefly discussed.

Keywords: Risk and delinquent behaviour, high school students, Canadian prairie city

Submitted: 01.05.2021 • **Revision Requested:** 08.06.2021 • **Last Revision Received:** 22.06.2021 • **Accepted:** 27.07.2021 • **Published Online:** 20.10.2021

Corresponding author: Henry P. H. Chow, E-mail: henry.chow@uregina.ca

Citation: Chow, H.P.H., 'Delinquent and Risk Behaviour among High School Students in a Canadian Prairie City: A Multivariate Analysis' (2021) 9(2) Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi-Journal of Penal Law and Criminology, 317.
<https://doi.org/10.26650/JPLC2021-930301>

EXTENDED ABSTRACT

Drawing primarily on the concepts of self-control, differential association, and social bond, this paper explores delinquent and risk behaviour among high school students in a Canadian prairie city.

Data for this research were collected as part of a larger survey that was undertaken to explore adolescents' criminal victimization, risk and delinquent behaviour, and attitudes toward the police among high school students in Regina, Saskatchewan. Using a snowball sampling method, a total of 262 students attending 14 high schools participated in a self-administered questionnaire survey. All procedures were adhered to standards set forth by the Research Ethics Board of the University of Regina. Each participant was provided with a copy of an introductory letter outlining the objectives of the study and how the information gathered would be used. It also emphasized that participation was voluntary and that all information obtained would remain confidential and anonymous.

The results demonstrated that a notable number of students engaged in various risk and delinquent behaviour. Specifically, an overwhelming majority of the respondents ($n = 222$, 84.7%) reported having consumed alcohol. Three in ten ($n = 78$, 29.8%) indicated that they had engaged in unprotected sex and about a quarter reported having gambled ($n = 63$, 24.0%) or smoked ($n = 67$, 25.7%). Only a relatively small number of respondents had purchased a lottery ticket ($n = 44$, 16.7%) or taken part in a physical fight ($n = 44$, 16.8%). Concerning delinquent behaviour, two-fifths of the respondents ($n = 110$, 41.8%) indicated that they had used marijuana ($n = 110$, 41.8%). Nearly one in three admitted to having vandalized (i.e., having banged up or damaged something on purpose that did not belong to them) ($n = 80$, 30.8%). About a quarter indicated that they had committed a theft (i.e., having taken things worth \$50 or less that did not belong to them) ($n = 73$, 28.1%) or operated a vehicle while under the influence of alcohol ($n = 61$, 23.3%) or drugs ($n = 54$, 20.6%). Approximately one-fifth reported having taken a car for a ride without the owner's permission ($n = 59$, 22.5%) or beaten up another person or hurt another person on purpose ($n = 51$, 19.5%). Relatively few respondents have committed breaking and entering (i.e., having broken into a locked building other than their homes) ($n = 34$, 13.0%), sold drugs ($n = 26$, 10.0%), carried a weapon on school property ($n = 25$, 9.6%), or taken part in a gang fight ($n = 19$, 7.3%).

Multiple ordinary least-squares regression analysis revealed that males, older students, and those who had parents with a lower level of education, considered religion

to be less important, scored lower on the self-control scale, indicated having more close friends who used illegal drugs, and reported having been a victim of violent or property crime were shown to have a greater likelihood of risk behaviour involvement. On the other hand, male respondents and those who scored lower on the self-control scale, associated with individuals who used illegal drugs, and reported having been a victim of violent or property crime were found to be more likely to engage in delinquent behaviour.

Using a multivariate approach, this study explores the prevalence of adolescent risk and delinquent behaviour in a sample of high school students. It fills a lacuna in the literature on youth problem behaviour in Canada, and provides important insight into the major determinants of adolescents' risk and delinquent involvement. The findings have significant policy and practical implications for individuals (e.g., school administrators, teachers, counsellors, social workers, and law enforcement officers) and agencies (e.g., boards of education, educational institutions, community organizations, governmental agencies) working with young people in various capacities. The results may be used to develop prevention and intervention strategies for delinquent and related behaviour. Given the strong link between delinquent peer association and likelihood of delinquent activity involvement, it is essential to develop pertinent policies and procedures to effectively screen and monitor adolescents for close ties with peers who engage in unlawful and analogous behaviour. The substantial impact of self-control on both risk and delinquent behaviour underscores the importance of strengthening adolescents' self-regulation skills. In view of the close connection between criminal victimization experiences and likelihood of problem behaviour engagement, criminal justice agencies must make a concerted effort to reduce the criminal victimization risks among young people. As well, since criminal victimizations may have serious emotional, physical, psychological, and financial consequences, victim service organizations and schools should provide practical help and support to youth crime victims and to assist them in their recovery.

The findings of the present investigation should be considered in light of several methodological limitations. As this study reports data based on a non-random sample of high school students in a Canadian prairie city, caution must be exercised in interpreting the results. The reliance on cross-sectional data precludes interpretation of causality. Although respondents were assured complete confidentiality and anonymity, bias stemming from self-report and social desirability might have influenced the results.

Further exploration of variation across types of both institutions (e.g., private vs. public and religious vs. non-religious schools), students (e.g., majority vs. racial, ethnic, and minority groups), and geographic locations (e.g., rural vs. urban) would be informative. The use of a longitudinal design to ascertain the causality of the study variables would also be warranted.

1. Introduction

The issue of youth crime is a major concern for many communities across Canada. Statistics Canada (2016) revealed that Canadian youth aged 12 to 17 were more than twice as likely to be accused of a police-reported crime in 2014 than people aged 25 years and older. While youth aged 12 to 17 made up 7% of the Canadian population, they accounted for 13% of individuals accused of crime by police.

Doubtlessly, it is critically important to prevent adolescent risk (i.e., potentially harmful or dangerous) and delinquent (i.e., law-violating) behaviour. Adolescent risk behaviour may set the trajectory for a wide array of future negative outcomes. More specifically, the onset of multiple risk behaviour such as smoking, drinking, and unprotected sex are related to increased risk of lower level of educational attainment, depression, self-harm, future morbidity, and premature mortality (Huang et al., 2012; Kipping et al., 2012). Research has also linked anti-social behaviour, illicit drug and alcohol use, and smoking to suicide risk among adolescents (Bearman & Moody 2004; Brent 1995; Evans et al., 2001; Hallfors et al., 2004; Heerde et al., 2015; Kokkevi et al., 2011).

As well, there is an increased risk of adult criminality and tendency of negative personal outcomes for delinquent adolescents (Moffitt et al., 2002; Jolliffe et al., 2017). Studies have shown that engagement in delinquent behaviour such as drug dealing, physical fighting, gang involvement was linked to poor academic performance (Hirschfield & Gasper, 2011; Li & Lerner, 2011; Maguin & Loeber, 1996; Metzger et al., 2009) and negative outcomes later in adulthood, especially in terms of occupational attainment (Carter, 2019; Colman et al., 2009; Gilman, et al., 2014; Lanctôt et al., 2007; Tomlinson & Walker, 2010) and would result in further criminal offending (Dornbusch et al., 2001; Haynie, 2001; Loeber & Farrington, 2000; Patterson et al., 1989; Simons et al., 2002). There is also compelling evidence that delinquents who went through criminal processing would be more likely to re-offend (i.e., most juvenile offenders become young adult offenders) (Benda et al., 2001; Lussier et al., 2015).

2. Theoretical Framework

Engagement in risk and delinquent behaviour is determined by a myriad of personal, family, and societal factors. Understanding these two types of problem behaviour requires the use of an integrated framework. The theories of self-control (also known as the general theory of crime), differential association (i.e., association with delinquent peers), and social bond (i.e., meaningful attachment and participation in convention

activities), which are among the most influential and empirically tested theoretical perspectives for the explanation of youth risk and delinquent behaviour (McCuddy, 2021; Meldrum et al., 2009; Peterson et al., 2016; Vera & Moon, 2013), are particularly useful. These theories point primarily to the vitality of familial (i.e., parents) and non-familial (i.e., peers) relationships in the prohibition or development of problem behaviour. Early interventions to enhance parenting skills for more effective socialization of young children, to help children develop self-control, and to reduce adolescents' exposure to negative social influences (e.g., delinquent peer groups) are implied in these theories. Notably, there is compelling empirical evidence demonstrating that the implementation of early family or parent training programs aimed at improving socialization and child-rearing practices provide significant benefits for improving self-control and reducing anti-social and delinquent behaviour (Piquero et al., 2016, 2009) and that positive social influences increase self-control and reduce the likelihood of delinquency (Huijsmans et al., 2021; Walter, 2018).

According to the self-control theory proposed by Gottfredson and Hirschi (1990), low self-control is the main source of criminal behaviour and behaviour analogous to crime, and parental socialization significantly influences the development of self-control. Individuals with low self-control tend not only be impulsive, but also insensitive, physical (as opposed to mental), risk-taking, short-sighted, and non-verbal. They have a higher propensity to commit crimes and to engage in other risk behaviour. An impressive body of research demonstrates that low self-control is related to variety of deviant and criminal behaviour (Cheung & Cheung, 2008; Cretacci, 2008; de Ridder et al., 2012; Hagger et al., 2010; Jiang et al., 2020; Hope et al., 2003; Meldrum et al., 2015; McGloin et al., 2004; Moffitt et al., 2011; Pratt & Cullen, 2000; Wills et al., 2006).

The basic postulate of the social bond theory is that attachment (i.e., affective ties to significant others such as family members and peers), commitment (i.e., investment in conventional activities such as the pursuit of educational goals), involvement (i.e., time and energy devoted to participation in conventional activities such as school or religious events), and belief (i.e., adherence to societal values and rules) are four vital elements that will prevent individuals from engaging in crime (Hirschi, 1969). There is considerable empirical evidence showing support for the social bond theory in explaining the onset and persistence of criminal pathways (Cernkovich & Giordano, 1992; Chan & Chiu, 2015; Chapple et al., 2005; Cusick et al., 2012; Felson & Staff, 2006; Hart & Mueller, 2013; Peterson et al., 2016; Liu & Kaplan, 1999; Sabatine et al., 2017).

The differential association theory, which was first proposed by Sutherland (1947) as a social theory, contends that deviant behavior is learned through interaction with others in intimate personal groups. Motives, drives, rationalization, and attitudes are formed through social and cultural transmission. Individuals will break the law when they develop more law-breaking than law-abiding attitudes. As pointed out by Kaplan, Johnson, & Bailey (1987), social relationships with delinquent peers would facilitate involvement in problem behaviour and serve as a vital source of gratification by offering adolescents both personal and interpersonal rewards for engaging in delinquent behaviour. In fact, empirical studies have identified association with delinquent peers to be a consistent predictor of delinquent behavior (Evans et al., 2016; Fletcher et al., 1995; Holt et al., 2012; Pratt, et al., 2009; Thornberry et al., 1994; Warr & Stafford, 1991).

Drawing primarily on the concepts of self-control, differential association, and social bond, this paper explores delinquent and risk behaviour using a sample of high school students in Regina, Saskatchewan. This study was imperative as the province of Saskatchewan reported the highest police-reported crime severity index (i.e., the crime rate taking into account both the volume and the seriousness of offences) in the nation and the City of Regina was among the top 10 Canadian cities with the highest youth crime rate in 2019 (Moreau et al., 2020).

3. Methodology

3.1. Sample

Data for this research were collected as part of a larger survey that was undertaken to explore adolescents' criminal victimization, risk and delinquent behaviour, and attitudes toward the police among high school students in Regina (see Chow, 2021, 2014, 2011, 2008). Using a snowball sampling method, a total of 262 students attending 14 different high schools participated in a self-administered questionnaire survey. All procedures were adhered to standards set forth by the Research Ethics Board of the University of Regina. Each participant was provided with a copy of an introductory letter outlining the objectives of the study and how the information gathered would be used. It also emphasized that participation was voluntary and that all information obtained would remain confidential and anonymous.

The sample consisted of 102 (38.9%) male and 160 (61.1%) female students. Respondents ranged in age between 14 and 19, with a mean age of 15.92 years ($SD = 1.15$). Caucasian

students ($n = 228$, 87.4%) made up an overwhelming majority of the sample. Nearly all respondents ($n = 258$, 99.2%) were Canadian citizens. Over half of the sample ($n = 128$, 52.5%) indicated Catholicism as their religious affiliation. With respect to parents' education, nearly three-fifths of the respondents' fathers had received some post-secondary education ($n = 54$, 21.3%) or completed college or university ($n = 97$, 38.2%). Over two-thirds of their mothers had received some post-secondary education ($n = 77$, 29.5%) or graduated from college or university ($n = 101$, 38.7%). Regarding socio-economic status, slightly more than half of the sample ($n = 133$, 51.0%) indicated that they belonged to a middle-income family.

3.2. Measures of Key Variables

Risk behavior was an additive scale based on respondents' frequency of engagement in various risk-taking behaviour on a five-point scale ranging from 1 (0 times) to 5 (10 times or more) in the past twelve months preceding the survey, including (1) lottery ticket purchase; (2) gambling; (3) smoking; (4) drinking; (5) physical fight; and (6) unprotected sex.

Delinquent behaviour was an additive scale assessed on respondents' frequency of participation in various unlawful activities in the past twelve months on a five-point scale (1 = 0 times to 5 = 10 times or more), including having (1) taken a car for ride without the owner's permission; (2) banged up or damaged something on purpose that did not belong to you; (3) sold drugs such as marijuana or hashish (4) taken things worth \$50 or less that did not belong to you; (5) beaten up anyone or hurt anyone on purpose, not counting fights you may have had with a brother or a sister; (6) broken into a locked building, other than your home; (7) taken part in a gang fight; (8) driven a car or other vehicle while under the influence of alcohol; (9) driven a car or other vehicle while under the influence of drugs; (10) used marijuana; and (11) carried a weapon such as a gun, knife, or club on school property.

3.3. Analytic Strategy

Descriptive and inferential analyses were conducted using the Statistical Package for the Social Sciences (IBM SPSS Statistics 26). The internal consistency of all scales used was assessed by Cronbach's alpha reliability test. Two multiple ordinary least-squares (OLS) regression models were constructed to identify the major determinants of respondents' engagement in risk and delinquent behaviour.

4. Major Findings

4.1. Engagement in Risk and Delinquent Behaviour

Respondents were asked to report the frequency of engaging in various risk behaviour in the past twelve months. As shown in Table 1, an overwhelming majority of the respondents ($n = 222$, 84.7%) reported having consumed alcohol. Three in ten ($n = 78$, 29.8%) indicated that they had engaged in unprotected sex and about a quarter reported having gambled ($n = 63$, 24.0%) or smoked ($n = 67$, 25.7%). Only a relatively small number of respondents had purchased a lottery ticket ($n = 44$, 16.7%) or taken part in a physical fight ($n = 44$, 16.8%).

Table 1. Risk Behaviour

	Yes	No
	n (%)	n (%)
Lottery ticket	44 (16.7)	219 (83.3)
Gambling	63 (24.0)	200 (76.0)
Smoking	67 (25.7)	194 (74.3)
Drinking	222 (84.7)	40 (15.3)
Physical fight	44 (16.8)	218 (83.2)
Unprotected sex	78 (29.8)	184 (70.2)

Concerning delinquent behaviour, respondents' frequency of engaging in different illegal activities during the twelve-month period preceding the survey is displayed in Table 2. Specifically, two-fifths ($n = 110$, 41.8%) indicated that they had used marijuana ($n = 110$, 41.8%). Nearly one in three admitted to having vandalized (i.e., having banged up or damaged something on purpose that did not belong to them) ($n = 80$, 30.8%). About a quarter indicated that they had committed a theft (i.e., having taken things worth \$50 or less that did not belong to them) ($n = 73$, 28.1%) or operated a vehicle while under the influence of alcohol ($n = 61$, 23.3%) or drugs ($n = 54$, 20.6%). Approximately one-fifth reported having taken a car for a ride without the owner's permission ($n = 59$, 22.5%) or beaten up another person or hurt another person on purpose ($n = 51$, 19.5%). Relatively few respondents have committed breaking and entering (i.e., having broken into a locked building other than their homes) ($n = 34$, 13.0%), sold drugs ($n = 26$, 10.0%), carried a weapon on school property ($n = 25$, 9.6%), or taken part in a gang fight ($n = 19$, 7.3%).

Table 2. Delinquent Behaviour

	0 times	1 time	2-3 times	4-9 times	≥10 times	M (SD)
	n (%)	n (%)	n (%)	n (%)	n (%)	
Taken a car for a ride without the owner's permission	203 (77.5)	22 (8.4)	26 (9.9)	8 (3.1)	3 (1.1)	1.42 (.87)
Banged up or damaged something on purpose that did not belong to you	180 (69.2)	39 (15.0)	23 (8.8)	7 (2.7)	11 (4.2)	1.58 (1.05)
Sold drugs (such as marijuana or hashish)	235 (90.0)	7 (2.7)	8 (3.1)	5 (1.9)	6 (2.3)	1.24 (.80)
Taken things worth \$50 or less that did not belong to you	187 (71.9)	23 (8.8)	21 (8.1)	7 (2.7)	22 (8.5)	1.67 (1.25)
Beat up anyone or hurt anyone on purpose, not counting fights you may have had with a brother or a sister	210 (80.5)	19 (7.3)	18 (6.9)	5 (1.9)	9 (3.4)	1.41 (.95)
Broken into a locked building, other than your home	228 (87.0)	13 (5.0)	14 (5.3)	3 (1.1)	4 (1.5)	1.25 (.74)
Taken part in a gang fight	242 (92.7)	7 (2.7)	6 (2.3)	2 (.8)	4 (1.5)	1.16 (.64)
Driven a car or other vehicle while under the influence of alcohol	201 (76.7)	37 (14.1)	12 (4.6)	4 (1.5)	8 (3.1)	1.40 (.89)
Driven a car or other vehicle while under the influence of drugs	208 (79.4)	26 (9.9)	7 (2.7)	3 (1.1)	18 (6.9)	1.46 (1.09)
Used marijuana (also known as cannabis, "Grass", "Pot", "Hashish", "Hash", Hash oil).	153 (58.2)	31 (11.8)	16 (6.1)	12 (4.6)	51 (19.4)	2.15 (1.60)
Carried a weapon such as a gun, knife, or club on school property	236 (90.4)	9 (3.4)	7 (2.7)	2 (0.8)	7 (2.7)	1.22 (.77)

4.2. Multivariate Analysis

To explore the major determinants of respondents' engagement in risk and delinquent behaviour, two multiple OLS regression models were constructed. The operational definitions of the predictor variables included in the models are presented in the Appendix.

As displayed in Table 3, the overall multiple OLS regression model for engagement in risk behaviour was significant ($F(15, 247) = 15.227, p < .001$) and explained 44.8% of the variance. Sex ($b = .105, p < .05$), age ($b = .123, p < .05$), parents' education ($b = -.141, p < .01$), vitality of religion ($b = -.140, p < .01$), differential association ($b = .183, p < .001$), self-control ($b = -.175, p < .01$), property crime victimization ($b =$

.107, $p < .05$), and violent crime victimization ($b = .235, p < .001$) were associated with engagement in risk behaviour significantly. More specifically, males, older students, and those who had parents with a lower level of education, considered religion to be less important, scored lower on self-control, reported more close friends who used illegal drugs, and indicated having been a victim of a property or violent crime were found to have a greater likelihood of risk behaviour involvement.

With respect to engagement in delinquent behaviour, the overall multiple OLS regression model was significant ($F(15, 247) = 13.765, p < .001$) and explained 42.2% of the variance. Sex ($b = .143, p < .01$), differential association ($b = .169, p < .01$), self-control ($b = -.351, p < .001$), property crime victimization ($b = .131, p < .01$), and violent crime victimization ($b = .192, p < .001$) were found to be significantly related to engagement in unlawful activities. In particular, male students and those who scored lower on the self-control scale, indicated having more close friends who used illegal drugs, and reported having been a victim of a violent or property crime were found to be more likely to engage in delinquent behaviour.

Table 3. Multiple OLS regression models predicting risk and delinquent behaviour

	Risk Behaviour		Delinquent Behaviour	
	b	β	b	β
Sex	.291	.105 *	.726	.143 **
Age	.341	.123 *	-.105	-.021
Religious affiliation	.038	.014	-.425	-.084 +
Vitality of religion	-.146	-.140 **	-.094	-.049
Socio-economic status	.160	.093 +	-.139	-.044
Employment status	.073	.027	.061	.012
Parents' education	-.113	-.141 **	-.103	-.070
Attitude toward school	-.055	-.086	-.032	-.027
Academic performance	-.240	-.074	.139	.023
Familial support and relationships	-.015	-.039	-.007	-.010
Participation in conventional activities	-.005	-.028	-.017	-.050
Differential association	.540	.183 ***	.913	.169 **
Self-control	-.015	-.175 **	-.056	-.351 ***
Property crime victimization	.294	.107 *	.660	.131 **
Violent crime victimization	.856	.235 ***	1.283	.192 ***
(Constant)	3.782 ***		7.296 ***	
F	(15, 247) = 15.227 ***		(15, 247) = 13.765 ***	
R ²	.479		.455	
Adjusted R ²	.448		.422	
N	262		262	

+ $p < .10$; * $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$

5. Discussion

Using data collected from a survey of high school students in a Canadian prairie city, this paper explores the respondents' engagement in various risk and delinquent behaviour. The investigation incorporated a broad range of explanatory variables to account for their behaviour, including violent and property crime victimization experiences, attitudes toward school, academic performance, familial support and relationships, self-control, participation in conventional activities, and differential association. The results have revealed that respondents engaged in a wide range of risk and delinquent behaviour and that a number of socio-demographic and contextual variables were shown to be related to respondents' different levels of risk and delinquent involvement.

Among the various socio-demographic variables, age emerged to be a significant predictor of risk behaviour in this analysis. Younger respondents were revealed to be associated with an increased likelihood of engaging in such behaviour. Indeed, age has long been regarded as a strong correlate of risk and delinquent behaviour. Following the age-crime curve, the prevalence of offending increases during early adolescence, peaks in middle adolescence, and declines steadily thereafter (Duell et al., 2018; McCord et al., 2001).

Sex was found to be a significant predictor of both risk and delinquent behaviour. This is unsurprising as sex has been regarded as the strongest predictor of criminal behaviour, with males exhibiting both a higher prevalence and frequency of offending than females (Broidy et al., 2003; Liljeberg et al., 2010; Gutierrez & Shoemaker, 2008; Kempf-Leonard et al., 2001; Rebellon et al., 2016; Moffitt & Caspi, 2001; Moore & Hagedorn 2001; Steffensmeier & Schwartz, 2009; Titzmann et al., 2014). Notably, Gottfredson and Hirschi (1990) have even asserted that sex differences appeared to be invariant across time and space.

Furthermore, vitality of religion was found to be reciprocally associated with risk behaviour. Adolescents who considered religion to be important in their lives were less likely to engage in risk behaviour. This finding is congruent with earlier studies which have demonstrated that religious participation and perceived importance of religion were significantly related to a reduced likelihood of delinquent behaviour engagement and illicit drug use (Bartkowski et al., 2008; Benda & Corwyn, 1997; Jang et al., 2008; Kelly et al., 2015; Miller, & Vuolo, 2018; Regnerus & Elder, 2003; Smith, 2003).

Regarding parents' education, respondents whose parents had higher levels of education were shown to be less likely to engage in risk behaviour. This may be attributed to better parenting practices as studies have revealed the strong relationship between parents' educational attainment and their knowledge, values, beliefs, and goals about childrearing and child development (Dubow et al., 2009; Morawska et al., 2009; Waylen & Stewart-Brown 2010). In fact, a substantial body of research has ascertained the strong association between effective parenting practices (e.g., parental supervision and recognition of deviant behaviour) and anti-social and problem behavior in children and adolescents (Hoeve et al., 2009; Sentse et al., 2009).

In addition to the socio-demographic variables, criminal victimization emerged as a significant contributing factor. Both property and violent crime victimization experiences were found to be predictive of risk and delinquent behaviour (Cooley et al., 2015; Cullen et al., 2008; Elrod & Soderstrom, 2008; Hong et al., 2017; Jackson et al., 2013; Vogel & Keith, 2015; Ousey et al., 2015; Schreck et al., 2017; Turanovic & Pratt, 2013; Wong & Schonlau, 2013; Zeman & Bressan, 2008). Previous studies have linked direct and indirect criminal victimization to a variety of negative psychological and physical outcomes, such as ailing mental health, substance use, decreased academic performance, and lower expectations for future success (Hinton et al., 2020; Pinchevsky et al., 2014). Indeed, victims' delinquent behaviour may be related to their attempt to prevent further harm, to seek revenge against individuals who they believe are accountable for the harm, or to alleviate their negative feelings (Agnew, 2002).

Consonant with the self-control theory, this research corroborates findings from earlier studies that adolescents who scored lower on the self-control scale were significantly associated with higher levels of involvement in risk and law-violating behaviour (Chan & Chui, 2015; Hay, 2001; Leas & Mellor, 2000). It is noteworthy that Pratt and Cullen's (2000) meta-analysis of the research literature on self-control and crime has demonstrated the vitality of self-control regardless of how this concept was measured (i.e., attitudinal vs. behavioural measures), what type of sample was used (e.g., community vs. offender populations and racially homogeneous vs. racially integrated groups), how the study was designed (i.e., longitudinal vs cross-sectional), what variables were included (i.e., whether variables from other competing theories were used), or how the outcome variable (i.e., crime or other forms of analogous behaviour) was conceptualized.

Finally, this analysis lends credence to the vitality of differential association on both risk and delinquent behaviour. This finding, which has been well-documented in the

literature (Bowman et al., 2007; Kim & Goto, 2000; Lipsey & Derzon, 1998; Liu & Liu, 2016; Matsueda & Anderson, 1998), underscores the negative impacts of having direct and indirect interaction with individuals who engage in unlawful activities.

6. Conclusion

Using a multivariate approach, this study explores the prevalence of adolescent risk and delinquent behaviour in a sample of high school students. It fills a lacuna in the present literature on youth problem behaviour in Canada, and provides important insight into the major determinants of adolescents' risk and delinquent involvement in Regina.

The findings have significant policy and practical implications for individuals (e.g., school administrators, teachers, counsellors, social workers, and law enforcement officers) and agencies (e.g., boards of education, educational institutions, community organizations, and governmental agencies) working with young people in various capacities. The results may be used to develop prevention and intervention strategies for delinquent and related behaviour. Given the strong link between delinquent peer association and likelihood of delinquent activity involvement, it is essential to develop pertinent policies and procedures to effectively screen and monitor adolescents for close ties with peers who engage in unlawful and analogous behaviour. The substantial impact of self-control on both risk and delinquent behaviour underscores the importance of strengthening adolescents' self-regulation skills. In view of the close connection between criminal victimization experiences and likelihood of problem behaviour engagement, criminal justice agencies must make a concerted effort to reduce the criminal victimization risks among young people. As well, since criminal victimizations may have serious emotional, physical, psychological, and financial consequences, victim service organizations and schools should provide practical help and support to youth crime victims and to assist them in their recovery.

The results of the present investigation should be considered in light of several methodological limitations. As this study reports data based on a non-random sample of high school students in a Canadian prairie city, caution must be exercised in interpreting the findings. The reliance on cross-sectional data precludes interpretation of causality. Although respondents were assured complete confidentiality and anonymity, bias stemming from self-report and social desirability might have influenced the results. Further exploration of variation across types of both institutions (e.g., private vs. public and religious vs. non-religious schools), students (e.g., majority vs. racial, ethnic, and minority groups), and geographic locations (e.g., rural vs. urban) would be informative. The use of a longitudinal design to ascertain the causality of the study variables would also be warranted.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: This research was funded by the Social Sciences and Humanities Research Council of Canada and the President's Office of the University of Regina.

References

- Agnew, R. (2002). Experienced, vicarious, and anticipated strain: An exploratory study on physical victimization and delinquency. *Justice Quarterly*, 19, 603-632.
- Bartkowski, J.P., Xiaohe, X., & Levin, M.L. (2008). Religion and child development: Evidence from the early childhood longitudinal study. *Social Science Research*, 37, 18-36.
- Bearman, P.S., & Moody, J. (2004). Suicide and friendships among American adolescents. *American Journal of Public Health*, 94(1), 89-95.
- Benda, B.B., & Corwyn, R.F. (1997). Religion and delinquency: The relationship after considering family and peer influences. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 36(1), 81-92.
- Benda, B.B., Corwyn, R.F., & Toombs, N.J. (2001). Recidivism among adolescent serious offenders: Prediction of entry into the correctional system for adults. *Criminal Justice and Behavior*, 28(5), 588-613.
- Bowman, M.A., Prelow, H.M., & Weaver, S.R. (2007). Parenting behaviors, association with deviant peers, and delinquency in African American adolescents: A mediated-moderation model. *Journal of Youth and Adolescence*, 36, 517-527.
- Brent, D.A. (1995). Risk factors for adolescent suicide and suicidal behavior: Mental and substance abuse disorders, family environmental factors, and life stress. *Suicide and Life-Threatening Behavior*, 25, 52-63.
- Broidy, L.M., Nagin, D.S., Tremblay, R.E., Bates, J.E., Brame, B., Dodge, K. A., Fergusson, D., Horwood, J.L., Loeber, R., Laird, R., Lynam, D.R., Moffitt, T.E., Pettit, G. S., & Vitaro, F. (2003). Developmental trajectories of childhood disruptive behaviors and adolescent delinquency: A six-site, cross-national study. *Developmental Psychology*, 39(2), 222-245.
- Carter, A. (2019). The consequences of adolescent delinquent behavior for adult employment outcomes. *Journal of Youth and Adolescence*, 48(1), 17-29.
- Cernkovich, S.A., & Giordano, P.C. (1992). School bonding, race, and delinquency. *Criminology*, 30(2), 261-291.
- Chan, H.C.O., & Chui, W.H. (2015). Social bond and self-reported nonviolent and violent delinquency: A study of traditional low risk, at-risk, and adjudicated male Chinese adolescents. *Child Youth Care Forum*, 44, 711-730.
- Chapple, C.L., Tyler, K.A., & Bersani, B.E. (2005). Child neglect and adolescent violence: Examining the effects of self-control and peer rejection. *Violence and Victims*, 20(1), 39-53.
- Cheung, N.W.T., & Cheung, Y.W. (2008). Self-control, social factors, and delinquency: A test of the general theory of crime among adolescents in Hong Kong. *Journal of Youth and Adolescence*, 37, 412-430.
- Chow, H.P.H. (2021, February 8). Predicting youth risk and delinquent behaviour: Findings from a survey of high school students in Regina. Paper presented at Graduate Seminar Series, Department of Sociology and Social Studies, University of Regina.
- Chow, H.P.H. (2014, November 19). Youth risk and delinquent behaviour in Regina: Some survey findings. Poster presentation at the 2014 GIS & Data Expo, Data Library Services, University of Regina.
- Chow, H.P.H. (2011). Adolescent attitudes toward the police in a western Canadian city. *Policing: An International Journal of Police Strategies and Management*, 34(4), 638-653.
- Chow, H.P.H. (2008). *Risk behaviour, criminal victimization, and perceptions of the police: A survey of high school students in Regina*. University of Regina, Regina, Saskatchewan.
- Colman, I., Murray, J., Abbott, R.A., Maughan, B., Kuh, D., Croudace, T.J., & Jones, P.B. (2009). Outcomes of conduct problems in adolescence: 40 year follow-up of national cohort. *British Medical Journal*, 338(7688), 208-211.

- Cooley, J.L., Fite, P.J., Rubens, S.L., & Tunno, A.M. (2015). Peer victimization, depressive symptoms, and rule-breaking behavior in adolescence: the moderating role of peer social support. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 37(3), 512-522.
- Cretacci, M.A. (2008). A general test of self-control theory: Has its importance been exaggerated? *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 52, 538-553.
- Cullen, F.T., Unnever, J.D., Hartman, J.L., Turner, M.G., & Agnew, R. (2008). Gender, bullying victimization, and juvenile delinquency: A test of general strain theory. *Victims & Offenders*, 3(4), 346-364.
- Cusick, G.R., Havlicek, J.R., & Courtney, M.E. (2012). Risk for arrest: the role of social bonds in protecting foster youth making the transition to adulthood. *American Journal of Orthopsychiatry*, 82(1), 19-31.
- de Ridder, D.T.D., Lensvelt-Mulders, G., Finkenauer, C., Stok, F.M., & Baumeister, R.F. (2012). Taking stock of self-control: A meta-analysis of how trait self-control relates to a wide range of behaviors. *Personality and Social Psychology Review*, 16(1), 76-99.
- Dornbusch, S.M., Erickson, K.G., Laird, J., & Wong, C.A. (2001). The relation of family and school attachment to adolescent deviance in diverse groups and communities. *Journal of Adolescent Research*, 16, 396-422.
- Dubow, E.F., Boxer, P., & Huesmann, L.R. (2009). Long-term effects of parents' education on children's educational and occupational success: Mediation by family interactions, child aggression, and teenage aspirations. *Merrill-Palmer Quarterly*, 55(3), 224-249.
- Duell, N., Steinberg, L., Icenogle, G., Chein, J., Chaudhary, N., Di Giunta, L., Dodge, K. A., Fanti, K.A., Lansford, J.E., Oburu, P., Pastorelli, C., Skinner, A.T., Sorbring, E., Tapanya, S., Uribe Tirado, L.M., Alampay, L.P., Al-Hassan, S.M., Takash, H., Bacchini, D., & Chang, L. (2018). Age patterns in risk taking across the world. *Journal of Youth and Adolescence*, 47(5), 1052-1072.
- Elrod, P., & Soderstrom, I.R. (2008). Theoretical predictors of delinquency in and out of school among a sample of rural public school youth. *Southern Rural Sociology*, 23(2), 131-156.
- Evans, S.Z., Simons, L.G., & Simons, R.L. (2016). Factors that influence trajectories of delinquency throughout adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 45(1), 156-171.
- Evans, W.P., Ricardo, M.M., Betts, S., & Silliman, B. (2001). Adolescent suicide risk and peer-related violent behaviors and victimization. *Journal of Interpersonal Violence*, 16(12), 1330-1349.
- Felson, R.B., & Staff, J. (2006). Explaining the academic performance-delinquency relationship. *Criminology*, 44(2), 299-320.
- Fletcher, A.C., Darling, N.E., Steinberg, L., & Dornbusch, S. (1995). The company they keep: Relation of adolescents' adjustment and behavior to their friends' perceptions of authoritative parenting in the social network. *Developmental Psychology*, 31(2), 300-310.
- Gilman, A.B., Hill, K.G., & Hawkins, D.J. (2014). Long-term consequences of adolescent gang membership for adult functioning. *American Journal of Public Health*, 104(5), 938-945.
- Gottfredson, M.R., & Hirschi, T. (1990). *A general theory of crime*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Gutierrez, F.C., & Shoemaker, D.J. (2008). Self-reported delinquency of high school students in metro manila: gender and social class. *Youth & Society*, 40(1), 55-85.
- Hagger, M.S., Wood, C., Stiff, C., & Chatzisarantis, N.L.D. (2010). Ego depletion and the strength model of self-control: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 136, 495-525.
- Hallfors, D.D., Waller, M.W., Ford, C.A., Halpern, C.T., Brodish, P.H., & Iritani, B. (2004). Adolescent depression and suicide risk: association with sex and drug behavior. *American Journal of Preventive Medicine*, 27(3), 224-231.
- Hart, C.O., & Mueller, C.E. (2013). School delinquency and social bond factors: Exploring gendered differences among a national sample of 10th graders. *Psychology in the Schools*, 50(2), 116-133.
- Hay, C. (2001). Parenting, self-control, and delinquency: A test of self-control theory. *Criminology*, 39(3), 707-736.
- Haynie, D.L. (2001). Delinquent peers revisited: Does network structure matter? *American Journal of Sociology*, 106, 1013-1057.

- Heerde, J.A., Toumbourou, J.W., Hemphill, S.A., Herrenkohl, T.I., Patton, G.C., & Catalano, R.F. (2015). Incidence and course of adolescent deliberate self-harm in Victoria, Australia, and Washington State. *Journal of Adolescent Health, 57*(5), 537-544.
- Hinton, M.E., Tillyer, M.S., & Tillyer, R. (2020). Victimization, offending, and expectations for future success among high-risk youth. *Deviant Behavior, 1*-15.
- Hirschfield, P.J., & Gasper, J. (2011). The relationship between school engagement and delinquency in late childhood and early adolescence. *Journal of Youth and Adolescence, 40*, 3-22.
- Hirschi, T. (1969). *Causes of delinquency*. Berkeley: University of California Press.
- Hoeve, M., Dubas, J.S., Eichelsheim, V.I., Van der Laan, P.H., Smeenk, W., & Stams, G.J. (2009). The relationship between parenting and delinquency: A meta-analysis. *Journal of Abnormal Child Psychology, 37*, 749-775.
- Holt, T.J., Bossler, A.M., & May, D.C. (2012). Low self-control, deviant peer associations, and juvenile cyberdeviance. *American Journal of Criminal Justice, 37*, 378-395.
- Hong, J.S., Kim, D.H., & Piquero, A.R. (2017). Assessing the links between punitive parenting, peer deviance, social isolation and bullying perpetration and victimization in south Korean adolescents. *Child Abuse & Neglect, 73*, 63-70.
- Hope, T.L., Grasmick, H.G., & Pointon, L.J. (2003). The family in Gottfredson and Hirschi's general theory of crime: Structure, parenting, and self-control. *Sociological Focus, 36*, 291-311.
- Huang, D.Y., Lanza, H.I., Murphy, D.A., & Hser, Y.I. (2012). Parallel development of risk behaviors in adolescence: Potential pathways to co-occurrence. *International Journal of Behavioral Development, 36*(4), 247-257.
- Huijsmans, T., Nivette, A.E., Eisner, M., & Ribeaud, D. (2021). Social influences, peer delinquency, and low self-control: An examination of time-varying and reciprocal effects on delinquency over adolescence. *European Journal of Criminology, 18*(2), 192-212.
- Jackson, C.L., Hanson, R.F., Amstadter, A.B., Saunders, B.E., & Kilpatrick, D.G. (2013). The longitudinal relation between peer violent victimization and delinquency: Results from a national representative sample of U.S. adolescents. *Journal of Interpersonal Violence, 28*(8), 1596-1616.
- Jang, S.J., Bader, C., & Johnson, B. (2008). The cumulative advantage of religiosity in preventing drug use. *Journal of Drug Issues, 38*, 771-798.
- Jiang, X., Chen, X., & Zhuo, Y. (2020). Self-control, external environment, and delinquency: A test of self-control theory in rural China. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology, 64*(16), 1696-1716.
- Jolliffe, D., Farrington, D.P., Piquero, A.R., MacLeod, J.F., & Van de Weijer, S. (2017). Prevalence of life-course-persistent, adolescence-limited, and late-onset offenders: A systematic review of prospective longitudinal studies. *Aggression and Violent Behavior, 33*, 4-14.
- Kaplan, H.B., Johnson, R.J., & Bailey, C.A. (1987). Deviant peers and deviant behavior: Further elaboration of a model. *Social Psychological Quarterly, 50*, 277-284.
- Kelly, P.E., Polanin, J.R., Jang, S.J., & Johnson, B.R. (2015). Religion, delinquency, and drug use: A meta-analysis. *Criminal Justice Review, 40*(4), 505-523.
- Kempf-Leonard, K., Tracy, P.E., & Howell, J.C. (2001). Serious, violent, and chronic juvenile offenders: The relationship of delinquency career types to adult criminality. *Justice Quarterly, 18*(3), 449-478.
- Kim, T.E., & Goto, S.G. (2000). Peer delinquency and parental social support as predictors of Asian American adolescent delinquency. *Deviant Behavior, 21*, 331-347.
- Kipping, R.R., Campbell, R.M., MacArthur, G.J., Gunnell, M., & Hickman, M. (2012). Multiple risk behaviour in adolescence. *Journal of Public Health, 34*(S1), i1-i2.
- Kokkevi, A., Rotsika, V., Arapaki, A., & Richardson, C. (2011). Changes in associations between psychosocial factors and suicide attempts by adolescents in Greece from 1984 to 2007. *European Journal of Public Health, 21*(6), 694-698.
- Lanctôt, N., Cernkovich, S.A., & Giordano, P.C. (2007). Delinquent behavior, official delinquency, and gender: Consequences for adulthood functioning and well-being. *Criminology, 45*, 131-157.

- Leas, L., & Mellor, D. (2000). Prediction of delinquency: The role of depression, risk-taking, and parental attachment. *Behaviour Change*, 17(3), 155-166.
- Li, Y., & Lerner, R.M. (2011). Trajectories of school engagement during adolescence: Implications for grades, depression, delinquency, and substance use. *Developmental Psychology*, 47, 233-247.
- Liljeberg, J.F., Eklund, J.M., Fritz, M.V., & af Klinteberg, B. (2010). Poor school bonding and delinquency over time: Bidirectional effects and sex differences. *Journal of Adolescence*, 34(1), 1-9.
- Lipsey, M.W., & Derzon, J.H. (1998). Predictors of violent or serious delinquency in adolescence and early adulthood: A synthesis of longitudinal research. In R. Loeber & D.P. Farrington (Eds.), *Serious and violent juvenile offenders: Risk factors and successful interventions* (pp. 86-105). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Liu, J., & Liu, S. (2016). Are children of rural migrants more delinquent than their peers? A comparative analysis of delinquent behaviors in the City of Guangzhou, China. *Crime, Law and Social Change*, 66(5), 465-489.
- Liu, X., & Kaplan, H.B. (1999). Explaining the gender difference in adolescent delinquent behavior: a longitudinal test of mediating mechanisms. *Criminology*, 37, 195-215.
- Loeber, R., & Farrington, D.P. (2000). Young children who commit crime: Epidemiology, developmental origins, risk factors, early interventions, and policy implications. *Development and Psychopathology*, 12(4), 737-762.
- Lussier, P., McCuish, E., & Corrado, R.R. (2015). The adolescence-adulthood transition and desistance from crime: Examining the underlying structure of desistance. *Journal of Developmental and Life-Course Criminology*, 1, 87-117.
- Maguin, E., & Loeber, R. (1996). Academic performance and delinquency. *Crime and Justice*, 20, 145-264.
- Matsueda, R.L., & Anderson, K. (1998). The dynamics of delinquent peers and delinquent behavior. *Criminology*, 36(2), 269-299.
- McCord, J., Widom, C.S., & Crowell, N.A. (Eds.) (2001). *Juvenile Crime, Juvenile Justice. Panel on Juvenile Crime: Prevention, Treatment, and Control*. Washington, DC: National Academies Press.
- McCuddy, Timothy. (2021). Peer delinquency among digital natives: The cyber context as a source of peer influence. *The Journal of Research in Crime and Delinquency*, 58(3), 306-342.
- McGloin, J.M., Pratt, T.C., & Maahs, J. (2004). Rethinking the IQ–delinquency relationship: A longitudinal analysis of multiple theoretical models. *Justice Quarterly*, 21, 603-631.
- Meldrum, R.C., Barnes, J.C. & Hay, C. (2015). Sleep deprivation, low self-control, and delinquency: A test of the strength model of self-control. *Journal of Youth and Adolescence*, 44, 465-477.
- Meldrum, R.C., Young, J.T.N., & Weerman, F.M. (2009). Reconsidering the effect of self-control and delinquent peers. *The Journal of Research in Crime and Delinquency*, 46(3), 353-376.
- Metzger, A., Crean, H.F., & Forbes-Jones, E.L. (2009). Patterns of organized activity participation in urban, early adolescents: Associations with academic achievement, problem behaviors, and perceived adult support. *The Journal of Early Adolescence*, 29, 426-442.
- Miller, T., & Vuolo, M. (2018). Examining the anti-ascetic hypothesis through social control theory: Delinquency, religion, and reciprocity across the early life course. *Crime and Delinquency*, 64(11), 1458-1488.
- Moffitt, T.E., Arseneault, L., Belsky, D., Dickson, N., Hancox, R.J., Harrington, H., Houts, R., Poulton, R., Roberts, B.W., Ross, S., Sears, M.R., Thomson, W.M., & Caspi, A. (2011). A gradient of childhood self-control predicts health, wealth, and public safety. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, 108(7), 2693-2698.
- Moffitt, T.E., Caspi, A., Harrington, H., & Milne, B.J. (2002). Males on the life-course-persistent and adolescence-limited antisocial pathways: Follow-up at age 26 years. *Development and Psychopathology*, 14(1), 179-207.
- Moffitt, T.E., & Caspi, A. (2001). Childhood predictors differentiate life-course persistent and adolescence-limited antisocial path-ways among males and females. *Development and Psychopathology*, 13, 355-375.
- Moore, J., & Hagedorn, J., Department of Justice, Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention. (2001). *Female gangs: A focus on research* (NCJ Publication No. 188159).

- Morawska, A., Winter, L., & Sanders, M.R. (2009). Parenting knowledge and its role in the prediction of dysfunctional parenting and disruptive child behaviour. *Child: Care, Health and Development*, 35, 217-226.
- Moreau, G., Jaffray, B., & Armstrong, A. (2020). Police-reported crime statistics in Canada, 2019. Canadian Centre for Justice and Community Safety Statistics, Statistics Canada.
- Ousey, G.C., Wilcox, P., & Schreck, C.J. (2015). Violent victimization, confluence of risks and the nature of criminal behavior: Testing main and interactive effects from Agnew's extension of general strain theory. *Journal of Criminal Justice*, 43, 164-173.
- Patterson, G., DeBaryshe, B., & Ramsey, E. (1989). A developmental perspectives on antisocial behavior. *American Psychologist*, 44, 329-335.
- Peterson, B.E., Lee, D., Henninger, A.M., & Cubellis, M.A. (2016). Social bonds, juvenile delinquency, and Korean adolescents. *Crime and Delinquency*, 62(10), 1337-1363.
- Pinchevsky, G.M., Fagan, A.A., & Wright, E.M. (2014). Victimization experiences and adolescent substance use: Does the type and degree of victimization matter? *Journal of Interpersonal Violence*, 29, 299-319.
- Piquero, A.R., Farrington, D.P., Welsh, B.C., Tremblay, R., & Jennings, W. (2009). Effects of early family/parent training programs on antisocial behavior and delinquency. *Journal of Experimental Criminology*, 5(2), 83-120.
- Piquero, A.R., Jennings, W.G., Diamond, B., Farrington, D.P., Tremblay, R.E., Welsh, B.C., & Gonzalez, J.M.R. (2016). A meta-analysis update on the effects of early family/parent training programs on antisocial behavior and delinquency. *Journal of Experimental Criminology*, 12(2), 229-248.
- Pratt, T.C., & Cullen, F.T. (2000). The empirical status of Gottfredson and Hirschi's general theory of crime: A meta-analysis. *Criminology*, 38, 931-964.
- Pratt, T.C., Cullen, F.T., Sellers, C.S., Winfree, L.T., Madensen, T.D., Daigle, L.E., Fearn, N.E., & Gau, J.M. (2009). The empirical status of social learning theory: A meta-analysis. *Justice Quarterly*, 27, 765-802.
- Rebellon, C.J., Manasse, M.E., Agnew, R., Van Gundy, K.T., & Cohn, E.S. (2016). The relationship between gender and delinquency: Assessing the mediating role of anticipated guilt. *Journal of Criminal Justice*, 44, 77-88.
- Regnerus, M.D., & Elder, G.H. (2003). Religion and vulnerability among low-risk adolescents. *Social Science Research*, 32, 633-658.
- Sabatine, E., Lippold, M., & Kainz, K. (2017). The unique and interactive effects of parent and school bonds on adolescent delinquency. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 53, 54-63.
- Schreck, C.J., Berg, M.T., Ousey, G.C., Stewart, E.A., & Miller, J.M. (2017). Does the nature of the victimization-offending association fluctuate over the life course? An examination of adolescence and early adulthood. *Crime and Delinquency*, 63(7), 786-813.
- Sentse, M., Veenstra, R., Lindenberg, S., Verhulst, F.C., & Ormel, J. (2009). Buffers and risks in temperament and family for early adolescent psychopathology: Generic, conditional, or domain-specific effects? The TRAILS study. *Developmental Psychology*, 45, 419-430.
- Simons, R.L., Stewart, E., Gordon, L.C., Conger, R.D., & Elder, G.H. (2002). A test of life-course explanations for stability and change in antisocial behavior from adolescence to young adulthood. *Criminology*, 40, 401-434.
- Smith, C. (2003). Theorizing religious effects among American adolescents. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 42, 17-30.
- Statistics Canada (2016). Youth crime in Canada, 2014. *The Daily*, February 17.
- Steffensmeier, D., & Schwartz, J. (2009). Trends in girls' delinquency and the gender gap: Statistical assessment of diverse sources. In M.A. Zahn (Ed.), *The delinquent girl*, (pp. 50-83). Philadelphia, PA: Temple University Press.
- Sutherland, E.H. (1947). *Principles of criminology*. 4th ed. Philadelphia: Lippincott.
- Thornberry, T.P., Lizotte, A.J., Krohn, M.D., Farnworth, M., & Jang, S.J. (1994). Delinquent peers, beliefs, and delinquent behavior: A longitudinal test of interactional theory. *Criminology*, 32(1), 47-83.

- Titzmann, P.F., Silbereisen, R.K., & Mesch, G. (2014). Minor delinquency and immigration: A longitudinal study among male adolescents. *Developmental Psychology*, 50, 271-282.
- Tomlinson, M., & Walker, R. (2010). Poverty, adolescent well-being and outcomes later in life. *Journal of International Development*, 22(8), 1162-1182.
- Turanovic, J.J., & Pratt, T.C. (2013). The consequences of maladaptive coping: Integrating general strain and self-control theories to specify a casual pathway between victimization and offending. *Journal of Quantitative Criminology*, 29, 321-345.
- Vera, E.P., & Moon, B. (2013). An empirical test of low self-control theory. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 11(1), 79-93.
- Vogel, M., & Keith, S. (2015). Vicarious peer victimization and adolescent violence: Unpacking the effects of social learning, general strain, and peer group selection. *Deviant Behavior*, 36, 834-852.
- Walters, G.D. (2018). Positive and negative social influences and crime acceleration during the transition from childhood to adolescence: The interplay of risk and protective factors. *Criminal Behaviour and Mental Health*. 28(5), 414-423.
- Warr, M., & Stafford, M. (1991). The influence of delinquent peers: What they think or what they do? *Criminology*, 29, 851-866.
- Waylen, A., & Stewart-Brown, S. (2010). Factors influencing parenting in early childhood: A prospective longitudinal study focusing on change. *Child: Care, Health and Development*, 36, 198-207.
- Wills, T.A., Walker, C., Mendoza, D., & Ainette, M.G. (2006). Behavioral and emotional self-control: Relations to substance use in samples of middle and high school students. *Psychology of Addictive Behaviors*, 20, 265-278.
- Wong, J.S., & Schonlau, M. (2013). Does bullying victimization predict future delinquency? A propensity score matching approach. *Criminal Justice and Behavior*, 40(11), 1184-1208.
- Zeman, K., & Bressan, A. (2008). *Factors associated with youth delinquency and victimization in Toronto, 2006*. Crime and Justice Research Paper Series. Statistics Canada Catalogue no. 85-561-M. No. 14. Ministry of Industry.

Appendix: Predictable Variables Used in Regression Models

The same set of predictor variables was used in both multiple OLS regression models, including sex, age, religious affiliation, vitality of religion, socio-economic status, employment status, parents' education, academic performance, self-control, social bond (measured using familial support and relationships, participation in conventional activities, and attitudes toward school), differential association (i.e., close friends' use of illegal drugs), and criminal victimization experiences (property and violent crimes).

Self-control was composite score ($M = 75.65$, $SD = 15.89$) based on respondents' degree of agreement or disagreement with twenty-five items measured using a five-point scale (1 = strongly disagree to 5 = strongly agree), including (a) The things I like to do best are dangerous ($M = 2.59$, $SD = 1.16$); (b) I will try almost anything regardless of the consequences ($M = 2.30$, $SD = 1.08$); (c) I often behave in a reckless (careless) manner ($M = 2.26$, $SD = 1.17$); (d) Excitement and adventure are more important to me than security ($M = 2.73$, $SD = 1.08$); (e) I often take risks without stopping to think about the results ($M = 2.63$, $SD = 1.22$); (f) I can easily lose my temper ($M = 2.75$, $SD = 1.29$); (g) Often when I am angry at people, I feel more like hurting them than explaining to them about why I am angry ($M = 2.35$, $SD = 1.31$); (h) When I have a serious disagreement with someone, it's usually hard for me to talk about it without getting upset ($M = 3.00$, $SD = 1.29$); (i) I generally make careful plans ($M = 3.25$, $SD = .97$); (j) A well thought-out reason for almost everything I undertake ($M = 3.11$, $SD = .93$); (k) I am careful in almost everything I do ($M = 3.17$, $SD = 1.00$); (l) I can work for a long period of time without becoming bored ($M = 2.85$, $SD = 1.17$); (m) Sometimes I will take a risk just for the fun of it ($M = 3.58$, $SD = 1.04$); (n) Test myself every now and then by doing something a little risky ($M = 3.37$, $SD = 1.03$); (o) I might do something foolish for the fun of it ($M = 3.53$, $SD = 1.04$); (p) I sometimes find it exciting to do things for which I might get caught ($M = 3.10$, $SD = 1.19$); (q) I sometimes take unnecessary chances ($M = 3.11$, $SD = 1.10$); (r) I finding it exciting to ride in or drive a fast car ($M = 3.80$, $SD = 1.13$); (s) At times, I am rather careless (sloppy) ($M = 3.11$, $SD = 1.12$); (t) I am the type to be bored one minute and excited about something the next ($M = 3.33$, $SD = 1.03$); (u) I often leave jobs unfinished ($M = 2.44$, $SD = 1.15$); (v) I am often somewhat restless ($M = 3.01$, $SD = 1.08$); (w) I usually say the first things that come into my mind ($M = 3.19$, $SD = 1.10$); (x) I sometimes do silly things without thinking ($M = 3.48$, $SD = 1.08$); and (y) Many times I act without thinking ($M = 3.12$, $SD = 1.17$). This twenty-five-item scale has a Cronbach's reliability coefficient of .911.

Differential association was a dichotomous variable based on whether or not respondents had close friends who used illegal drugs (1 = yes; 0 = no).

Participation in conventional activities was a composite score ($M = 12.99$, $SD = 0.99$) based on the total number of hours respondents spent on the following activities each week: (1) school activities ($M = 4.56$, $SD = 5.54$); (2) voluntary work ($M = 1.03$, $SD = 2.83$); and (3) religious activities ($M = .88$, $SD = 1.90$); and (4) studying and doing homework ($M = 6.04$; $SD = 5.45$).

Familial support and relationships was a composite score ($M = 13.56$, $SD = 3.46$) based on respondents' degree of agreement or disagreement with the following four statements using a five-point scale (1 = strongly disagree to 5 = strongly agree): (1) I am getting along well with my father ($M = 3.68$, $SD = 1.22$); (2) I am getting along well with my mother ($M = 4.02$, $SD = 1.03$); (3) If I need advice on something other than school, I often go to my father for advice ($M = 2.49$, $SD = 1.29$); and (4) If I need advice on something other than school, I often go to my mother for advice ($M = 3.37$, $SD = 1.30$). This four-item scale has a Cronbach's reliability coefficient of .675.

Academic performance was based on respondents' self-reported grade point average ($M = 4.2$, $SD = .97$) on a five-point scale (1 = Grade "E" or below 50%; 2 = Grade D or 50-59%; 3 = Grade C or 60-69%; 4 = Grade B or 70-79%; 5 = Grade A or 80-100%).

Attitudes toward school was a composite score ($M = 5.08$, $SD = 2.12$) based on respondents' degree of agreement or disagreement with the following statements on a five-point scale (1 = strongly disagree to 5 = strongly agree): (1) I like school very much ($M = 2.66$, $SD = 1.16$) and (2) School is boring ($M = 2.43$, $SD = 1.26$). The coding for the second item was reversed to create a scale that higher scores reflect more favourable attitudes toward school. This two-item scale was found to be internally consistent, with a Cronbach's reliability coefficient of .703.

Property crime victimization was based on whether or not respondents had been a victim of a property crime (e.g., theft, vandalism) in the past two years prior to the survey (1 = yes; 0 = no).

Violent crime victimization was based on whether or not respondents had been a victim of a violent crime (e.g., physical assault) in the past two years prior to the survey (1 = yes; 0 = no).

Vitality of religion was based on the question “How important a role does religion play in your life” ($M = 2.67$, $SD = 1.30$) measured on a five-point scale ranging from 1 = very unimportant to 5 = very important.

Regarding socio-demographic variables, *sex* (1 = male; 0 = female), *age* (1 = 16 to 19; 0 = 14 to 15), and *religious affiliation* (1 = Protestant or Catholic; 0 = other) were dummy coded. *SES* ($M = 3.37$, $SD = .79$) was an ordinal scale ranging from 1 (low income family) to 5 (high-income family). *Employment status* was measured by number of hours spent on paid employment per week ($M = 8.61$, $SD = 11.35$). *Parents' education* was a composite score ($M = 9.97$, $SD = 1.78$) based on the educational attainment of respondents' father ($M = 4.91$, $SD = 1.13$) and mother ($M = 5.24$, $SD = 1.29$) using a six-point scale (1 = some primary school to 6 = graduated from college or university).

Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Silahların Eşitliği İlkesi

The Principle of Equality of Arms in Light of the Decisions of the Constitutional Court and European Court of Human Rights

Akif YILDIRIM¹ , Ayhan KILIÇ²

¹Dr., Anayasa Mahkemesi Raportörü, Anayasa Mahkemesi, Ankara, Türkiye

²Anayasa Mahkemesi Raportörü, Anayasa Mahkemesi, Ankara, Türkiye

ORCID: A. Y. 0000-0002-8426-9829; A. K. 0000-0001-9162-2806

ÖZ

İnsan onuru yargılama süreçlerine yargılama sırasında eşit muamele yapılmasını ve taraflara eşit fırsatlar tanınmasını gerekli kılmaktadır. Taraflar arasında hakkaniyete uygun (adil) bir dengenin sağlanmasını amaçlayan silahların eşitliği ilkesi, mahkeme önünde sahip olunan hak ve yükümlülükler bakımından taraflar arasında eşitliğin temin edilmesini ve bu dengenin yargılamanın her aşamasında korunmasını ifade etmektedir. Silahların eşitliği ilkesi bireye mutlak bir hak bahşetmemektedir. Bu ilke, unsuru olduğu adil yargılanma hakkı gibi sınırlandırılabilir bir haktır. Bu çalışma, adil yargılanma hakkı kapsamında anayasal bir güvence olan silahların eşitliği ilkesiyle ilgili olarak pratikte karşılaşılan sorunları Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararları ışığında tespit etme, değerlendirme ve bu sorunlara ilişkin çözüm önerileri sunma amacı taşımaktadır. Bu bağlamda öncelikle silahların eşitliği ilkesinin felsefi temeli, kavramsal çerçevesi ve unsurları açıklanmıştır. Daha sonra bu ilkenin uygulamadaki görünüm biçimleri adil yargılanma hakkının koruma alanındaki uyumsuzluklar yönünden ayrı ayrı ele alınmıştır. Bu noktada kavramın unsurlarının saptanmasında ve görünüm biçimlerinin belirlenmesinde doktrinden ziyade AİHM ve Anayasa Mahkemesi içtihadı temel alınmıştır. Bu ilkenin sağladığı güvencelerin uygulanma biçimi her uyumsuzluk türüne göre farklılık arz ettiğinden, söz konusu ilke uyumsuzluk türleri açısından ayrı ayrı incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Silahların eşitliği, adil yargılanma hakkı, usule ilişkin imkânlar, adil denge, fırsat eşitliği

ABSTRACT

The principle of equality of arms proposes that a fair balance be provided between the parties to a proceeding and that equality must be ensured between the parties regarding their rights and obligations during the course of the proceeding. This balance must be maintained through all stages of the proceeding. In light of the judgments of the European Court of Human Rights and the Constitutional Court, this study examines issues related to the equality of arms, which is a constitutional safeguard within the ambit of the right to a fair trial. Additionally, the study submits solution suggestions regarding these matters. The foundational principle of equality of arms, its conceptual framework, and its elements are explained in achieving the objectives of this study. Further, the different practical versions of the principle, as it relates to the right to a fair trial, will be addressed.

Keywords: Equality of arms, right to a fair trial, procedural resorts, fair balance, equality in opportunities

Submitted: 15.10.2021 • **Revision Requested:** 04.12.2021 • **Last Revision Received:** 09.12.2021 • **Accepted:** 15.12.2021 •
Published Online: 00.00.0000

Corresponding author: Akif Yıldırım, E-mail: akyildir@gmail.com

Citation: Yıldırım, A, Kiliç, A, 'The Principle of Equality of Arms in Light of the Decisions of the Constitutional Court and European Court of Human Rights' (2021) 9(2) Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi-Journal of Penal Law and Criminology, 341.
<https://doi.org/10.26650/JPLC2021-1010290>

EXTENDED ABSTRACT

The principle of equality of arms is constructed on the idea that every individual is entitled to equal interest and equal respect by the state. Human dignity necessitates that all parties to a dispute must be treated equally and should be given equal opportunities during trial.

Although statutes are enacted for protecting public interest, thus legitimizing constitutional provisions conferring certain powers on public authorities, if such authority is not curtailed at the stage of trial, there may be elements of bias.

The principle of equality of arms, which asserts that a fair balance must be maintained between parties to a dispute, provides that there must be equality between the parties to a dispute regarding their rights and obligations and that such equality must be maintained during all stages of proceedings between the parties.

The principle of equality of arms does not bestow an absolute right on an individual. It is a component of the right to a fair trial, which is a restricted right.

The first consideration in examining the principle of equality of arms is whether there has been a disruption of equality among parties to a dispute in a particular proceeding. Furthermore, the imbalance between the parties' opportunities and possibilities must result in a considerably significant disadvantage. However, a measure which breaches the principle of equality of arms can be taken if there is a good reason. For instance, where the principle of equality of arms is restricted in order to conceal a violation, the damage caused to the right to defend needs to be remedied in some way, and the balance between the individual's right and public interest must be restored.

The principle of equality of arms requires an opportunity for the accused to contest the reliability and authenticity of the evidence and for the accused to not fall into a disadvantageous position. A fair criminal trial necessitates that any doubt regarding the reliability and authenticity of the evidence should be eliminated and an opportunity to contest the reliability and authenticity of the evidence should be provided to the accused.

Preventing access to case files, taking copies of evidence and documents, and using them may affect the fairness of the entire proceeding. Nevertheless, there can be certain situations where withholding evidence from the defendant is justified to protect the other person's rights or to safeguard an important public interest. However, these

measures that restrain the defendant's right can only be implemented when they are necessary. The difficulties that follow the restriction of the accused's right must be balanced by procedural guarantees.

The accused could be put in a disadvantageous position if the court does not take the necessary steps to obtain the relevant evidence where the accused is in need of the court's aid so that the evidence he or she is unable to access can be obtained.

The principle of equality of arms is not only necessary to ensure that the evidence is placed within the case file but it also necessitates that the court examine and consider the evidence. If the evidence submitted by the accused or obtained by the court upon the accused's request is not evaluated and the court accepts the evidence submitted by the prosecutor without any hesitation or gives them the primacy, the principle of equality of arms will be violated.

If the results of the investigation and research by law enforcement are submitted in a case file at the stage of appeal, the principle of equality of arms may be breached if the accused is not aware of such results.

Neither the convention nor the constitution envisages any specific way for applying the right to defend. Therefore, the legislature has a certain margin of appreciation in determining the means by which this right can be invoked and applied.

Failing to provide the filed documents to the parties or not informing a party about the evidence submitted by the other party may result in a violation of the principle of equality of arms. Where a hearing is required, the right to defend will be breached if one of the parties is unable to attend the hearing due to not being duly informed about the day of the hearing.

The right to a fair trial does not necessitate that the parties be represented by a lawyer in the proceeding. Nonetheless, the parties are represented by a lawyer, and the principle of equality of arms may be infringed if the lawyer is not in attendance. Any inferences that the court may be under pressure by the administrative authorities may violate not only the independence of court but also the principle of equality of arms.

The most common restriction encountered regarding the principle of equality of arms is when certain documents are not made available to a party and the judgment is made on the basis of such documents. Although Section 6 of the European Convention on Human Rights permits restrictions that do not affect the very essence of the right to a

fair trial, the difficulties resulting from this restriction on the applicant's right to defend must be remedied by the judicial authorities via counterbalanced procedural guarantees.

If a person is accused of an offense based on a report or document drawn up by public agents, presuming that the context of the report drawn up by public authorities is accurate can cause the accused to be saddled with the responsibility of proving his or her innocence. The right to a fair trial does not prevent the use of reports from intelligence agencies as evidence in proceedings, provided the accused receives an opportunity to challenge the credibility and authenticity of the reports.

Where an expert opinion given by a court-appointed expert has a considerable impact on the verdict, the absence of the impartiality in the expert's opinion can result in a violation of the principle of equality of arms in some situations.

Enacting a law for the implementation of a pending procedure may, in some cases, promote inequality against one party. The law enacted by the legislature lowers the chance of winning a case, and the right to a fair trial may be violated unless the situation is remedied by providing certain opportunities to the other party.

Permitting a party to become the legislature in his or her case allows it an advantageous position over the other party. This does not necessarily mean that secondary regulations cannot be implemented or that no judge can rely on such regulation. However, where it is claimed that the secondary regulation contradicts the superior legislation, the hesitation of the judge in reviewing the secondary regulation, whether it agrees with superior legislation, allows a significantly advantageous position to the party relying on the regulation.

Giriş

Çocukların kendi aralarındaki koşu yarışlarında küçük veya bedensel olarak zayıf olanların belli bir mesafeye kadar önden koşmalarına müsaade edilir. Bu davranışın temelinde küçüklük veya zayıflığın yol açtığı dezavantajın telafi edilmesi ihtiyacı yatmaktadır. Aslında çocuklardaki söz konusu davranış tarzı insanoğlunun doğasında içkin olan adalet duygusunun bir yansımasıdır. İnsanoğlu yaradılış olarak adil olanın peşinde koşar. Çocukların kendi aralarındaki yarışmalarda bu şekilde bir fırsat eşitliği sağlamaya çalışmaları ne kadar doğalsa insanın da yargılamalarda kamu otoriteleri tarafından benzer bir fırsat eşitliğinin sağlanmasını arzulaması o kadar doğaldır.

Yargılanan taraflara usul güvenceleri sağlayan adil yargılanma hakkı diğer haklardan gerçek manasıyla istifade edilebilmesini teminata kavuşturan temel bir insan hakkıdır. Diğer hakların pratikte işlerlik kazanabilmesi için bunlarla ilgili ihtilafların hakkaniyete uygun yargısal süreçlerle çözüme kavuşturulması gerekir. Yargı organlarının bir kimse hakkında bağlayıcı hüküm kurmasına meşruiyet kazandıran unsur yargılamanın adil ve hakkaniyete uygun yürütülmesidir. Günümüzde yargılamanın meşruiyeti hakkaniyete uygun olmasıyla ölçülmektedir. Yargılamanın hakkaniyetini temin eden özelliklerin başında ise tüm tarafların yargılama sürecinin başından sonuna kadar eşit fırsatlara sahip olması gelmektedir. Hâkimin yargılama sırasındaki işlem ve kararlarıyla taraflardan birinin avantajına olacak şekilde hareket etmesi, taraflardan birine üstünlük tanınması ve diğer tarafa nazaran önemli ölçüde avantaj teşkil edecek biçimde usul imkânları sağlaması, hatta taraflardan biri aleyhine mevcut olan eşitsizliği giderecek araçlardan yoksun olması veya bunları kullanmaması silahların eşitliği ilkesini zedeleme potansiyeline sahiptir.

Yargılamanın hakkaniyeti bakımından taşıdığı bu önem, silahların eşitliği ilkesinin birçok uluslararası sözleşmede açık veya zımni olarak düzenlenmesine vesile olmuştur. Yargılamaların meşruiyet kaynağı hâline gelen bu ilkenin tanınması konusunda uluslararası düzeyde bir konsensüsün mevcut olduğu görülmektedir. Bununla birlikte bu ilkenin pratikteki yansımasında sorunların bulunmadığını iddia etmek güçtür. Özellikle taraflardan birinin kamu olduğu yargılamalarda silahların eşitliği ilkesiyle ilgili olarak çok ciddi sorunlarla karşılaşılabilirdiği Anayasa Mahkemesi ve AİHM kararlarına yansıyan olaylardan anlaşılabilir. Bilgi eksikliğinden veya devletin işlem ve eylemlerine idari düzeyde tanınan bazı ayrıcalıkların yargısal prosedürlere de sirayet ettirilmesinden kaynaklı olarak kamu kurumlarının taraf olduğu davalarda diğer taraf önemli ölçüde dezavantajlı bir pozisyona düşürülebilmekte, bazı durumlarda davanın açılmış olması bile anlamsız hâle gelebilmektedir.

Çalışmada, silahların eşitliği ilkesinin uygulamaya yansımaları biçimleri AİHM ve Anayasa Mahkemesi kararları üzerinden tespit edilecek, bunlarla ilgili hukuksal tartışmalara değinilecek, değerlendirmelerde bulunulacak, sorunu yönleriyle ilgili olarak çözüm önerileri geliştirilecektir. Tüm bu tespit, değerlendirme ve incelemeler suç isnadıyla ilgili yargılamalar ile medeni hak ve yükümlülüklerle ilişkin yargılamalar bakımından ayrı ayrı yapılacaktır.

1. Kavramın Felsefi Temeli, Çerçevesi ve Unsurları

1.1. Felsefi Temeli

Silahların eşitliği ilkesi esas olarak tüm bireylerin devletin eşit ilgi ve saygısına müstahak olduğu fikrine dayanmaktadır. Devlet her alanda eşitlik ilkesine riayet etmekle yükümlü olduğu gibi yargılanan taraflara da eşit muamele etme mecburiyeti altındadır. Bu mecburiyet kamunun taraf olduğu davalarda da geçerlidir.

İnsanın kamu makamlarınca dikkate alınmasını ve kendisine saygı gösterilmesini istemesi insan onurunun bir gereğidir. İnsan, onurlu bir varlık olarak değer ve ilgi görmek ister, kendisiyle ilgili olarak hüküm kuracak merciinin hakikatin ortaya çıkarılması için kendisini layıkıyla dinlemesini arzular. O hâlde insan onuru da yargılama süreçlerine yargılama sırasında eşit muamele yapılmasını ve taraflara eşit fırsatlar tanınmasını gerekli kılmaktadır. Hâkimin, tezlerini savunma konusunda taraflardan birine daha fazla fırsat tanınması diğer tarafı bazı yönleriyle daha az değerli gördüğünün işaretidir. Uyuşmazlığın taraflarından birinin daha az değeri hakkettiği fikri özünde antagonistik bir tutumu imler ve hâkimin kendisini uyuşmazlığın taraflarından biriyle özdeşleştirdiğini gösterir. Hâkimin kendisini taraf hâline getirdiği bir çekişme sürecinin yargılama olarak nitelenmesi mümkün değildir.

Bu durum, yargılamanın taraflarından birinin kamu olduğu seçeneklerde de caridir. Bu manada kamunun daha fazla fırsatı ve ilgiyi hakkettiğini düşünen bir hâkimin artık kendisini davanın tarafı olan kamu otoritesiyle özdeşleştirdiği ve uyuşmazlığın tarafı hâline geldiği söylenebilir.

Devletin kamu menfaatlerini korumak için kanunlar çıkarması, bu bağlamda kamu otoritelerine üstün yetkiler tanınması anayasal olarak yasak değildir. Dahası kamu otoritelerinin tek taraflı işlem tesis etme yetkisi ile donatılması anayasal hakların korunması açısından bir zorunluluktur. Kamu otoritelerinin kamu gücü kullanma yetkisiyle donatılması insan haklarına üçüncü kişiler tarafından yapılan müdahalelerin

önlenmesi ödevinin ifası yönünden kaçınılmazdır. Aksi takdirde devlet, varlık amacı olan düzeni sağlama işlevini icra edemez.

Diğer taraftan kamu otoritelerine tanınan üstün yetki ve ayrıcalıklar kamunun tesis ettiği işlemlere karşı açılan davalara da sirayet ettirilemez. Kamu gücü işlemlerine karşı dava açılmasının sebebi kamunun anayasal ve yasal yetkilerini aşır aşmadığını denetletirmek ve yetki aşımının varlığının tespiti hâlinde ise bunları iptal ettirmektir. Hâl böyle olunca kamunun üstünlüğü ilkesinin yargılama safhasına da taşınması kamu gücü işleminin dava konusu edilebilmesinin amacını ortadan kaldırır. Madem ki kamu kurumları yargılama sürecinde de üstün olma vasıflarını sürdürecektir ve bireye nazaran ayrıcalıklı bir pozisyonda olacak, o hâlde bu işleme karşı dava açılması anlamsız hâle gelecektir. Kamunun üstün olma niteliğinin yargılama safhasında da sürdürülmesi durumunda gerçek bir yargılama yapıldığından söz edilemeyecektir. Bu hâlde yargılama faaliyeti kamu makamlarının işlemlerini şekli olarak onaylayan ve bunların yargısal denetimden geçtiği damgasını yapıştırmaktan öteye geçmeyen bir noterlik fonksiyonundan ibaret olur.

Nitekim Anayasa Mahkemesi *Emir Arda Büyük ve Berrin Baran Eker* kararlarında kamu kurumlarında alt işverenlere bağlı olarak çalışan ve terör örgütleriyle irtibatlı ve iltisaklı oldukları gerekçesiyle işten çıkarılan işçilerin açtığı davaların esasını, yargı merciinin kamu kurumunun yaptığı değerlendirmenin yerindeliğini denetleme yetkisinin bulunmadığı gerekçesiyle incelemeyen mahkeme kararlarının başvuru karar hakkını ihlal ettiğini tespit ederken tam da buna işaret etmiştir. Anayasa Mahkemesi yargı merciinin önündeki uyuşmazlığı karara bağlarken taraflardan birinin iddia ve savunmasına bağlı kalarak buna karşı diğer tarafın öne sürdüğü esaslı itirazları tartışmadan yargılamayı sonuçlandırması hâlinde -ortada şekli anlamda bir karar bulunsa bile- gerçek anlamda bir yargılama yapıldığından bahsedilemeyeceğini vurgulamıştır. Anayasa Mahkemesine göre bu durumda “*uyuşmazlığa karşı yargı yolunun teorik olarak açık olması pratikte bir anlam ifade etmeyecek, böylece mahkeme hakkı ve dolayısıyla adil yargılanma hakkı bir yanılısamadan ibaret kalacaktır*”.¹

1.2. Kavramsal Çerçeve

Silahların eşitliği kavramı Alman hukukundaki “*waffengleichheit*” kavramına karşılık gelmekte olup ilk kullanımı, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu (AİHK) önündeki

1 *Emin Arda Büyük* [GK], B. No: 2017/28079, 2/7/2020, § 51; *Berrin Baran Eker* [GK], B. No: 2018/23568, 2/7/2020, § 56. Anayasa Mahkemesinin atıf yapılan tüm kararları, Mahkemenin <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/> adresindeki resmi internet sayfasından alınmıştır.

yargılamalarda olmuştur.² AİHK bu kavramı ilk kez 23 Kasım 1962 tarihli raporunda “*‘eşit temelde’ muamele ilkesi*” (*the principle of treatment on an “equal footing”*) şeklinde kullanmış, aynı raporun ilerleyen bölümünde ise “*genel olarak ‘silahların eşitliği’ ilkesi olarak adlandırılan ve sanığın savcısıyla prosedürel eşitliğini ifade eden ilke ‘hakkaniyete uygun yargılanma’nın için bir unsurudur*” görüşünü ifade etmiştir.³ AİHM ise ilk olarak 1968 tarihli *Neumeister/Avusturya* kararında bu ilkeye atıf yapmıştır.⁴

Bu kavramın kökleri Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nden (Sözleşme) çok önceye uzanmaktadır. Bu ilke “*karşı tarafı da dinle*” anlamına gelen Latince “*audiatur et altera pars*” ilkesinin bir yansıması olduğu ifade edilmiştir.⁵ Silahların eşitliği ilkesinin tarihsel temelleri, eski çağlarda gerçekleştirilen düello muhakemesine kadar uzanır.⁶ Eski çağlarda ve hatta Ortaçağ Avrupası’nda, bir kanıtlama yöntemi olarak “*suçsuzluk sınama*” kurumuna başvuruluyordu. Buna göre delil bulunamayınca, suçlanan adalet sınavına tabi tutuluyor; *ateşte tutma, suya daldırma, kaynar ya da buzlu su, yanan odun yığınına aşma vb.* denemelere dayanması durumunda -Tanrı ona dayanma gücü verdiği için- suçsuz olarak değerlendiriliyordu.⁷ Daha sonra bu sınama yöntemlerinin karşılıklı hâle gelmesiyle tarafların eşit silahlarla karşı karşıya geçip birbirleriyle mücadele ettikleri adli düello ortaya çıkmıştır.⁸

Silahların eşitliği ilkesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nde (Sözleşme) açıkça düzenlenmemiştir. Sözleşme’nin 6. maddesinde adil yargılanma hakkının bir alt güvencesi olarak “*hakkaniyete uygun yargılanma hakkı (right to a fair hearing)*” düzenlenmiştir. AİHM, adil yargılanma hakkı kapsamında düzenlenmeyen birçok hak ve ilke gibi silahların eşitliği ilkesini de Sözleşme’nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasında geçen

2 Marin Mrčela ‘Adversarial Principle, the Equality of Arms and Confrontational Right – European Court of Human Rights Recent Jurisprudence’ (EU and Comparative Law Issues and Challenges Series 2017) 16

3 Mrčela (n 2) 16

4 *Neumeister v Austria* App no 1936/63 (ECHR, 27 June 1968) § 22. Atıf yapılan AİHM kararlarının tümü AİHM’in <http://hudoc.echr.coe.int> adresindeki resmî internet sayfasından alınmıştır.

5 Maria Igorevna Fedorova ‘The Principle of Equality of Arms in International Criminal Proceedings’ [2012] (55) School of Human Rights Research Series 1; Abdullah Batuhan Baytaç, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Sanığın Hukuki Dinlenilme Hakkı* (İstanbul Ceza Hukuku ve Kriminoloji Arşivi Yayını No: 41 Oniki Levha Yayıncılık 2021) 94

6 Hakan Karakehya, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 6. Maddesi (Adil Yargılanma Hakkı) Bağlamında Ceza Muhakemesinde Duruşma* (Savaş Yayınevi 2008) 74. Yazar açıklamalarını çelişme ilkesi bağlamında yapmıştır.

7 Sami Selçuk ‘Doğru Terim “Muhakeme” Değil, “Yargılama”dır’ [2013] (2) Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 310

8 Fahri Gökçen Taner, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı Bağlamında Çelişme ve Silahların Eşitliği* (Seçkin Yayıncılık 2019) 94

“*hakkaniyete uygun yargılanma*” hakkından türetmiştir.⁹ AİHM çelişmeli yargılama ilkesi gibi bununla yakın bağlantı içerisinde olan silahların eşitliği ilkesinin de Sözleşme’nin 6. maddesinde güvence altına alınan hakkaniyete uygun yargılanma hakkının temel bileşenlerinden biri olduğunu vurgulamaktadır.¹⁰ AİHM’e göre her iki güvence de taraflar arasında “*adil denge (fair balance)*” gerektirir ki bu denge, her bir tarafın karşı tarafa nazaran önemli ölçüde dezavantajlı bir konuma sokulmadığı koşullarda davasını sunması için makul fırsatlarla donatılmasını zaruri kılar.¹¹

Adil yargılanma hakkı Anayasa’nın 36. maddesi altında korunan bir haktır. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile *adil yargılanma* hakkına sahip olduğu belirtilmiştir.

Anayasa Mahkemesi de silahların eşitliği ilkesinin Anayasa’nın 36. maddesi altında korunan bir hak olan adil yargılanma hakkı kapsamında ele almaktadır. Anayasa Mahkemesi Anayasa’nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, ilgili hükmü Sözleşme’nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle Sözleşme’nin lafzi içeriğinde yer almayan ancak AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen silahların eşitliği ilkesi gibi ilke ve hakları da Anayasa’nın 36. maddesi kapsamında değerlendirmektedir.¹² Anayasa Mahkemesinin bu yaklaşımının bir hukuksal temeli de bulunmaktadır. Anayasa’nın 36. maddesine “...ile *adil yargılanma*” ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerde de güvence altına alınan adil yargılama hakkının madde metnine dâhil edildiği belirtilmiştir. Anayasa Mahkemesine göre yargılamanın tüm aşamalarında silahların eşitliği ilkesinin güvence altına alınarak adil yargılanma hakkının korunması hukuk devleti olmanın bir gereğidir.¹³

9 Öğretide Şirin, Sözleşme’nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasındaki “*right to a fair and public hearing*” kavramını -Anayasa Mahkemesinin yaptığı kavramsallaştırmaya uygun olarak- “*hakkaniyete uygun ve aleni olarak yargılanma*” şeklinde Türkçeleştirmiştir. Sözleşme çevirileri ve bu konudaki eleştiriler için bkz. Tolga Şirin ‘İnsan Haklarının ve Temel Hakların Korunması İçin Sözleşme’nin Türkçe Çevirisi Sorunu’ [2021] 9 (1) Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi 1-64

10 *Regner v Czech Republic* [GC] App no 35289/11 (ECHR, 19 August 2017) § 146 Hakkaniyete uygun olma, en genel anlamıyla yargılamanın adil şekilde yürütülerek sonuçlandırılmasını ifade etmektedir. Silahların eşitliği ilkesine uyulmadan yapılan bir yargılamanın adil olduğu söylenemez. AİHM, hakkaniyete uygun olarak yargılanma hakkını (*right to a fair hearing*) şemsiye bir hak olarak ele almış ve Sözleşme’de açıkça belirtilmeyen bazı hak ve ilkeleri bu hakka dayanarak türetmiştir. Ceza muhakemesinde hakkaniyete uygun yargılanma hakkına ilişkin geniş açıklamalar için bkz. Hakan Karakehya ‘Ceza Muhakemesinde Hakkaniyete Uygun Yargılanma Hakkına İlişkin Esaslar’ [2014] (1) Ombudsman Akademik Dergisi 83-94

11 *Avotiņš v Latvia* [GC] App no 17502/07 (ECHR, 25 June 2016) § 119

12 *Adnan Şen* [GK], B. No: 2018/8903, 15/4/2021, § 154

13 *Mustafa Kupal*, B. No: 2013/7727, 4/2/2016, §§ 50, 51, 52

Anayasa Mahkemesi silahların eşitliği ilkesini “*davanın taraflarının usule ilişkin haklar bakımından aynı koşullara tâbi tutulması ve taraflardan birinin diğerine göre daha zayıf bir duruma düşürülmeksizin iddia ve savunmalarını makul bir şekilde mahkeme önünde dile getirme fırsatına sahip olması*” şeklinde tanımlamaktadır.¹⁴ Anayasa Mahkemesi ayrıca silahların eşitliği ilkesinin “*iddia makamı tarafından gösterilen ve edinilen maddi bilgilerin açıklanmasını, ceza yargılamasında sanığın aleyhine bir hukuki durumun yaratılmamasını da*” kapsadığını vurgulamaktadır.¹⁵

Taraflar arasında hakkaniyete uygun (adil) bir dengenin sağlanmasını amaçlayan silahların eşitliği ilkesi, mahkeme önünde sahip olunan hak ve yükümlülükler bakımından taraflar arasında eşitliğin temin edilmesini ve bu dengenin yargılamanın her aşamasında korunmasını ifade etmektedir.¹⁶ Bu ilke -kural olarak- maddi eşitlikle değil usul eşitliğiyle ilgilenmekte olup bu bağlamda her iki tarafın maddi ve pratik koşullarının aynı olmasını hedeflemektedir.¹⁷

Aralarında sıkı bağlantı olmakla birlikte silahların eşitliği ilkesi çelişmeli yargılama ilkesinden farklıdır. Çelişmeli yargılama ilkesi en genel anlamıyla her bir tarafın karşı tarafın iddialarına karşı kendi argümanlarını sunma fırsatına sahip olmasını ifade etmektedir.¹⁸ Oysa silahların eşitliği ilkesi daha çok fırsatlar konusundaki eşitliği ön plana çıkarmaktadır. Diğer bir ifadeyle çelişmeli yargılama ilkesi diğer tarafın iddialarına karşı beyanda bulunma ve aleyhe olarak dosyaya sunulan deliller hakkında görüş ve yorumlarını mahkemeye sunma konusunda fırsat verilmesini gerektirmekte iken silahların eşitliği ilkesi fırsatlar arasındaki eşitliği öne almaktadır. Bu yönüyle silahların eşitliği ilkesinin çelişmeli yargılama ilkesine nazaran çok daha geniş bir alanda uygulanabilir olduğu söylenebilir.¹⁹

Anayasa Mahkemesine göre çelişmeli yargılama ilkesi, silahların eşitliği ilkesi ile yakından ilişkili olup bu iki ilke birbirini tamamlar niteliktedir. Zira çelişmeli yargılama ilkesinin ihlal edilmesi durumunda davanın savunulması açısından taraflar arasındaki denge bozulacaktır.²⁰

14 *Yaşasın Aslan*, B. No: 2013/1134, 16/5/2013, § 32

15 *Yankı Bağcıoğlu ve diğerleri* [GK], B. No: 2014/253, 9/1/2015, §§ 63, 64

16 *Tahir Gökatalay*, B. No: 2013/1780, 20/3/2014, § 24

17 Roger Gamble ve Noel Dias ‘Equality of Arms is a Blessed Phrase: Its Meaning under International Law’ C: 21 (2009) 1 Sri Lanka Journal of International Law 190

18 Mrčela (n 2) 18

19 Silahları eşitliğinin çelişmeli muhakemenin bir gereği olduğunu kabul eden görüş için bkz. Karakehya (n 6) 222

20 *Taylan Özgür Tor*, B. No: 2013/2454, 12/3/2015, § 4

AİHM tüm önemine rağmen silahların eşitliği ilkesinin bireye mutlak bir hak bahsetmediğini kabul etmektedir.²¹ Silahların eşitliği ilkesi, unsuru olduğu adil yargılanma hakkı gibi sınırlanabilir bir haktır. Anayasa Mahkemesi de adil yargılanma hakkının mutlak olmadığını ve sınırlanabilir nitelikte olduğunu ifade etmiştir. Anayasa Mahkemesine göre Anayasa'nın 13. maddesi temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasını, Anayasa'nın ilgili hak ve özgürlüğe ilişkin maddesinde gösterilen özel sınırlandırma sebeplerinin bulunmasına bağlı kılmıştır. Anayasa'nın 36. maddesinde özel sınırlama nedeni düzenlenmemiştir. Anayasa'nın 36. maddesinde, adil yargılanma hakkı için herhangi bir sınırlama nedeni öngörülmemiş olmakla birlikte bunun hiçbir şekilde sınırlandırılması mümkün olmayan mutlak bir hak olduğu düşünülemez. Anayasa Mahkemesi kararlarında, Anayasa'nın başka maddelerinde yer alan hak ve özgürlükler ile devlete yüklenen ödevlerin özel sınırlama sebebi gösterilmemiş hak ve özgürlüklere sınır teşkil edebileceği kabul edilmektedir.²²

AİHM'in silahların eşitliği ilkesinin sınırlandırılmasına ilişkin olarak uyguladığı testin Sözleşme'nin diğer maddeleriyle ilgili olarak geliştirdiği ve genel itibarıyla (1) kanunilik, (2) meşru amaç, (3) demokratik toplumda gereklilik/ölçülülük olarak ifade edilebilecek üçlü testten farklılaştığı anlaşılmaktadır. AİHM bu bağlamda silahların eşitliği ilkesiyle ilgili başvurularda kanunilik testini uygulamadığı gibi bilinen anlamıyla bir meşru amaç testi de tatbik etmemektedir. Bununla birlikte aşağıda inceleneceği üzere AİHM'in geçerli neden testinin meşru amaç testine benzediğini söylemek yanlış olmayacaktır. Gerçekten AİHM'in silahların eşitliği ilkesinin de mündemiç bulunduğu hakkaniyete uygun yargılanma hakkına yönelik kısıtlamaların geçerli bir nedene dayanması gerektiğini kabul etmesi²³ bir yönüyle sınırlamanın meşru bir amaca dayanmasını zorunlu gördüğüne işaret etmektedir. Anayasa Mahkemesi de silahların eşitliği ilkesi yönünden AİHM ile paralel bir inceleme yöntemi uygulamaktadır.²⁴

21 *Regner v Czech Republic* (n 10) § 147

22 AYM, E.2013/95, K.2014/176, 13/11/2014; AYM, E.2014/177, K.2015/49, 14/5/2015. Özel sınırlama sebebi bulunmayan temel hakların doğasından kaynaklı sınırlamalar olabileceğine ilişkin görüş için bkz. Fazıl Sağlam, *Temel Hakların Sınırlanması ve Özü* (Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları: 506 S.B.F. İnsan Hakları Merkezi Yayınları: 4 1982) 32 vd.

23 Örneğin AİHM *Gruba ve diğerleri/Rusya* kararında babanın ücretsiz doğum iznine ayrılmasıyla ilgili bir davada savcının idarenin yanında davaya katılmasının haklı bir nedeninin bulunmadığını tespit ederek silahların eşitliği ilkesinin ihlal edildiğine karar vermiştir [*Gruba and others v Russia*, App no 66180/09 ..., (ECHR, 6 July 2021) §§ 93-100]

24 Birçok karar arasından bkz. *Ayfer Atalmış*, B. No: 2016/12198, 9/6/2020, §§ 31-35

1.3. Uygulanan Testler

1.3.1. Genel Olarak

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesi silahların eşitliği ilkesinin kanunî bir temeli bulunan, nesnel ve makul zeminde haklılaştırılabilen ve diğer tarafı ciddi manada dezavantajlı ya da başkaca hakkaniyetsiz pozisyonlara düşürmeyen ayrımlar bulunmadıkça tüm taraflara aynı prosedürel hakların sağlanması anlamına geldiğini belirtmiştir²⁵. Buna göre silahların eşitliği ilkesinin kısıtlanması ancak (1) sınırlamanın yasal dayanağının bulunması, (2) nesnel ve makul bir sebebe dayanması ve (3) diğer tarafı önemli ölçüde dezavantajlı ya da hakkaniyetsiz bir duruma sokmaması şartıyla adil yargılanma hakkını ihlal etmez.

AİHM kararlarına bakıldığında ise silahların eşitliği ilkesine ilişkin şikâyetler incelenirken öncelikle taraflardan birini önemli ölçüde dezavantajlı duruma düşüren bir işlemin mevcut bulunup bulunmadığının denetlendiği görülmektedir. AİHM ikinci olarak kişinin savunma hakkında kısıtlamaya yol açan işlem veya uygulamanın geçerli bir nedeninin olup olmadığını irdelemektedir. AİHM son olarak başvurusunun savunma hakkına yönelik kısıtlamamanın yargılamanın ilerleyen süreçlerinde telafi edilip edilmediğini ele almaktadır. Dolayısıyla esas olarak, şikâyet konusu eşitsizliğin yargılamayı fiilen ve gerçekten adaletsiz kılıp kılmadığına bakılmaktadır.²⁶ AİHM, Sözleşme'nin 6. maddesi kapsamındaki öncelikli görevinin delillerin elde edilme yöntemi de dâhil olmak üzere ceza yargılamasının bir bütün olarak adillliğini değerlendirmek olduğunu sürekli yinelemektedir.²⁷ Bundan dolayı AİHM, son iki testin birbirinden bağımsız değil kümülatif olarak değerlendirilecek testler olduğunu kabul etmekte ve silahların eşitliği ilkesinin ihlal edilip edilmediğini her üç testi birlikte değerlendirerek yargılamanın bir bütün olarak hakkaniyetinin zedelenip zedelediğine göre karara bağlamaktadır.²⁸

Anayasa Mahkemesi de AİHM'in uyguladığı testlere benzer ölçütleri uygulamaktadır.²⁹

25 Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesi, *Genel Yorum* (No. 32, 21/8/2007) § 13 (Aktaran: Gamble ve Noel Dias (n 17) 189)

26 Sibel İnceoğlu '*İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında Adil Yargılanma Hakkı*' (Tıpkı 4. Baskı, Beta Yayıncılık 2013) 221; Taner (n 8) 99

27 Birçok karar arasından bkz. *Barbera Messegue ve Jabardo v İspanya* App no 10590/83 (ECHR 6 December 1988) § 68; *Ramanauskas v Lithuania* [GC] App no 74420/01 (ECHR, 5 February 2008) § 52; *Elsholz v Germany* [GC] App no 25735/94 (ECHR 13 July 2000) § 66

28 *Regner v Czech Republic* (n 10) §§ 147-149

29 Birçok karar arasından bkz. *Ayfer Atalmış*, §§ 31-35

1.3.2. Önemli Ölçüde Dezavantajlı Duruma Düşürülme

Silahların eşitliği ilkesi yönünden yapılacak incelemede ilk bakılacak husus yargılama sürecinde taraflar arasındaki fırsat eşitliğini bozan bir işlem veya uygulamanın gerçekleşip gerçekleşmediğidir. Ayrıca fırsat ve imkânlar arasındaki dengesizliğin varlığı tek başına yeterli olmayıp bunun taraflardan biri aleyhine önemli ölçüde dezavantaj oluşturması gerekir. Önemsiz görülebilecek nitelikteki dengesizlikler silahların eşitliği ilkesine yönelik bir müdahalenin varlığı için kâfi görülmeyebilir.

Silahların eşitliği ilkesinin denetlenmesinde esas olan, denetime konu olan işlemin yargılamadaki önemidir. AİHM, silahların eşitliği ilkesine uyulup uyulmadığını denetlerken somut olayda dezavantajlı duruma düşürdüğü için şikâyet edilen işlem veya uygulamanın, yargılamayı fiilen ve gerçekten adaletsiz kılıp kılmadığına bakmaktadır.³⁰

Yargılama sırasında taraflardan birinin dosyaya erişimine sınırlama getirilmesi³¹, dosyaya sunulan gizli belgelerin başvurucuya gösterilmemesi³², savunma ve iddiaların öne sürülmesi ve karşılanması için eşit imkânların tanınmaması³³ taraflardan birinin savunma hakkının kısıtlanmasının tipik örnekleridir. Yine yargılama devam ederken yargılamanın taraflardan birinin lehine sonuçlanmasını sağlayacak şekilde kanun çıkarılması da silahlar arasındaki dengeyi bozabilecek bir kamu müdahalesidir.³⁴ Bunların yanında taraflardan birinin yargılamada bilirkişilik yapması silahların eşitliğini zedeleme potansiyelini haizdir.

Kamu otoritelerinin fırsat eşitliğini zedeleyen aktif işlem ve eylemlerinin yanı sıra hareketsizlikleri (ihmalleri) de bazı durumlarda silahların eşitliği ilkesinin zedelenmesine yol açabilir. AİHM taraflardan birinin duruşmaya katılmasını sağlayacak şekilde duruşmadan haberdar edilmemesi hâlinde silahların eşitliği ilkesinin anlamını yitireceğini belirtmektedir.³⁵

30 *Kremzov v Austria* App no 12350/86 (ECHR, 21 September 1993) §§ 73-75

31 Birçok karar arasından bkz. *Akgün v Turkey* App no 19699 (ECHR, 20 July 2021) §§ 192-206; *Günay Dağ ve diğerleri* [GK], B. No: 2013/1631, 17/12/2015, §§ 166-179

32 Birçok karar arasından bkz. *Akbal v Turkey* App no 43190/05 (ECHR, 16 January 2018); *İdris Ertaş* [GK], B. No: 2018/21949, 20/5/2021

33 Birçok karar arasından bkz. *Ataseven Enerji Üretim A.Ş.*, B. No: 2018/27502, 10/3/2021

34 Birçok karar arasından bkz. *Hôpital Local Saint-Pierre D'oléron and others v France* App no 18096/12 (ECHR, 8 November 2018); *Zekiye Şanlı*, B. No: 2012/931, 26/6/2014

35 *Berestov v Russia* App no 17342/13 (ECHR, 18 May 2021) § 35

Anayasa Mahkemesine göre başvuruçular, -kural olarak- karşı tarafa tanınan bir avantajın kendisine zarar vermiş olduğunu veya bu durumdan olumsuz etkilendiğini ispat etmek zorunda değildir. Taraflardan sadece birine tanınan avantajın, fiilen olumsuz bir sonuç doğurduğuna dair delil bulunmasa da silahların eşitliği ilkesi ihlal edilmiş sayılır.³⁶

1.3.3. Geçerli Bir Nedenin Varlığı

AİHM geçerli bir nedenin varlığı hâlinde silahların eşitliği ilkesine aykırı tedbir alınabileceğini kabul etmektedir. AİHM'e göre üstün ulusal menfaatlerin bulunması durumunda taraf devletlerin yargılama sırasında tam bir çelişme ve taraflar arasında eşitliği sağlamama konusunda takdir marjı bulunmaktadır, ancak bunun Sözleşme'ye uygun olup olmadığı konusunda nihai denetim yetkisi AİHM'e aittir.³⁷

AİHM ulusal güvenlik, tanığın korunması ya da polisin gizli soruşturma metotlarının açığa çıkmasının önlenmesi gibi gerekçelerin geçerli birer neden teşkil edebileceğini belirtmiştir.³⁸ AİHM, hazinenin ve kamu menfaatinin korunmasını da geçerli bir neden olarak değerlendirmiştir.³⁹

Anayasa Mahkemesi *Ayfer Atalmış* kararında mükelleflerin vergi mahremiyetinin korunmasını silahların eşitliği ilkesinin sınırlandırılması için geçerli bir neden olarak kabul etmiştir.⁴⁰

Bir diğer başvuruda, Anayasa Mahkemesinin suç isnadıyla ilgili yargılamalarda silahların eşitliği ilkesinin bir görünümü olan duruşmada hazır bulunma hakkını değerlendirdiği *Şehrivan Çoban* kararına konu olayda Van'da tutuklu bulunan başvuru Ankara'da görülmekte olan yargılamasında duruşmada fiziken bulunmamış, Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) üzerinden duruşmaya katılmıştır. Yargılamayı yürüten mahkeme, başvuruçunun Ankara'ya transferinin kendisi ve kamu görevlilerinin yaşamı yönünden risk oluşturduğu gerekçesine dayanmıştır. Anayasa Mahkemesi gerek tutuklu kişinin gerekse tutukluya refakat edecek güvenlik görevlilerinin yaşamının ve vücut bütünlüğünün korunması amaçlarının Anayasa'nın 17. maddesi kapsamında meşru olduğu sonucuna varmıştır.⁴¹ Anayasa Mahkemesi aynı kararda usul ekonomisinin

36 *Elife Berkaş*, B. No: 2013/4684, 19/11/2015, § 30

37 *Regner v Czech Republic* (n 10) § 147

38 *Regner v Czech Republic* (n 10) § 148

39 *Korolev v Russia (2)* App no 5447/03, (ECHR, 1 April 2010) § 37

40 *Ayfer Atalmış*, §§ 37-38

41 *Şehrivan Çoban* [GK], B. No: 2017/22672, 6/2/2020, § 87

gerçekleştirilmesi amacıyla yapılan müdahalelerin de meşru bir amaç taşıdığını ifade etmiştir.⁴²

1.3.4. Telafi Edici İmkânların Varlığı

Silahların eşitliği ilkesinin kısıtlandığı hâllerde bunun ihlale yol açmaması için savunma hakkında oluşan zedelenmenin bir biçimde telafi edilmesi ve kamu yararı ile bireysel yararın dengelenmesi gerekmektedir.⁴³ AİHM taraflardan biri aleyhine eşit olmayan koşulların olduğu hâllerde yargılama sürecinin -mümkün olduğunca- silahların eşitliği ilkesine uygun yürütülüp yürütülmediğini ve bireyin menfaatlerini de koruyan yeterli usul güvencelerinin temin edilip edilmediğini daha titizlikle inceleyeceğini belirtmektedir.⁴⁴

AİHM, usulüne uygun olarak duruşma günü kendisine tebliğ edilmeyen tarafın duruşmaya katılmamasından kaynaklanan eşitsizliğin başvuruca yeni bir duruşma imkânı sağlanarak giderilebileceğini kabul etmektedir.⁴⁵ AİHM ayrıca dosyada bulunan delillere karşı savunma imkânının istinaf aşamasında tanınmasını Sözleşme'ye aykırı bulmamaktadır.⁴⁶ Anayasa Mahkemesi de daha önce ulaşılamayan bilgi ve belgelere üst yargılama aşamasında ulaşılmış ve bunlara karşı iddia ve itirazlar dile getirilmiş ise silahların eşitliği ilkesinin ihlal edilmiş sayılmayabileceğine hükmetmiştir.⁴⁷

Bu noktada başvurunun iddia ve itirazlarını bireysel başvuruda ileri sürebilme imkânına sahip olması kesinlikle bir telafi mekanizması olarak görülmemelidir. Bireysel başvuru olağan yargı sürecinin bir parçası olmayıp olağanüstü bir hak arama yoludur. Başvurucuların olağan yargılama sürecinde mahrum bırakıldıkları eşitliğin bireysel başvuru aşamasında sağlanmasının bir telafi mekanizması olarak değerlendirilmesi bireysel başvurunun fonksiyonunun anlaşılmadığını gösterir. Anayasa Mahkemesi bireysel başvuruları incelerken bir temyiz merci değildir. Dolayısıyla iddia ve itirazların Anayasa Mahkemesi önünde ileri sürülebilmesi imkânı, derece mahkemelerinde yapılan bir eksikliği telafi etmez.

42 Şehrihan Çoban [GK], § 88. Anayasa Mahkemesi ceza infaz kurumundaki hükümlüye verilen disiplin cezasına ilişkin yargılamanın SEGBİS üzerinden yürütülmesine ilişkin olarak verdiği *Emrah Yayla* kararında da aynı sonucuna ulaşmıştır (*Emrah Yayla* [GK], B. No: 2018/38732, 6/2/2020, § 67)

43 *Regner v Czech Republic* (n 10) § 148

44 *Regner v Czech Republic* (n 10) § 147

45 *Berestov v Russia* (n 35) § 36

46 *R.B v Netherlands* (Admissibility) App no 21645/93 (ECHR, 6 April 1994)

47 *Durmaz Oto. Petrol Ürünleri İnş. San. ve Tic. Ltd. Şti.*, B. No: 2013/1020, 7/5/2015, § 30

Bununla birlikte, aşağıda görüleceği üzere Anayasa Mahkemesinin başvuru sahiplerinin yargılamanın esasıyla ilgili iddia ve itirazlarını bireysel başvuruda da ileri sürebilme olanağına sahip olmalarını dengeleyici bir mekanizma olarak gördüğüne işaret eden kararlarının bulunduğu anlaşılmaktadır. Anayasa Mahkemesinin başvuru sahiplerinin derece mahkemeleri aşamalarında savunma haklarının kısıtlandığı yolundaki iddialarını, savunma hakkının kısıtlanmaması hâlinde hangi iddiaları öne süreceklerinin başvuru formunda açıklanmadığı gerekçesiyle açıkça dayanaktan yoksun bulunduğu kararları bunun tipik örneğidir.

Anayasa Mahkemesinin *Elif Şekerleme ve Gıda Sanayi Ticaret Ltd. Şti.* kararına konu olayda, icra mahkemesine yapılan şikâyetle cevap dilekçesi ve duruşma günü tebliğ edilmeden şikâyet reddedilmiştir. Anayasa Mahkemesi başvuru sahibinin silahların eşitliği ilkesinin ihlal edildiği şikâyetini açıkça dayanaktan yoksul bulurken “*başvurucunun sözlü duruşmaya katılması hâlinde şikâyet dilekçesinden farklı olarak hangi iddiaları ileri süreceğini de ortaya koymadığı*”⁴⁸ nı vurgulamıştır. Anayasa Mahkemesi söz konusu kararında başvuru sahibinin üst yargı merciine başvururken karşı tarafın cevap dilekçesine yönelik iddialarını ileri sürme imkânına kavuşmasını gözettiği⁴⁹ anlaşılabilir ise de Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru sırasında açıklama yapma olanağının da bir telafi mekanizması olarak görüldüğüne işaret eden değerlendirmelere yer verilmesi bireysel başvurunun genel mantığı açısından sorunludur.

AİHM *Gelenidze/Gürcistan* kararında başvuru sahibinin savunma imkânına sahip olsaydı nasıl bir savunma yapacağını açıklamasını beklemenin spekülasyon olacağını vurgulamıştır.⁵⁰ Anılan karara konu olayda infaz hâkimi olan başvuru sahibi bir mahkûmun cezaevinde kalış süresini yanlış hesapladığı için söz konusu kişi cezaevinden 15 gün erken çıkmış, cezaevinden çıktıktan sonra Kazakistan’a iltica etmiştir. Başvuru sahibi “*hukuka aykırı olarak karar veya hüküm vermek*” suçundan mahkûm edilmiştir. Bu hüküm başvuru sahibinin yokluğunda verilmiştir. Başvuru sahibi bu karara, ilgili ceza normunun ilga edildiği gerekçesiyle itiraz etmiştir. İstinaf Mahkemesi savcılığın suçun niteliğinin değiştirilmesi talebini kabul etmiştir. Bununla birlikte İstinaf Mahkemesi suçun niteliğinin değişebileceğine dair son duruşmaya kadar başvuru sahibine bir bildirimde bulunmamıştır. İstinaf Mahkemesi, hukuka aykırı hüküm veya karar verme suçu ilga edilse de başvuru sahibinin filinin hâlen suç olduğunu ve görevi kötüye kullanma suçuna

48 *Elif Şekerleme ve Gıda Sanayi Ticaret Ltd. Şti.*, B. No: 2013/9085, 14/6/2016, § 65

49 *Elif Şekerleme ve Gıda Sanayi Ticaret Ltd. Şti.*, § 65

50 *Gelenidze v Georgia* App no 72916/10 (ECHR, 7 November 2019) § 36

vücut verdiğini belirterek başvuruçuyu tekrar mahkûm etmiştir.⁵¹ Başvurucu, savunma için kendisine yeteri kadar zaman verilmemesi sebebiyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini öne sürmüştür. AİHM nitelik değişikliğinin keyfi bir değerlendirme olması dolayısıyla ihlal sonucuna ulaşırken ayrıca başvuruçunun savunma imkânına sahip olsaydı nasıl bir savunma yapacağı hususunda spekülasyon yapmanın kendi işi olmadığını belirttikten sonra başvuruçunun nitelik değişikliğini bilmesi durumunda daha farklı bir savunma yapabileceğinin açık olduğunu vurgulamıştır.⁵²

2. Silahların Eşitliği İlkesinin Uygulamaya Yansımaları

2.1. Genel Açıklamalar

Anayasa Mahkemesinin yerleşik içtihadına göre adil yargılanma hakkının kapsam ve içeriği Sözleşme'nin "adil yargılanma hakkı" kenar başlıklı 6. maddesi çerçevesinde belirlenmelidir.⁵³ Sözleşme'nin adil yargılanma hakkını düzenleyen 6. maddesine göre "Her şahıs gerek medeni hak ve vecibeleriyle ilgili nizalar gerek cezai sahada kendisine karşı serdedilen bir isnadın esası hakkında karar verecek olan, ...bir mahkeme tarafından davasının ... dinlenmesini istemek hakkını haizdir."⁵⁴ Buna göre Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru kapsamında adil yargılanma hakkı yönünden bir denetim yapabilmesi için yargılamanın "medeni hak ve yükümlülükler" ya da "suç isnadı" ile ilgili bir uyuşmazlığa ilişkin olması gerekir.

Anayasa Mahkemesi "medeni hak ve yükümlülüklerle ilişkin uyuşmazlık" kavramını AİHM kararlarındaki ölçütleri dikkate alarak otonom bir biçimde değerlendirmektedir. Bu kapsamda Anayasa'nın 36. maddesinin *medeni hak ve yükümlülüklerle ilişkin uyuşmazlıklara uygulanabilmesi için ortada hukuk düzeni tarafından kişiye tanınmış veya en azından savunulabilir temeli bulunan bir hakkın bulunması gerektiği* belirtilmektedir. Anayasa Mahkemesine göre bu hakkın Anayasa'da doğrudan veya dolaylı olarak tanımlanan ve güvence altına alınan bir hakka ilişkin olması zorunlu değildir.⁵⁵ Ancak söz konusu hakkın *medeni* karakterli olması gerekir.⁵⁶ Bununla birlikte, hukuki temeli ve savunulabilir yanı olan bir hakka ilişkin olarak, ilgili kişinin menfaatinin etkileyen bir *uyuşmazlık* da bulunmalıdır.⁵⁷

51 *Gelenidze v Georgia* (n 50) §§ 5-15

52 *Gelenidze v Georgia* (n 50) §§ 32-38

53 *Onurhan Solmaz*, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 22; *Adnan Oktar*, B. No: 2012/917, 16/4/2013, § 16-21

54 <www.resmigazete.gov.tr/arsiv/8662.pdf. > Erişim tarihi 15/8/2021

55 *Mehmet Güçlü ve Ramazan Erdem*, B. No: 2015/7942, 28/5/2019, § 28. Davaya konu edilmesine imkân bulunmayacak derecede önemsiz birtakım hak ve menfaatlerin ise Anayasa'nın 36. maddesi bağlamında hak olarak nitelendirilmesi mümkün değildir (*Mehmet Güçlü ve Ramazan Erdem*, § 30)

56 *Travnik Üniversitesi*, B. No: 2017/33627, 19/11/2020, § 32

57 *Mehmet Güçlü ve Ramazan Erdem*, § 28

AİHM suç isnadı (*criminal charge*) kavramını özerk olarak yorumladığı için ulusal hukuktaki vasıflandırmayla bağlı kalmamaktadır.⁵⁸ Engel başvurusunda somutlaştırılan ve Engel kriterleri olarak bilinen ölçütleri değerlendirerek bir olayda cezai anlamda suç isnadının bulunup bulunmadığına bakılmaktadır.⁵⁹ Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. veya 38. maddeleri yönünden inceleme yaparken suç isnadı kavramını -AİHM gibi ve onun ölçütlerini dikkate alarak- otonom bir biçimde yorumlamıştır.⁶⁰ Özerk yorum çerçevesinde kabahatlere ilişkin idari yatırımlar “ceza”, kabahatler ise “suç isnadı” olarak değerlendirilmiştir.⁶¹

Suç isnadına ilişkin uyumsuzluklarda silahların eşitliği ilkesi esas olarak Anglo-Amerikan hukukundaki taraf muhakemesinin bir niteliğidir⁶² ve onu yansıtan bir yapıya sahiptir.⁶³ Bununla birlikte AİHM, bu ilkeyi herhangi bir hukuk sitemine gönderme yapmadan Kıta Avrupası hukuk sistemine de uygulamaktadır. Suç isnadına ilişkin uyumsuzluklarda silahların eşitliği ilkesi, suç isnadı atındaki kişinin savunma hakkının temel bir güvencesidir.⁶⁴

İlkenin ilk anlaşılışı, sanıklar ile iddia makamı arasında şekli bir usul eşitliği bulunması gerektiği şeklindeydi.⁶⁵ Bugünkü modern anlayışa göre ise bu ilke, taraflara iddialarını diğer taraf karşısında dezavantajlı bir durum oluşturmayacak koşullar altında sunması

58 David Harris, Michael O’Boyle, Ed Bates, Carla Buckley, Paul Harvey, Kresimir Kamber, Michelle Lafferty Peter Cumper ve Heather Green, *Law of the European Convention on Human Rights* (4. Edition, Oxford 2018) 377-381.

59 Bu ölçütler şunlardır:
Ulusal mevzuattaki tanımlama (classification of the proceedings under national law)
Suçun niteliği (the nature of the offence) ve
Muhtemel cezanın niteliği ve ağırlığı (the nature and degree of severity of the possible penalty [Engel and others v Netherlands (Plenary) App no 5100/71... (ECHR, 8 June 1976) §§ 80-85; Ezeh ve Connors v United Kingdom [GC] App no 39665/98... (ECHR, 9 October 2003) § 86]

60 *D.M.Ç.*, B. No: 2014/16941, 24/1/2018; *B.Y.Ç.*, B. No: 2013/4554, 15/12/2015; *Selçuk Özbölük*, B. No:2015/7206, 14/11/2018

61 Anayasa Mahkemesi suçların ve cezaların kanuniliği ilkesi açısından yaptığı incelemelerde, somut olaydaki isnadın cezai anlamda bir suç isnadı olup olmadığına bakarken, yaptırımın belirli bir grubu mu yoksa herkesi mi bağladığı, caydırma ve cezalandırma amacı içerip içermediği, ilgili eylemin ceza hukukunda yer alan suçlarla benzerlik taşıyıp taşımadığı, uygulanan usullerin ceza hukuku alanındaki yargısal usullere benzeyip benzemediği gibi faktörleri gözetmiştir (*B.Y.Ç.*, §§ 31-32; *F.Ç.*, B.No:2014/8019, 24/5/2018, § 29-30)

62 Taner (n 8) 96

63 İnceoğlu (n 26) 220

64 *Yankı Bağcıoğlu ve diğerleri* [GK], § 63

65 Kai Ambos ‘(Alman) Ceza Muhakemesi İçin Avrupa Hukuku’nda Kaynaklanan Yükümlükler -AİHM’nin 2000-2002 Yılları Arasındaki Kararları Hakkında-’ (Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi 3, Adil Yargılanma Hakkı ve Ceza Hukuku) içinde (Yayına Hazırlayan: Yener ÜNVER, Almanca aslından çeviren: Mustafa R. ERDEM [2004]) 139

için makul fırsatlar verilmesini gerektirmektedir.⁶⁶ Silahların eşitliğinin sağlanması için tam olarak ne yapılması gerektiği davanın niteliğine, çözülecek meselelerin özelliğine ve önemine bağlıdır. Taraflara yeterli usule ilişkin teminatlar sağlanmadan silahların eşitliği ilkesinin uygulama bulması güçtür.

Silahların eşitliği ilkesi, her bir işlem bakımından niceliksel eşitliği değil, yargılamaya bir bütün olarak bakıldığında iddia ve savunma arasında bir dengenin korunmasını (nitelik eşitliğini) ifade etmektedir.⁶⁷

Silahların eşitliği ilkesi ceza muhakemesine ilişkin ve adil yargılanma hakkı kapsamındaki pek çok hak/güvence ile sıkı bağlantı içindedir. Anayasa Mahkemesi de kararlarında, adil yargılanma hakkı kapsamındaki birçok hak/güvencenin bu ilkeye işlerlik kazandırdığını belirtmektedir. Örneğin duruşmada hazır bulunma hakkı silahların eşitliği ilkesine işlerlik kazandıracak şekilde tarafların duruşma sürecini dinlemesini, takip etmesini, iddia/savunmaları destekleyecek şeyleri ileri sürmesini güvence altına almaktadır.⁶⁸ Ancak bu ilke söz konusu güvencelerden daha geniş olup yargılamanın her yönüne uygulanmaktadır.⁶⁹

Bununla birlikte Sözleşme'nin 6. maddesinin (3) numaralı fıkrasında da ceza yargılaması açısından silahların eşitliği ilkesi yönünden özel düzenlemeler öngörülmüştür. Anayasa Mahkemesine göre savunma için gerekli kolaylık kavramı şüpheliye/sanığa savunma için yardımcı olacak veya olabilecek zorunlu imkânları ifade etmekte ve silahların eşitliğini sağlamayı amaçlamaktadır.⁷⁰ Keza tanık sorgulama hakkı açısından da duruşmada hazır bulunmayan bir tanığın ifadesinin mahkumiyete esas alınması, tanığın güvenilirliğini test edemediği veya beyanlarının doğruluğu konusunda şüphe uyandıramadığı için sanığı iddia makamı karşısında dezavantajlı konuma sokar. Müdafî yardımından yararlanma hakkı da hem savunma hakkının etkin bir şekilde kullanılmasını sağlamak hem de silahların eşitliği ilkesine işlerlik kazandırmaktadır.⁷¹ Nitekim

66 Harris, O'Boyle, Bates, Buckley, Harvey, Kamber, Lafferty Cumper ve Green (n 58) 415
 "...that the principle of equality of arms – one of the elements of the broader concept of a fair trial – requires each party to be given a reasonable opportunity to present his case under conditions that do not place him at a substantial disadvantage vis-à-vis his opponent ..." [Kress v France [GC] App no 39594/98 (ECHR, 7 June 2001) § 72]

67 Cumhur Şahin 'Anayasa Mahkemesi Kararları Çerçevesinde Ceza Muhakemesinde Silahların Eşitliği ve Çelişmeli Yargılama İlkeleri' içinde Prof. Dr. Durmuş TEZCAN'a Armağan [2009] (Özel Sayı) Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 3052

68 Emrah Yayla [GK], § 60

69 Harris, O'Boyle, Bates, Buckley, Harvey, Kamber, Lafferty Cumper ve Green (n 58) 415

70 *Ufuk Rifat Çobanoğlu*, B. No: 2014/6971, 1/2/2017, § 45; *Metin Duran*, B. No: 2018/33546, 28/1/2021, § 24

71 *Yusuf Karakuş ve diğerleri*, B. No: 2014/12002, 8/12/2016, § 74

AİHM de bu hak/güvenceleri Sözleşme'nin (1) numaralı fıkrasında düzenlenen hakkaniyete uygun yargılanma hakkının özel bir görünümü olarak kabul etmekte ve bunlara yönelik şikâyetleri her iki hüküm kapsamında birlikte incelemektedir.⁷²

Silahların eşitliği ilkesi, kendisinin somut ve bağımsız birer görünümü olarak düzenlenmiş olan bu hak ve ilkelerden daha geniş bir içeriğe sahiptir. İddia makamı ile savunma arasında hakkaniyete uygun bir denge kurulmasını hedefleyen bu ilke, suç isnadına ilişkin uyuşmazlıklarda yargılamanın -özel olarak düzenlenen hakların/güvencelerin kapsamı dışında kalan- diğer yönlerini de kapsamakta, usule ilişkin imkânlardan tarafların eşit düzeyde yararlanması için güvenceler sağlamaktadır.

Eşitlik ilkesinin adil yargılanma hakkı vesilesiyle muhakeme hukukundaki somut görünümünden olan bu ilke, hem suç isnadına hem de medeni hak ve yükümlülüklerle ilişkin uyuşmazlıklarda geçerli olup taraflar arasında “adil bir dengenin” varlığını gerektirmektedir.⁷³ Bu ilkenin sağladığı güvencelerin uygulanma biçimi her uyuşmazlık türüne göre (idari dava, hukuk davası, ceza davası) farklılık arz edeceğinden, söz konusu ilkenin uyuşmazlık türleri açısından ayrı ayrı incelenmesi yararlı olacaktır. Ancak silahların eşitliği ilkesinin maddi içeriğinin bulunmadığı gözetildiğinde aşağıda incelenen başlıkların söz konusu ilkenin uygulamaya yansıyan tüm görünümleri olarak değil uygulamada sıklıkla karşılaşılan biçimleri olarak anlaşılması gerekir.

2.2. Suç İsnadıyla İlgili Yargulamalarda

2.2.1. Delillerle İlgili Olarak Eşit Fırsatlar/İmkânlar Sağlanması

2.2.1.1. Delillere İtiraz Fırsatının/İmkânının Tanınması

Masumiyet karinesine göre isnat edilen suçu kanıtlama görevi iddia makamınınındır. Suç isnadı altındaki kişinin masumiyetini ispat etme zorunluluğu yoktur. Ancak bu durum, suç isnadı altındaki kişinin, suçsuzluğunu ve daha az ceza almasını gerektiren bir durum varlığını ortaya koymasına engel değildir. Anayasal bir güvence olarak silahların eşitliği ilkesi, suç isnadı altındaki kişiye, aleyhindeki delillere itiraz etme fırsatının tanınmasını ve onun dezavantajlı bir duruma düşürülmemesini gerektirmektedir.

72 *Rook v Germany* App no 1586/15 (ECHR, 25 July 2019) § 55

73 Emel Hanağası, *Medeni Yargılama Hukukunda Silahların Eşitliği* (Yetkin Yayıncılık 2016) 27-36; Taner (n 8) 96. Öğretide Trechsel, bu ilkenin ayrımcılık yasağıyla bağının kurulmasının doğru olmadığını, bu ilke açısından kastedilen “eşitliğin” davanın farklı çıkarlara sahip tarafları arasındaki eşitlik olduğunu ifade etmiştir. Yazara göre burada, yargılama sırasında farklı cinsiyete, ırka, dine sahip kişilere eşit muamele edilmesi kastedilmemiştir. Stefan Trechsel, *Human Rights in Criminal Proceedings* (Oxford 2005) 94-95

Suç isnadı altındaki kişinin aleyhindeki delillere itiraz -genellikle- delilin gerçekliğine, doğruluğuna ve güvenilirliğine yönelik olmaktadır. Esasen hakkaniyete uygun bir ceza yargılaması, delillerin gerçekliği ve güvenilirliği konusundaki kuşkuvarın giderilmesini ve delillerin doğruluğuna ve gerçekliğine etkili bir şekilde itiraz etme fırsatının tanınmış olmasını zorunlu kılmaktadır.⁷⁴

Delillerin kabul edilebilirliği ve değerlendirilmesi konusunun ulusal yargı organlarının takdirinde olduğunu belirten AİHM, delillerin elde edilış şekli de dâhil olmak üzere yargılamayı bir bütün olarak inceleyip bu çerçevede ilgilinin adil yargılanma hakkının ihlal edilip edilmediğini karara bağlamaktadır.⁷⁵ AİHM, yargılamanın bir bütün olarak adil olup olmadığını belirlerken, savunma haklarına saygı gösterilip gösterilmediğine, özellikle başvurucuya delilin gerçekliğine (özgünlüğüne), doğruluğuna ve güvenilirliğine itiraz etme ve kullanımına karşı çıkma fırsatı verilip verilmediğine bakmaktadır.⁷⁶

Anayasa Mahkemesine göre de yargılamanın taraflarından birinin ileri sürdüğü delillere karşı itiraz etme, görüş açıklama ve bu delilleri çürütme, ayrıca karşı delil gösterme hakkının diğer tarafa tanınması silahların eşitliği ilkesinin bir gereğidir.⁷⁷

Bu ilke sanığa, aleyhindeki delillerin davayla ilgisini ve ağırlığını değerlendirerek bunlara yönelik iddia ve itirazlarını dile getirebilmesi ve bu delillerin kullanımına karşı çıkması için gerçek ve etkili fırsatlar sunulmasını gerektirmektedir.⁷⁸ Bu fırsatlardan en önemlisi delillerin sanığa sunulması veya sanık tarafından incelenmesine izin verilmesidir. Bu izin, özellikle dijital olarak elde edilen verilerin bütünlüğü, doğruluğu ve tutarlılığı hakkında ayrıca bir uzman incelemesi ihtiyacı ortaya çıktığında daha da önem kazanmaktadır.⁷⁹

Dolayısıyla ceza yargılamasında asgari olarak, iddia makamı tarafından gösterilen ve edinilen maddi bilgilerin/delillerin savunmaya açıklanması, dava dosyasının incelenmesi konusunda iddia makamıyla savunma arasında bir farkın gözetilmemesi gerekir. Bu

74 *Orhan Kılıç* [GK], B. No: 2014/4704, 1/2/2018, § 47

75 *Khan v. the United Kingdom App no 35394/97* (ECHR, 12 May 2000) § 34

76 *Bykov v Russia* [GC] App no 4378/02 (ECHR, 10 March 2009) § 90

77 *Yankı Bağcıoğlu ve diğerleri* [GK], § 65

78 *Rook v Germany* (n 72) §§ 56-59

79 AİHM, Devlet Güvenlik Mahkemesinde görülen bir davada, mahkûmiyette belirleyici delil olarak kullanılan ve sanığın hukuka aykırı şekilde elde edildiğini iddia ettiği ses kayıtlarının kopyalarına ulaşmasına izin verilmemesinin, savunmanın bant çözümlerinin güvenilirliğine dair itirazlarını etkili bir şekilde dile getirmesini engellediğini belirterek silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiği sonucuna varmıştır. Bkz. *Cevat Soysal v Turkey App no 17362/03* (ECHR, 23 September 2014) §§ 66-68

ilke uyarınca suç isnadı altındaki kişiye kaynağıyla yüzleşme veya delili görme imkânı sağlanmalıdır. Dahası bu imkân sadece müdafie değil sanığa da tanınmalıdır.⁸⁰

Yeri gelmişken belirtelim ki delillerin tartışılmadan mahkumiyete esas alınması da bu kapsamda değerlendirilmelidir. Ceza muhakemesinde, duruşmaya getirilmiş ve tartışılmış delillere göre karar verilmesi kuralı geçerlidir. Hâlbuki delilin tartışılmadan kabul edilmesi, sanığın bu delilin davayla ilgisini ve ağırlığını değerlendirerek güvenilirliği hususundaki iddia ve itirazlarını dile getirmesine imkân verilmemesi sonucunu doğurmaktadır. Geçerli bir neden olmaksızın bu imkânın sağlanmaması çelişmeli yargılama ilkesinin yanı sıra silahların eşitliği ilkesini de ihlal edebilir.⁸¹ Silahların eşitliği ilkesinin yukarıda bahsedilen gerekleri 5271 sayılı Kanun'da da belirtilmiştir. Bu bağlamda 5271 sayılı Kanun'un 215. maddesinin (1) numaralı fıkrasında, herhangi bir belgenin okunmasından sonra ilgililerden diyeceklerinin sorulması; 217. maddesinin (1) numaralı fıkrasında ise hâkimin kararını ancak duruşmaya getirilmiş ve huzurunda tartışılmış delillere dayandırabilmesi öngörülmüştür.

Adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ilkesi dava dosyasına erişim hakkını da kapsamaktadır. Diğer bir ifadeyle silahlarda eşitlik ilkesi, dosyaya erişim hakkını gerekli kılmaktadır.⁸² Gerçekten de iddia makamı dosyaya ulaşabiliyorken savunma tarafının ulaşamaması dezavantaj oluşturmaktadır. Dosyaya erişim hakkı, suç isnadı altındaki kişilere dosyadaki delillerden örnek alma ve delilleri inceleme yetkisi vermektedir. Dosyaya erişim hakkı kapsamında, suç isnadı altındaki kişinin dosyadaki belgelerin orijinallerini görmesi, belgeleri okuması, kopya alması, sesli ve görüntülü materyalleri dinlemesi ya da izlemesi mümkündür.⁸³

Dosyadan örnek alma ve delil inceleme yetkisi, silahların eşitliği ilkesinin özel bir görünümü olan savunma hazırlamak için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkının zorunlu bir sonucudur.⁸⁴ Sanığa, hakkındaki suçlamalardan kurtulmasını veya hakkında hükmedilecek cezanın azaltılmasını sağlayacak delillerin verilmemesi veya sanığın dosyadaki delilleri incelemesinin kısıtlanması, savunmanın hazırlanması için

80 Sibel İnceoğlu, *Adil Yargılanma Hakkı* (Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi-4, Avrupa Konseyi 2018) 125

81 “Somut olayda anılan telefon konuşma içerikleri duruşmada okunmayarak başvuruçunun bu delilin davayla ilgisini ve ağırlığını değerlendirerek güvenilirliği hususundaki iddia ve itirazlarını dile getirebilmesine imkân verilmediği görülmektedir.” (Cezair Akgül, B. No: 2014/10634, 26/10/2016, § 34). Anayasa Mahkemesi bu kararda, sadece çelişmeli yargılama ilkesi yönünden ihlal sonucuna varmıştır.

82 Şahin (n 67) 3054

83 Bilgehan Yeşilova ‘Yargılama Diyalektiği ve Silahların Eşitliği’[2009] (86) Türkiye Barolar Birliği Dergisi 62

84 Taner (n 8) 216

gerekli imkânlardan yoksun bırakma sonucunu doğuracağından -Sözleşme'nin 6. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (b) bendinde özel olarak düzenlenen hakla bağlantılı olarak- silahların eşitliği ilkesine aykırılık anlamına gelecektir.⁸⁵ Dolayısıyla bir ceza davasında sanığın aleyhine olan tüm delillerin savunma makamına gösterilmemesi veya verilmemesi yargılamanın hakkaniyetini zedeleyecektir.⁸⁶

AİHM, silahların eşitliği ilkesinin değerlendirilmesinde dosyaya erişimin sağlanamamasını önemli bir faktör olarak hesaba katmaktadır. AİHM'e göre savunma haklarına saygı, dosyaya erişimin kısıtlanmasına yönelik tedbirlerin, delillerin duruşmadan önce sanığa sunulmasını ve deliller hakkında yorum yapma fırsatının sanığa verilmesinin engellememesini gerektirir.⁸⁷ Dolayısıyla dava dosyasına erişime, ilgili belgelerin/delillerin örneklerinin alınmasına ve bunların kullanılmasına fırsat verilmemesi yargılamayı bir bütün olarak adil olmaktan çıkarabilir.

Bununla birlikte AİHM ve Anayasa Mahkemesi, dosyaya ve dolayısıyla delillere erişimin mutlak bir hak olmadığını belirtmiştir. Ceza yargılamalarında sanığın haklarıyla çatışan farklı menfaatler söz konusu olabilir. Başka kişilerin temel haklarını korumak veya önem arz eden bir kamu menfaatini güvence altına almak için bazı delillerin savunma makamı ile paylaşılmasının gerekeceği durumlar olabilir. Örneğin ulusal güvenlik, tanıkların korunması ihtiyacı veya polisin soruşturma metodlarının açığa çıkmaması gibi çatışan menfaatler olayda bulunabilir. Ancak savunma hakkını kısıtlayan bu tedbirlere kesinlikle gerekli olması hâlinde başvurulabilir. Ayrıca sanığın haklarının sınırlandırılmasının savunmada yarattığı güçlüklerin yargı mercileri tarafından izlenecek usullerle yeterince dengelenmesi gerekmektedir.⁸⁸ AİHM ve Anayasa Mahkemesinin kurulmasını istediği bu denge, en azından duruşma devresine gelindiğinde, savunmanın daha önce herhangi bir nedenle gösterilmemiş olan delilleri incelemesine imkân verilerek sağlanabilir.⁸⁹

AİHM, Sözleşme'nin, üye Devletlerin delillere erişim talebi için sanıktan geçerli nedenler sunmasını istemelerini engellemediğini belirtmiştir. Buna göre sanığın delillere

85 *Natunen v Finland* App no 21022/04 (ECHR, 31 March 2009) § 43. AİHM, savunmanın iddia makamının elinde bulunan delillere erişim hakkına ilişkin ilkeleri son olarak [*Van Wesenbeeck v Belgium* App no 67496/10 and 52936/12 (ECHR, 23 May 2017) §§ 67-68] kararında toparlamıştır.

86 *Edwards v United Kingdom* App no 13071/87 (ECHR 16 December 1992) § 36

87 *Matanović v Croatia* App no 2742/12 (ECHR 4 April 2017) § 159

88 *Rowe and Davis v United Kingdom* [GC] App no 28901/95 (ECHR, 16 February 2000) § 60; *Yankı Bağcıoğlu ve diğ. v Türkiye* [GK], § 73

89 *Taner* (n 8) 440

erişim talebiyle ilgili olarak belli sebepler sunması beklenebilir ve mahkemeler bu nedenlerin geçerliliğini değerlendirme hakkına sahiptir.⁹⁰ Ancak mahkemeler bu konuda değerlendirme yaparken, savunmanın yargılamanın tüm aşamalarında dosyaya (ve dolayısıyla delillere) erişim imkânından mahrum kalmasına yola açmayacak ve gerekçeli şekilde bir kısıtlama kararı vermesi gerekir. Aksine bir karar, savunmayı dezavantajlı duruma düşürebilir; yargılamayı bir bütün olarak adil olmaktan çıkarabilir.

Silahların eşitliği ilkesinin delillerle ilgili bu boyutu ile çelişmeli yargılama ilkesinin sağladığı güvenceler iç içe geçmektedir. Silahların eşitliği ilkesinin tamamlayıcısı olan çelişmeli yargılama ilkesi, kural olarak bir hukuk ya da ceza davasında tüm taraflara, gösterilen kanıtlar ve sunulan görüşler hakkında bilgi sahibi olma ve bunlarla ilgili görüş bildirebilme imkânı vermektedir.⁹¹ Ancak burada bir ince ayırmadan söz etmek gerekir. Çelişmeli yargılama ilkesi dosyaya sunulan delilleri öğrenme ve bunlar hakkında görüş ve yorumları mahkemeye sunma konusunda taraflara fırsat verilmesini gerektirmekte iken, silahların eşitliği ilkesi bu fırsatların kullanımında taraflar arasındaki dengeyi ön plana çıkarmaktadır. Silahların eşitliği ilkesi, -daha ziyade- savcılık tarafından incelenebilen delillere savunma makamının vakıf olamamasının yarattığı hakkaniyetsizlik ve dengesizlik şikayetlerine temas etmektedir.⁹² Buna göre ilgili bilgilere/delillere erişme konusunda iddia makamı savunmaya nazaran avantajlı ise silahların eşitliği ilkesi ihlal edilmiş olur.

Türk hukukunda gerek soruşturma gerekse kovuşturma evresinde silahların eşitliği ilkesinin bu yönüne temas eden ayrıntılı düzenlemeler mevcuttur. Buna göre şüphelilerin soruşturma dosyasının bir örneğini alma ve bu kapsamda aleyhine olan delilleri inceleme hakkı bulunmaktadır. Müdafî de soruşturma evresinde dosya içeriğini inceleyebilir ve istediği belgelerin bir örneğini harçsız olarak alabilir. Öte yandan, 5271 sayılı Kanun'un 153. maddesinde, soruşturmanın amacını tehlikeye düşürebilecek ise müdafinin belli suçlarda dosya içeriğini inceleme veya belgelerden örnek alma hakkının Cumhuriyet savcısının istemi üzerine hâkim kararıyla kısıtlanabileceği belirtilmiştir. Aynı hüküm uyarınca, yakalanan kişinin veya şüphelinin ifadesini içeren tutanak ile bilirkişi raporları ve adı geçenlerin hazır bulunmaya yetkili oldukları diğer adli işlemlere ilişkin tutanaklar hakkında kısıtlama kararı verilemez. Dahası müdafî, iddianamenin mahkeme tarafından kabul edildiği tarihten itibaren dosya içeriğini ve muhafaza altına alınmış delilleri inceleyebilir; bütün tutanak ve belgelerin örneklerini harçsız olarak alabilir.

90 *Matanović v Croatia* (n 87) § 157

91 *Hüseyin Sezen*, B. No: 2013/1793, 18/9/2014, § 38

92 *Yankı Bağcıoğlu ve diğerleri* [GK], § 63

Türk hukukunda, dosyaya erişime yönelik bir kısıtlama varsa dahi iddianamenin kabulüyle kalkmaktadır. Dolayısıyla kovuşturma evresinin başlamasıyla, savunma makamı delilleri herhangi bir kısıtlamaya tabi olmadan inceleyebilecek ve inceleyebilecektir. Böylelikle savunma makamı açısından soruşturma evresinde ortaya çıkan dezavantajlı durum telafi edilmiş olacaktır. Buna rağmen delillerin yargılamanın tüm aşmalarında savunma tarafından incelenmesine izin verilmemesi “*hüküm için önemli olan hususlarda mahkeme kararı ile savunma hakkının sınırlandırılmış olması*” anlamına gelir (5271 sayılı Kanun md. 289/1-h). Bu tür bir uygulama, hukuka kesin aykırılık hâlini oluşturmakta ve bozma sebebi teşkil etmektedir. Dolayısıyla böylesi bir uygulamanın sebep olduğu dezavantajlı durumun telafi edilmesi için öncelikle olağan kanun yollarına (istinaf ve temyiz) başvurulabilir.

Sanığın, delillerin gerçekliğine, doğruluğuna ve güvenilirliğine itiraz edememesinin oluşturduğu dezavantajlı durumun olağan kanun yollarında giderilmemesi durumunda, silahların eşitliği ilkesine yönelik ihlalin tespiti ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için bireysel başvuruda bulunulabilir. *Yankı Bağcıoğlu* ve diğerleri başvurusunda Anayasa Mahkemesi, dijital verilerin gerçeği yansıtmadığı yönündeki iddiaların araştırılması amacıyla bunlara ilişkin imajların verilmesi yönündeki başvurucu taleplerinin, dijital belgelerin içeriklerinin devlet sırrı kapsamında kaldığı ve dijital delillerin usulüne uygun aramalar sonucu ele geçirildiği gerekçesiyle reddedilmesini silahların eşitliği ilkesi yönünden değerlendirmiştir.

Karara konu olan olayda, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca yapılan ihbarlar üzerine büyük kısmı ordu mensubu olan başvuru sahiplerinin ev ve işyerlerinde arama yapılmış ve arama sonucu çok sayıda (*CD, DVD, flash bellek, hard disk gibi*) dijital bellek ele geçirilmiştir. Başvuru sahipleri hakkında suç örgütü yöneticisi/üyesi olma ve kişisel verileri hukuka aykırı bir şekilde kaydetme de dâhil olmak üzere birçok suçu işledikleri iddiasıyla kamu davası açılmıştır. Bu suçlamalara temel teşkil eden deliller aramalarda ele geçirilen bellek içerikleridir.

Mahkemenin yaptığı değerlendirmeye göre, yargılama sürecinde delil ve karşı delil sunma, iddia ve karşı iddiada bulunma gibi hususlar silahların eşitliği ilkesine uygun olarak gerçekleştirilmelidir. Silahların eşitliği ilkesi kapsamında, yargılama sürecinde davanın tarafları arasında sahip olunan hak ve yükümlülükler bakımından tam bir eşitlik sağlanmış olmalıdır. Silahların eşitliği ilkesi, iddia makamı tarafından gösterilen ve edinilen maddi bilgilerin açıklanmasını, ceza yargılamasında sanığın aleyhine bir hukuki durumun yaratılmamasını da kapsamaktadır. Dijital deliller üzerinde yapılacak

teknik incelemenin suçların sübutu ve sanıkların bu suçlarla ilgisinin tespiti bakımından belirleyici olabileceği açıktır. Erişim ve inceleme imkânının suçlamanın esasını oluşturan delillere yönelik savunmanın etkisiz kalmasına neden olacak şekilde kısıtlanması ceza yargılamasının temel işlevinin yerine getirilmemesi sonucunu doğurur. Bu konuda mahkemece izlenen usul ve yöntem, silahların eşitliği ilkesinin gereklerine uygun ve sanığın menfaatlerini yeterince koruyan bir güvence içermelidir. Bu imkânların sağlanamadığı ve gizlenen delilin belirleyici bir kanıt olduğu durumlarda silahların eşitliği ilkesi ihlal edilmiş olabilir.

Anayasa Mahkemesi söz konusu kararda, başvuruçuların dijital deliller üzerinde bilirkişi incelemesi yaptırılması veya bunlara ilişkin imajların verilmesi taleplerinin reddedilmesinin, suçlamaların dayanağı olan delillere karşı savunma yapma imkânını ve kovuşturmanın genişletilmesini isteme hakkını kısıtladığı ve silahların eşitliği ilkesini ihlal ettiği sonucuna varmıştır.⁹³

Suç isnadı altındaki kişiye delillere itiraz etme fırsatı tanınıp tanınmadığının hukuka aykırı deliller konusuyla da ilgisi bulunmaktadır. Gerçekten de delillere itiraz sebeplerinden biri de onların hukuka aykırı olduklarının iddia edilmesidir. AİHM hukuka aykırı delillerle ilgili şikâyetleri incelerken öncelikle söz konusu delilin Sözleşme’de korunan bir hakkı ihlal edip etmediğine ve delilin gerçekliği (özgünlüğü) veya doğruluğu konusunda kuşkuya düşülmesini haklı kılan sebeplerin bulunup bulunmadığına bakmaktadır. Bu yönde şüpheler bulunsa dahi destekleyici diğer deliller sayesinde bu kuşkuların giderilmiş olması ve delillerin gerçekliğine (özgünlüğüne) ve doğruluğuna etkili bir şekilde itiraz etme fırsatının sanığa tanınmış olması şartlarını aramaktadır. Sonuç olarak, delillere etkili şekilde itiraz imkânının verilir vermediği sadece silahların eşitliği ilkesi yönünden değil hakkaniyete uygun yargılanma hakkının diğer unsurları açısından yapılan değerlendirmelerde de önemli bir unsur olarak gözetilmektedir.⁹⁴

Anayasa Mahkemesi de delillere yönelik hukuka aykırılık iddialarıyla ilgili olarak delillere itiraz etme fırsatının başvuruçulara verilir vermediğini, bu konuda silahların

93 *Yankı Bağcıoğlu ve diğerleri* [GK], §§ 55-78

94 *Schenk v Switzerland* App no 10862/84 (ECHR, 12 July 1988) §§ 45, 46, 48; *Desde v Turkey* App no 23909/03 (ECHR, 1 February 2011) § 124

eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin gözetilip gözetilmediğini incelemektedir.⁹⁵

2.2.1.2. Delil Sunulmasına Fırsat/İmkân Tanınması

Ceza yargılamasında ulaşılmaya hedeflenen temel amaç, maddi gerçeğin hukuka uygun olarak ortaya çıkarılmasıdır. Suç isnadı altındaki kişi, iddia ve savunmalarını makul bir şekilde mahkeme önünde dile getirme fırsatına sahip olmadan bu amacın gerçekleşmesi zordur. Silahların eşitliği ilkesi suç isnadı altındaki kişiye, savunmasının temel dayanağı olan delilleri sunmasına imkân tanınmasını gerektiren bir usul güvencesidir.⁹⁶

Silahların eşitliği ilkesinin bu yönü, elde bulundurulmuş bir delilin sunulmasına yöneliktir. Dosyaya sunulan delil, suç isnadı altında bulunan kişinin, hakkındaki iddiayı çürütmesine veya aleyhindeki delillerinin güvenilirliğine şüphe düşürmesine yönelik olabilir. AİHM, adil yargılanma hakkı kapsamındaki incelemelerinde, delillerin sunulmasında sağlanan imkânlar bakımından bir tarafın diğerine nazaran dezavantajlı bir konuma sokulup sokulmadığını, iddia makamı ile savunma arasında silahların eşitliği ilkelerine saygı gösterilip gösterilmediğini değerlendirmektedir.⁹⁷

İspat yükünün iddia makamında olması savunmanın delil sunmasını anlamsızlaştırmamaktadır. Suç isnadı altındaki kişi, çoğu zaman olayı en iyi bilebilecek durumda olmalıdır. Silahların eşitliği ilkesi, savunmanın hükmü verecek mahkemenin görüşünü etkilemek ve karşı tarafın delillerinin güvenilirliğini sarsmak için dosyaya delil sunabilmesini güvence altına almaktadır. İddia makamının yararlandığı karinelerin çürütülmesi ve gösterdiği delillerin test edilmesi için de savunma makamının delil sunma ve aleyhindeki delillerin güvenilirliğine şüphe düşürme imkânına sahip olması gerekir. Böylelikle suç isnadı altındaki kişi, aleyhindeki delilleri çürütme ve mahkemenin

95 “Delillerle ilgili olarak başvurucuya, delillerin gerçekliğine itiraz etme ve kullanılmasına karşı çıkma fırsatı verilip verilmediği ve mahkemece değerlendirmeye alınıp alınmadığı incelenmelidir.” (Yaşar Yılmaz, B. No: 2013/6183, 19/11/2014, § 50). Ayrıca bkz. *Orhan Kılıç* [GK], § 48

“Bu noktada konutta arama işlemindeki kanuna aykırılığın, bu işlem sonucunda elde edilen delillerin sıhhatine etki edip etmediği ve elde edilen delillerin gerçekliğini şüpheye düşürüp düşürmediğinin incelenmesi gerekir./... Sonuç itibarıyla, başvurucu hakkında iç hukuka uygun bir şekilde Cumhuriyet savcısı tarafından yürütülen soruşturma kapsamında, başvurucunun konutunda icra edilen arama işlemindeki kanunda belirlenen usule ilişkin eksikliğin, bu işlemin sıhhatine ve bu işlem sonucunda elde edilen delillerin gerçekliğini şüpheli hale getirmedeği gibi, başvurucu da bu kapsamda herhangi bir itirazda bulunmamıştır. Bu çerçevede, başvuruya konu arama işlemindeki anılan eksikliğin, elde edilen delillerin güvenilirliğine zarar vermediğinin ve dolayısıyla bu deliller esas alınarak mahkûmiyetle sonuçlanan yargılamanın adilliyini zedelediğinin kabulü gerekir.” (Jakop Gabriel, B. No: 2013/2392, 15/4/2015, §§ 44, 50)

96 *Ramazan Tosun*, B. No: 2012/998, 7/11/2013, § 37; *Yüksel Hançer*, B. No: 2013/2116, 23/1/2014, § 18

97 *Bykov v Russia* (n 76) § 90; *Kobiasvili v Georgia* App no 36416/06 (ECHR, 14 March 2019) § 56

vereceği kararı etkileme imkânı bulacak, savunmasının doğruluğunu ispatlayabilecektir.⁹⁸

Anayasa Mahkemesinin bu konuyla ilgili ilkesel yaklaşımı aşağıdaki gibidir:

“Silahların eşitliği ilkesi kapsamında, mahkeme önünde cereyan eden yargılama sürecinde davanın tarafları arasında, sahip olunan hak ve yükümlülükler bakımından tam bir eşitlik sağlanmış olmalı ve bu eşitlik, yargılama süresince de devam etmelidir. Yargılama sürecinde yapılan her türlü usuli işlem, delil ve karşı delil sunma, iddia ve karşı iddiada bulunma gibi hususlar da silahların eşitliği ilkesine uygun olarak gerçekleştirilmelidir. Silahların eşitliği prensibi, ceza yargılamasında sanığın aleyhine bir hukuki durumun yaratılmamasını da kapsamaktadır.”⁹⁹

Silahların eşitliği ilkesinin bu görünümü esas olarak suç isnadına ilişkin uyumsuzluklar yönünden Sözleşme'nin 6. maddesinin (3) numaralı fıkrasında bağımsız olarak düzenlenen bazı haklarla sıkı bir şekilde bağlantılıdır. Özellikle iddia makamıyla “*aynı koşullarda*” tanık dinletme hakkı, silahların eşitliği ilkesi kapsamındaki savunmanın delil sunmasına fırsat verilmesi güvencesinin somut bir uzantısıdır.¹⁰⁰ Anılan hak, Sözleşme'nin 6. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (d) bendinde açıkça düzenlenmiştir.

Sözleşme'nin 6. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (b) bendinde düzenlenen, bir suç ile itham edilen herkesin savunmasını hazırlamak için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma hakkı da kişinin savunmasını planlayarak mahkeme önünde en uygun ve etkili şekilde yapılabilmesi için dosyaya delil sunmasına imkân verilmesini gerektirmektedir. Delil sunma noktasında savunmaya gerekli imkânların tanınmadığı bir durumda, bu güvencelerin silahların eşitliği ilkesiyle birlikte uygulanması söz konusu olmaktadır.

Türk hukukunda ceza yargılamalarında savunmanın bir delili dosyaya sunmasını engelleyecek bir düzenleme bulunmamaktadır. Dosyaya delil sunma imkânının bulunmaması, ceza yargılamasında daha ziyade sanığın dayanağını ve sebebini bilemediği isnatlarda gündeme gelebilecek bir sorundur. Çünkü bir kimseden sebebini ve niteliğini bilmediği bir suçlamaya karşı delil sunması beklenemez. Bu tür bir durumda sanık, hakkındaki isnatlara karşı etkili bir şekilde itiraz etme, karşı delillerini bildirme ve suçlamaya konu olaylarla ilgili savunma yapma imkânından yeterince

98 Duruşmada hazır bulunma hakkına yönelik benzer değerlendirmeler için bkz. Şehrivan Çoban [GK], § 75

99 Yankı Bağcıoğlu ve diğerleri [GK], § 64

100 “...sanıkların durumu, isnat edilen suçun işleniş biçimi, suç eylemleri, tanıkların konumu ve diğer delillerin niteliği dikkate alındığında, ...'ın tanık olarak dinlenmeleri taleplerinin reddi yargılamanın bütünü yönünden adil yargılanma hakkını ihlal eder niteliktedir.

81. Isnat edilen suçun sübutu bakımından objektif olarak esaslı olduğu mahkemenin gerekçesinde de ifade edilen ...'ın tanıklıklarının reddi “çelişmeli yargılama ilkesine” ve “savunma tanıklarının davet edilmelerinin ve dinlenmelerinin sağlanması hakkına” uygun olmaması nedeniyle adil yargılanma hakkını ihlal etmiştir.” Ahmet Gökhan Rahtuvan, B. No: 2014/4991, 20/6/2014, §§ 80-81

yararlanamaz. Sanığın teorik olarak delil sunma imkânına sahip olması yeterli değildir. Sanığın dosyaya karşı delil sunmasını gerektiren olay ve isnatlardan da haberdar olması gerekir. Dolayısıyla herhangi bir kısıtlama kararı olmadığı hâlde duruşma öncesinde dosyaya erişimin geciktirilmesi ve dosyaya erişim sağlandıktan sonra duruşma gününe kadar savunma hazırlanması için sürenin yeterli olmaması da -Sözleşme'nin 6. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (b) bendinde özel olarak düzenlenen hakla bağlantılı olarak- silahların eşitliği ilkesini ihlal edebilir.¹⁰¹

Kanun yolunda duruşma açılmadan yeni bir delilin değerlendirilmesi söz konusu olamaz. Ancak kanun yolu denetimi yapan mahkemenin görüşünü etkilemek amacıyla kanun yollarına başvuru dilekçelerinin ekinde delil sunulduğuna da rastlanmaktadır. Sunulan bu delillerin sanık veya müdafisine tebliğ edilmemesi, böyle bir delilin sunulduğundan onların haberdar edilmemesi de silahların eşitliği ilkesi açısından dezavantaj doğuran hâllerden biridir.

Bu konuda başka bir sorun da duruşmaya video konferans yöntemiyle uzaktan katılmayla ilgilidir. Duruşmaya bu yöntemle katılım, sanığın delillerini etkili şekilde sunamamasına ve incelememesine neden olabilir.¹⁰² Anayasa Mahkemesi, görüntü ve ses kalitesi yüksek olan araçlardan yararlanılsa bile, uzaktaki sanığın ses ve görüntüsünün duruşma salonuna aktarılmasının sağladığı menfaat ile onun duruşma salonunda fiziksel olarak yer almasının sağladığı menfaatin aynı olmadığı görüşündedir.¹⁰³ Anayasa Mahkemesine göre sanığın duruşmada hazır bulunması hem savunma hakkının etkin bir şekilde kullanılmasını sağlamak hem de silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerine işlerlik kazandırmaktadır.¹⁰⁴

101 İnceoğlu (n 26) 241

102 Fahri Gökçen Taner ve Akif Yıldırım 'Suç İsnadına veya Medeni Hak ve Yükümlülüklerle İlişkin Uyuşmazlıklarda Duruşmaya Video Konferans Yöntemiyle Uzaktan Katılma' (2021) 70 (1) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 272

103 Şehrivan Çoban [GK], § 76. AİHM'in *Jallow/Norveç* kararına konu olayda, Gambiya vatandaşı olan ve Gambiya'da yaşayan başvurusunun Norveç'te yaşayan eski eşinin yanındaki çocuğuyla ilgili olarak Norveç mahkemelerinde açılan bir velayet davasının duruşmalarına, Norveç makamlarının başvurusu vize vermemesi sebebiyle Skype aracılığıyla katılmak durumunda kalmıştır. AİHM medeni hak ve yükümlülüklerle ilişkin bu uyuşmazlıkta, başvurusunun fiziken duruşmalara katılmaması savunma hakkında birtakım kısıtlamalara yol açsa da yargılama bir bütün olarak dikkate alındığında bu durumun başvurusu ciddi bir biçimde dezavantajlı bir pozisyona sokmadığını kabul etmiş ve silahların eşitliği ilkesinin ihlal edilmediği sonucuna ulaşmıştır (*Jallow v Norway* App no 36516/19 (ECHR, 2 DECEMBER 2021) §§ 59-70.

104 Şehrivan Çoban [GK], § 74

2.2.1.3. Delil Toplanması İmkânlarından Yararlanma

Delillerin toplanması, delil kaynaklarının duruşma öncesinde araştırılmasını ve duruşmaya getirilmek üzere hazırlanmasını ifade etmektedir.¹⁰⁵ “Delil toplanması” bir üst kavram olup bununla hem somut bir delilin toplanması hem de bir delile ulaşma umuduyla gerekli araştırmaların (keşif, adli muayene) yapılması kastedilmektedir. Toplanması istenen delil, maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasına yönelik olabileceği gibi sanığın aleyhindeki bazı delillerin doğruluğunu ve güvenilirliğini sarsmaya dönük de olabilir.¹⁰⁶

Türk hukukunda delillerin soruşturma evresinde toplanması ve duruşmanın mümkünse tek celsede bitirilmesi amaçlanmıştır. Ancak dosyaların büyük çoğunluğunda duruşma hazırlığı veya duruşma devrelerinde de (genellikle de savunma makamının talepleri doğrultusunda) delil toplanmaktadır. Maddi gerçeğin bulunması için mahkeme de sanığın lehine ve aleyhine bütün delilleri kendiliğinden araştırmakla yükümlüdür.¹⁰⁷

İddia makamı, emrindeki adli kolluk marifetiyle delil toplama yetkisini haizdir. Savunma, delil toplanması noktasında kamu gücü kullanamamakta ve savcılık makamına nazaran daha pasif konumda bulunmaktadır. Savunma makamının, iddia makamının bu gücü karşısında da aleyhindeki iddia ve delilleri çürütebilme imkânına sahip olması gerekir. Delil toplanması talebi, savunmanın önemli bir aracıdır¹⁰⁸ ve kovuşturma evresinde de bazı delillerin toplanması mümkündür.

Uygulamada duruşma devresinde delillerin toplanması istemi, “*tevsi tahkikat*” (kovuşturmanın genişletilmesi talebi) olarak adlandırılmaktadır. Sanığın kendi imkânlarıyla ulaşamadığı delillerin elde edilmesinde mahkemenin yardımına muhtaç olduğu durumlar söz konusu olabilir. Bu hâllerde mahkemenin aktif bir tutum içine girmemesi, diğer bir ifadeyle başvuru lehine olduğunu iddia ettiği delilin temini

105 Taner (n 8) 355

106 “Sonuç olarak derece mahkemesi, başvuru mahkûmiyet kararının dayanağı olan A.U. ile şifreli bir şekilde haberleştiği ve silahlı terör örgütü talimatıyla İ.T.nin öldürülemediği üzerine devreye giren kişi olduğu iddialarına esas alınan delillerin doğruluğu ve uygunluğu yönünden ileri sürülen itirazları gerekçeli kararında tartışmamış; bu iddialar yönünden soruşturmanın genişletilmesi talebi hakkında herhangi bir değerlendirmede bulunmamıştır.” (Ruşen Mahmutoğlu, B. No: 2015/22, 15/1/2020, § 67)

107 Nur Centel ve Hamide Zafer, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (19. Bası, Beta Yayıncılık 2020) 782. Benzer yönde bkz. “[C]eza muhakemesinde mahkeme, dava açıldıktan sonra pasif konumda olmayıp, hüküm vermek için yeterli kanaate ulaşmaya kadar maddi gerçeği araştırmaya devam etmek zorundadır. Resen araştırma ilkesi uyarınca mahkemeler, Cumhuriyet savcısının ortaya koyduğu delillerle bağlı olmadıkları gibi, savcı olmasa bile kendiliklerinden, hüküm için gerekli tüm araştırmaları yapmak ve tarafların haklarını korumak zorundadırlar.” (AYM, E.2011/43, K.2012/10, 19/01/2012)

108 Taner (n 8) 356

için çaba göstermemesi sanığı karşı tarafa nazaran dezavantajlı bir pozisyona sokabilir. Anayasa Mahkemesi de başvuruçuların delil toplatma taleplerinin reddedilmesi suretiyle iddia makamına nazaran dezavantajlı konuma düşüklerine yönelik şikayetlerini silahların eşitliği ilkesi kapsamında değerlendirmektedir.¹⁰⁹

Savunmanın dosyaya delil sunması ile delillerin toplanmasını talep etmesi arasında silahların eşitliği ilkesi açısından fark vardır. İlk durumda mevcut olan bir delilin dosyaya sunulmasına fırsat verilmesi, ikinci seçenekte ise elde veya dosyada bulunmayan bir delilin adli makamlardan toplanmasının istenmesi kastedilmektedir. Her iki durumda da amaç, savunmanın iddia makamına nazaran dezavantajlı konuma düşürülmemesidir.

Anayasa'nın 36. maddesi kapsamındaki silahların eşitliği ilkesinin sağladığı bu güvenceyle ilgili olarak 5271 sayılı Kanun'da birçok düzenleme bulunmaktadır. 5271 sayılı Kanun'un 147. maddesinde *şüphelinin* şüpheden kurtulması için somut delillerin toplanmasını isteme hakkı düzenlenmiştir (md. 147/1-f). Anılan hükme göre delil toplanmasını isteme hakkı şüpheliye hatırlatılacak ve kendisi aleyhine var olan şüphe nedenlerini ortadan kaldırma ve lehine olan hususları ileri sürme olanağı tanınacaktır. 5271 sayılı Kanun'un 177. maddesinde ise *sanığın* duruşma hazırlığı devresinde savunma delillerinin toplanmasını isteyebileceği düzenlenmiştir. Dahası mahkemelere de delil araştırma ve toplamayla ilgili olarak bilirkişiye başvurma (m. 63/1, m. 69/2), keşif yapma (m. 83) ve ilgili kişi ve kurumlardan yazılı bilgi isteme (m. 332) gibi birçok yetki verilmiştir.

Anayasa'da delil toplanması talebinin şekliyle ilgili bir zorunluluk bulunmamaktadır. Yazılı veya (duruşma devresinde) sözlü olarak delil toplanması talebinde bulunulabilir. Araştırılması veya toplanması istenen delilin davayla ilgili olup olmadığına karar verme yetkisi mahkemeye aittir. Buna göre bir ceza davasında, -kural olarak- hâkim ya da mahkeme, bilirkişi incelemesi yaptırmak zorunda olmadığı gibi bilirkişilerce

109 *Nedim Karaman ve Selçuk Karaman*, B. No: 2015/19997, 7/2/2018, §§ 17-20; *Eşper Bayraktutar*, B. No: 2016/1969, 6/2/2019, §§ 13-14

"Mahkemenin, mahkûmiyet kararına gerekçe gösterdiği olguların varlığı yönünden sadece müşteki beyanlarını ve iddia makamının gösterdiği delilleri dikkate alması, buna karşılık başvuruçunun aynı olguların aksini ispat için gösterdiği tanıkları dinlememesi ve **diğer delilleri toplamaması**, onu, müştekiler ve iddia makamı karşısında önemli ölçüde dezavantajlı duruma düşürmüştür. Bu durum, yargılamayı bir bütün halinde adil olmaktan çıkarmıştır." (*Ahmet Zeki Üçok*, B. No: 2013/1966, 25/3/2015, § 81)

hazırlanan raporlarla da bağılı değildir.¹¹⁰ Mahkemenin sanığın her türlü delil araştırma ve toplama talebini karşılaması gerekmez. Araştırılması veya toplanması istenen delil gereksiz veya somut olay açısından bir anlam ifade etmeyebilir. Bir delilin ispata etkisi açıkça görülüyor ve bu husus savunma tarafından da ortaya konulamıyorsa silahların eşitliği ilkesi ihlal edilmiş olmaz.¹¹¹ Dolayısıyla sanık, toplanması istenen delilin uyumsuzluğunun esasının karara bağlanmasında önemli olduğunu ve kendi imkânlarıyla söz konusu delile ulaşamadığını makul ölçüde temellendirmiş olmalıdır. Bunun yanında delil toplanması talebinin, mahkemenin bu delili bulmasına ve ulaşmasına imkân sağlayacak şekilde somutlaştırılması gerekir.¹¹² Soyut ve genel ifadelerle yapılan delil toplanması talebinin reddedilmesi silahların eşitliği ilkesini ihlal etmeyebilir.

Savunma tarafından sunulması mümkün olan delillerin, mahkeme tarafından toplanmaması bu ilke yönünden sorun teşkil etmeyebilir. Ancak silahların eşitliği ilkesi, savunma makamının ancak mahkeme ve savcılık yardımıyla elde edebileceği, olayın aydınlatılması ve savunma açısından önemli nitelikteki delillerin temin edilmesini gerekli kılmaktadır. İspat açısından veya sanığın suç şüphesinden kurtulması için önemli olmasına rağmen, yargı organlarınca bu delilin toplanması için çaba sarf edilmemesi savunmayı dezavantajlı konumda bırakır.¹¹³ Diğer bir ifadeyle sanığın kendisinin elde etme olanağının bulunmadığı delillerin toplanması talepleriyle ilgili olarak mahkemece yeterli bir değerlendirme/inceleme yapılmaması hâlinde usule ilişkin imkânlardan yararlanma noktasında taraflar arasında sağlanması gereken “*adil denge*” bozulur.¹¹⁴

Bu noktada dikkat edilmesi gereken önemli başka bir husus da tarafların delilin araştırılması ve toplanması taleplerinin reddi hâlinde mahkemenin buna ilişkin gerekçe

110 *Yahya Murat Demirel ve Hüsnü Barbaros Olcay*, B. No: 2013/7996, 17/2/2016, § 54

“Mahkemece başvurusunun ceza ehliyeti konusunda yeniden rapor alınması talebi reddedilerek ret kararı gerekçelendirilmiştir. Mahkeme gerekçeli kararında, Adli Tıp Kurumunun 9/10/2015 tarihli raporunun “Dosyanın Tetkiki” başlıklı bölümün 18 madde hâlinde düzenlendiği, bu maddelerde başvurusunun daha önce tedavi gördüğü sağlık kuruluşlarınca tespit edilen ve raporlara yansyan tüm teşhis ve tedavilerin incelendiği değerlendirilmiştir.” (Gülizar Gökmen, B. No: 2017/27471, 15/9/2020, § 29)

111 *Taner* (n 8) 361

112 *Ertuğrul Günel*, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Silahların Eşitliği İlkesi* (Adalet Yayınevi 2019) 185

113 *Taner* (n 8) 359

“Sonuç olarak teknik rapor olmadan başvuruçuların bu iddiasını ispatlanmasının mümkün olmayacağı dikkate alındığında mahkemece bu iddiaya ilişkin bir irdeleme ve araştırma yapılmadan uyumsuzlukların sonuçlandırılması başvuruçuların davalı idareye nazaran zayıf bir konuma düşürülmesi sonucunu doğurmuştur. Bu durum silahların eşitliği ilkesiyle çelişmektedir.” (Çetin Emre Haytoğlu ve Okan Özcan, B. No: 2016/11861, 13/6/2019, § 33)

114 *Ruhşen Mahmutoğlu*, § 67

gösterme yükümlülüğünün bulunduğudır. Çünkü bu konuda yapılacak inceleme gerekçe üzerine inşa edilecektir.¹¹⁵ Sanığın önemli ölçüde dezavantajlı konuma düşürülüp düşürülmediği gerekçeye bakılarak daha iyi anlaşılacaktır.¹¹⁶ Delil toplanması taleplerinin gerekçesiz olarak reddedilmesinin yanında mahkemenin talebe cevap vermeyerek örtülü (zımnî) ret kararı vermesi de silahların eşitliği ilkesini ihlal edebilir. Delil toplanması taleplerinin mahkeme tarafından gerekçesiz olarak reddedilmesi aslında hükmün kanun yollarında bozulmasını gerektirmektedir. Bununla birlikte mahkemenin delil toplanması talebini reddederken bir gerekçe sunması tek başına silahların eşitliği ilkesine uyulduğu anlamına gelmez. Gerekçenin silahların eşitliği ilkesine müdahale için geçerli bir neden sunup sunmadığı önem taşımaktadır. Ancak -geçerli bir neden sunulsa bile- şikâyet edilen işlem veya uygulama, yargılamayı fiilen ve gerçekten adaletsiz kılmışsa silahların eşitliği ilkesi yine de ihlal edilmiş olur.

Delil toplanması talepleriyle ilgili değerlendirme savunma hakkını koruma amacına yönelik yeterli güvenceleri içeren bir usul çerçevesinde yapılmalıdır. 5271 sayılı Kanun'da delil toplanması taleplerinin hangi nedenlerle reddedileceği belirtilmiştir. 5271 sayılı Kanun'un 206. maddesine göre ceza yargılamasında delil toplanması talebinin reddi için; isteme konu delilin hukuka aykırı olma, ispat edilmek istenen olayın karara etkisinin olmaması ve istemin davayı uzatmak maksadıyla yapılmış olması gerekir. Kanun'da gösterilen bu nedenler, silahların eşitliği ilkesinin sınırlandırılmasına yol açan işlem veya uygulamanın geçerli bir nedeni olabilir. Bununla birlikte bu sebeplerin, anayasal bir ilke olan silahların eşitliği ilkesine müdahale için somut olayda geçerli birer neden oluşturup oluşturmadığı bireysel başvuru kapsamında

115 Günal (n 112) 186

116 “Somut olayda Mahkeme tarafından 3/3/2011 tarihli celsede, ele geçen uyuşturucuda parmak izi incelemesi yapılması yönündeki talepler bu incelemenin davaya yenilik katmayacağı değerlendirilerek reddedilmiştir. Bu talebinin reddedilmesine ilişkin kararın makul gerekçe taşıdığı, yeterli güvenceleri içeren bir usul çerçevesinde verildiği ve usule ilişkin imkânlar noktasında taraflar arasında farklı muamele yapılmadığı görülmektedir.” (Islam Yakut, B. No: 2014/16925, 8/2/2018, § 38)

“Keşif talebinin reddedilmesine ilişkin kararın makul gerekçe taşıdığı, yeterli güvenceleri içeren bir usul çerçevesinde verildiği ve usule ilişkin imkânlar noktasında taraflar arasında farklı muamele yapılmadığı görülmektedir.” (Burak Şahin Taşçı ve Ozancan Yılmaz, B. No: 2015/7485, 17/7/2018, § 44)

“Grafolojik inceleme yapılması talebinin reddedilmesine ilişkin kararın makul gerekçe taşıdığı, yeterli güvenceleri içeren bir usul çerçevesinde verildiği ve usule ilişkin imkânlar noktasında taraflar arasında farklı muamele yapılmadığı görülmektedir.” (Ümit Kaya, B. No: 2016/4354, 22/1/2019, § 52)

“... başvurular, yargılama sırasında kovuşturmanın genişletilmesi talebinde bulunarak www... isimli internet sitesine ve fiziki ve teknik takip tutanakları içeriğine ilişkin üniversitelerden mütalaa alınmasını talep etmişler... /... Mahkemenin bu talepleri red gerekçesi, maddi olayın niteliği, yargılamanın bütünü ve gerekçeli karar birlikte değerlendirildiğinde başvuruların usule ilişkin imkânlardan yararlandıkları ve dezavantajlı konuma düşürülmediği anlaşıldığından silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerine yönelik bir ihlal bulunmadığı sonucuna varılmıştır.” (Candaş Kat ve diğerleri, B. No: 2014/5053, 8/1/2020, §§ 26, 27)

Anayasa Mahkemesi ve AİHM tarafından denetlenecektir. Ret sebebinin kanuna uygun olması, Anayasa'ya uygun olduğu anlamına gelmez. Örneğin bir delilin savunma ve ispat bakımından önemi varsa bu delilin toplanmasının duruşmayı uzatacak olması gerekçe gösterilerek reddedilmesi silahların eşitliği ilkesi açısından sorun oluşturabilir. Hangi nedenle olursa olsun bir delilin toplanması talebinin reddedilmesi, somut olayın özel koşullarında yargılamayı bir bütün olarak hakkaniyetsiz hâle getirebilir. Dahası bir delilin toplanması isteminin, -5271 sayılı Kanun 207. maddesinde bunu yasaklayan bir hüküm olmasına rağmen- delil veya olayın geç bildirilmiş olması nedeniyle reddedilmesi de silahların eşitliğini ihlal edebilir.

Anayasa Mahkemesinin bir kararına konu olan olayda, örgüt üyeliğinden mahkûm olan başvuru haklarındaki mahkûmiyet hükmüne esas alınan özgeçmiş raporlarının içeriğinde yer alan bilgilerin herkes tarafından kolaylıkla hazırlanabilecek nitelikte olduğunu ve örgütün ilgili kişilerin bilgisi olmaksızın özgeçmiş raporu hazırladığının örgüt mensubu kişilerin beyanlarından tespit edildiğini belirterek bu hususların araştırılmasını talep etmiştir. Mahkeme, mahkûmiyet kararının dayanağı olan bu verilerin gerçeği yansıtmadığı ve üçüncü kişiler tarafından hazırlandığı iddiaları yönünden soruşturmanın genişletilmesi talepleri hakkında herhangi bir değerlendirmede bulunmamıştır. Anayasa Mahkemesine göre somut olayda ilk derece mahkemesinin mahkûmiyete gerekçe gösterdiği olguların varlığı yönünden sadece iddia makamının gösterdiği delilleri dikkate alması, buna karşılık başvuru haklarının aynı olguların aksini ispat için toplanmasını istediği delillerle ilgili inceleme yapmaması başvuru haklarını iddia makamı karşısında usule ilişkin imkânlardan yararlanma noktasında önemli ölçüde dezavantajlı konuma düşürmüştür. Bu sebeplerle, çelişmeli yargılama ve silahların eşitliği ilkeleri ihlal edilmiştir.¹¹⁷

2.2.1.4. Delillerin Mahkemece İncelenmesi/Değerlendirilmesi

Sanığın, hakkında gerçekleştirilen ceza yargılaması sürecinde aleyhinde gösterilen delillerin güvenilirliğini sınaama veya doğruluğuna şüphe düşürme imkânına sahip olması, yargılamanın silahların eşitliği ilkesine uygun olması bakımından gereklidir. Delillerin gerçekliğine ve güvenilirliğine itiraz etme imkânı bulan sanık, aleyhindeki delil ve görüşlerin güvenilirliğini sarsarak yargılama makamının uyuşmazlık konusu olayı sadece iddia makamının sunduğu şekliyle algılamamasını sağlayacaktır.

117 Murat Polat ve Sebahattin Ünlü, B. No: 2014/13254, 7/11/2019, §§ 41-50. Aynı yönde Ruşen Mahmutoglu, §§ 61-68

Genel anlamda hakkaniyete uygun bir yargılama yürütülebilmesi için savunma makamının karşı delil sunmasına fırsat verilmesi veya delil toplanması taleplerinin kabul edilmesi yetmemektedir. Silahların eşitliği ilkesi, dosyaya bir delilin girmesini sağlamakla sınırlı olmayıp onun mahkemece incelenmesini ve değerlendirilmesini de gerektirmektedir. Savunmanın, aleyhteki delillerin gerçekliğine, doğruluğuna ve güvenilirliğine karşı şüphe oluşturmak için sunduğu delillerin incelenmemesi/ değerlendirilmemesi, delillere ilişkin olarak iddia ve savunma makamı arasında dengesizlik oluşturabilir.

Bir davada delilleri değerlendirme ve gösterilen delilin davayla ilgili olup olmadığına karar verme yetkisi yargılamayı yürüten mahkemeye aittir. Ancak mahkemenin silahların eşitliği ilkesi uyarınca, dosyaya sunulan veya toplanan delilleri özenle incelemiş olması gerekmektedir. Bu anayasal zorunluluk, 5271 sayılı Kanun'un 230. maddesinin (1) numaralı fıkrasında da belirtilmiştir. Bu hükme göre mahkûmiyet hükmünün gerekçesinde delillerin tartışılması ve değerlendirilmesi, hükme esas alınan ve reddedilen delillerin belirtilmesi gerekmektedir.

AİHM de Sözleşme'deki hakların etkili bir biçimde korunması için davaya bakan mahkemelerin *tarafkların dayanaklarını, iddialarını ve delillerini etkili bir biçimde inceleme görevi* olduğunu belirtmektedir.¹¹⁸ Silahların eşitliği ilkesi kapsamında delillerle ilgili yapılacak inceleme ve değerlendirme sanığın beraat ettirilmesi gibi mutlaka belli bir yönde karar verilmesini garanti altına almamaktadır. Mahkemenin yapacağı inceleme ve değerlendirme sonucuna göre uygun bulduğu yönde karar verebileceği tartışmasızdır. Bununla birlikte sanığın, aleyhinde gösterilen delillere karşı çıkması, bu yönde gösterdiği deliller incelenmediği/değerlendirilmediği sürece bir anlam ifade etmemektedir. Mahkemenin mahkûmiyet kararının gerekçesinde de sadece iddia makamının gösterdiği delilleri dikkate alması, buna karşılık sanığın aynı olguların aksini ispat için gösterdiği deliller ve sunduğu görüşlerle ilgili inceleme/değerlendirme yapmaması sanığı iddia makamı karşısında önemli ölçüde dezavantajlı konuma düşürebilir.¹¹⁹

Anayasa Mahkemesine yapılan bir bireysel başvuruya konu olayda, başvuru (sanık), katılan A.K. ile arasında hukuki ilişkiye dayanan alacağı bulunduğunu aşamalarda ısrarla dile getirmesine ve buna dair dosyaya makbuz ve fatura ibraz etmiş olmasına karşın mahkemece bunlar üzerinde herhangi bir inceleme yapılmamıştır. Başvurucunun

118 *Dulaurans v France* App no 34553/97 (ECHR, 21 March 2000) § 33

119 *Murat Polat ve Sebahattin Ünlü*, § 49

ileri sürdüğü ve esasa etkili olan bu deliller incelenmemiş ve değerlendirilmemiştir. Başvurucu, sunduğu delillerin somut olayda hukuki ilişkiye dayanan bir alacağın tahsili amacıyla hareket edildiği olgusunu ispatladığını ve durumun dolandırıcılık suçundan daha az ceza verilmesini gerektirdiğini iddia etmiştir. Anayasa Mahkemesi, ilk derece mahkemesinin mahkûmiyete gerekçe gösterdiği olguların varlığı yönünden sadece katılanın beyanlarını ve iddia makamının gösterdiği delilleri dikkate alması, buna karşılık başvurunun aynı olguların aksini ispat için gösterdiği delillerle ilgili inceleme yapmaması başvuru katılan ve iddia makamı karşısında önemli ölçüde dezavantajlı konuma düşürdüğü ve bu durumun silahların eşitliği ilkesini ihlal ettiği sonucuna varmıştır.¹²⁰

Sanığın sunduğu veya sonradan toplattığı delillerin mahkemece incelenmemesi/ değerlendirilmemesi, iddia makamının delillerinin koşulsuz kabul edilmesi veya onlara mutlak üstünlük tanınması silahların eşitliği ilkesini ihlal eder. Ancak mahkûmiyet hükmünde iddia makamının delillerine özel bir ağırlık verilmemiş ve mahkeme hükmü başka delillerle desteklenerek oluşturulmuşsa silahların eşitliği ilkesine aykırılık ve sonucu itibarıyla savunma makamının iddia makamı karşısında önemli bir dezavantaj içine sokan bir uygulamanın bulunmadığı söylenebilir.¹²¹

120 *Mustafa İbiş*, B. No: 2015/13089, 17/7/2018, §§ 27-37. Benzer yöndeki bir kararın ilgili kısmı şöyledir: “... somut olayda, derece mahkemesinin mahkûmiyete gerekçe gösterdiği olguların varlığı yönünden sadece iddia makamının gösterdiği delilleri dikkate alması, başvurunun aynı olguların aksini ispat için gösterdiği delillerle ilgili gerekli ve yeterli bir inceleme/değerlendirme yapmaması başvuru katılan ve iddia makamı karşısında usule ilişkin imkânlardan yararlanma noktasında önemli ölçüde dezavantajlı konuma düşürmüştür.” (*Ruşen Mahmutoğlu*, § 67)

121 Anayasa Mahkemesinin *Gurbet Çoban* kararında, kolluk görevlilerinin düzenlediği tutanağa istinaden, yasak olan saatlerde alkollü içecek sattığı kabul edilerek idari para cezası uygulanan tekel bayisi başvurunun, tutanağın içeriğinin güvenilirliği ve özgünlüğüyle ilgili olarak ileri sürdüğü iddia ve deliller incelenmeden, salt kamu görevlilerinin düzenlediği tutanağın aksinin ispatlanmadığı belirtilerek davanın reddedilmesinin silahların eşitliği ilkesini ihlal ettiği tespiti yapılmıştır (*Gurbet Çoban*, B. No: 2019/38857, 17/11/2021, §§ 40-52). Kararın ilgili kısmı aşağıdaki şekildedir: “Öte yandan Hâkimliğin idare tarafından tanzim edilen tutanakların içeriğinin aksi ispat edilene kadar geçerli olduğu şeklindeki karineye dayandığı görülmektedir. İdari işlemlerin ve bu bağlamda kamu ajanları tarafından düzenlenen tutanakların içeriğinin hukuka/gerçeğe uygunluk karinesinden yararlanacağı hukukun bilinen bir ilkesidir. Ancak bu karinenin söz konusu işlem ya da tutanağın içeriğinin hukukiliğinin veya geçerliğinin tartışıldığı bir yargılamada geçerli olması mümkün değildir. İdari işlemin hukukiliğinin veya tutanağın içeriğinin geçerliğinin dava konusu edildiği bir yargılamada hâkimin değinilen karineyi uygulaması bu davanın açılmasını anlamsız hâle getirir. Bu şekildeki bir yargılamada idare tarafından tanzim edilen belgelerin içeriğinin geçerliği karinesinin yargılamanın sonucu yönünden belirleyici olması bireyi devlete karşı dezavantajlı bir konuma sokacağından silahların eşitliği ilkesini zedeleyebileceği gibi suç isnadıyla ilgili yargılama söz konusu olduğunda masumiyet karinesini de ihlal edebilir.” (*Gurbet Çoban*, § 44)

2.2.2. Usule İlişkin Diğer İmkânlar

2.2.2.1. İddia ve Savunmaların İleri Sürülmesine Fırsat Tanınması

Silahların eşitliği ilkesi, en genel anlamıyla bir tarafın bir olayı/olguyu diğer tarafa karşı olumsuz bir duruma düşürmeyen koşullar altında açıklayabilmesini ifade eder.¹²² Suç isnadı altında bulunan bir kişinin hakkındaki suçlamalara karşı etkili bir şekilde karşı çıkmasına, iddia ve savunmalarını ileri sürmesine fırsat verilmemesi ve bu kapsamda onun dinlenilmemesi savunmayı dezavantajlı konuma sokacağı için silahların eşitliği ilkesini ihlal edebilir. Bu ilke öncelikle uyuşmazlığa ilişkin meselelerde suç isnadı altında bulunan kişiye iddialarını (tezlerini) ileri sürebilmesi için yeterli fırsatlar tanınmasını gerektirmektedir. Yargılama sırasında beyanı alınanlara soru sorma da dâhil olmak üzere karşı görüş açıklama bu kapsamda değerlendirilebilir.

Türk hukukunda, suç ortaklarından birinin veya bir tanığın sanığın yüzüne karşı gerçeği söylemeyeceğinden endişe edilmesi hâlinde veya sanık tarafından duruşmanın düzenini bozan davranışlarda bulunulması durumunda sanık mahkeme salonundan çıkarılabilir (5271 sayılı Kanun md. 200, 204). Bu tür durumlarda sanığın savunma hakkını kullanamayacak olması nedeniyle -duruşmada hazır bulunma hakkıyla bağlantılı olarak- silahların eşitliği ilkesine yönelik bir *müdahale* bulunduğu şüphe bulunmamaktadır. Bu müdahalenin *ihlal* boyutuna ulaşmaması için AİHM birtakım ölçütler geliştirmiştir. Buna göre sanığın, düzeni bozan davranışlarda bulunduğu sırada uyarılması ve davranışının olası sonuçları konusunda aydınlatılması gerekir. Buna rağmen sanığın bu davranışlarını sürdürmesi, duruşmaya katılma hakkından zımnen feragat anlamına gelir.¹²³ AİHM, gerekli aydınlatma yapılmadan salondan çıkarılan sanığın gıyabında delillerin incelenmesine devam edilmesini ve sanığın duruşmaya geri dönmesi için düzeni bozmayacak şekilde davranmayı kabul edip etmediğini anlama konusunda herhangi bir girişimde bulunulmamasını hak ihlali sebebi saymıştır.¹²⁴ Bu konuda 5271 sayılı Kanun'da da birtakım önlemler öngörülmüştür. Sanık salona tekrar alındığında mahkeme başkanı veya hâkim tarafından sanığa, gıyabında sarf edilen sözler tutanaktan okunacak, yapılan iş ve işlemler anlatılıp açıklanacaktır (md. 200, 204). Düzeni bozan davranışlarda bulunduğu için salondan çıkarılan sanığın yokluğunda oturumu bitirebilmesi için -sanığın müdafii yoksa- barodan bir müdafii görevlendirilmesi

122 Cüneyd Altıparmak 'Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Altıncı Maddesi Kapsamında Adil Yargılanma Hakkının Esasları' [2006] (63) Türkiye Barolar Birliği Dergisi 265

123 *Karpyuk and others v Ukraine* App no 30582/04 and 32152/04 (ECHR, 6 October 2015) § 139

124 *Idalov v Russia* [GC] App no 5826/03 (ECHR, 22 May 2012) § 178

istenecektir (md. 204).¹²⁵ Esasen tüm bu sürecin duruşma tutanağına geçirilmesi ve sanığın duruşma salonundan hangi sebeple çıkartıldığının gerekçeli olarak açıklanması başka ve önemli bir tedbirdir.

Bu konuda başka bir sorun da sanığın dinlenilmemesiyle ilgilidir. Günümüzde Avrupa ülkelerinde ve ülkemizde geçerli olan işbirliği sisteminde ceza yargılamasının duruşma devresinde *sözlülük ilkesi* esastır. Buna göre taraflar uyuşmazlığın çözümüyle ilgili olayları ve delilleri sözlü olarak ortaya koyar, açıklar ve tartışır.¹²⁶ Dolayısıyla mahkûmiyet kararı vermek için bu karardan olumsuz yönde etkilenecek olan sanığın beyanlarının dinlenilmesi gerekir. Böylelikle sanık yargılamanın sonucuna etki edebilme imkânı elde etmekte, silahların eşitliği ilkesi sayesinde yargılamanın sonucunun daha baştan belli olmaması güvence altına alınmaktadır.¹²⁷ Uygulamada mahkemelerce savunma sırasında sanık ve/veya müdafinin sözünün -insicamı bozulacak şekilde kesildiği ve yazılı savunma yapmasının istendiği durumlar sıklıkla görülmektedir. Dahası savunma yapılırken duruşma sırasında hâkimlerin uyduklarına veya başka işlere odaklanmalarına da rastlanmaktadır. Sanığın duruşma sırasında konuşabilmesi ve etkinliğini kaybedecek şekilde konuşmasının kesilmemesi, suçsuzluğunu ortaya koyabilme, kendisine yöneltilen isnatlara ilişkin hukuki ve fiili olgulara görüş bildirme imkânına sahip olması gerekir.¹²⁸ Hâkimin (veya toplu mahkemelerde heyetin) sanığı dinlenmemesi, tek yönlü karar verilmesi sonucunu doğurur. Bu sebeple sanığın dinlenilmemesi, sadece silahların eşitliği ilkesine değil mahkemelerin tarafsızlığı ilkesine de zarar vermektedir. Tarafların dinlenilip dinlenilmediği ise kararın gerekçesinden anlaşılır.¹²⁹ Anayasa Mahkemesi bu tür şikayetleri genel olarak gerekçeli karar hakkı altında incelemektedir.¹³⁰

125 5271 sayılı Kanun'un 200. maddesinde müdafiden söz edilmemesine yönelik eleştiri için bkz. Taner (n 8) 322.

126 Nevzat Toroslu ve Metin Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (20. Baskı, Savaş Yayınevi 2020) 333-334

127 Yeşilova (n 83) 92

128 Hakan Karakehya 'Ceza Muhakemesinde Sanığın Meramını Anlatabilme Hakkının Unsurları' [2105] (2) *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi* 213-214

129 *Suominen v Finland App no 37801/97* (ECHR, 1 July 2003) § 37; *Deryan v Turkey App no 41721/04* (ECHR, 21 July 2015) § 30

130 "Bu durumda başvurusunun ayrı ve açık bir yanıt verilmesini gerektiren başvurusunun cezasının azalmasına veya kalkmasına neden olabilecek türde (uyuşmazlığın çözümü için esaslı) iddialar olan olayın boğuşma esnasında gerçekleştiği ve olaydan önce ticari taksiye bindiği için silah temin etme imkânı bulmasının mümkün olmadığına dair iddiaları tartışılmamış ve karşılanmamıştır." (İbrahim Ünal, B. No: 2014/2554, 17/5/2016, § 33)

"Başvurucu savunmasında nitelikli yağma suçunun işlendiği iddia edilen tarihlerde askerlik görevini ifa etmekte olduğunu, dolayısıyla müsnet suçu işlemesinin mümkün olmadığını ifade etmiştir (bkz. § 13). Başvurusunun ayrı ve açık yanıt verilmesi gereken bu iddiası hakkında Mahkemece herhangi bir değerlendirme yapılmadığı görülmektedir." (Volkan Doğdu, B. No: 2016/4186, 12/9/2019, § 28)

Bununla birlikte suç isnadı altındaki kişinin iddia ve savunmalarını ileri sürmesi silahların eşitliği ilkesi yönünden yeterli olmamakta, aynı zamanda mahkemenin bu iddiaları özenle incelemiş olması da gerekmektedir. Bu bağlamda AİHM, Sözleşme'nin hakları teorik ve göstermelik olarak garanti altına almadığını vurgulamakta, silahların eşitliği ilkesinin pratik ve etkili olabilmesinin tek koşulu başvuruçunun dinlenilmesi ve öne sürdüğü iddiaların özenli bir şekilde incelenmesi olduğunu belirtmektedir¹³¹. AİHM yargılamanın hızlı bir biçimde sonuçlandırılmasının makul sürede yargılanma hakkı için önemli olduğunu teslim etmekle birlikte bunun usul güvencelerinin ihlal edilmesi pahasına gerçekleştirilemeyeceğini ifade etmektedir¹³². Anayasa Mahkemesi de tarafların öne sürdüğü ve esasa etkili olan iddiaların işin mahiyetinin gerektirdiği ölçüde incelenip incelenmediğini ve özellikle ispat külfeti konusunda taraflardan birinin diğerine nazaran dezavantajlı bir konuma düşürülüp düşürülmediğini denetlemenin kendi görevi olduğunu belirtmektedir.¹³³

Türk hukukunda suç isnadı altındaki kişinin iddia ve savunmalarının etkili şekilde incelenmemesinin nedenlerinden biri de duruşma tutanağının düzenlenme yönteminden kaynaklanmaktadır. Hâkim duruşma sırasında ilgililerin beyanlarını özetleyip tutanağa aktarmaktadır. Bu biçimde tutanak oluşturulması sanığın iddia ve savunmalarının tutanağa eksik bir şekilde yansımaya sebep olmakta ve sonrasında gereği gibi değerlendirilmemesi/incelenmemesi sonucunu doğurmaktadır.¹³⁴

Bu konuda son olarak saatlerce süren oturumlarda sanık ve müdafinin dinlenmesine fırsat tanınmaması veya duruşma için çok uzun süre bekletilmesi silahların eşitliği ilkesini ihlal edebileceği vurgulanmalıdır. AİHM, sadece sanıkların değil müdafilerin

131 AİHM kararına konu olayda kum ocağı işleten şirket izni olmadan yan taraftaki taşınmazdan kum çıkardığı gerekçesiyle bir Şirkete idari para cezası verilmiştir. Söz konusu cezaya karşı yapılan başvuruda duruşma yapılması, tanıklarının dinlenmesi ve keşif icra edilmesini talep edilmiştir. Mahkeme, sadece idarenin sunduğu denetim raporuna dayanarak başvuruyu reddetmiştir. AİHM öncelikle idare tarafından hazırlanan raporun dosyadaki temel delil olduğunu belirtmiş, mahkemenin maddi olayın koşullarının belirlenmesinde idarenin düzenlediği belgelere itibar edilmesiyle yetinildiğini, başvuruçunun itirazlarının karşılanmadığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır. Bkz. *Özmurat İnşaat Elektrik Nakliyat Temizlik San. ve Tic. Ltd. Şti. v. Turkey* App no 48657/06 (ECHR, 28 November 2017). Benzer yöndeki bir Anayasa Mahkemesi kararı için bkz. *Atif Öktem*, B. No: 2018/22015, 13/4/2021

132 *Bartaia v Georgia* App no 10978/06 (ECHR, 26 July 2018) § 27

133 *Çetin Emre Haytoğlu ve Okan Özcan*, B. No: 2016/11861, 13/6/2019, § 29

134 Bu tür sorunların yaşanmaması için duruşmada yapılan işlemlerin -Yüce Divan yargılamalarında olduğu gibi- stenograflar yardımıyla tutanağa bağlanması gerektiği kanaatindeyiz. Bunun yanında, oturumların ses ve görüntü kaydedici cihazlarla kayıt altına alınması da başka bir tedbir olarak düşünülebilir. Bu kapsamda SEGBİS sisteminden yararlanılabilir.

de aşırı yorgunluk çekmeden yargılamayı takip edebilmesinin, soruları yanıtlayabilmesinin ve iddialarını sunabilmesinin gerekli olduğunu ifade etmiştir.¹³⁵

2.2.2.2. Aleyhteki Görüşlerden Haberdar Edilme

Suç isnadı altındaki kişiye, mahkemenin kararını etkileyecek olan ve dosyaya sunulan her türlü görüş ve taleplerden bilgi sahibi olması ve bunlarla ilgili görüşlerini bildirebilme imkânının verilmesi gerekir. Bu imkânlardan sadece iddia makamının yararlanması silahların eşitliği ilkesini de ihlal eder. Çünkü bu tür bir durumda iddia makamı mahkemenin görüşünün şekillenmesinde savunmaya karşı haksız bir avantaj elde etmiş olacaktır. Dolayısıyla iddia makamının özellikle suç isnadı altındaki kişinin aleyhinde olan görüş ve taleplerinin ona bildirilmesi gerekir. Bunun yapılmaması savunmanın bu görüş ve taleplere karşı iddia ve itirazlarını dile getirememesine neden olacak, dolayısıyla savunma makamı usule ilişkin imkânlardan yararlanma noktasında dezavantajlı bir duruma düşecektir.

Dosyaya sunulan görüş ve taleplerden savunmanın haberdar edilmesi esasen çelişmeli yargılama ilkesiyle ilgili bir konudur. Çelişmeli yargılama ilkesi “*kural olarak bir hukuk ya da ceza davasında tüm taraflara, gösterilen kanıtlar ve sunulan görüşler hakkında bilgi sahibi olma ve bunlarla ilgili görüş bildirebilme imkânı vermektedir.*”¹³⁶ Bununla birlikte bu sorunun tarafların usule ilişkin imkânlardan yararlanmasına eşit şekilde fırsat verilmemesi noktasında silahların eşitliği ilkesini de ilgilendiren bir boyutu vardır. Dolayısıyla bu meselenin bir yarısı çelişmeli yargılamayla ilgili iken diğeri silahların eşitliği ilkesine ilişkindir.

Türk hukukunda Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı temyiz talebi hakkındaki görüşünü “*tebliğname*” adlı bir belgeyle yapmaktadır. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı taraflarca ileri sürülen temyiz sebepleri ile bağlı olmayıp görüşünü gerekçeli olarak sunar. Bu görüş, sanığın lehine veya aleyhine olabilir. AİHM’in *Göç/Türkiye* başvurusunda¹³⁷ verdiği ihlal kararından sonra tebliğnamenin sanığın aleyhine sonuç doğurabilecek görüş içermesi hâlinde tebliğ edileceğine dair düzenleme yapılmıştır. 5271 sayılı Kanun 297. maddesinin (3) numaralı fıkrasına göre Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığınca düzenlenen tebliğname, hükmü temyiz etmeleri veya aleyhlerine sonuç doğurabilecek

135 *Makfi v France* App no 59335/00 (ECHR, 19 October 2004) §§ 20-42. AİHM aynı kararda, hakimlerin de davayı takip edebilmeleri ve bilinçli bir yargıda bulunabilmeleri için konsantrasyon ve dikkat yeteneklerini tam olarak kontrol etmelerinin hayati önem taşıdığına vurgu yapmıştır.

136 *Taylan Özgür Tor*, § 43

137 *Göç v Turkey* [GC] App no 36590/97

görüş içermesi hâlinde sanık veya müdafii ile katılan veya vekillerine ilgili dairesince tebliğ olunur.

Anayasa Mahkemesi de başvuruçuların Yargıtay önündeki başarı şansını zedeleyen her türlü mütalaadan haberdar edilme hakkına sahip olduğunu belirterek tebliğnameye karşı yazılı görüş bildirme olanağının tanınmamasının silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerini ihlal ettiği sonucuna varmaktadır.¹³⁸ Anayasa Mahkemesi başka bir kararında ise hapis cezasına mahkumiyetle sonuçlanan bir davanın temyiz incelemesi sırasında Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının “*hükmün onanmasına*” ilişkin tebliğnamesinin başvuruçuya (sanığa) tebliğ edilmemesi nedeniyle silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiği iddiasının, anayasal ve kişisel önemden yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.¹³⁹ AİHM’in de benzer yönde verdiği kararları bulunmaktadır.¹⁴⁰

Buna göre Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı tebliğnamesinin, sanığın yorumlarını gerektirecek ve daha önce tartışılmayan konulara ilişkin yeni bir argüman ileri sürmesi hâlinde sanığa tebliğ edilmemesi, silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlaline sebep olacaktır. Tebliğnamenin esaslı değerlendirmeler ya da başvuruçunun bilgisi dâhilinde olmayan ek açıklamalar içermediği, -uygulamada sıklıkla yapıldığı

138 Askeri Yüksek İdare Mahkemesi başsavcısının görüşününün (*Yaşasın Aslan*, §§ 32-37; *Kamil Koç*, B. No: 2012/660, 7/11/2013, §§ 42-48; *Ramazan Tosun*, §§ 34-42; *Muharrem Keserci*, B. No: 2012/575, 8/5/2014, §§ 43-55),

- Danıştay Başsavcılığı görüşününün (*Ahmet Teyit Keşli*, B. No: 2013/2237, 18/9/2014, §§ 55-65; *Abduselam Tunç*, B. No: 2013/6986, 5/11/2014, §§ 56-66; *Zeki Güngör*, B. No: 2013/8491, 31/3/2016, §§ 46-57; *Fahri Gösteriş*, B. No: 2013/1297, 13/4/2016, §§ 27-37),

- Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı tebliğnamesinin (*Gürhan Nerse*, B. No: 2013/5957, 30/12/2014, §§ 33-40; *Zekayi Çelebi*, B. No: 2014/5633, 18/5/2016, §§ 25-30; *Özgür Murat Engin*, B. No: 2014/7806, 21/9/2016, §§ 38-44)

- Cumhuriyet savcısından alınan görüşün (*Laleş Çeliker*, B. No: 2013/8413, 21/9/2016, §§ 24-31) taraflara tebliğ edilmemesine ilişkin şikâyetler Anayasa Mahkemesi tarafından incelenmiş ve ihlal kararı verilmiştir.

139 *İbrahim Kızılkaya*, B. No. 2014/2517, 5/4/2017

6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 48. maddesinde, Anayasanın uygulanması ve yorumlanması veya temel hakların kapsamının ve sınırlarının belirlenmesi açısından önem taşımayan ve başvuruçunun önemli bir zarara uğramadığı başvurular kabul edilemezliğine karar verebileceği belirtilmiştir. Söz konusu kararda “*Tebliğnamede esasen başvuruçunun yorumlarını gerektirecek daha önce tartışılmayan konulara ilişkin yeni herhangi bir argüman ileri sürülmemektedir. Tebliğnamenin esaslı değerlendirmeler ya da başvuruçunun bilgisi dâhilinde olmayan ek açıklamalar içermediği, usul ve yasaya uygun olduğu gerekçesiyle hükmün onanmasının talep edildiği görülmektedir. Diğer taraftan Yargıtay, onama kararının gerekçesinde tebliğnameye kesinlikle atıf yapılmamaktadır.*” gerekçelerine yer verildikten başvuruçunun önemli bir zarara uğramadığı sonucuna varılmıştır. Benzer yöndeki başka bir karar için bkz. *Enes Ulu*, B. No: 2014/16751, 20/9/2017, §§ 17-28

140 AİHM, Danıştay savcısının görüşünde başvuruçunun yorum yapmasını gerektirecek yeni herhangi bir argümanın ileri sürülmediği, Danıştayın başvuruçunun temyiz başvurusunu reddetmek için söz konusu görüşe dayanmadığı ve ilgililerin söz konusu görüşe cevap olarak davanın incelenmesi için yeni ve uygun belgeler ileri sürdüklerini kanıtlayamadıkları saptamasında bulunarak kabul edilemezlik kararı vermiştir. Bkz. *Aysel Kılıç and others v Turkey* (Admissibility) App no 33162/10 (ECHR, 3 December 2013) §§ 23-25

üzere- usul ve yasaya uygun hükmün onanmasının talep edildiği durumlarda tebliğnamenin tebliğ edilmediği iddiasının anayasal ve kişisel önemden yoksun olduğu gerekçesiyle kabul edilemez olduğuna karar verilebilecektir.¹⁴¹

Anayasa Mahkemesi *Hacı Karabulut* kararında sanık hakkında verilen beraat kararının Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının tebliğ edilmeyen itiraznamesine istinaden bozulmasını silahların eşitliği ilkesine aykırı bulmuştur.¹⁴² Anayasa Mahkemesi başvuruçunun Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının itiraznamesindeki görüşlerinden yargılama sürecinin önceki safhalarında da haberdar olmadığını ve itiraznamede yer alan görüşe karşı yargılamanın önceki safhalarında beyanda bulunma imkânı elde edemediğini gözeterek itiraznamenin başvuruçuya tebliğ edilmeksizin başvuruçuyu aleyhine karar verilmesinin bir bütün olarak yargılamanın hakkaniyetini zedelediği sonucuna ulaşmıştır.¹⁴³

Yargıtayda olan bir dosyayla ilgili olarak tarafların mahkeme kayıtlarından işlemlerin durumuna ilişkin herhangi bir belgeye (örneğin tebliğnameye) ulaşabileceği ve dolayısıyla silahların eşitliği ilkesinin ihlalinin söz konusu olmadığı iddia edilebilir. Ancak bu iddia AİHM tarafından kabul görmemiştir. AİHM'e göre, başvuruçunun avukatının inisiyatif olarak dava dosyasına yeni unsurlar eklenip eklenmediğine ilişkin olarak başvuruçuya bilgi vermesini istemek, avukata aşırı bir yük bindirir ve görüş üzerinde yorum yapmaya yönelik gerçek bir fırsatı güvence altına alamaz.¹⁴⁴

İddia makamı tarafından kolluğa yaptırılan ek bazı araştırma ve soruşturmaların sonuçlarının mahkemenin görüşünü etkilemek amacıyla -sanığın haberi olmayacak şekilde- kanun yolları aşamasında dosyaya sunulması silahların eşitliği ilkesi ihlal edebilir.¹⁴⁵ Dosyanın Yargıtay'a/bölge adliye mahkemesine gönderilmesinden sonra, -duruşmalı bir yargılama yapılmamışsa- sanık veya müdafinin dosyadaki herhangi bir belgeye ulaşabileceğini beklemek savunmaya aşırı yük yüklemek anlamına gelir. Kaldı ki ceza muhakemesinde delillerin yazılı bir biçimde tartışılmasına yönelik bir usul bulunmamaktadır. Dolayısıyla dosyaya sonradan sunulan delili hükme esas almanın tek yolu, duruşma açarak söz konusu delil hakkında tarafların görüş bildirmesine imkân

141 Bu konuda bkz. Akif Yıldırım 'Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının Aleyhe Tebliğnamesinin Sanığa Bildirilmemesi Hak İhlaline Neden Olabilir mi?' [2017] (133) Terazi, Aylık Hukuk Dergisi, Eylül 126-127

142 *Hacı Karabulut*, B. No: 2017/14871, 9/10/2019

143 *Hacı Karabulut*, §§ 38-39

144 *Parsil v Turkey* App no 39465/98 (ECHR, 26 April 2005) § 29

145 *Kuopila v Finland* 27752/95 (ECHR, 27 April 2000) § 38

sağlamaktır.¹⁴⁶ Aksi durumda sanık, dosyaya sonradan sunulan delillerin/görüşlerin uyumsuzlukla olan ilgisini ve ağırlığını değerlendirme ve bunlara itiraz etme fırsatı bulamayacak, silahların eşitliği ilkesi ihlal edilecektir. Ancak, kanun yolu denetimi yapan mahkemenin sonradan dosyaya sunulan bu belgeleri değerlendirmesine esas almaması durumunda iddia makamı bir avantaj elde etmediğinden silahların eşitliği ilkesi ihlal edilmiş olmaz.

2.2.2.3. Duruşma Salonundaki Oturma Düzeninin Dezavantaj Doğurmaması

Türk hukukunda duruşma salonundaki oturma düzeninden kaynaklı iki önemli sorun bulunmaktadır. Bunlardan ilki, sanığın müdafiiyle yan yana oturamaması; ikincisi ise Cumhuriyet Savcılarının kürsüde hâkimlerle aynı hizada konumlandırılmış olmasıdır. Duruşma salonundaki oturma düzeninde sanık “fiziken” müdafiiinden ayrı bir yerde oturmaktadır. Hâlbuki sanık, müdafii yardımıyla haklarını gereği gibi kullanabilir.

Katılan, avukatının yanında iddia ve şikâyetlerini dile getirebilmektedir. Bu oturma düzeninden dolayı sanık, müdafii ile yan yana oturamadığı için savunmasını organize etme noktasında katılan ve hukukçu olan savcı karşısında dezavantajlı duruma düşmektedir.¹⁴⁷ Anayasa Mahkemesi, bu konuda yapılmış bir başvuruya ilgili olarak aşağıdaki gerekçeyle kabul edilemezlik kararı vermiştir:

“Somut olayda başvuruçunun duruşmadaki oturma düzeninde ‘fiziken’ avukatından ayrı bir konumda olmasının, menfaatlerini savunduğu esnada kendisini nasıl dezavantajlı bir konuma getirdiği temellendirilmemiştir. Anılan iddia soyut ve genel ifadelerle dile getirilmiş, duruşma sırasında müdafii yardımından yararlanmak için başvuruçunun ilk derece mahkemesinden talepte bulunup bulunmadığı, talepte bulunmuş ise bu talebinin mahkemece ne zaman ve hangi gerekçeyle reddedildiği, bunun bir bütün olarak yargılamanın adilliğini ne şekilde etkilediği hususlarında bir açıklamada bulunulmamış; bu itibarla başvuru başlıktaki ihlal iddiasına ilişkin olarak delillerini sunma ve savunma hakkının hangi nedenle ihlal edildiğine ilişkin açıklamalarda bulunma yönündeki yükümlülüğünü yerine getirmemiştir.”¹⁴⁸

Anayasa Mahkemesi, yargılamayı bir bütün olarak değerlendirerek değil şikâyetle ilgili olarak gerekli temellendirmenin yapılmadığından bahisle anılan kararı vermiştir. Hâlbuki başvuruçular, karşı tarafa sağlanan avantajın kendilerine zarar vermiş olduğunu

146 Taner (n 8) 485, 487

147 Hâlbuki 5271 sayılı Kanun’un 149. maddesinin (3) numaralı fıkrasına göre soruşturma ve kovuşturma evrelerinin her aşamasında avukatın, şüpheli veya sanıkla görüşme, ifade alma veya sorgu süresince yanında olma ve hukukî yardımda bulunma hakkı engellenemez, kısıtlanamaz.

148 *Larysa Zıabkna*, B. No: 2014/5142, 21/11/2017. Anayasa Mahkemesinin Türkiye’deki duruşma salonlarının mimarisinin değişmesine yol açacak fitili ateşlememek için dolambaçlı yollara saptığı belirtilerek anılan karar eleştirilmiştir. Bu konuda bkz. Taner (n 8) 338

veya bu durumdan olumsuz etkilendiklerini ispat etmek zorunda değildir.¹⁴⁹ Taraflardan birine tanınan, diğerine tanınmayan avantajın, fiilen olumsuz bir sonuç doğurduğuna dair delil bulunmasa da silahların eşitliği ilkesi ihlal edilmiş sayılır. Esasen bu sorun sistemsel olup buna yönelik şikâyetlerin temellendirilmesi sanıklar açısından çok zor olduğu gibi bunun sanıklardan beklenmesi de gereksizdir. Zira açık olan ve herkesçe bilinen bir vakıanın temellendirilmesinin istenmesi başvuruçuya gereksiz bir engel çıkarılmasından öte bir anlamı olmayacaktır. Bu karara göre sanıkların duruşma sırasında müdafî yardımından yararlanmak için her defasında hâkimden/mahkemeden talepte bulunması ve taleplerinin reddine dair kararı tutanağa kaydettilmesi gerekecektir.

Ülkemizde, duruşmadaki oturma düzeninin Cumhuriyet savcısına ayrıcalıklı bir konum verdiğine ve bunun silahların eşitliği ilkesinin ihlal ettiğine yönelik olarak da yoğun tartışma vardır. Konuyla ilgili olarak *Diriöz/Türkiye* başvurusuna ilişkin kararında AİHM, duruşma salonundaki oturma düzeniyle savcıya “*ayrıcalıklı*” bir pozisyon verildiğini ancak bu durumun sanıkları dezavantajlı bir konuma getirmediğini belirtmiştir.¹⁵⁰ AİHM, söz konusu kararında Cumhuriyet savcısının avukatlardan yüksekte oturmasını ele almıştır. Esasen sorun, savcının, hâkimle (toplu mahkemelerde mahkeme heyetiyle) aynı hizada ve yakın oturmasından ötürü onlarla savunma tarafı duymaksızın konuşabilme imkânı olmasından ve bunun aleniyet ilkesini ihlal etmesinden kaynaklanmaktadır.¹⁵¹

2.2.2.4. Kanun Yollarına Başvuru Dilekçelerinin ve Eklerinin Tebliğ Edilmesi

Kişilerin aleyhlerine başlatılan dava veya diğer yargısal süreçlerden haberdar edilmesi, bunlara ilişkin dilekçe ve talep yazılarının ilgililere tebliğ edilmesi; savunma yapabilme, iddia ve görüşlerini dile getirebilme imkânının korunması bakımından büyük önem taşımaktadır.¹⁵² Örneğin kanun yollarına başvuru dilekçesinin tebliğ edilmesiyle kararın veya hükmün kesinleşmediğini anlayan ilgililer bu dilekçelerde ileri sürülen görüşlere karşı gelme imkânı elde edilecektir. Bu dilekçelerden savunma tarafının haberdar edilmesi, dilekçelerle birlikte yeni bir delil sunulması durumunda daha da önemli hâle gelmektedir. Silahların eşitliği ilkesi, kanun yoluna başvuru dilekçelerinin suç isnadı altında olan kişilere tebliğ edilmesini gerekli kılmaktadır.

149 *Bülent Karataş*, § 70

150 *Diriöz v Turkey App no 38560/04* (ECHR 31 May 2012) Kararın eleştirisi için bkz. Elif Gül Yılmazlar ‘Cumhuriyet Savcısının Konumlanışının Silahların Eşitliği Prensibine Aykırılığı’ içinde *Hukukçular Arası Makale Yarışması* (Türkiye Barolar Birliği 2014) s. 47

151 *Taner* (n 8) 335

152 *Hacı Karabulut*, § 30

Türk hukukunda Cumhuriyet savcılarının kanun yollarına başvuru dilekçelerinin savunma tarafına tebliğ edileceğini ve belli süre içinde bu taleplere karşı cevap verilebileceğini öngören düzenlemeler mevcuttur (5271 sayılı Kanun md. 273, 277). Kanun, cevaba cevap verilmesini ise hükme bağlamamıştır. Ancak bu durum bölge adliye mahkemesine/Yargıtaya ek dilekçeler verilmesine engel değildir.¹⁵³ Kanun koyucu, itiraz kanun yolunda ise itirazın karşı tarafa bildirilmesini itirazı inceleyecek mercinin takdirine bırakmıştır.¹⁵⁴

Uygulamada kanun yoluna başvuru dilekçelerinin veya ek dilekçelerin suç isnadı altındaki kişilere tebliğ edilmediğine sıklıkla rastlanmaktadır. İşte bu tür bir durumda taraflardan biri mahkeme makamına diğer tarafın haberi olmaksızın iddialarını sunma ve verilecek kararı böylelikle etkileme imkânı bulmaktadır.¹⁵⁵ Savunma, kendisinden habersiz olarak mahkemeye sunulan talep ve iddialara karşı savunma yapabilme, itiraz ve görüşlerini dile getirebilme imkânını elde edemediği için silahların eşitliği ilkesi ihlal edilmiş olmaktadır.¹⁵⁶

Silahların eşitliği ilkesinin olağanüstü kanun yollarına başvurulması durumunda da gözetilmesi gerekir. Çünkü ceza muhakemesinde olağanüstü kanun yollarından hiçbiri doğrudan muhatabı tarafından işletilmez.¹⁵⁷ Hakkında olağanüstü kanun yollarına başvuru yapılmış olan kişiye de bu başvurunun (talebin) ve gerekçesinin bildirilmesi gerekir. Anayasa Mahkemesinin *Hacı Karabulut* kararında Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının bir Yargıtay kararına itirazının tebliğ edilmediği şikâyetini incelenmiştir. Kararda öncelikle Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının itirazının, Yargıtay ilgili

153 Taner (n 8) 485, 487

154 5271 sayılı Kanun'un 270. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı aşağıdaki şekildedir: *"İtirazı inceleyecek merci, yazı ile cevap verebilmesi için itirazı, Cumhuriyet savcısı ve karşı tarafa bildirebilir..."*

155 Taner (n 8) 488

156 Klasik anlamda bir ceza yargılaması olmasa bile infaz hâkimliğince yürütülen bir yargılama sonunda başvuru lehine verilen karara karşı Cumhuriyet savcısı itiraz kanun yoluna başvurmuş ancak karara itiraz edildiğinden başvuru haberdar edilmemiştir. Anayasa Mahkemesi silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğine karar vermiştir. Bkz. *İnan Gök*, B. No: 2018/1936, 28/1/2021, §§ 49-53. Ayrıca bkz. *Ali Bacacı*, B. No: 2016/64727, 10/6/2020, §§ 27-38; *Remzi Uçucu (2)*, B. No: 2016/5625, 23/6/2020, §§ 29-48

Medeni hak ve yükümlülüklerle ilişkin bir uyumsuzlukta (hukuk davasında) istinaf başvuru dilekçesinin tebliğ edilmemesiyle ilgili olarak verilen bir ihlal kararı için bkz. *Ali Tulumcu*, B. No: 2017/18458, 10/2/2021, §§ 40-47

Anayasa Mahkemesi başka bir kararında ise tebliğ edilmeyen itiraz kanun yoluna başvuru dilekçesinde, esasen başvuru yorumlarını gerektirecek daha önce tartışılmayan konulara ilişkin yeni herhangi bir argüman ileri sürülmemesi ve itirazın başvuru bilgisi dâhilinde olmayan ek açıklamalar içermemesi nedeniyle bir ihlal bulunmamıştır. *Fazlı Celep*, B. No: 2015/1025, 21/3/2018, §§ 20-27

157 Taner (n 8) 491

dairesinin kararının yeniden gözden geçirilmesi sürecini başlattığı ve sonuçları itibarıyla esaslı nitelikte bir usul işlemi olduğu belirtilmiş, anılan itirazın başvuruca tebliğ edilmediği ifade edilmiştir. Daha sonra başvuruca Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının itiraznamesindeki görüşlerden yargılama sürecinin önceki safhalarında da haberdar olmadığı tespitinde bulunularak silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.¹⁵⁸

2.2.2.5. İdarenin Cevap Dilekçesinin ve Eklerinin Tebliğ Edilmesi

Anayasa Mahkemesi suç isnadı ve ceza kavramlarını -AİHM gibi ve onun ölçütlerini dikkate alarak- otonom (özerk) bir biçimde değerlendirmektedir. Özerk yorumu çerçevesinde kabahatlere ilişkin idari yaptırımlar “ceza”, kabahatler ise “suç isnadı” olarak görülmüştür.¹⁵⁹ Anayasa Mahkemesi kabahatlere ilişkin uyuşmazlıklarını da “suç isnadına ilişkin uyuşmazlıklar” kapsamında değerlendirmektedir.

İdarî yaptırım kararlarına karşı, süresi içinde yargı yoluna başvurulabilir. Mahkemenin Kabahatler Kanunu’nun 28. maddesine göre başvuruda bulunan kişilere cevap dilekçesinin bir örneğini tebliğ etmesi gerekmektedir. Uygulamada sıklıkla görülen başka bir sorun da itiraz dilekçesi karşı tarafa (idareye) tebliğ edilmesine rağmen, idarenin cevap dilekçesinin kabahatli olduğu iddia edilen (suç isnadı altında bulunan) kişiye tebliğ edilmemesidir. Anayasa Mahkemesi, kabahatlere ilişkin uyuşmazlıklarda başvuruca bilgisi dâhilinde olmayan ek bilgiler içeren cevap dilekçelerinin başvuruca tebliğ edilmemesinin silahların eşitliği ilkesini ihlal ettiğine karar vermektedir.¹⁶⁰

Bununla birlikte idarenin cevap yazısı ve ekindeki belgelere üst yargılama aşamasında ulaşılması ve bunlara karşı iddia ve itirazlarını dile getirme fırsatının bu aşamada elde edilmesi durumunda -somut olayın özel koşullarında- silahların eşitliği ilkesi ihlal edilmiş olmaz.¹⁶¹

158 *Hacı Karabulut*, §§ 34-40

159 *B.Y.Ç.*, §§ 31-32; *F.Ç.*, §§ 29-30

160 Birçok karar arasından bkz. *Targan Tolga Yungul*, B. No: 2013/1386, 16/4/2015, §§ 20-31

“Diyarbakır İl Emniyet Müdürlüğü’nün yazı cevabının ise ‘idari para cezası karar tutanağı’ içeriğinde belirtilenlerden başka başvuruca bilgisi dâhilinde olmayan ek bilgiler içermediği, bu nedenle İlk Derece Mahkemesinin başvuruca haberdar olduğu bilgi ve belgelere göre karar verdiği, sonuç olarak, başvuruda bir ihlalin olmadığına açık olduğu anlaşılmıştır.” (*Aziz Ağırılı*, B. No: 2013/1377, 25/3/2015, § 42)

161 Birçok karar arasından bkz. *Duramaz Oto. Petrol Ürünleri İnş. San. ve Tic. Ltd. Şti. (2)*, B. No: 2013/1746, 7/5/2015, § 28

2.3. Medeni Hak ve Yükümlülüklerle İlgili Yargılamalarda

2.3.1. İddia ve İtirazların İleri Sürülmesine Fırsat Tanınması

Yargılama faaliyeti en genel anlamıyla çatışan iki tez arasında hangisinin geçerli olduğuna karar verme uğraşısıdır. Hakkaniyetli ve adil bir karar verilebilmesi için her iki tarafın da tezlerini eşit koşullarda ileri sürme ve savunma hakkına sahip olması gerekir. Bu bağlamda yargılamada tarafların iddia ve itirazlarını ileri sürmesini ve savunmasını temin edecek araçlarla eşit bir şekilde donatılması sağlanmalıdır.¹⁶²

AİHM tarafların savunma haklarını hangi araçlarla kullanacakları ve silahların eşitliğinin nasıl sağlanacağı hususunda devletlerin takdir yetkisinin bulunduğu belirtmektedir.¹⁶³ Sözleşme’de ya da Anayasa’da savunma hakkının yöntemine ilişkin olarak belli model öngörülmuş değildir. Bu bağlamda tez ve antitezlerin yazılı veya sözlü olarak ya da başka araçlarla ileri sürülmesinin belirlenmesi konusunda kanun koyucunun belli ölçüde takdir yetkisi bulunmaktadır. Bu hususta kanun koyucuyu bağlayan husus, silahların eşitliği ilkesinden doğan anayasal güvencelerin ihlal edilmemesidir. Savunmanın hangi araçla yapılması öngörülürse öngörülür taraflar arasında “adil dengenin” gözetilmesi temel prensiptir. Bunun yanında sözlü ya da yazılı savunmanın somut olayın koşullarında kişilerin kendilerini gereği gibi ifade etmelerini önleyecek bir boyuta evrilmesi hâlinde kanun koyucunun savunma hakkı önündeki bu engeli kaldıracak yöntemi tercih etmesi gerekebilir.

Bu bağlamda yazılılık esasına dayanan idari yargılama usulünün mevcut uygulanma tarzının silahların eşitliği ilkesiyle ilgili olarak bazı sorunlara yol açabileceğini söylemek aşırı bir değerlendirme olmayacaktır. 2577 sayılı Kanun’da idari mahkemelerce tanık dinlenmeyeceğine ilişkin açık bir hüküm bulunmadığı hâlde anılan Kanun’un tanık delilini düzenlememesi ve bu konuda hukuk muhakemesi usulüne de atıfta bulunmaması sebebiyle

162 Öğretide Tanrıver, “*iddia ve itirazların ileri sürülmesine fırsat tanınması*”nı “*hukuki dinlenilme hakkı*” olarak kavramsallaştırmaktadır. Adil yargılama hakkını (1) kanuni, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme önünde yargılama, (2) makul süre içinde yargılama, (3) aleni olarak yargılama ve hakkaniyete uygun olarak yargılama şeklinde dört unsur ayıran Tanrıver, hukuki dinlenilme hakkını hakkaniyete uygun olarak yargılamanın bir alt güvencesi olduğunu belirtmektedir (Suha Tanrıver ‘Hukuk Yargısı [Medeni Yargı] Bağlamında Adil Yargılama Hakkı’ [2004] (53) Türkiye Barolar Birliği Dergisi 193, 204). Pekcanitez ise hukuki dinlenilme hakkı ve silahların eşitliği ilkesinin birbiriyle oldukça sıkı bir ilişkisi bulunduğunu ve tarafların karşılıklı dinlenilmelerinin sonucunun silahların eşitliği olduğunu ifade etmektedir. Bu konuda bkz. Hakan Pekcanitez ‘Hukuki Dinlenilme Hakkı’ içinde Prof. Dr. Seyfullah Edis’e Armağan (Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları 2000) 759

163 *Bartaia v Georgia* (n 132) § 26

idari mahkemelerin duruşmada tanık dinleyemeyeceği kabul edilmektedir.¹⁶⁴ Kabul edilmelidir ki bazı durumlarda maddi olayın tam olarak anlaşılabilmesi için tanık dinlenmesi zaruri hâle gelmektedir. Özellikle disiplin cezalarına ilişkin yargılamalar ile idarenin fiillerinden kaynaklanan zararların tazmini için açılan tam yargı davalarında tanık beyanı önemli bir savunma ve ispat aracı hâline gelmektedir. Disiplin cezalarında dava öncesinde bir idari soruşturma gerçekleştiği için idare tarafından çoğunlukla tanık beyanları alınarak tutanağa bağlanmakta ve mahkemeye sunulmaktadır. Bu davalarda mahkemenin tanık beyanını yetersiz bulması veya olayın açığa çıkmasında etkili olduğunu değerlendirdiği bir tanığın beyanının alınmadığını tespit etmesi hâlinde işlemin iptaline karar verilebilmektedir. Bu nedenle disiplin cezası gibi öncesinde idarenin bir soruşturmasına dayanan işlemlerde genel itibarıyla bir sorunla karşılaşılmayacağı düşünülebilir. Ancak davacının tanığın duruşmada sorgulanmasını istemesi hâlinde sorunlarla karşılaşılmaktadır. Bununla birlikte bu alanda daha az sorunla karşılaşılabilceğini kabul etmek gerekir.

Ne var ki haksız fiile dayanan tam yargı davaları için aynı şeyin söylenmesi mümkün değildir. Haksız fiil çoğunlukla ancak tanık ifadesiyle ispatlanabilir. Bu durumda örneğin kamu görevlilerinin vücut üzerinde maddi emare bırakmayacak araçlarla -ağır hakaret veya kalabalık önünde aşağılama gibi- kötü muamelede bulunduğu ya da toplantı hakkının kullanımının kolluk görevlilerince fiilen engellendiği iddiaları üzerine açılacak bir tam yargı davasında kamu görevlilerinin bu fiilleri işleyip işlemediği çoğu zaman tanık deliliyle ortaya konulabilir. Mahkemelerinin tanık dinlememesi başvuruçuyu, iddiasını ispatlama fırsatından mahrum bırakabilir. Yemin delilinin kullanılması hususunda değerlendirme yapılmaması da benzer bir sonuca yol açabilir.¹⁶⁵

Anayasa Mahkemesi *Ü.B.K.*¹⁶⁶ kararında ameliyatta görevli olan doktor tarafından kendisine hakaret edildiği iddiasıyla açılan tam yargı davasında mahkemece bu iddianın araştırılmaması nedeniyle Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan kişinin maddi ve manevi varlığının korunması hakkının ihlal edildiğine karar vermekle birlikte bu ihlal yönünden yargılamanın yenilenmesine hükmetmemiş, tazminata karar vermekle yetinmiştir. Anayasa Mahkemesi idari yargıda tanık dinlenmesinin mümkün olup olmadığı yolundaki tartışmaların varlığına atıfta bulunarak yeniden yargılamaya hükmedilmesinin pratikte bir faydasının olmayabileceğini değerlendirmiştir.¹⁶⁷

164 Bu konuda bkz. Artuk Ardıçoğlu, 'İdari Yargıda Tanık' <www.adaletbiz.com/idari-yargida-tanik-makale,65.html> Erişim tarihi 18/9/2021

165 *Emine Yıldız*, B. No: 2014/12324, 1/2/2017, § 40

166 *Ü.B.K.*, B. No: 2015/2536, 4/7/2019

167 *Ü.B.K.*, § 97

Yargılama sırasında dosyaya sunulan belgelerden tüm tarafların haberdar edilmesi de silahların eşitliği ilkesinin sağlanması bakımından önem taşımaktadır. Dosyaya sunulan belgelerden tarafların haberdar edilmesi esas itibarıyla çelişmeli yargılama ile ilgili bir sorun olsa da silahların eşitliği ilkesinin çelişmeli yargılama ilkesine nazaran çok daha geniş bir alanda uygulanabilir bir boyutunun bulunduğu açıktır. Esasen çelişmenin sağlanması, fırsat eşitliğinin sağlanması yükümlülüğünün bir parçasıdır. Dolayısıyla çelişmenin sağlanmaması aynı zamanda silahların eşitliği ilkesini de ihlal etmektedir. Nitekim AİHM çelişmeli yargılama ilkesinden inceleme yaptığı her başvuruda bu kavramı silahların eşitliği ilkesiyle birlikte zikretmekte ve ihlal sonucuna ulaşacaksa her iki güvenceden ihlal kararı vermektedir.¹⁶⁸

AİHM *Özgür Keskin/Türkiye* kararında seri yargılama usulüyle görülen bir işe iade davasında başvuru lehine karar verilmesinden sonra işveren tarafından yapılan temyiz isteminin başvurucaya tebliğ edilmeden ilk derece mahkemesi kararının kaldırılarak davanın reddedilmesini¹⁶⁹ silahların eşitliği ilkesine aykırı bulmuştur. AİHM temyiz dilekçesinin başvurucaya tebliğ edilmemesi nedeniyle başvurunun belirsizliklere katlanmak zorunda kaldığını not etmiştir. AİHM'e göre ulusal hukukta temyiz dilekçesinin karşı tarafa tebliğiyle ilgili olarak açık bir hüküm bulunmasa da mahkemelerin diğer usul hükümlerini kıyasen uygulamasının önünde bir engel yoktu. Nitekim içtihat sonradan temyiz dilekçelerinin tebliğ edilmesi yönünde evirilmiş ise de bu durum başvurucaya etki etmemiştir. Bu nedenle başvuruca yönünden silahların eşitliği ilkesinin ihlal edilmiştir.¹⁷⁰

AİHM'in bu kararında hukuki belirsizlik vurgusu önem taşımaktadır. Gerçekten hukuk sistemini bir bütün olarak gözönünde bulunduran başvuruca, lehine verilen kararın temyiz edilebileceğini öngörebilmekle birlikte kendisi haberdar edilmeden temyiz isteminin karara bağlanabileceğini öngörebilecek pozisyonda değildir. Diğer bir ifadeyle başvuruca, lehine verilen kararın haberdar edilmediği bir temyiz sürecinin sonucunda bozulabileceğini öngörememektedir.¹⁷¹

168 Birçok örnek arasından bkz. *Özgür Keskin v Turkey App no 12305/09* (ECHR, 17 November 2017)

169 *Özgür Keskin v Turkey* (n 168) §§ 5-13

170 *Özgür Keskin v Turkey* (n 168) §§ 5-13

171 AİHM'in temyiz dilekçesinin tebliğ edilmemesinin silahların eşitliği ilkesini ihlal ettiğine kararları için bkz. *Grozdanoski v the former Yugoslav Republic of Macedonia App no 21510/03* (ECHR, 31/5/2007); *Scheszták v Hungary App no 5769/11* (ECHR, 27 November 2017); *Viktor Nazarenko v Ukraine App no 18656/13*, (ECHR, 3 October 2017)

Uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyan belgelerin taraflara verilmemesi veya karşı tarafın sunduğu dilekçelerden tarafların haberdar edilmemesi durumunda da silahların eşitliği ilkesinin ihlali gündeme gelmektedir.¹⁷² Örneğin Anayasa Mahkemesi, başvurucular tarafından başlatılan ilamlı icra takiplerine karşı takip borçlusunun icra emirlerinin iptali talebiyle yaptığı şikâyet üzerine, şikâyet dilekçeleri başvuruculara tebliğ edilmeden şikâyetlerin dosya üzerinden kabul edilerek icra emirlerinin iptaline kesin olarak karar verilmesini çelişmeli yargılama ilkesinin yanında silahların eşitliğine de aykırı bulmuştur.¹⁷³

Duruşmalı yargılamalarda duruşma gününün makul bir süreden önce taraflara bildirilmesi ve tarafların duruşmadan haberdar edilmesi yargı mercilerinin silahların eşitliği ilkesinden kaynaklanan bir yükümlülüğüdür. Silahların eşitliği ilkesi kişinin uygun araçlarla mahkeme önünde iddia ve savunmalarını diğer tarafla eşit düzeyde dile getirme fırsatına sahip olmasını gerektirir. Duruşma yapılmasının öngörüldüğü hâllerde taraflardan birinin duruşma gününün usulüne uygun olarak tebliğ edilmemesi sebebiyle duruşmaya katılamaması savunma hakkında kısıtlamaya yol açar. AİHM duruşma gününün tebliğindeki usulsüzlükleri de silahların eşitliği ilkesi kapsamında incelemektedir.¹⁷⁴

Sözleşme veya Anayasa kamu otoritelerine belli bir tebligat usulü empoze etmemektedir. AİHM hangi yöntemle tebligat yapılmasını tespit etme gibi bir görevinin bulunmadığını, görevinin ulusal otoritelerin duruşma gününü taraflara duyurma konusunda gereken özeni gösterip göstermediklerini incelemekten ibaret olduğunu belirtmektedir.¹⁷⁵ Tebligatla ilgili olarak inceleme yapılırken Anayasa Mahkemesinin yapacağı denetim mahkemelerinin tebligat hukukuna uygun olarak tebliğ işlemini yapıp yapmadıklarını değil tebliğ yöntemi ve şeklinin başvurucunun işleme balığı olmasını temin edecek nitelikte olup olmadığını ve yargı mercilerinin kendilerinden beklenebilecek makul özeni gösterip göstermediklerini incelemektir.

172 *Nihat Evren Toprak*, B. No: 2016/9326, 24/10/2019, § 34

173 “Mahkeme, icra dosyalarını inceleyerek şikâyet başvurularında bulunan tarafın talebi doğrultusunda karar vermiş; başvurucuların, dilekçe içerikleri ve toplanan deliller hakkında bilgi edinmelerine, bunlara karşı çıkmalarına ve delil sunmalarına imkân tanıyarak diğer tarafı yargılamalarda üstün bir konuma getirmiştir. Bu açıdan söz konusu eşitsizliğin yargılamaları adil olmaktan yoksun kıldığı ve başvurucular açısından silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkesinin ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.” (Mehmet Ali Bedir ve Tefvik Günay, B. No: 2013/4073, 21.01.2016, § 39). Benzer yöndeki başka bir karar için bkz. *Medeni Alpkaya*, B. No: 2013/3078, 21.01.2016, §§ 53-55; *İbrahim Demirayak*, B. No: 2013/4075, 10/3/2016, §§ 28-53

174 Bkz. *Berestov v Russia* (n 35) §§ 35-51; *Atakishiyeva and others v Russia* App no 37/923/12 (ECHR, 30 November 2017) §§ 7-8; *Mikryukov and others v Russia* App no 11930/11 (ECHR, 30/11/2017) §§ 8-9

175 *Mont Blanc Trading Ltd and Antares Titanium Trading Ltd v Ukraine* App no 11161/08 (ECHR, 14 January 2021) § 68

Anayasa Mahkemesinin görevi anayasal güvenceleri incelemek olup anayasal güvencelerin ötesine geçen teminatlara uyulmaması ihlal kararı verilmesi için yeterli değildir. Örneğin başvurunun sözlü olarak duruşma gününden haberdar edildiği tespit edilebilirse bu takdirde tebligatın 7201 sayılı Kanun'un ilgili hükümleri doğrultusunda yazılı olarak yapılmamış olması silahların eşitliği ilkesinden doğan yükümlülüklerin ihlal edildiği anlamına gelmez.

AİHM'e göre adil yargılanma hakkı medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili yargılamaalarda avukatla temsili zorunlu kılmamaktadır.¹⁷⁶ Dolayısıyla taraflardan birinin avukatla temsil edilmemesi kural olarak silahların eşitliği ilkesine aykırı olmaz. Fakat avukatla takip edilen davalarda avukatın duruşmalara katılımının temin edilememesi, asilin kendisini savunma kapasitesinin yetersiz olması durumunda silahların eşitliği ilkesini ihlal edebilir.¹⁷⁷ AİHM *Bartaia/Gürcistan* kararında avukatın başka bir mahkemede duruşması bulunduğu mazeretinin kabul edilmeyerek yargılamaya avukatın yokluğunda ancak asilin varlığında devam edilmesini davanın başından beri avukat tarafından yürütülmüş olmasını gözeterek silahların eşitliği ilkesinin ihlali olarak kabul etmiştir.¹⁷⁸

Diğer kamu otoriteleri tarafından yapılan ve mahkemenin az ya da çok kendisini baskı altında hissetmesine yol açacak müdahaleler mahkemelerin bağımsızlığı ilkesinin yanı sıra silahların eşitliği ilkesini de ihlal edebilir. Zira bu tür müdahaleler somut olayın koşulları çerçevesinde taraflardan biri aleyhine dezavantaja yol açabilir.

AİHM *Thiam/Fransa* kararında sahtecilik suçlamasıyla başvuru aleyhine başlatılan soruşturmaya Fransa Cumhurbaşkanı Sarkozy'nin müdahil olmasını silahların eşitliği ilkesi penceresinden incelemiştir.¹⁷⁹ Olayda başvuru sahte belgeyle Sarkozy'nin banka hesabından cep telefonu şirketine toplamda 176 Avro ödeme yapmıştır. Banka yönetiminin şikâyeti üzerine başlatılan soruşturmaya Sarkozy, tazminat talebiyle müdahil olmak istemiştir. Başvuru yargılama sırasındaki beyanlarında Sarkozy'nin davaya müdahil olmasının -onun hâkim ve savcılarını atama yetkisini haiz olduğu gözetildiğinde- silahların eşitliği ilkesini zedelediğini öne sürmüştür. İkrarını ve tanık anlatımlarını dikkate alarak başvuru mahkûm eden mahkeme, Sarkozy'nin müdahale talebini kabul etmekle birlikte tazminat talebi hakkında karar vermeyi Sarkozy'nin görevinin sona ermesinden bir ay sonrasına kadar ertelemiştir. Mahkemeye

176 *Bartaia v Georgia* (n 132) § 32

177 *Bartaia v Georgia* (n 132) § 32

178 *Bartaia v Georgia* (n 132) §§ 33-38

179 *Thiam v France* App no 80018/12

göre Cumhurbaşkanının görev süresi boyunca haksız yere dava açtığı için hiçbir yaptırıma maruz kalamayacağı veya kötü niyetli ya da gereksiz suçlamalarda bulunduğu için soruşturulamayacağı, sorgulanamayacağı ve şikâyetçiyle yüzleştiremeyeceği için Cumhurbaşkanlığı statüsü silahların eşitliği ilkesini zedelerdi. Ayrıca Cumhurbaşkanının hâkim ve savcılarını atama yetkisini haiz olması başvurunun bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından yargılanmadığını düşünmesine sebep olabilir. Fakat istinaf mahkemesi tazminat istemini de karara bağlamış ve Sarkozy lehine 1 Avro manevi tazminata ve ayrıca Sarkozy'nin yaptığı yargılama giderlerinin başvuru tarafından ödenmesine hükmetmiştir.¹⁸⁰

AİHM silahların eşitliği ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin iddiayı kabul edilebilir bulmakla birlikte söz konusu ilkenin olayda ihlal edilmediğine karar vermiştir. AİHM Cumhurbaşkanının müdahalesinin başvuruca eşit muameleden mahrum bıraktığına ilişkin bir işaretin bulunmadığını belirtmiştir. AİHM'e göre başvuruca mahkûmiyet kararında davaya müdahil olanların beyanlarına dayanılmamıştır. Bu sebeple müdahillerin duruşmada beyanlarının güvenilirliği ve dayanılabilirliği konusunda sorgulanmalarını gerektiren bir durum ortaya çıkmamıştır. Ayrıca başvuruca, kendi ikrarına ve diğer sanıkların beyanı ile arama sırasında elde edilen delillere dayanılarak mahkûm edilmiştir. Sarkozy'nin savcılığı başvuruca etkili şekilde savunma yapmasını engelleyecek adımlar atması konusunda cesaretlendirecek şekilde davaya müdahale ettiğine ilişkin hiçbir emare bulunmamaktadır. AİHM sonuç olarak Sarkozy'nin şahsi hak talebiyle davaya müdahil olmasının tarafların hakları arasında dengesizliğine yol açmadığı sonucuna ulaşmıştır.¹⁸¹

Suç isnadına ilişkin yargılamalarda olduğu gibi medeni hak ve yükümlüklere ilişkin uyuşmazlıklar da iddia ve itirazların ileri sürmesi silahların eşitliği ilkesi yönünden yeterli olmamakta, aynı zamanda mahkemenin bu iddiaları özenle incelemiş olması da gerekmektedir. Bu bağlamda Anayasa Mahkemesi, nakdi tazminat isteminin reddi işleminin iptali istemiyle açılan davada başvuruca tarafından ileri sürülen ve karar sonucunu etkileyebilecek nitelikteki iddialar hakkında mahkemece hiçbir araştırma ve değerlendirme yapılmamasının ve olayın meydana gelme şekline ilişkin olarak idarenin anlatımına üstünlük tanınmasının başvuruca davalı idareye nazaran zayıf bir konuma düşürdüğü gerekçesiyle çelişmeli yargılama ilkesinin yanında silahların

180 *Thiam v France* (n 179)

181 *Thiam v France* (n 179) §§ 63-68

eşitliği ilkesinden de ihlal bulmuştur.¹⁸²

2.3.2. Dayanılan Belge veya Delilin Ancak Mahkemenin Yardımıyla Elde Edilmesi

Yargılama usulünde hâkim olan ilke, iddia edenin iddiasını ispat etmesidir. Yargılama makamlarına düşen temel yükümlülük tarafların iddia ve itirazlarını öne sürme, bunları destekleyen delillerini ibraz etme fırsatını taraflara tanımak ve nihayetinde bunları nesnel bir değerlendirmeye tabi tutarak hükme varmaktır. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili yargılamalarda mahkemelerin tarafların yerine geçerek onların iddialarını destekleyen delilleri toplama mecburiyeti kural olarak bulunmamaktadır. Mahkemenin kendiliğinden delil toplaması mahkemenin tarafsızlığına gölge de düşürebilir.

Bazı durumlarda kişilerin kendi imkânlarıyla erişmesi ve temin etmesi mümkün olmayan deliller söz konusu olabilir. Bu gibi durumlarda kişilerden başlarının çaresine bakmalarını beklemek ilgili kişiyi diğer tarafa nazaran dezavantajlı duruma düşürebilir. Adil yargılanma hakkında mündemiç olan silahların eşitliği ilkesi kamu otoritelerine kişilerin belgelere erişim konusundaki dezavantajlarını izale etme yükümlülüğü de yüklemektedir. Buna göre davada lehlerine olabilecek belge ve delilleri kendi imkânlarıyla elde edemeyen ve mahkemeye ibraz edemeyen kişilerin mahkemenin emretme gücüne sığınması kaçınılmazdır. Ancak mahkemenin bu gücünü kullanabilmesi için söz konusu belgenin başvuru tarafından temin edilmesinin mümkün olmadığı ve delilin davanın esasının çözümüne etkisi bulunduğu asgari ölçüde temellendirilmesi yükümlülüğü kişiye yüklenebilir. Davada gerekli olduğu hâlde mahkemece söz konusu delilin toplanmaması silahların eşitliği ilkesini ihlal edebilir.

182 *Perihan Yılmaz*, B. No: 2018/13753, 2/12/2020, §§ 25-36. Benzer yöndeki başka bir karar için bkz. *Azizer İnşaat Taahhüt Temizlik Hizmetleri Gıda San. ve Tic. Ltd. Şti.*, B. No: 2018/7875, 14/10/2020, §§ 21-32. Anayasa Mahkemesi maddi hakların usul güvenceleri bağlamında silahların eşitliği ilkesine riayet edilip edilmediğini de incelemektedir. Nitekim *Ö. Ltd. Şti.* kararında mevzuat gereği satışa sunulan akaryakıt eklenmesi gereken markerin seviyesinin geçersiz olması sebebiyle para cezası verilen akaryakıt bayisinin, market seviyesinin geçersiz çıkmasının sebebinin dağıtıcı şirket tarafından kendisinden önceki aşamada püskürtülen marker kimyasalının homojen dağılmaması veya tabakalaşması olduğunu yolundaki iddiası incelenmeden davanın reddedilmesinin mülkiyet hakkının usul güvencelerini ihlal ettiğini kabul etmiştir. Anılan olayda başvuru şirketi, dağıtıcı şirketin bu iddiayı destekleyen yazısını, ceza mahkemesinin bu iddiayı dikkate alarak verdiği beraat kararını, akaryakıt alış ve satışları arasında fark bulunmadığını saptadığını iddia ettiği bir yeminli mali müşavir raporunu idari yargı mercilerine ibraz etmiştir. Buna rağmen idari yargı mercilerinin başvuru markeri maddesinin ürüne eklenme yöntemi veya sonradan ortaya çıkan tabakalaşma sorunu sebebiyle homojen bir biçimde dağılmamış olabileceği yolundaki iddiasıyla ilgili olarak hiçbir değerlendirme yapmamıştır. Anayasa Mahkemesi derece mahkemelerinin akaryakıtın marker seviyesinin geçersiz çıkmasının başvuru markeri fiili ve kusurundan kaynaklanmadığı yolundaki savunmasını anlamsız kıldıklarını ve bunu ciddiye aldıklarını gösterebildiklerini vurgulayarak mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır (*Ö. Ltd. Şti.*, B. No: 2018/18975, 15/9/2021, §§ 61-71).

Tarafların mahkemenin yardımına ihtiyaç duyduğu konuların başında maddi olguların anlaşılmasının bilirkişi görüşünü gerektirmesidir. Anayasa Mahkemesi *Ahmet Korkmaz* kararında bilirkişi incelemesi gerektiren teknik bir konuda mahkemenin bilirkişi incelemesi yapılması taleplerini reddetmesinin silahların eşitliği ilkesini ihlal ettiğine karar vermiştir.¹⁸³ Karara konu olayda uzman erbaş olarak görev yapan başvuru, kulağındaki işitme kaybı nedeniyle 2008 yılında adi malul olarak emekliye ayrılmıştır. Başvuru, emekli edilmesine sebep olan işitme kaybının görevi esnasında katıldığı çatışmalar nedeniyle oluştuğunu belirtmek suretiyle vazife malulü olarak emekli edilmesi için yaptığı başvurunun reddi üzerine Askeri Yüksek İdare Mahkemesinde iptal davası açmıştır. Askeri Yüksek İdare Mahkemesi başvurunun talebine rağmen bilirkişi incelemesi yaptırmadan davanın reddine hükmetmiştir.¹⁸⁴ Anayasa Mahkemesi başvurunun kendi imkânları ile iddiasını ispatlamasının mümkün olmadığını, bunun ancak tıbbi incelemeyle ortaya konulabileceğini, Askeri Yüksek İdare Mahkemesinin tıbbi inceleme (bilirkişi incelemesi) yaptırmadan hüküm kurmuş olmasının başvurucuyu idare karşısında zayıf bir konuma düşürdüğünü kabul etmiştir.¹⁸⁵

2.3.3. Gizli Belgelere Dayanılması

Silahların eşitliği ilkesine yönelik olarak karşılaşılan en yaygın kısıtlama bazı bilgi ve belgelerin başvurulardan gizli tutulması ve bunlara dayanılarak hüküm kurulmasıdır. Taraflardan birinin, dosyadaki bazı bilgi ve belgelere gizlilik gerekçesiyle ulaşamaması -somut olayın özel koşullarında- silahların eşitliği ilkesini ihlal edilebilir.¹⁸⁶

Yukarıda da zikredildiği üzere AİHM Sözleşme'nin bazı belgelerin yargılamanın taraflarına sunulmamasını mutlak olarak yasaklamadığını, çatışan bir menfaatin bulunması durumunda bunların başvurunun menfaatine galebe çalacağı hâllerin mevcut olabileceğini kabul etmektedir.¹⁸⁷ AİHM'in bu ilke bağlamında bazı ulusal çıkarılara öncelik verdiği birçok kararı bulunmaktadır.¹⁸⁸ Bununla birlikte AİHM Sözleşme'nin 6. maddesinin sadece adil yargılanma hakkının özünü zedelemeyen sınırlamalara müsaade ettiğini, bu nedenle kısıtlamanın başvurunun savunma hakkını

183 *Ahmet Korkmaz*, B. No: 2014/16232, 25/1/2018. Benzer yöndeki başka bir karar için bkz. *Selim Türk*, B. No: 2014/9017, 5/4/2018, §§ 31-37

184 *Ahmet Korkmaz*, §§ 8-13

185 *Ahmet Korkmaz*, §§ 28-34

186 Sezin Aktepe Artık, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Medeni Usul Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı* (Seçkin Yayıncılık 2014) 346

187 *Regner v Czech Republic* (n 10) § 147

188 Örnek olarak bkz. *Miryana Petrova v Bulgaria* App no 57148/08 (ECHR, 21 July /2016) §§ 39-40; *Ternovskis v Latvia* App no 33637/02 (ECHR, 29 April 2014) §§ 65-68

kullanmasında yol açtığı güçlüklerin yargısal mercilerce karşıt usule ilişkin imkânlarla dengelenmesi gerektiğini vurgulamaktadır.¹⁸⁹

Akbal/Türkiye kararında bir kamu şirketinde işçi olan çalışan başvurusunun iş akdinin gizli bir belgeye dayalı olarak feshedildiği olayda hükme de esas alınan söz konusu gizli belgenin yargılama sırasında başvurucuya tebliğ edilmemesi nedeniyle silahların eşitliği ilkesinin ihlal edildiğine karar verilmiştir.¹⁹⁰ AİHM hükümetin başvurusunun mahkeme kaleminden söz konusu belgeyi temin etme imkânının bulunduğu yolundaki savunmasını da reddetmiştir. AİHM, başvurusunun bu belgeyi temin etmek için inisiyatif almamakla suçlanamayacağını, zira kendisinin mahkeme kararından önce söz konusu belgeden haberdar edilmediğini vurgulamıştır. AİHM ayrıca başvurusunun mahkeme kaleminden belge temin etmekle yükümlü tutulmasının başvurusuya aşırı külfet yükleyeceğini değerlendirmiştir.¹⁹¹

Anayasa Mahkemesi *Ayfer Atalmış* kararında başvurusunun, kendisine tebliğ edilmeyen belgeyi mahkeme kaleminde inceleme fırsatı bulmasının silahların eşitliği ilkesine yönelik kısıtlamayı dengeleyici bir imkân olarak görülebileceğini belirtmiştir.¹⁹² Anayasa Mahkemesinin söz konusu kararında, başvurusunun vergi idaresince sahte fatura düzenleyicisi olduğu yolunda hakkında vergi tekniği raporu düzenlenmiş olan bir mükelleften aldığı faturaların gerçek bir alışverişe dayanmadığı kabul edilerek başvuru adına cezalı katma değer vergisi tarhiyatı yapılmıştır. Vergi idaresi gerçek bir faaliyetinin bulunmadığı değerlendirilen mükellef hakkında düzenlenen vergi tekniği raporunu vergi mahremiyeti gerekçesiyle başvurusuya tebliğ etmemiştir. Vergi mahkemesi söz konusu vergi tekniği raporunu idareden getirttiği hâlde bunu başvurusuya tebliğ etmeden davayı reddetmiştir. Anayasa Mahkemesi vergi tekniği raporunun karardan üç gün önce mahkemeye gönderildiğini gözeterek başvurusunun mahkeme kararından önce vergi tekniği raporunu mahkeme kaleminde inceleme imkânına sahip olamadığı kabul etmiştir. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi anılan mükellefe ilişkin olarak vergi tekniği raporu içeriğinde yer alan ve mükellefin düzenlediği faturaların sahte olduğu kanaatine ulaşılmamasını sağlayan tespitlerin mahkeme kararında işlendiğini ve bu suretle başvurusunun olgulardan haberdar olduğunu tespit etmiştir. Faturaların sahte olduğu kanaatine varılmasını temin eden tüm olguların mahkeme kararında yer

189 *Regner v Czech Republic* (n 10) § 147

190 *Akbal v Turkey* (n 32)

191 *Akbal v Turkey* (n 32) §§ 35-36

192 *Ayfer Atalmış*, § 35

almasının ve başvurunun bunlara karşı iddia ve itirazlarını Bölge İdare Mahkemesinde ileri sürme imkânına kavuşmasının savunma hakkında meydana gelen kısıtlamayı telafi edici bir imkân olduğu Anayasa Mahkemesince değerlendirilmiştir.¹⁹³

Burada *Akbal/Türkiye* kararından farklı olarak başvurunun gizli belge içeriğinden haberdar olduğu noktasında bir tereddüt bulunmamaktadır. Oysa *Akbal/Türkiye* kararında gizli belgenin içeriği mahkeme kararında da yer almadığından başvuru söz konu belgenin içeriğinden hiçbir şekilde haberdar olamamıştır. *Ayfer Atalmış* kararında vergi tekniği raporundaki ana tespitlerin mahkeme kararında işlenmiş olması oldukça önemli bir telafi imkânı olarak görülmüştür.

Bu noktada başvurunun gizli belge içeriğinden kararla birlikte değil, karardan önce haberdar olması gerektiği eleştirisi getirilebilir. Gerçekten idari yargı pratiğine getirilebilecek en büyük eleştirilerden biri hükme esas alınan belgelerin çoğu zaman davacılara tebliğ edilmemesidir. Davacılar çoğunlukla bu belgelerden ancak hüküm ile birlikte haberdar olmaktadır. Bu uygulamanın 2577 sayılı Kanun'la uyumlu olup olmadığı ayrı bir tartışma konusu olmakla beraber gizli belgelerin davacıya ilk derece aşamasında tebliğ edilmemesi tek başına anayasal bir soruna temas etmemektedir. AİHM de esas olarak idari süreç ve yargılama sürecindeki usul eksikliklerini tek başına hak ihlali sonucuna varmak için yeterli görmemektedir.¹⁹⁴ Bilindiği gibi Anayasa Mahkemesi bireysel başvuruda yasal güvencelere değil anayasal güvencelere uyulup uyulmadığını denetlemektedir. Adil yargılanma hakkı yargılamanın bir bütün olarak değerlendirilmesini gerektirmektedir. Dolayısıyla adil yargılanma hakkının ihlal edilip edilmediği değerlendirilirken yargılamanın bütünü göz önünde bulundurulur. Adil yargılanma hakkı, bu bağlamda silahların eşitliği ilkesi yönünden ön plana çıkan anayasal güvence hükme esas alınan belgelerin taraflara tebliğ edilmesi ve tarafların bu belgeler üzerinde yorum yapma imkânını haiz olmasıdır. Bunun ilk derece aşamasında yapılmasını zorunlu kılan bir anayasal güvence bulunmadığı gibi tarafların ancak istinaf ve temyiz aşamalarında gizli belgelerden haberdar olmasının adil yargılanma hakkının güvencelerinden birine temas eden bir eksiklik olduğu da söylenemez. Diğer

193 *Ayfer Atalmış*, §§ 40-42. Bu kararda, Anayasa Mahkemesinin başvurunun gizli belgeyi mahkeme kaleminden temin etme imkânına sahip olmasını dengeleyici bir mekanizma olarak görme bakımından AİHM'den ayrıştığı görülmekle birlikte *Ayfer Atalmış* kararında varılan ihlal olmadığı sonucunun AİHM kararlarıyla uyumlu olduğu söylenebilir. Zira başvuru vergi tekniği raporunun içeriğinden yargılama sürecinde bütünüyle haberdar olmuştur.

194 Doğan Şenyüz ve Recep Kaplan 'Temel Haklara İlişkin Anayasal Güvencelerin Vergi Hukukundaki Güvenceleri Daraltıcı Kullanımının Bir Danıştay Kararı Üzerinden İncelenmesi' [2021] (155) Türkiye Barolar Birliği Dergisi 77

bir ifadeyle başvuruçuların yargılamanın bütünü içinde iddia ve itirazlarını ileri sürebilme imkânına kavuşmuş olmaları yeterlidir.

Diğer taraftan, gizli bilgi ve belgenin yargılamanın hiçbir aşamasında ilgili tarafa tebliğ edilmemesi ve bunun yargılama süreci içinde telafi edilmemesi hâlinde silahların eşitliği ilkesi ihlal edilmiş olur. Anayasa Mahkemesi *İdris Ertaş* kararında Kültür ve Turizm Bakanlığının Erzincan teşkilatına kütüphaneci olarak yerleşen, ancak *PKK/KCK eylem etkinlik kaydına rastlandığı* ve eylem etkinlik potansiyeli taşıyan kişiler arasında değerlendirildiği şeklindeki bilgi notuna istinaden ataması yapılmayan başvuruçunun silahların eşitliği ilkesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.¹⁹⁵ Olayda söz konusu bilgi notu ve dayanakları başvuruçuya yargılamanın hiçbir aşamasında tebliğ edilmemiştir. Anayasa Mahkemesi başvuruya konu uyuşmazlıkta, maddi vakıaları açıklanmayan ve başvuruçunun dayanağını ve sebebini bilemediği isnatlara karşı etkili bir şekilde itiraz etme, karşı delillerini bildirme ve olaylar hakkında değerlendirme yapma imkânından yeterince yararlanamadığını vurgulamıştır.¹⁹⁶

2.3.4. Taraflardan Biri Lehine Olan Karinelere Hareket Edilmesi

Silahların eşitliği ilkesini etkileyen durumlardan biri de uyuşmazlığın esasına tesir eden olguların gerçekliği konusunda maddi delillerden değil kanuni veya fiili karinelere hareket edilmesidir. Bu gibi durumlarda ispat yükü iddia edenden itham edilene aktarılabilmektedir. Özellikle kamu makamlarının taraf olduğu davalarda kamu görevlilerince düzenlenen tutanakların delil olarak kullanıldığı hâllerde bu durum gündeme gelmektedir. Kamu görevlilerinin düzenlediği tutanak veya belgelerin içeriğinin özgün ve gerçek olduğu karine olarak kabul edilmektedir. Bir kimseye isnat edilen fiilin kamu görevlilerince düzenlenen bir tutanak veya belgeye dayandırıldığı hâllerde söz konusu karineden hareket edilmesi herhangi bir kimsenin fail olarak ilan edilebilmesi ve mahkemeler önünde masumiyetini (fiilin kendisi tarafından işlenmediğini) ispatlama külfeti altına sokulabilmesi potansiyelini içinde barındırmaktadır.¹⁹⁷

Örneğin trafik polislerince tanzim edilen raporlar idare tarafından düzenlenen tutanak kabiliyetindedir. Bu tür tutanakların yargılamada kullanılması kendi başına adil yargılanma hakkını ihlal eden bir niteliği haiz değildir. Çünkü tutanak, kesin hükümden

195 *İdris Ertaş* [GK], §§ 60-68

196 *İdris Ertaş* [GK], § 67

197 Madalina-Elena Mihailescu 'Complying with the Principle of Equality of Arms in Administrative Hearings' (2009) *Journal of Law and Administrative Sciences* 40

önce ilgili kişiyi suçlu veya sorumlu kılmamaktadır.¹⁹⁸ Ancak kamu görevlilerinin düzenlediği tutanakların içeriğinin gerçeklik karinesinden yararlanması nedeniyle idare ile tutanağın hedef aldığı kişi arasındaki menfaatler dengesinin bir ölçüde bozulması kaçınılmazdır. Özellikle idari yargıda mahkemelerin tanık dinleme yetkisinin bulunmadığı kabulüne dayanan pratik gözetildiğinde idarenin yaptırımına maruz kalan kişinin kamu ajanlarının düzenlediği tutanağın aksini ispatlama noktasında olanaklarının çok da geniş olmadığı anlaşılmaktadır. Bu da tarafların savunma ve iddia araçları arasındaki dengesizliği derinleştiren bir faktördür.¹⁹⁹ Dolayısıyla kamu ajanlarının düzenlediği tutanakların içeriklerine karşı çıkma imkânının muhataplara tanınması silahların eşitliği ilkesi yönünden oldukça önemli hâle gelmektedir.²⁰⁰

Bir diğer önemli mesele de istihbarat raporlarının yargılamada delil olarak kullanılmasıdır. Adil yargılanma hakkı rapor içeriğine karşı iddia ve savunmalarını sunma ve rapor içeriğinin gerçekliğini sorgulama fırsatı tanınmak şartıyla istihbarat raporlarının yargılamada delil olarak kullanılmasına mâni değildir. Öte yandan başvuruçunun iddia ve savunmalarını ileri sürme imkânı elde etmesi de yeterli olmamakta; mahkemenin başvuruçunun iddialarına yeterince ağırlık verdiğini, bunları da değerlendirdiğini göstermesi gerekir. Mahkeme başvuruçunun iddialarına değer verdiğini göstermedikçe salt bunların ileri sürülebilmiş olmasından hareketle kamu menfaati ile bireysel yararın dengelendiği, başvuruçuya yüklenen külfetin hafifletildiği kanaatine varılamayacaktır.

İstihbarat raporlarının yargılamada delil olarak kullanılması çoğunlukla kamu düzeni ve ulusal güvenlikle bağlantılı meselelerin uyuşmazlığın esasını oluşturduğu durumlarda gündeme gelmektedir. Özellikle kamuya personel alımı veya kamu görevlilerinin yükselmesi ya da stratejik kadro ve pozisyonlara atanması sırasında yapılan güvenlik

198 Mihailescu (n 197) 40

199 Mihailescu, halk otobüsüne sahte biletle bindiği gerekçesiyle para cezasıyla cezalandırılan yolcunun örneğini vermektedir. Memurun düzenlediği tutanağa göre yolcu otobüse sahte bilet ile binmiştir. Yolcu ise biletin sahte olmadığını, sadece pantolonunun cebindeyken ütülendiği için kimyasalların birbirine karıştığını iddia etmektedir. Yolcu otobüsteki denetim sırasında olaya şahit olan tanıkları mahkemede dinleme fırsatına da sahip olmadığı ve bilete de el konulup imha edildiği için kamu görevlisinin tek taraflı olarak düzenlediği tutanağa istinaden başvuruçu cezalandırılmış olmaktadır (Mihailescu [n 197] 41).

200 Anayasa Mahkemesi *Ö. Ltd. Şti.* kararında mahkemelerin karinelerden hareket etmesinin tek başına bir sorun teşkil etmeyeceğini vurguladıktan sonra şunları ifade etmiştir:

“Ancak mahkemeler bu tür çıkarımlarda bulunurken muhatabı, kendisini savunmasını anlamsız kılacak ölçüde dezavantajlı konuma düşürmemeye özen göstermelidir. Bu bağlamda idari organlarca tesis edilen işlemlere karşı açılan davalarda idarece yapılan tespitlerin peşinen doğru kabul edilmesi başvuruçuların savunma hakkını önemli ölçüde kısıtlar. İdari işlemler hukuka uygunluk karinesinden yararlansa da bu karine idari işlemin hukukiliğini inceleyen yargı merci yönünden geçerli kabul edilemez. Aksi takdirde idari organlara görece üstün bir statü tanınmış olur ki bu durum söz konusu işleme karşı dava açılmasını beyhude bir çabaya dönüştürür.” (Ö. Ltd. Şti., § 69)

soruşturması sonucu tanzim edilen istihbarat raporlarına dayalı olarak kişilerin atamasının veya yükselmesinin yapılmaması kamu düzeni ve ulusal güvenlik gerekçeleriyle açıklanmaktadır. Kamu düzeni ve ulusal güvenlik gerekçeleri istihbarat raporlarının yargılamada delil olarak kullanılması yönünden haklı bir neden oluşturabilir. Fakat bu durum istihbarat raporlarına otomatik sonuç bağlanmasını ve raporun içeriğinin mutlak gerçek olarak kabul edilmesini haklılaştırmamaktadır. İlgilinin raporun içeriğindeki bilginin güvenilirliğine ve gerçekliğine şüphe düşürme fırsatına sahip olması gerekir. İstihbarat raporunun içeriğinin gerçek olduğu varsayımından hareket edilmesi muhataba savunma imkânı tanınmasını anlamsız kılar.

Anayasa Mahkemesinin *Sebiha Kaya* kararı istihbarat raporunun ispat gücü yönüyle önemli bir laboratuvar malzemesi işlevi görebilir. Anılan karara konu olayda Diyarbakır Karakaya HES İşletme Müdürlüğüne sözleşmeli memur olarak yerleşen başvurunun güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlandığı gerekçesiyle ataması yapılmamıştır. Güvenlik soruşturması sırasında düzenlenen istihbarat raporunda başvurunun kanun hükmünde kararnameyle kapatılan ve Kürtçe üzerine araştırmalar yapan bir derneğin açılışında bulunduğu ve söz konusu dernekte öğretmenlik yaptığı, kurs için öğrenci aradığı tespiti yer almaktadır. İstihbarat raporunda bunun yanı sıra başvurunun babasının terör örgütüne üye olma suçundan yargılandığı ve yargılamasının devam ettiği, ayrıca taksirle yaralama olayında mağdur/şüpheli sıfatıyla ifadesinin alındığı saptaması yapılmıştır. Başvurucu atanmama işleminin iptali için açtığı davada güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasında tespit edilen olguların gerçeği yansıtmadığını ileri sürmüştür. Başvurucu anılan dernek dâhil hiçbir derneğe üyeliğinin bulunmadığını belirtmiştir. Ancak Anayasa Mahkemesi kararından anlaşıldığı kadarıyla idare mahkemesi başvurunun güvenlik soruşturmasının olumsuz değerlendirilerek atamasının yapılmaması yolunda tesis edilen idari işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı kanaatine vardığını belirterek davayı reddetmiştir.²⁰¹

Başvurucu bireysel başvuru formunda istihbarat raporu içeriğindeki bilgilerin gerçeği yansıtmadığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.²⁰² Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu sekize karşı yedi oyla adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiayı açıkça dayanaktan yosun bulmuştur. Anayasa Mahkemesi, idare mahkemesinin başvurunun babasıyla ilgili bilgileri değerlendirme dışı bıraktığını ve sadece şahsıyla ilgili bilgileri esas alarak hukuka uygunluk değerlendirmesi yaptığını

201 *Sebiha Kaya* [GK], B. No: 2018/34124, 20/5/2021, §§ 11-17

202 *Sebiha Kaya* [GK], § 28

kabul etmiştir. Anayasa Mahkemesine göre başvuru, terör örgütyle irtibatlı bulunduğu gerekçesiyle kanun hükmünde kararnameyle kapatılan derneğin açılışında bulunduğu ve dernekte öğretmenlik yaptığı iddiasına karşı itirazlarını ileri sürme imkânına kavuşmuştur. Bu bağlamda başvuru, dernek ile organik bir bağının bulunmadığını öne sürmüş ise de derneğin faaliyetlerine katıldığı tespitine yönelik açık bir itirazda bulunmamıştır. Anayasa Mahkemesi terör örgütü ile bağlantılı olduğu tespit edilen bir derneğin faaliyetlerine katılan bir kişinin anayasal düzene sadakati hususunda kamu makamlarında kuşku oluşmasının kabul edilebilir bir durum olduğunu vurgulamıştır. Anayasa Mahkemesi ayrıca kamu makamlarının soyut bilgiler içeren bir istihbarat raporundan hareket etmediğini, aksine söz konusu raporda başvuru derneğin faaliyetlerine katıldığına ilişkin olarak somut tespitler yer aldığını ifade etmiştir. Anayasa Mahkemesi sonuç olarak idare mahkemesinin başvuru kanun hükmünde kararnameyle kapatılan bir derneğin faaliyetlerine katılmasını güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlanması olarak yorumlamasında herhangi bir keyfilik veya bariz takdir hatası bulunmadığını belirtmiştir.²⁰³

Anayasa Mahkemesinin *Sebiha Kaya* kararında yaptığı değerlendirmeler ve ulaştığı sonuç silahların eşitliği ilkesi yönünden tartışmaya oldukça açıktır. Anayasa Mahkemesi kararından anlaşıldığı kadarıyla idare mahkemesi başvuru istihbarat raporu içeriğindeki bilginin gerçek olmadığı yönündeki iddiasıyla ilgili olarak hiçbir değerlendirme yapmamıştır. İdare Mahkemesinin istihbarat raporu içeriğinin doğru olduğu varsayımından hareket ettiği anlaşılmaktadır. Bu hâliyle başvuru hakkındaki idari işleme karşı dava açmış olması anlamını yitirmiştir. Zira idare mahkemesi istihbarat raporunun içeriğini hiçbir biçimde tartışmaya açmamış, peşinen doğru kabul etmiştir.²⁰⁴ Anayasa Mahkemesi başvuru sadece derneğin üyesi olmadığını ileri sürdüğünü, buna karşılık derneğin faaliyetlerine katılmadığını derece mahkemesindeki yargılama sırasında dile getirmediğini kararında vurgulayarak başvuruyu kabul edilemez bulmuş ise de -yine karardan anlaşıldığı kadarıyla- başvuru istihbarat raporu içeriğindeki bilgileri bir bütün olarak inkâr ettiği görülmektedir.

Söz konusu kararda silahların eşitliği ilkesiyle ilgili olarak sorun oluşturan diğer bir yön, idare mahkemesinin derneğin terör örgütyle bağlantısının bulunup bulunmadığını araştırmamış olmasıdır. İdare mahkemesi derneğin kanun hükmünde kararnameyle

203 *Sebiha Kaya* [GK], §§ 43-58

204 Karara muhalif kalan üyelerin karşı oy yazılarında da bu hususlar vurgulanmıştır.

kapatılmış olmasını terör örgütüyle bağlantısının kurulması yönünden yeterli görmüş, bu konuda ayrıca bir değerlendirme ve araştırma yapma ihtiyacı hissetmemiştir. Oysa anılan derneğin kapatılmasına ilişkin kanun hükmünde kararnamede derneğin terör örgütüyle bağlantısına dair somut tespitlere yer verilmediği açıktır. Kanun hükmünde kararnamenin hazırlanması aşamasında birtakım tespitlere dayanılmış olması yüksek bir olasılıktır. Ancak bu tespitlerin hiçbiri kamuoyuna açıklanmış değildir. Derneğin kapatılmasının arkasında yatan gerekçeler ne kadar güçlü olursa olsun kamuoyuna ve özellikle muhataplara açıklanmadığı sürece bunların hiçbir değeri yoktur. Bu gerekçeler kanun hükmünde kararnamede açıklanmadığına göre idare mahkemesinin derneğin terörle bağlantısını vakıa olarak kabul etmesi başvuru yargılamada davalı tarafa nazaran dezavantajlı bir pozisyona düşürmüştür. Kaldı ki kanun hükmünde kararnameyle kapatılan derneklere Olağanüstü Hâl Komisyonuna başvuru imkânı getirilmiştir. Başvurucunun faaliyetlerine katıldığı tespit edilen dernekle ilgili olarak Olağanüstü Hâl Komisyonuna bir başvuru yapıp yapılmadığı bilinmemekle birlikte böyle bir başvurunun yapılması hâlinde Olağanüstü Hâl Komisyonunun başvuru kabul etmesi teorik olarak olasılık dışı değildir. Böyle bir durumda da başvuru atamasının terör örgütüyle bağlantısı bulunan bir derneğin faaliyetlerine katıldığı gerekçesiyle yapılmamasının maddi temeli ortadan kalkabilecektir.

2.3.5. Taraflardan Birinin Dosyada Bilirkişilik Yapması

AİHM mahkeme tarafından atanan bilirkişinin görüşünün mahkemenin değerlendirmesinde önemli ağırlık taşıdığı durumlarda bilirkişinin tarafsızlığı konusundaki eksikliğin bazı durumlarda silahların eşitliği ilkesinin ihlaline yol açabileceğini kabul etmektedir.²⁰⁵ AİHM bilirkişilerin görevlerini ifa etme biçiminin ve mahkemenin bilirkişi görüşünü değerlendirme şeklinin silahların eşitliği ilkesine uyulup uyulmadığı yönünden dikkate alınabileceğini belirtmektedir. AİHM bu bağlamda Sözleşmenin ulusal mahkemelerin uzmanlaşmış bir kurumun hazırladığı bilirkişi görüşüne dayanmasını -çelişmenin sağlanması kaydıyla- yasaklamadığının altını çizmektedir.²⁰⁶

Bununla beraber AİHM ihtilaf konusu teknik mesele ile ilgili olarak görüş bildirmekle ödevlendirilen bilirkişinin davanın tarafı olan idari otoritenin personeli olmasının, görünüşte böyle bir şüphenin oluşmasını haklılaştıran güçlü nedenler olmadıkça

205 *Letinčić v Croatia* App no 7183/11 (ECHR, 3 May 2016) § 51

206 *Devinar v Slovenia* App no 28621/15 (ECHR, 22 May 2018) § 47

silahların eşitliği ilkesini yönünden sorunlara yol açabileceğini vurgulamaktadır.²⁰⁷ *Devinar/Slovenya* kararında başvurunun maluliyet ayılığı başvurusu, sosyal güvenlik kurumu tarafından reddedilmiştir. Sosyal güvenlik kurumu kendi bünyesinde kurulu bulunan -tıp uzmanlarından oluşan- bir komisyonun hazırladığı ve başvurunun malul olmadığını tespit eden rapora dayanmıştır. Başvurucu tarafından açılan davada mahkeme de başvurunun talebine rağmen yeni bir bilirkişi raporu aldırılmadan idarenin bünyesinde hazırlanan bilirkişi raporuna dayanarak davayı reddetmiştir.²⁰⁸

AİHM somut olayda silahların eşitliği ilkesiyle ilgili bazı kuşkuların oluşması makul olsa da bunun bir ihlale yol açmadığı sonucuna varmıştır. AİHM başvurunun tıbbi raporun objektiflikten uzak olduğuna dair bir delil gösteremediğini, ayrıca dosyadan da böyle bir durumun anlaşılmadığını vurgulamış, idare bünyesindeki personel ile mahkemenin atadığı bilirkişinin tarafsızlık konusunda aynı kefeyle konulamayacağını belirtmekle birlikte başvurunun bu raporla çelişme konusunda her türlü imkâna sahip olduğunu vurgulayarak somut olayda başvurunun neden mahkeme tarafından bir bilirkişi atanması gerektiğini asgari ölçüde de olsa temellendiremediği, bu nedenle silahların eşitliği ilkesinin ihlal edilmediği sonucuna ulaşmıştır.²⁰⁹

Buna karşılık AİHM bu karardan yaklaşık iki buçuk yıl önce aynı konuda verdiği *Korošec/Slovenya* kararında ihlal sonucuna ulaşmıştır. AİHM başvurunun tarafsız bir bilirkişi tarafından yeniden değerlendirme yapılması talebinin mahkemece komisyonun yeterli bir değerlendirme yaptığı gerekçesiyle reddedilmesini komisyonun görüşüyle çelişme imkânı tanınmaması olarak yorumlamıştır. AİHM bu durumunun kesinlikle bilirkişi görüşü gerektiren bir davada idarenin bünyesindeki bir komisyonun hazırladığı raporun davanın sonucu yönünden belirleyici olması neticesini doğurduğu tespitini yapmıştır. AİHM derece mahkemelerinin gerekçelerinde komisyonun görüşüne üstünlük tanıyan yaklaşımının silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerini ihlal ettiği sonucuna ulaşılması için yeterli olduğunu belirtmiştir.²¹⁰

AİHM *Devinar/Slovenya* kararında gösterdiği gerekçelerin bu kararda varılan sonucun neden *Korošec/Slovenya* karardan farklı olduğunu izah etmekten uzaktır. *Korošec/Slovenya* kararında mahkemenin yeni bir bilirkişi tayin etmek için harekete geçme yükümlülüğünün doğması yönünden başvurunun komisyonun objektif tarafsızlığına

207 *Korošec v Slovenia* App no 77212/12 (ECHR, 8 October 2015) § 54

208 *Devinar v Slovenia* (n 206) §§ 6-21

209 *Devinar v Slovenia* (n 206) §§ 49-59

210 *Korošec v Slovenia* (n 207) § 56

ilişkin itirazları yeterli bulunurken *Devinar/Slovenya* kararında bunların yeterli bulunmayıp daha öte açıklamaların yapılmasının beklenmesi anlaşılabilir değildir. Nitekim *Devinar/Slovenya* kararına muhalif kalan hâkim *Pinto De Albuquerque* bu hususu açıkça vurgulamıştır.

Anayasa Mahkemesi *Batuhan Yılmaz* kararında AİHM'in *Devinar/Slovenya* kararındakine benzer bir yaklaşım sergilemiştir. Anılan karara konu olayda Kara Harp Okulu öğrencisi iken psikolojik rahatsızlık nedeniyle Gülhane Askeri Tıp Akademisi tarafından bazı tanımlar konularak askerî öğrenci olamayacağı yönünde verilen rapora istinaden başvurunun Kara Harp Okulu ile ilişkisi kesilmiştir. Başvurucunun bu işleme karşı Askeri Yüksek İdare Mahkemesinde açtığı dava reddedilmiştir. Askeri Yüksek İdare Mahkemesi, Gülhane Askeri Tıp Akademisi Profesörler Kurulundan görüş sormuş ve bu Kurulun sunduğu görüşe istinaden davayı reddetmiştir.²¹¹ Anayasa Mahkemesi şu gerekçeyle silahların eşitliği ilkesinin ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır:

"42. Başvurucu; yargılama sürecinde verdiği dilekçelerle GATA tarafından hastalık tanısının sadece Kara Harp Okulunun sevk işlemleri baz alınarak yapıldığını, gerekli tetkik ve incelemeler yapılmadan rapor verildiğini, sivil hastanelerden rahatsızlığı olmadığı yönünde sağlık raporları aldığını, ortada çelişkili bir durum olmasına karşın yargılama sürecinde yine askerî bir kurum olan GATA Profesörler Kuruluna sevk edilmesinin hukuka ve hakkaniyete aykırı olduğunu ileri sürmüştür. AYİM farklı sağlık kurumuna sevk talebine ilişkin açık bir değerlendirmede bulunmamış, GATA Profesörler Kurulunun askerî öğrenciliğe elverişliliğinin değerlendirilmesi noktasında nihai karar organı olduğunu ifade etmekle yetinmiştir.

43. Mahkemece verilen hükme esas olacak nitelikte görüş bildirerek yargılamanın sonucuna önemli ölçüde etki eden bilirkişinin tarafsız olmamasının silahların eşitliği ilkesini ihlal edileceği göz önünde bulundurularak bilirkişinin yeri ve rolü gibi etkenlerin dikkate alınması adil yargılanma hakkının sağladığı güvencelerin gerçekleşmesi adına bir gerekliliktir.

...

... AYİM başvurunun itirazına rağmen farklı bir sağlık kurumunun incelemesine ihtiyaç duymadan, konuya ilişkin görüşünü daha önce açıklamış olan GATA bünyesindeki Profesörler Kurulunun raporunu benimsemiştir.

46. Bu hâle göre başvurunun psikolojik yönden rahatsız olduğu ve ilişkisinin kesilmesi gerektiği yönündeki tıbbi görüşünü işlemin tesis edilme sürecinde ortaya koyan GATA bünyesinde bulunan kuruldaki hükme esas teşkil eden bilirkişi raporunun alınması, psikolojik rahatsızlığı bulunmadığı yönünde iki farklı hastaneden rapor alan ve farklı sağlık kurumuna sevk edilmesi gerektiğini ileri süren başvuru aleyhine dezavantaj oluşturmaktadır. Bu durum yukarıda anlatılan yapılar uyarınca silahların eşitliği ilkesini ihlal eder niteliktedir."

211 *Batuhan Yılmaz*, B. No: 2015/6071, 28/6/2018, §§ 8-16. Benzer yöndeki başka bir karar için bkz. *Mustafa Kupal*, B. No: 2013/7727, 4/2/2016, §§ 45-64

Görüldüğü üzere Gülhane Askeri Tıp Akademisinin tıbbi görüşüne dayalı olarak tesis edilen idari işleme karşı açılan davada Askeri Yüksek İdare Mahkemesinin bilirkişi olarak yine Gülhane Askeri Tıp Akademisi bünyesinde çalışan personeli tayin etmiş olması silahların eşitliği ilkesine aykırı bulunmuştur. Anayasa Mahkemesini ihlale götüren olgu idari işlem safhasında başvuru bilirkişinin idarenin bünyesindeki bir organ olmasından ziyade Askeri Yüksek İdare Mahkemesinin bilirkişi olarak yine -görüşü bilinen ve zaten dava konusu olan- Gülhane Askeri Tıp Akademisinden temin ettiği bilirkişi raporunu hükme esas almasıdır. Diğer bir ifadeyle Anayasa Mahkemesinin davanın tarafının aynı zamanda o davanın bilirkişisi olamayacağı şeklindeki ilkeden hareket ettiği anlaşılmaktadır.

2.3.6. Taraflardan Birinin Lehine Olacak Şekilde Kanun Çıkarılması

Kanunların aleyhe olacak şekilde geriye yürümemesi, hukuk güvenliğinin sağlanması bakımından önemli bir güvencedir.²¹²

Yargılama sırasında taraflara tanınan fırsatlar arasındaki denge sadece yargılama mercilerinin işlem ve eylemleriyle bozulmaz. Yasama organınca derdest olan uyumsuzluklara uygulanacak şekilde kanun çıkarılması dahi bazı hâllerde taraflardan biri aleyhine eşitsizliğe yol açabilir. Şüphesiz ki yasama organı Anayasa'nın 7. maddesinde düzenlenen yasama yetkisine dayanarak mevcut kanunları değiştirme yetkisini her zaman kullanabilir. Adil yargılama hakkı yürürlükte bulunan hukukun değiştirilmesini, değiştirilen hukukun hâlihazırda derdest olan davalara da uygulanmasını engellemektedir. Özellikle kamu yararının zorunlu kıldığı bazı hâllerde yürümekte olan davalara da uygulanacak şekilde kanun ihdas edilmesi mümkündür. Ne var ki yapılan yasal düzenlemenin kişinin davadaki başarı şansını önemli ölçüde azalttığı, diğer bir ifadeyle davanın kişi aleyhine sonuçlanmasına yol açtığı ve bu durumun kişiye bazı imkânlar tanınmak suretiyle telafi edilmediği hâllerde adil yargılama hakkı ihlal edilebilir.

AİHM adil yargılama hakkının yasal düzenleme yapmasının kural olarak engellemediğini açık bir biçimde ifade etmektedir.²¹³ Bununla birlikte AİHM hukuk davalarında yürürlükteki kanunlara göre doğan haklarla ilgili olarak yasama organının geçmişe etkili kanun çıkarmak suretiyle yargılama konusu uyumsuzluğu çözüme kavuşturmasının hukuk devleti ilkesine ve Sözleşme'nin 6. maddesinde yer alan hakkaniyete uygun

212 İnceoğlu (n 80) s. 125

213 *Hôpital Local Saint-Pierre D'oléron and others v France* (n 34) § 67

yargılanma kavramına aykırı olacağını vurgulamaktadır. AİHM *Hôpital Local Saint-Pierre D'oléron ve diğerleri/Fransa* kararında yaşlıların bakımıyla ilgilenen huzur evleri, yaşlılara evden bakan kişiler için öngörülen prim ödeme muafiyetinin kendi çalışanlarına da sağlanması için idareye başvurmuş, ancak kanunda sadece yaşlıların evlerinde bakım için bu yardımın ödenmesinin öngörüldüğü, huzurevlerinin özel ev statüsünde olmadığı gerekçesiyle talepleri reddedilmiştir. Huzurevleri mahkemelerde davalar açmış, bu davalar temyiz aşamasında görülmekte iken kanun koyucu ilgili kanunda geçen “evde” kavramını “özel evinde” biçiminde değiştirmiştir. AİHM olayda silahların eşitliği ilkesinin ihlal edilmediğine karar vermiştir. AİHM söz konusu kanunun ihdas edilmesinin amacının, çıkması muhtemel görüş ayrılıklarının önlenmesi olduğuna işaret etmiştir. AİHM kanunun çıktığı dönemde sadece bir başvurunun kendisi lehine hüküm elde ettiğini, bunun dışında birkaç ilk derece mahkemesi ile bir istinaf mahkemesinin bu görüşü benimsediğini vurgulamıştır. Kanunun amacının sosyal güvenlik kurumu lehine hukuka müdahale etmek olmadığına altını çizen AİHM, yasama belgelerinden anlaşıldığı üzere temel amacın kanundaki belirsizliği gidermek olduğunu belirtmiştir. AİHM sonuç olarak yasa değişikliğinin öngörülebilir olduğunu ve zorlayıcı kamu menfaatini karşılama hedefini haiz bulunduğunu ifade ederek bir ihlalin bulunmadığına karar vermiştir.²¹⁴

Anayasa Mahkemesi elektrik abonelerinden tahsil edilen kayıp-kaçak bedelleri ile ilgili olarak açılmış olan her türlü ilamsız icra takibi, dava ve başvurular hakkında yeni yürürlüğe giren ve tüketiciler aleyhine olan düzenlemenin uygulanacağını öngören kuralı hak arama özgürlüğüne aykırı bulmamıştır. Anayasa Mahkemesi kanuni düzenlemenin amacının farklı yorumlanmasından kaynaklanan ihtilafların giderilmesi olduğuna dikkat çekmiştir.²¹⁵

AİHM hukuk devleti ilkesinin ve Sözleşme'nin 6. maddesinde güvence altına alınan hakkaniyete uygun yargılanma kavramının yasama organının yargısal uyumsuzlukların çözümüne etki edecek şekilde müdahalede bulunmasını engellediğini ifade etmiştir.²¹⁶ *Stran Greek Refineries ve Stratis Andreadis/Yunanistan* kararına konu olayda 1972 yılında askeri cunta döneminde başvuru şirketi ile Yunanistan hükümeti arasında Atina yakınlarında bir petrol rafinerisi inşa edilmesine ilişkin anlaşma sağlanmıştır. Ancak Yunanistan'da demokrasinin yeniden tesisinden sonra askeri cunta dönemindeki

214 *Hôpital Local Saint-Pierre D'oléron and others v France* (n 34) §§ 67-74

215 AYM, E.2016/150, K.2017/179, 28/12/2017, §§ 308-317

216 *Stran Greek Refineries and Stratis Andreadis v Greece* App no 13427/87, (ECHR, 9 December 1994) § 49

anlaşmalar geçersiz kılınmıştır. Tahkim heyeti başvuru lehine tazminata hükmetmiştir. Hükümet, tahkim heyetinin kararına karşı tahkim heyetinin yetkisiz olduğu gerekçesiyle yargı yoluna başvurmuş ise de ilk derece mahkemesi hükümetin itirazını reddetmiş ve istinaf mahkemesi de ilk derece mahkemesi kararını onamıştır. Hükümet temyiz yoluna da başvurmuş, temyiz aşamasında dosyayı inceleyen raportör hâkim başvuru lehine görüş bildirmiştir. Ancak raportör hâkimin görüş bildirmesinden sonra resmî gazetede yayımlanan bir kanunla ihtilaf konusu uyuşmazlık tahkimin kapsamı dışına çıkarılmıştır. Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra temyiz mahkemesi tahkim heyetinin kararını iptal etmiştir²¹⁷. AİHM somut olayda yasama organının müdahalesinin yargılamanın derdest olduğu dönemde ve özellikle raportör hâkimin görüşünü açıklamasından sonra gerçekleştiğine dikkat çekmiştir. AİHM hükümetin aksi yöndeki iddialarına rağmen söz konusu kanunun mevcut davanın başvuru aleyhine sonuçlanmasını kaçınılmaz kıldığını vurgulayarak adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.²¹⁸

Anayasa Mahkemesi *Zekiye Şanlı* kararında kanun koyucunun derdest davalardaki uyuşmazlıkların belli bir yönde sonuçlanmasını sağlayacak biçimde kanun çıkarmasının silahların eşitliği ilkesini ihlal ettiğine karar vermiştir. Karara konu olayda vakıf sandıklarından alınan emekli aylıklarının artış oranıyla ilgili olarak açılan davalarda yerleşik hâle gelen Yargıtay içtihadı, vakıf sandıklarının emekli maaşı artış oranlarının sosyal güvenlik kurumunun yapacağı artış oranından aşağı olamayacağı yönündeydi. Bir vakıf sandığından emekli aylığı alan ve 1/7/2002 tarihinden 2005 yılının sonuna kadar emekli aylığında artış yapılmayan başvuru eksik ödenen tutarlar için 30/1/2009 tarihinde iş mahkemesine dava açmıştır. Mahkeme bilirkişi incelemesi yaptırmış, bilirkişi başvurucuya 35.103,59 TL eksik ödeme yapıldığını tespit etmiştir. Ancak 25/2/2011 tarihinde yürürlüğe giren 6111 sayılı Kanun'un 53. maddesiyle muadil miktar karşılaştırması yapılması öngörülmüştür. Buna göre vakıf sandığından alınan emeklilik aylığının sosyal güvenlik kurumundan alınandan fazla olması hâlinde vakıf sandığı aylığında artış yapılmayacaktır. Başvurucunun vakıf sandığından aldığı aylığın muadili sosyal güvenlik kurumu emeklisinin aylığından fazla olduğunu tespit eden İş Mahkemesi bu hükme dayanarak davayı reddetmiştir.²¹⁹ Anayasa Mahkemesi kanun koyucunun, mevcut davaya etkili kanun çıkararak görülmekte olan davaya müdahale

217 *Stran Greek Refineries and Stratis Andreadis v Greece* (n 216) §§ 7-23

218 *Stran Greek Refineries and Stratis Andreadis v Greece* (n 216) §§ 47-49

219 *Zekiye Şanlı*, §§ 7-19

etmesinde zorlayıcı bir kamu yararı olduğu kanaatine ulaşıldığını belirtmiş, ancak yasamanın müdahalesinin taraflar arasında yargılama başladıktan sonra gerçekleştiğini, dava açıldığı zaman yerleşik içtihat çerçevesinde başvuru davayı kazanmasının kuvvetle muhtemel olduğunu, kanuni müdahaleyle yargılamanın sonucunun değiştiğini vurgulayarak silahların eşitliği ilkesinin ihlal edildiğine hükmetmiştir.²²⁰

Anayasa Mahkemesi bir belediye tarafından yapılan arsa veya konut tahsis işleminin gerçekleştirilememesi nedeniyle hak sahiplerince açılan ve derdest olan davalarda idarenin sorumluluğunu azaltan, bu bağlamda hak sahiplerinin gerçek ve güncel müspet zararları yerine ödedikleri bedellerin kanuni faiz eklenmiş hâliyle ödenmesini yeterli kabul eden yasal düzenlemeyi adil yargılanma hakkına aykırı bulmuştur. Anılan kararda sözleşmenin hiç yerine getirilmemesi durumunda borçlu aleyhine hükmedilecek tazminatı düzenleyen genel hükümlerde değişiklik yapılmadan ve genel kuraldan ayrılmayı gerektirecek makul bir neden de gösterilmeden sırf anılan belediye ile hak sahipleri arasındaki ilişkiye uygulanacak şekilde hak sahiplerinin talep edebileceği hakları azaltan kuralın adil yargılanma hakkını ihlal ettiği belirtilmiştir.²²¹

Dolayısıyla derdest olan davalara uygulanmak üzere kanun çıkarıldığı hâllerde kanunun davadaki başarı şansını birey yönünden ne derecede etkilediği önem taşımaktadır. İçtihadın henüz yerleşmediği ve görüş ayrılığının bulunduğu hâllerde kanun koyucunun görüş ayrılığını gidermek amacıyla yasal düzenleme yapması silahların eşitliği ilkesini ihlal etmemektedir. Buna karşılık içtihat yerleşik hâle gelmişse ve çıkan kanunun temel hedefi bu içtihadın değiştirilmesiyse bu takdirde silahların eşitliği ilkesinin ihlal edilmesi olasılığı yüksektir.

2.3.7. Uyuşmazlığın Ölçü Normunun Taraflardan Birinin Çıkardığı Mevzuat Olması

Yargılama çatışan iki iddiayı hukuk kuralları ölçüsüyle tartarak çıkarımda bulunma faaliyetidir. Yargılama faaliyetinde; taraflardan biri diğer tarafın bir veya birden fazla hukuk normunu ihlal ettiğini iddia eder ve hâkimden karşı tarafa hukuki veya cezai müeyyide uygulanmasını talep ederken diğer taraf ise bu fiil veya işleminin hukuk normunu ihlal etmediğini savunur. Hâkim taraflar arasındaki uyuşmazlığın çıkmasından önce belirlenmiş ve taraflarca öngörülebilir olan hukuk normunu somut olaya

220 *Zekiye Şanlı*, § 87. Benzer yöndeki başka bir karar için bkz. *Hülya Karacaoğlan ve diğerleri*, B. No: 2015/3068, 21/3/2018, §§ 23-27 *Stran Greek Refineries and Stratis Andreadis v Greece* (n 216)

221 AYM, E.2016/181, K.2018/111, 20/12/2018, §§ 22-37

uygulayarak normun ihlal edip etmediğini tespit eder, ihlali tespit ettiğinde ihlalcıyı yine önceden belirlenmiş ve öngörülebilir bir yaptırıma duçar kılar.

Yargılama makamının ölçüsü önceden belirlenmiş ve taraflarca öngörülebilir hukuk normlarıdır. Ancak hâkimin uyuşmazlığa uyguladığı hukuk normunun davanın taraflarıyla ilişkisinin önemli hâle geldiği vakalarla karşılaşılması mümkündür. Tarafların eşit silahları kuşanması yargılama faaliyetinin meşruiyetinin temeli olduğuna göre uyuşmazlıkta uygulanan kuralın davanın taraflarından birince ihdas edilmemesi gerekir. Bir kimsenin kendi davasının kural koyucusu olması diğer tarafa nazaran ciddi bir üstünlük elde etmesine yol açar. Nasıl ki bir kimsenin kendi davasında bilirkişilik yapması fırsat eşitliğine kayda değer ölçüde zarar veriyorsa aynı şekilde taraflardan birinin kendi belirlediği ölçü norma göre yargılanması da taraflar arasındaki eşitliği bozar.

Bir kimsenin kendi davasının norm ihdas edicisi olamayacağı düşüncesi özellikle idare hukuku uyuşmazlıklarında davanın tarafı olan idarenin çıkardığı ikincil mevzuatın hiçbir koşulda uygulanmayacağı ve hâkimin bu mevzuata dayanamayacağı biçiminde anlaşılmalıdır. Hâkimin davanın tarafı olan idarenin çıkardığı ikincil mevzuatı uygulayarak uyuşmazlığı çözmesi tek başına silahların eşitliği ilkesini zedelememektedir. İkincil mevzuatın üst normlarla çeliştiği iddiasının ileri sürüldüğü hâllerde ise hâkimin kendisini ikincil mevzuat hükmüyle bağlı hissetmesi ve ikincil mevzuatın üst normlara uygunluğu yönünden bir denetim yapmaması veya yapamaması ikincil mevzuatı ihdas eden taraf lehine azımsanmayacak ölçüde bir avantaja sebep olur. Bu sebeple hâkimin ikincil mevzuatı denetleme ve gerekirse ihmal etme yetkisini sınırlandıran kural veya içtihat silahların eşitliği ilkesine zarar verir.

Uyuşmazlıkta uygulanan ancak üst hukuk normlarına aykırı olduğu düşünülen ikincil mevzuatın iptali istemiyle dava açılabilir olması silahların eşitliği ilkesi yönünden ortaya çıkabilecek sakıncaları kısmen bertaraf edebilir. Gerçekten kişi kanunlara ve Anayasa'ya aykırı olduğunu düşündüğü bir yönetmelik hükmünün iptali istemiyle idari yargıda dava açarak söz konusu kuralın üst hukuk normlarına uygunluğunu denetletirebilir. Bu suretle idarenin kural koymadan kaynaklı avantajı izale edilmiş olur. Bu husus idari işlemlerle birlikte yönetmelik hükmünün iptalini isteme imkânının bulunması yukarıda sözü edilen sakıncanın en aza indirilmesi için bir araç olarak görülebilir. Diğer taraftan mahkemenin yönetmelik hükmünün iptali için yetkili mahkemeye dava açması amacıyla ilgiliye süre vermesi ve dava açılması durumunda da bunu bekletici mesele yapması da telafi edici bir araç şeklinde değerlendirilebilir.

Lakin hâkimin hangi hukuk normuna göre uyuşmazlığı çözümleneceği idari işlemin muhatabı tarafından önceden bilinemeyebilir. Hâkimin yönetmelik hükmüne dayanıp dayanmadığı çoğunlukla ancak gerekçeli karar ile birlikte anlaşılabilir. Dolayısıyla yönetmelik hükmünün iptalini isteme imkânının mevcudiyeti dahi silahların eşitliği ilkesinde oluşacak gediği kapatmaya kâfi gelmeyebilir. Şu hâlde en güvenceli yol uyuşmazlığa bakan hâkimin kendisinin yönetmelik hükmünün üst normlara uygunluğunu bir ön mesele olarak nispi muhakeme usulüyle denetlemesi ve gerekirse yönetmelik hükmünü ihmal ederek doğrudan kanun hükmünü uygulamasıdır.

Sonuç olarak hâkimin taraflardan birince ihdas edilen ikincil mevzuatın üst normlara uygun olup olmadığı yönünden denetleme yetkisinin bulunmaması somut olayın koşulları çerçevesinde silahların eşitliği ilkesini zedeleyen vakıya dönüşebilir.

Sonuç

Tarihsel kökleri düelloya kadar uzanan silahların eşitliği ilkesi başlangıçta sadece ceza yargılamalarında uygulansa da sonrasında medeni hak ve yükümlülüklerle ilişkin uyuşmazlıklara da tatbik edilmiştir.

Devlet, muhakeme sırasında da taraflar arasında adil bir denge gözetme yükümlülüğü altındadır. İnsan onuru da yargılama süjelerine yargılama sırasında eşit muamele yapılmasını ve taraflara eşit fırsatlar tanınmasını gerekli kılmaktadır. Taraflar arasında hakkaniyete uygun (adil) bir dengenin sağlanmasını amaçlayan silahların eşitliği ilkesi, mahkeme önünde sahip olunan hak ve yükümlülükler bakımından taraflar arasında eşitliğin temin edilmesini ve bu dengenin yargılamanın her aşamasında korunmasını ifade etmektedir. Bu ilke -kural olarak- maddi eşitlikle değil usul eşitliğiyle ilgilenmekte olup, bu bağlamda her iki tarafın maddi ve pratik koşullarının aynı olmasını hedeflemektedir.

Bu ilke, Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılama hakkı kapsamında anayasal bir güvence olarak öngörülmüştür. Bu ilkenin uygulanmasıyla ilgili olarak Anayasa'da uyuşmazlık türleri açısından bir sınırlama yapılmamıştır. Bununla birlikte silahların eşitliği ilkesi kişilere mutlak bir hak bahsetmemektedir. Anılan ilke, alt güvencesi olduğu adil yargılama hakkı gibi sınırlanabilir bir haktır.

Sözleşme'de ya da Anayasa'da silahların eşitliği ilkesinin uygulanma yöntemine ilişkin olarak belli modeller ve kataloglar öngörülmüş değildir. Bu alan, Anayasa Mahkemesi ve AİHM içtihatlarıyla ete kemiğe bürünmüştür. Çalışmada söz konusu içtihatlar derlenip toparlanmış, bunlar belli bir kavramsallaştırma yapılarak sunulmuştur. Silahların

eşitliği ilkesine ilişkin Anayasa Mahkemesi ve AİHM içtihatlarının özümsemesi ve uygulanması ülkemizin insan hakları standartlarının yükselmesine ve ulusal hukukumuzun gelişmesine katkı sağlayacaktır. Bu yapıldığında çalışmanın amacı gerçekleşmiş olacaktır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Çalışma Konsepti/Tasarım- A.Y., A.K.; Veri Toplama- A.Y., A.K.; Veri Analizi/Yorumlama- A.Y., A.K.; Yazı Taslağı- A.Y., A.K.; İçeriğin Eleştirel İncelemesi- A.Y., A.K.; Son Onay ve Sorumluluk- A.Y., A.K.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: Conception/Design of Study- A.Y., A.K.; Data Acquisition- A.Y., A.K.; Data Analysis/Interpretation- A.Y., A.K.; Drafting Manuscript- A.Y., A.K.; Critical Revision of Manuscript- A.Y., A.K.; Final Approval and Accountability- A.Y., A.K.

Conflict of Interest: The authors have no conflict of interest to declare.

Grant Support: The authors declared that this study has received no financial support.

Kaynakça/References

- Aktepe Artık Sezin, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Medeni Usul Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı* (Seçkin Yayıncılık 2014).
- Altıparmak Cüneyd 'Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Altıncı Maddesi Kapsamında Adil Yargılanma Hakkının Esasları' [2006] (63) Türkiye Barolar Birliği Dergisi 244-260.
- Ambos Kai '(Alman) Ceza Muhakemesi İçin Avrupa Hukuku'nda Kaynaklanan Yükümlükler -AİHM'nin 2000-2002 Yılları Arasındaki Kararları Hakkında-' içinde *Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi 3, Adil Yargılanma Hakkı ve Ceza Hukuku* (Yayına Hazırlayan: Yener ÜNVER, Almanca aslından çeviren: Mustafa R. ERDEM [2004]) 129-151.
- Ardıçoğlu Artuk, 'İdari Yargıda Tanık' <www.adaletbiz.com/idari-yargida-tanik-makale,65.html> Erişim tarihi 18/9/2021
- Batuhan Baytaz Abdullah, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Sanığın Hukuki Dinlenilme Hakkı* (İstanbul Ceza Hukuku ve Kriminoloji Arşivi Yayını No: 41 Oniki Levha Yayıncılık 2021)
- Centel Nur ve Zafer Hamide, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, (19. Bası, Beta Yayıncılık 2020)
- Roger Gamble ve Noel Dias 'Equality of Arms is a Blessed Phrase: Its Meaning under International Law' [2009] 21 (1) Sri Lanka Journal of International Law 187
- Günel Ertuğrul, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Silahların Eşitliği İlkesi* (Adalet Yayınevi 2019)
- Fedorova Maria Igorevna 'The Principle of Equality of Arms in International Criminal Proceedings' [2012] (55) School of Human Rights Research Series 1.
- Hanağası Emel, *Medeni Yargılama Hukukunda Silahların Eşitliği* (Yetkin Yayıncılık 2016)
- Harris David, O'Boyle Michael, Bates Ed, Buckley Carla- Harvey Paul, Kamber Kresimir, Lafferty Michelle, Cumper Peter ve Green Heather, *Law of the European Convention on Human Rights* (4. Edition, Oxford 2018)
- İnceoğlu Sibel, *İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında Adil Yargılanma Hakkı* (Tıpkı 4. Baskı, Beta Yayıncılık 2013)
- İnceoğlu Sibel, *Adil Yargılanma Hakkı* (Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi-4, Avrupa Konseyi 2018)

- Karakehya Hakan, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. Maddesi (Adil Yargılanma Hakkı) Bağlamında Ceza Muhakemesinde Duruşma* (Savaş Yayınevi 2008).
- Karakehya Hakan 'Ceza Muhakemesinde Hakkaniyete Uygun Yargılanma Hakkına İlişkin Esaslar' [2014] (1) Ombudsman Akademik Dergisi 83-94
- Karakehya Hakan 'Ceza Muhakemesinde Sanığın Meramını Anlatabilme Hakkının Unsurları' [2105] (2) Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi 137-164
- Mihailescu Madalina-Elena 'Complying with the Principle of Equality of Arms in Administrative Hearings' (2009) Journal of Law and Administrative Sciences 39-49
- Mrcela Marin 'Adversarial Principle, the Equality of Arms and Confrontational Right – European Court of Human Rights Recent Jurisprudence' (EU and Comparative Law Issues and Challenges Series 2017)
- Pekcantez Hakan 'Hukuki Dinlenilme Hakkı' içinde Prof. Dr. Seyfullah Edis'e Armağan (Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları 2000)
- Sağlam Fazıl, *Temel Hakların Sınırlanması ve Özü* (Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları: 506 S.B.F. İnsan Hakları Merkezi Yayınları: 4 1982)
- Şenyüz Doğan ve Kaplan Recep 'Temel Haklara İlişkin Anayasal Güvencelerin Vergi Hukukundaki Güvenceleri Daraltıcı Kullanımının Bir Danıştay Kararı Üzerinden İncelenmesi' [2021] (155) Türkiye Barolar Birliği Dergisi 79-145
- Selçuk Sami 'Doğru Terim "Muhakeme" Değil, "Yargılama"dır' [2013] (2) Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi 295-317
- Şahin Cumhur 'Anayasa Mahkemesi Kararları Çerçevesinde Ceza Muhakemesinde Silahların Eşitliği ve Çelişmeli Yargılama İlkeleri' içinde Prof. Dr. Durmuş TEZCAN'a Armağan [2009] (Özel Sayı) Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 3051-3065
- Şirin Tolga 'İnsan Haklarının ve Temel Hakların Korunması İçin Sözleşme'nin Türkçe Çevirisi Sorunu' [2021] 9 (1) Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi 1-64.
- Taner Fahri Gökçen, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı Bağlamında Çelişme ve Silahların Eşitliği* (Seçkin Yayıncılık 2019)
- Taner Fahri Gökçen ve Yıldırım Akif 'Suç İsnadına veya Medeni Hak ve Yükümlülüklerle İlişkin Uyuşmazlıklarda Duruşmaya Video Konferans Yöntemiyle Uzaktan Katılma' (2021) 70 (1) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 229-293
- Tarniver Suha 'Hukuk Yargısı [Medeni Yargı] Bağlamında Adil Yargılanma Hakkı' [2004] (53) Türkiye Barolar Birliği Dergisi 191-215
- Toroslu Nevzat ve Feyzioğlu Metin *Ceza Muhakemesi Hukuku* (20. Baskı, Savaş Yayınevi 2020)
- Trechsel Stefan, *Human Rights in Criminal Proceedings* (Oxford 2005).
- Yeşilova Bilgehan 'Yargılama Diyalektiği ve Silahların Eşitliği' [2009] (86) Türkiye Barolar Birliği Dergisi 47-101
- Yıldırım Akif 'Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının Aleyhe Tebliğnamesinin Sanığa Bildirilmemesi Hak İhlaline Neden Olabilir mi?' [2017] (133) Terazi, Aylık Hukuk Dergisi, Eylül 126-127.
- Yılmazlar Elif Gül 'Cumhuriyet Savcısının Konumlanışının Silahların Eşitliği Prensibine Aykırılığı' içinde *Hukukçular Arası Makale Yarışması* (Türkiye Barolar Birliği 2014)

Non-Punitive Reaction Measures in Polish Petty Offences Law

Polonya Hafif Suçlar Kanunu'nda Cezalandırıcı Olmayan Tedbirler

Katarzyna BANASIK¹

¹Associate Professor, Andrzej Frycz Modrzewski Krakow University, Faculty of Law, Administration and International Relations, Chair of Criminal Law and Criminal Procedure, Krakow, Poland

ORCID: K.B. 0000-0003-3693-0480

ABSTRACT

The subject of this article is non-punitive reaction measures (non-punitive means of reaction) existing in Polish petty offences law. The Polish Code of Petty Offences, in addition to penalties and penal measures, provides for non-punitive measures of reaction to petty offences. These are the means of educational influence and the means of social influence. The means of educational influence are used by public prosecutors and entities having the powers of a public prosecutor in petty offence cases. The means of social influence may be applied by the court in the event of waiving the penalty for the offence committed. The author analyses selected issues relating to both categories of non-punitive reaction measures. As a result of the analysis, the author concludes that statutory catalogues of non-punitive reaction measures should be closed, i.e. both the means of social influence and the means of educational influence should be enumerated exhaustively in the Code of Petty Offences, and the application of a means of educational influence should constitute a negative premise for proceedings before the court. Therefore the author supports the *de lege ferenda* postulates in these aspects expressed in the literature. The author proposes to introduce a new provision into the Code of Petty Offences, namely a provision according to which educational influence measures are not applied if a penal measure should be imposed for a given petty offence.

Keywords: Non-punitive reaction measures, means of educational influence, means of social influence, petty offences law, Polish criminal law

Submitted: 12.07.2021 • **Revision Requested:** 20.11.2021 • **Last Revision Received:** 06.12.2021 • **Accepted:** 22.12.2021 •
Published Online: 00.00.0000

Corresponding author: Katarzyna Banasik, E-mail: kbanasik@afm.edu.pl

Citation: Banasik, K, 'Non-Punitive Reaction Measures in Polish Petty Offences Law' (2021) 9(2) Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi-Journal of Penal Law and Criminology, 413.
<https://doi.org/10.26650/JPLC2021-970376>

1. Introduction

At the outset, it should be clarified that in Polish law, acts prohibited under a criminal penalty (as opposed to, for example, disciplinary penalties or administrative fines) are divided into crimes and petty offences. The crimes are defined in the Penal Code and in other acts regulating particular areas of life. Petty offences are specified in the Code of Petty Offences and in other acts regulating certain spheres of life. Fiscal crimes and fiscal petty offences are a separate group of prohibited acts. They are penalised in the Fiscal Penal Code. This article deals with the law of petty offences, that is, petty offences law set out in the Code of Petty Offences and other laws that regulate some spheres of life. The general part of petty offences law is contained in the Code of Petty Offences. This Code defines, *inter alia*, the means of reaction to petty offences. The most serious means of reaction are punishments. The Code of Petty Offences¹ provides in Art. 18 the following penalties: arrest, restriction of liberty, fine, and reprimand.² In addition to penalties, penal measures are punitive measures of reaction. Article 28 § 1 of the Code of Petty Offences provides that the following are the penal measures: driving ban; forfeiture of items; supplementary payment; obligation to redress the damage; making the ruling on the punishment public in a specific manner; other penal measures provided for by law. Penal measures may be imposed if they are provided for in a special provision, and they are adjudicated if the special provision so provides (Article 18 § 2 of the Code of Petty Offences).

The Code of Petty Offences also provides for non-punitive measures to respond to petty offences. These include the means of educational influence and the means of social influence. These measures are not penalties or penal measures, but are a separate category of measures that can be applied to the offender. These measures have long existed in Polish petty offences law and have long caused much controversy.

This article focuses on selected key issues related to non-punitive reaction measures. The purpose of the analysis is to clarify the contentious issues and possibly formulate *de lege ferenda* postulates. The author will mainly use the formal-dogmatic (linguistic-legal) method. The author will analyse the legal provisions and research the literature on the subject. She will also cite relevant court decisions. First, the means of educational

1 Act dated 20 May 1971 – The Code of Petty Offences, Journal of Laws 1971 no. 12 item 114 as amended.

2 The penalties for petty offences imposed by the court are criminal penalties. A fine imposed for petty offences in the mandate proceedings has a different character. It is a penalty-administrative measure (see J. Jakubowska-Hara [in:] P. Daniluk (ed.), *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warsaw 2016, p. 128.

influence will be analysed, and then the means of social influence. Next, the procedural significance of the application of the means of educational influence will be analysed. At the end, final conclusions will be presented.

2. Discussion

The means of educational influence are specified in Art. 41, in Chapter III of the Code of Petty Offences, entitled ‘Application of the means of educational influence’ (Article 41 is the only provision in this chapter). This provision states: ‘In relation to the perpetrator of the act, one can limit himself to applying an instruction, getting someone’s attention, warning or to applying other means of educational influence.’ At this point, it should be mentioned that in proceedings in petty offence cases, the principle of opportunism applies, i.e. the principle of purposefulness (an authorized body pursues the perpetrator of a given offence, if it considers it purposeful)³ – in contrast to criminal proceedings, which are governed by the principle of legality, according to which the body established to prosecute crimes shall have the duty to institute and conduct preparatory proceedings, and the public prosecutor shall have also the obligation to bring and support accusation - for an act prosecuted *ex officio* (Art. 10 § 1 of the Code of Criminal Procedure⁴). According to Art. 41 of the Code of Petty Offences, the doctrine expresses the view that the law of petty offences is governed by the principle of opportunism, however, it is not pure opportunism, but rather *quasi* opportunism, involving not prosecuting a given offence due to inexpediency but in reacting to the offence committed in a manner prescribed by law, by applying a non-punitive measure which is, *in concreto*, a sufficient response to the offence.⁵ In other words, the authorized body may not bring an application to the court to punish the perpetrator of the offence or impose a fine on the perpetrator by way of a penalty notice (a penal mandate), but instead apply a means of educational influence to the perpetrator. There is a widespread view in the literature that Art. 41 of the Code of Petty Offences follows the principle of preference for non-punitive means of reaction.⁶ In the opinion of the author of this

3 H. Skwarczyński, *Prokurator w postępowaniu w sprawach o wykroczenia*, Prokuratura i Prawo 2003, no. 11, p. 83; I. Nowicka, R. Kupiński, *Stosowanie środków oddziaływania wychowawczego w sprawach o wykroczenia*, Prokuratura i Prawo 2004, no. 7-8, p. 145; J. Jakubowska-Hara, *op. cit.*, p. 236.

4 Act dated 6 June 1997 – The Code of Criminal Procedure, Journal of Laws 1997 no. 89 item 555 as amended.

5 T. Grzegorzcyk [in:] T. Grzegorzcyk (ed.), *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warsaw 2013, p. 180; M. Grudecki, *Kara nagany i środki oddziaływania społecznego oraz środki oddziaływania wychowawczego w prawie wykroczeń*, Prokuratura i Prawo 2018, no 7-8, p. 180.

6 See, e.g., T. Grzegorzcyk, *op. cit.*, p. 180; M. Grudecki, *op. cit.*, p. 180; W. Radecki [in:] M. Bojarski (ed.), W. Radecki (ed.), *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warsaw 2013, p. 357; H. Skwarczyński, *op. cit.*, p. 83. Differently J. Jakubowska-Hara, *op. cit.*, p. 239.

study, this view is not correct. In Art. 41 of the Code of Petty Offences there is no rule, and in particular there is no rule of preference for non-punitive reaction measures in this provision. In the law of petty offences, there would be a preference for non-punitive measures, if the legislator foresaw it, more or less clearly, in the provisions of the Code of Petty Offences or in procedural regulations. Meanwhile, from the wording of Art. 41 of the Code of Petty Offences there is no preference for non-punitive measures at all. It should be noted that this provision states ‘one can limit himself to applying’. Such a preference could be stated if the provision of Art. 41 read, for example, as follows: ‘In relation to the perpetrator of the act, one should limit himself to applying an instruction, getting someone’s attention, warning or to applying other means of educational influence, if these means are a sufficient reaction to the offence’. Moreover, the systematics of the provisions of the Code of Petty Offences speak against interpreting from Art. 41 preference for non-punitive measures, because this provision is included in the Code after the provisions specifying penalties and the rules of their imposition, in a separate chapter, as a separate institution. Moreover, in practice, the perpetrators of most offences are fined under a penalty notice (a penal mandate). In practice, educational influence measures do not dominate among the means of reacting to petty offences, and the authorities imposing a fine by way of a penalty notice are not accused of violating the law by not preferring the means of educational influence. *Ergo, de lege lata*, Polish petty offences law does not give preference to non-punitive measures. *De lege ferenda*, in the opinion of the author, there should be no such preference in the Code of Petty Offences. The principle of preference for non-punitive measures would mean that the competent authority would have to justify, with each request for punishment and with each penalty notice, why it did not apply the educational influence measure. It is right to believe that educational influence measures should be treated as an alternative to punishment.⁷ The above does not mean that, in the author’s opinion, educational influence measures should not be applied to a large extent, if *in concreto* they are a sufficient reaction to the committed offence.

The Code of Petty Offences does not define the premises for the application of the means of educational influence. The current regulations do not imply any limitation in the use of these measures. There is a view in the literature that they can be applied in response to any petty offence and against any offender.⁸ The question therefore arises

7 See J. Jakubowska-Hara, *op. cit.*, p. 239.

8 See, e.g., W. Radecki, *op. cit.*, p. 359; J. Jakubowska-Hara, *op. cit.*, p. 240.

as to what should be followed when applying these measures, rather than imposing a fine by way of a penalty notice or applying to a court for punishment. The literature expresses the right view that a small degree of social harmfulness of the act should be the basic criterion.⁹ It was also emphasized in the jurisprudence that the legal reaction may be limited to the means of educational influence when the harmfulness of the act is little (negligible).¹⁰ The literature expresses a correct view that one should be guided by the prerequisites for the imposition of a penalty (specified in Art. 33 of the Code of Petty Offences), that is, one should check whether the objectives of the penalty will be met by applying these measures.¹¹ A question arises as to the purpose of punishing petty offences. The literature states that the purposes to be achieved by the punishment for petty offences are indicated in Art. 33 § 1 of the Code of Petty Offences defining general directives on the imposition of a penalty.¹² According to this provision, the adjudicating body shall impose a penalty at its discretion, within the limits provided for by the legal act for a given offence, assessing the degree of social harmfulness of the act and taking into account the purposes of the penalty in terms of social impact as well as the preventive and educational purposes that are to be achieved in relation to the offender. Thus, when deciding on the application of educational influence measures, one should take into account, *inter alia*, general preventive purposes and special prevention purposes of punishment. The above thesis that one should check whether the objectives of the penalty will be met by applying educational influence measures does not, of course, solve the problem. It can be stated with full conviction that it is impossible to obtain uniformity as to the application of educational influence measures, taking into account, in particular, the diversity of entities authorized to use them.

At this point, it should be clarified which entities are entitled to apply educational influence measures. It is rightly assumed that these entities are public prosecutors in petty offence cases and entities having the powers of a public prosecutor in petty offence cases.¹³ According to Art. 17 § 1 of the Petty Offences Procedure Code¹⁴, the

9 T. Grzegorzczuk, *op. cit.*, p. 181; J. Jakubowska-Hara, *op. cit.*, p. 240.

10 Verdict of the District Court in Gliwice dated 19 June 2018, V Ka 258/18, LEX no. 2507950. It should be explained that *district court* is the court of second instance and *regional court* is the court of first instance.

11 M. Budyn-Kulik [in:] M. Mozgawa (ed.), *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warsaw 2009, p. 134-135; R. Krajewski, *Środki oddziaływania wychowawczego w prawie wykroczeń*, Palestra 2013, no. 7-8, p. 14.

12 J. Jakubowska-Hara, *op. cit.*, p. 128.

13 See, e.g., R. Krajewski, *op. cit.*, p. 15-16; O. Włodkowski, *Środki oddziaływania wychowawczego w prawie wykroczeń (uwagi de lege lata i postulaty de lege ferenda)*, Monitor Prawniczy 2019, no. 14, p. 770.

14 Act dated 24 August 2001 – The Petty Offences Procedure Code, Journal of Laws 2001 no. 106 item 1148 as amended.

public prosecutor in all petty offence cases is the Police, unless the law provides otherwise. A labour inspector is a public prosecutor in cases concerning petty offences against employee rights (Art. 17 § 2 of the Petty Offences Procedure Code). Article 18 § 1 of the Petty Offences Procedure Code states that in any case of a petty offence, a motion for punishment may be filed by a procurator, becoming a public prosecutor. The participation of the procurator excludes the participation of another public prosecutor (Art. 18 § 3 of the Petty Offences Procedure Code). Article 17 § 3 of the Petty Offences Procedure Code states: State and local government administration bodies, state control bodies and local government control bodies as well as municipal (city) guards shall be entitled to the rights of a public prosecutor only if, within the scope of their activities, including in the course of investigative activities, they have revealed petty offences and applied for punishment. The authorities concerned are, for example: directors of district mining offices, district veterinarians, the Main Pharmaceutical Inspector and the Chief Inspector of Environmental Protection.¹⁵ According to other acts, the powers of public prosecutors - as regards petty offences they disclosed within the scope of their activities - may be exercised, for example, by guards of the State Fisheries Guard, guards of the State Hunting Guard and consumer ombudsman. Therefore, the scope of entities authorized to apply educational influence measures is wide. It should be emphasized that educational influence measures may not be applied by the court.¹⁶ This view is also dominant in the jurisprudence.¹⁷ However, it happened that the court applied a measure of educational influence in the form of an instruction under Art. 41 of the Code of Petty Offences.¹⁸

The scope of educational influence measures was broadly defined in the Code of Petty Offences. The catalogue of these measures is open. This is evidenced by the word *other* in the provision of Art. 41 of the Code of Petty Offences. Such formulation of the provision by the legislator is a source of controversy with regard to these *other* measures of educational influence. The literature expresses the view that other means

15 For more, see R. A. Stefański, *Oskarżyciel publiczny w sprawach o wykroczenia*, Prokuratura i Prawo 2002, no. 1, p. 51-64.

16 See, e.g., J. Jakubowska-Hara, *op. cit.*, p. 241; O. Włodkowski, *op. cit.*, p. 765. Differently T. Bojarski [in:] T. Bojarski (ed.), *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warsaw 2009, p. 98; I. Kosierb [in:] J. Lachowski (ed.), *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warsaw 2021, LEX, Commentary to Art. 41, point 5.

17 See, e.g., Verdict of the District Court in Piotrków Trybunalski dated 2 October 2018, IV Ka 635/18, Legalis no. 2087714.

18 See Verdict of the District Court in Wrocław dated 6 February 2014, IV Ka 1311/13, LEX no. 1882476; Verdict of the District Court in Piotrków Trybunalski dated 2 February 2016, IV Ka 753/15, LEX no. 2125235.

of educational influence include those provided for in the provisions on disciplinary liability or order liability (employees' liability for maintaining order).¹⁹ This view is questionable. The provisions on disciplinary liability provide for disciplinary penalties and bodies empowered to impose them. For example, in the case of disciplinary liability of academic teachers, such a body is, *inter alia*, the university disciplinary commission (Article 278 of the Act - Law on Higher Education and Science²⁰). No authority other than the authorities listed in the provisions determining the disciplinary liability of a given category of persons may impose a disciplinary penalty on a given person. For example, a policeman may not, applying an educational influence measure pursuant to Art. 41 of the Code of Petty Offences, impose a disciplinary penalty of admonition or reprimand on an academic teacher, not to mention more severe disciplinary penalties, such as, for example, deprivation of the right to perform managerial functions at universities (Article 276 (1) of the Act - Law on Higher Education and Science). It is obvious. In this context, it could be argued that a policeman could apply an educational influence measure in the form of an admonition, but not a disciplinary penalty of admonition. Another issue is the validity of the application of such a measure and its distinction from getting someone's attention, which is referred to in Art. 41 of the Code of Petty Offences. It seems that the essence of the admonition and getting someone's attention is identical. This is also indicated by the linguistic meaning of both phrases.²¹ Even greater doubts arise about the reprimand, as it is one of the penalties for petty offences. A reprimand as punishment for a petty offence may only be imposed by a court. It should be firmly stated that the public prosecutor in petty offence cases could not use a reprimand as a means of educational influence. Therefore, from the measures provided for in the disciplinary regulations for academic teachers, only an admonition can come into play, with the above-mentioned doubts. It should be noted that the same applies to measures provided for in the disciplinary rules for other persons. The Labour Code²² regulating the order liability of employees in Art. 108 provides for a penalty of admonition, a penalty of reprimand, and a financial penalty. The above-mentioned remarks regarding the admonition and reprimand also

19 W. Kotowski, *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warsaw 2009, p. 180. Similarly T. Grzegorzczuk, *op. cit.*, p. 182.

20 Act dated 20 July 2018 – Law on Higher Education and Science, Journal of Laws 2018 item 1668 as amended.

21 *To admonish* means, *inter alia*, 'To get someone's attention' – see <https://sjp.pwn.pl/slowniki/upomnienie.html> (accessed 12 June 2021).

22 Act dated 26 June 1974 – The Labour Code, Journal of Laws 1974 no. 24 item 141 as amended.

apply to this type of ordinal penalties. The problem of using a financial penalty as a means of educational influence will be discussed below.

The literature raises the question of whether the organs authorized to apply educational influence measures may transfer the case to another entity in order to apply the educational influence measure. This is a controversial issue in the doctrine. Some authors find this unacceptable.²³ However, most authors allow the possibility of transferring the case to another entity for the purpose of applying the measures provided for in the provisions governing disciplinary or order liability.²⁴ According to the author, the error lies in the question itself, because it is obvious that no entities other than public prosecutors in petty offence cases and entities having the powers of a public prosecutor in petty offence cases are entitled to apply the means of educational influence. No provision provides a legal basis for the use of educational influence measures by other entities, for example by the employer, if the employee's misconduct is also a breach of employee duties. If the employer imposes a penalty on the employee for this violation, it will simply be an ordinal penalty in the field of labour law, and not a measure of educational influence under Art. 41 of the Code of Petty Offences. In the literature, the opinion was expressed that the *other* means of educational influence may be notifying the workplace or social organization of which the perpetrator is a member.²⁵ This view would be acceptable. The means of educational influence would be *notification*, and a separate issue would be the imposition of a disciplinary or ordinal penalty. However, the literature expresses the right view that authorized bodies should apply the means of educational influence themselves, without involving other institutions in it.²⁶ It was rightly noted in the literature that such a notification is stigmatizing.²⁷ Notifying the university or the employer about the petty offence committed is much more painful for the perpetrator than punishing him with a fine by way of a penalty notice, and the educational influence measures are supposed to be a milder form of reaction to the offence than punishments.

23 See, e.g., O. Włodkowski, *op. cit.*, p. 770.

24 On this topic see J. Jakubowska-Hara, *op. cit.*, p. 241.

25 W. Kotowski, *op. cit.*, p. 178.

26 See, e.g., R. Krajewski, *op. cit.*, p. 18; J. Jakubowska-Hara, *op. cit.*, Warsaw 2016, p. 237; I. Kosierb, *op. cit.*, Commentary to Art. 41, point 2.

27 J. Jakubowska-Hara, *op. cit.*, p. 237.

As an example of a *different* means of educational influence, the literature indicates a measure in the form of paying a certain amount of money for a specific social goal.²⁸ Such a measure was used by the State Fisheries Guard. Many guards of the State Fisheries Guard made refraining from submitting an application for punishment dependent on the voluntary payment by the perpetrator of the offence (in the case of so-called fishing petty offences) of a certain amount for restocking. This practice was met with both approval and criticism. The criticism was that such a practice was considered to be usurping by the State Fisheries Guard the right to independently decide on the application of the provisions of the law of petty offences and to perform the functions of accusing and adjudicating at the same time. Those approving found that such a measure fell under Art. 41 of the Code of Petty Offences, emphasizing that the catalogue of educational influence measures is open. It was also explained that the guard of the State Fisheries Guard, when making such a proposal to the angler, by no means ‘adjudicates in the case of an offence’. It is only an offer on his part that the angler may or may not accept. If the guard can limit himself to getting someone’s attention, then he can also arrange the matter through a payment for a social goal.²⁹ The above view was criticized. It was found that educational influence measures should not rely on financial ailments, as this may raise doubts as to possible abuses on the part of officers.³⁰ The dispute over the measure in the form of paying a specific amount of money for a specific social goal for fishing petty offences well illustrates the problem related to *other* means of educational influence. Moreover, it should be stated that the open catalogue of educational influence measures violates the guarantee function of the law of petty offences.³¹ The literature expresses the right view that the best solution would be to use Art. 41 of the Code of Petty Offences with a closed catalogue of educational influence measures.³²

The means of social influence are provided for in Art. 39 § 4 of the Code of Petty Offences. This provision reads as follows: ‘In the event of refraining from the imposition of a penalty, a measure of social influence may be applied to the perpetrator, aimed at restoring the violated legal order or redressing the harm caused, in particular by apologizing to the aggrieved party, solemnly ensuring that no more such act is committed

28 W. Radecki, *op. cit.*, p. 363-365.

29 W. Radecki, *op. cit.*, p. 363-365.

30 R. Krajewski, *op. cit.*, p. 19.

31 Similarly M. Grudecki, *op. cit.*, p. 181; O. Włodkowski, *op. cit.*, p. 768.

32 See O. Włodkowski, *op. cit.*, p. 769.

or obliging the perpetrator to restore the previous state.’ According to Art. 39 § 1 of the Code of Petty Offences, in cases that deserve special consideration, taking into account the nature and circumstances of the act or the characteristics and personal conditions of the perpetrator, the court may refrain from imposing a penalty or penal measure. There is a correct view in the literature that a measure of social influence may also be applied when the court, refraining from imposing a penalty, decides to impose a penal measure, but it cannot be applied when the court imposes a penalty and refrains from the imposition of a penal measure.³³ It results clearly from the wording of Art. 39 § 4 of the Code of Petty Offences. It should be emphasized that social influence measures may only be used by the court. There is a dispute in the literature whether only one measure of social influence can be applied to the perpetrator, as indicated by the grammatical interpretation of Art. 39 § 4 of the Code of Petty Offences, whether several measures of social influence can be applied simultaneously. Most of the authors support the first option, arguing that it is indicated by the grammatical interpretation of Art. 39 § 4 of the Code of Petty Offences.³⁴ Some authors argue that the purpose of using social influence measures supports their combination, and the use of the singular in the provision results only from a certain stylistic convention.³⁵ In the opinion of the author of this study, the result of the grammatical interpretation, which generally takes precedence, should be considered, and in the analysed case does not lead to absurdity and gives an unambiguous result.

The catalogue of social influence measures is open, as indicated by the word *especially* in the provision of Art. 39 § 4 of the Code of Petty Offences. This provision mentions three measures of social influence by name. Each measure of social influence must be aimed at restoring the violated legal order or at redressing the harm done. This should be borne in mind when creating other means of social influence. The question arises as to what else - apart from apologizing to the aggrieved party, solemnly ensuring that no more such an act is committed, or obliging the perpetrator to restore the previous state - the means of social influence may involve. Examples of other measures of social influence are very few in the literature. The measure in the form of an obligation of the perpetrator of the petty offence involving the inadvertent destruction of the breeding

33 See, e.g., T. Grzegorzcyk, *op. cit.*, p. 177. Differently P. Gensikowski [in:] P. Daniluk (ed.), *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warsaw 2016, p. 233.

34 W. Radecki, *op. cit.*, p. 351; I. Nowicka, R. Kupiński, *op. cit.*, p. 146; T. Grzegorzcyk, *op. cit.*, p. 177; P. Gensikowski, *op. cit.*, p. 233.

35 See, e.g., M. Grudecki, *op. cit.*, p. 178-179.

ground or nest to participate in feeding forest animals deserves attention and approval.³⁶ It is not easy to find examples of other measures of social influence in the jurisprudence, either. When applying a measure of social influence the courts adjudicated, for instance, a written apology to the employees of a given petrol station and the return of the bench and four chairs to the aggrieved party within two months of the judgment becoming final.³⁷ There are cases where the court, when refraining from the imposition of a penalty, did not adjudicate a measure of social influence, arguing that the accused had independently taken steps to restore the violated legal order or to remedy the damage caused by the offence.³⁸ It should be noted that the restoration of the violated legal order could involve redressing the damage, and redressing the harm done could involve paying the supplementary payment to the injured party.³⁹ However, the supplementary payment and the obligation to redress the damage belong to the penal measures (Art. 28 § 1 of the Code of Petty Offences), and pursuant to Art. 28 § 2 of the Code of Petty Offences penal measures can be ordered if they are provided for in a special provision, and they are adjudicated if the special provision so provides. It is obvious that the court should not use, for example, the supplementary payment as a penal measure and the supplementary payment as a means of social influence. On the other hand, it is not clear whether the court could use, for example, the supplementary payment as a measure of social influence, if the provision does not provide for a penal measure in the form of supplementary payment for a given offence. Would it not be a circumvention of Art. 28 § 2 of the Code of Petty Offences? In the current state of the law, it should be considered that the application by the court of the supplementary payment or the obligation to redress damage as a measure of social influence does not constitute a violation of the law.⁴⁰ Another issue is the legitimacy and appropriateness of introducing an open catalogue of the means of social influence by the legislator. The question arises as to whether such a solution complies with the guarantee function of the law of petty offences. Admittedly, social influence measures are not penalties or penal measures, but they are used by a court, i.e. a state body, in formalized proceedings. Therefore, they should be enumerated in the Code of Petty Offences.⁴¹

36 Example given by T. Grzegorzcyk, *op. cit.*, p. 177.

37 Verdict of the District Court in Świdnica dated 16 May 2018, IV Ka 256/18, Legalis no. 2165868; Verdict of the Regional Court in Toruń dated 29 August 2016, II K 296/16, Legalis no. 2026304.

38 See, for example, Verdict of the Regional Court Gdańsk-Północ in Gdańsk dated 30 November 2015, II W 493/15, Legalis no. 2009892; Verdict of the Regional Court Gdańsk-Północ in Gdańsk dated 13 April 2016, II W 2268/15, Legalis no. 2013889.

39 Similarly M. Grudecki, *op. cit.*, p. 179.

40 Similarly M. Grudecki, *op. cit.*, p. 179.

41 The view in favour of closing the catalog of the means of social influence was already expressed by M. Grudecki, *op. cit.*, p. 189.

With regard to both categories of non-punitive reaction measures, it should be clarified that they cannot be enforced through state coercion.⁴² The perpetrator of a petty offence is not subject to any criminal sanction in the event of failure to comply with the educational or social influence measure applied to him. It is not possible to force the perpetrator of a petty offence to perform a social influence measure involving, for example, apologizing to the aggrieved party. For this reason, the means of social influence should be applied only to those perpetrators for whom the court becomes convinced that they will voluntarily implement the applied measure of social influence. With regard to the educational influence measures listed in the Code of Petty Offences, it should be noted that they are not feasible and do not require the offender to take any action. An educational influence measure in the form of, for example, an instruction is realized at the moment of its application.

In the Polish literature, the question has been discussed for years whether, after applying a measure of educational influence, a competent authority, for example the Police, may apply to the court for punishment for this offence for which this authority has already applied a measure of educational influence.⁴³ This question concerns the problem of the principle *ne bis in idem*, which is a fundamental legal principle, also known as the prohibition of double jeopardy.⁴⁴ According to this principle, a person cannot be prosecuted more than once for the same criminal behaviour.⁴⁵ In other words, this principle ‘restricts the possibility of a defendant being prosecuted repeatedly on the basis of the same offence, act, or facts’.⁴⁶ It can be said that this principle consists of the following two principles: *nemo debet bis vexari pro una et eadem causa* (no one should have to face more than one prosecution for the same offence) and *nemo debet bis puniri pro uno delicto* (no one should be punished twice for the same offence).⁴⁷

42 T. Grzegorzczuk, *op. cit.*, p. 178; P. Gensikowski, *op. cit.*, p. 234; W. Radecki, *op. cit.*, p. 351.

43 On this topic see, *inter alia*, I. Nowicka, R. Kubiński, *op. cit.*, p. 148-152; R. Krajewski, *op. cit.*, p. 17-18.

44 M. Wasmeier, *The principle of ne bis in idem*, *Revue internationale de droit pénal* 2006, no. 1-2 (Vol. 77), <https://www.cairn.info/revue-internationale-de-droit-penal-2006-1-page-121.htm#no16> (accessed on 25.11.2021), point 1.

45 See M. Wasmeier, *op. cit.*, point 1.

46 W. B. van Bockel, *The Ne Bis in Idem Principle in EU Law*, Kluwer Law International, Alphen aan de Rijn 2010, Abstract, <https://cadmus.eui.eu/handle/1814/14641> (accessed on 25.11.2021).

47 Compare J. Vervaele, *The transnational ne bis in idem principle in the EU. Mutual recognition and equivalent protection of human rights*, *Utrecht Law Review*, Vol. 1, Issue 2 (December) 2005, p. 100 (‘Concerning the substance of the principle, traditionally a distinction is made between *nemo debet bis vexari pro una et eadem causa* (no one should have to face more than one prosecution for the same offence) and *nemo debet bis puniri pro uno delicto* (no one should be punished twice for the same offence).’).

The principle of *ne bis in idem* is a key principle of EU criminal law⁴⁸, laid down in Art. 50 of the Charter of Fundamental Rights of the European Union⁴⁹. This provision, entitled ‘Right not to be tried or punished twice in criminal proceedings for the same criminal offence’, states: ‘No one shall be liable to be tried or punished again in criminal proceedings for an offence for which he or she has already been finally acquitted or convicted within the Union in accordance with the law’. The *ne bis in idem* principle is also one of the guiding principles of criminal proceedings in Polish law.⁵⁰ *Prima vista* the answer for the above question seems obvious and the association immediately arises that if punished by the court, the principle of *ne bis in idem* would be violated. However, doubts arise in connection with the provision of Art. 61 § 1 point 2) of the Petty Offences Procedure Code. This provision stipulates, *inter alia*, that the initiation of the proceedings may be refused and the initiated may be discontinued if the perpetrator has been subjected to a measure of influence in the form of an instruction, getting someone’s attention or warning, and this measure is a sufficient response to the offence. Incidentally, it is worth noting that this provision uses the term *measure of influence* and not *measure of educational influence*, which is probably due to the lack of legislative care. Of greater importance is the note that this provision *explicitly* mentions only three means of educational influence, excluding *others*. This proves that these *other* measures are not equal to those listed in the Code. This also calls into question the legitimacy of the existence and significance of these *other* measures, and at the same time constitutes an argument for closing the catalogue of educational influence measures in Art. 41 of the Code of Petty Offences. Returning to the procedural issue, it should be stated that the provision of Art. 61 § 1 point 2) of the Petty Offences Procedure Code only provides for an optional ground for refusing to initiate or to discontinue proceedings. The doctrine is of the opinion that it does not provide for a negative premise of proceedings.⁵¹ Negative premises of proceedings in cases of petty offences are specified in Art. 5 of the Petty Offences Procedure Code. The occurrence of any of the conditions under Art. 5 of the Petty Offences Procedure Code causes that the

48 M. Wasmeier, *op. cit.*, point 6.

49 The Charter of Fundamental Rights of the European Union, Official Journal of the European Union 2012/C 326/02, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12012P/TXT> (accessed on 25.11.2021).

50 This principle is contained in Art. 17 § 1 point 7) of the Code of Criminal Procedure (Article 17 provides for the negative premises for the proceedings). According to this provision, criminal proceedings are not initiated, and those initiated are discontinued, when the criminal proceedings for the same act by the same person have been legally terminated or if previously initiated, are pending.

51 See, e.g., J. Pańkiewicz [in:] M. Rogalski (ed.), *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia. Komentarz*, Warsaw 2009, LEX, Commentary to Art. 61, point 1.

proceedings are not initiated and the instituted proceedings are discontinued (obligatorily). In the event of prior application of an educational influence measure, the court may (but does not have to) refuse to initiate proceedings and discontinue the initiated proceedings if it deems that this measure is a sufficient reaction to the offence. From the provision of Art. 61 § 1 point 2) of the Petty Offences Procedure Code it is clear that the court has the power to impose a penalty on the perpetrator of a petty offence against whom an educational influence measure was previously applied for the same petty offence, even if it considers that this measure is a sufficient response to this petty offence. If the court finds that the educational influence measure applied is not a sufficient reaction to the petty offence, it may not refuse to initiate or discontinue proceedings due to the earlier application of this measure. *Ergo*, only a measure of educational influence which, in the opinion of the court, is a sufficient reaction to the petty offence committed may be the basis for a refusal to initiate or discontinue proceedings. There have been criticisms of the current regulation under Art. 61 § 1 point 2) of the Petty Offences Procedure Code, as it leads to the accumulation of ailments resulting from punishment and the use of an educational influence measure. There was also an opinion that the criticism of the applicable regulation is not fully justified. At the same time, the opinion was expressed that the discomfort resulting from the use of an educational influence measure is generally not significant.⁵² In the opinion of the author of this study, the first view is correct. It should be emphasized that although the educational influence measures are not penal measures, but non-punitive, they are repressive measures. At this point, it is necessary to address the problem of the concurrence of different regimes of repressive responsibility. Polish doctrine commonly accepts the concurrence of different liability regimes for the same act, for example criminal liability and disciplinary liability, the factual basis of which is one and the same act. In other words, the perpetrator for one and the same act may be punished in two different proceedings: in criminal proceedings (criminal penalty) and in disciplinary proceedings (disciplinary penalty). It is commonly believed that in this case there is no breach of the principle of *ne bis in idem*, as the penalties are imposed in two different liability regimes. It should be considered that this interpretation is compatible with Art. 4 of Protocol No. 7 to the European Convention on Human

52 M. Grudecki, *op. cit.*, p. 183-184.

Rights⁵³, which states in Paragraph 1 that no one shall be liable to be tried or punished again in criminal proceedings under the jurisdiction of the same State for an offence for which he has already been finally acquitted or convicted in accordance with the law and penal procedure of that State. Article 4 only applies to *criminal proceedings* and does not prevent the person from being subject, for the same act, to action of a different character, for example, disciplinary action.⁵⁴ This has been confirmed by the European Commission of Human Rights.⁵⁵ However, in the case analysed in this study, the situation is different. Educational influence measures are applied within the scope of the law of petty offences, i.e. within the framework of the liability for petty offences. Therefore, there is undoubtedly a breach of the prohibition of *ne bis in idem*, if, after applying, for example, an instruction to the perpetrator of a petty offence, he is punished by the court for the same petty offence. This state of affairs is unacceptable. The provision of Art. 61 § 1 point 2) of the Petty Offences Procedure Code needs to change. Prior application of an educational influence measure should constitute a negative premise of the proceedings.⁵⁶

The proposed solution is not perfect, but its advantages outweigh its disadvantages. The disadvantage of the proposed solution is the lack of any control over the officer applying educational influence measures. There is a fear that, for example, a policeman will use a measure of educational influence wrongly, for example, only an instruction for some more serious petty offence. In extreme cases, such a policeman may face disciplinary liability or even criminal liability under Art. 231 of the Criminal Code (for an offence involving exceeding powers or failing to fulfil obligations and thus acting to the detriment of public or private interest). It should be taken into account that there will be cases of overly nice treatment of perpetrators of petty offences by applying only educational influence measures to them. However, such cases certainly also occur in the current state of the law. A solution to this problem may be the

53 Protocol No. 7 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Strasbourg 22.11.1984, as amended by Protocol No. 11, https://www.echr.coe.int/Documents/Library_Collection_P7postP11_ETSI17E_ENG.pdf (accessed on 25.11.2021).

54 *Guide on Article 4 of Protocol No. 7 to the European Convention on Human Rights. Right not to be tried or punished twice*, updated on 30 September 2021, p. 7, https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_4_Protocol_7_ENG.pdf (accessed on 25.11.2021).

55 See, e.g., Decision of the European Commission of Human Rights of 7 November 1990 in *Kremzow v. Austria*, [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-772"\]](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{)}; *KREMZOW v. AUSTRIA* (coe.int) (accessed on 25.11.2021) and Decision of the European Commission of Human Rights (First Chamber) of 16 April 1998 in *Demel v. Austria*, [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-4210"\]](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{)}; *DEMEL v. AUSTRIA* (coe.int) (accessed on 25.11.2021).

56 Similarly R. Krajewski, *op. cit.*, p. 18; O. Włodkowski, *op. cit.*, p. 771.

introduction of some limitation in the application of educational influence measures in relation to certain petty offences. In the literature, it has been proposed to exclude the use of educational influence measures in several cases, *inter alia*, in the case where the perpetrator fulfils the statutory elements of a petty offence and a crime with one act, in the case of petty offences of criminal character (as opposed to petty offences involving violations of order regulations) and when a petty offence is subject to the obligatory application of a penal measure.⁵⁷ The exclusion of educational influence measures has been also proposed in relation to the perpetrator under aggravating circumstances specified in Art. 33 § 4 of the Code of Petty Offences. This provision exemplarily enumerates aggravating circumstances when imposing a penalty. These circumstances include, for example, actions of the perpetrator in order to obtain an unlawful financial gain; acting in a way that deserves special condemnation; previous punishing of the perpetrator for a similar crime or petty offence; hooligan nature of the offence; acting under the influence of alcohol, intoxicants or other similarly acting substance or agent; committing an offence to the detriment of a helpless person or a person to whom the perpetrator should show special considerations; committing an offence in cooperation with a minor.⁵⁸ The opinion was also expressed that it did not seem right to apply educational influence measures in those cases where the legislator provided for an optional basis for the imposition of a penal measure.⁵⁹ According to the author of this study it is not necessary to expressly exclude the application of educational influence measures in most of the above-mentioned cases since in these cases the degree of social harmfulness of a petty offence is usually not small. Therefore, the means of educational influence should not be applied since the basic criterion for their application is not met. However, one should remember that the degree of social harmfulness is assessed *in concreto*. It may happen that a petty offence is formally classified as one of the above-mentioned cases and is socially harmful in a small degree and the application of educational influence measures will be sufficient reaction in relation to its perpetrator (the purposes of punishment will be met by the application of these measures). This may be in a situation where, for example, a 17-year-old boy commits a small petty offence when cooperating with a 16-year-old. Here it should be clarified that the age limit for liability for petty offences is 17 years (Art. 8 of the Code of Petty Offences). Having the above in mind, it seems not right to create a

57 More see O. Włodkowski, *op. cit.*, p. 767.

58 See O. Włodkowski, *op. cit.*, p. 767.

59 See O. Włodkowski, *op. cit.*, p. 767.

provision definitely excluding the application of educational influence measures in all of the proposed cases in the literature.

The author of this article proposes to introduce a new provision into the Code of Petty Offences, namely a provision according to which educational influence measures are not applied if a penal measure should be imposed for a given petty offence. The proposed regulation is modelled on the regulation of Art. 96 § 2 of the Petty Offences Procedure Code, according to which no fines are imposed by way of a penalty notice for petty offences for which a penal measure should be adjudicated. If a petty offence is so serious that a penal measure should be adjudicated for it, and therefore the imposition of a fine in the form of a penalty notice is not allowed (but an application for punishment should be filed with the court), then the application of an educational influence measure should not be allowed. After all, an educational influence measure is, by definition, a milder form of reaction to a petty offence than a fine, including a fine imposed in the penalty notice proceedings (the mandate proceedings).

3. Final Conclusions

The analysis carried out above led the author to the formulation of the following final conclusions. Above all, statutory catalogues of non-punitive reaction measures should be closed. Therefore, the author, with full conviction, supports the *de lege ferenda* postulates in these aspects expressed in the literature. Both the means of social influence and the means of educational influence should be enumerated exhaustively in the Code of Petty Offences. It is required, first of all, by the guarantee function of the law of petty offences, which is a repressive law. An additional argument is the problem of indicating non-punitive measures other than those listed in the Code of Petty Offences - such measures that would not raise doubts and would gain universal approval in the doctrine and practice. Moreover, the author fully supports the view that the application of a means of educational influence should constitute a negative premise for proceedings before the court, i.e. if the authorized body applied a means of educational influence to the perpetrator, and then applied to the court to punish the perpetrator for this offence, the court should refuse to initiate proceedings. Referring to the proposition expressed in the literature to exclude the use of educational influence measures in several cases, the author of this study proposes to exclude the use of the means of educational influence only for these petty offences for which a penal measure should be imposed. This proposal in no way implies a general postulate of limiting the use of the means of educational influence. On the contrary, according to the author, the means of

educational influence are in many cases a sufficient response to an offence, especially in the case of very petty offences committed by incidental perpetrators. The author also positively assesses the possibility of applying a means of social influence by the court. Both categories of non-punitive reaction measures are institutions that are characteristic of Polish petty offences law and should remain there after the above-proposed changes are introduced.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The research was co-financed with funds earmarked for financing of the statutory activities of the Faculty of Law, Administration and International Relations at Andrzej Frycz Modrzewski Krakow University (research task no.: WPAiSM/PRAWO/SUB/4/2020-KON).

References

- Act dated 20 July 2018 – Law on Higher Education and Science, Journal of Laws 2018 item 1668 as amended.
- Act dated 20 May 1971 – The Code of Petty Offences, Journal of Laws 1971 no. 12 item 114 as amended.
- Act dated 24 August 2001 – The Petty Offences Procedure Code, Journal of Laws 2001 no. 106 item 1148 as amended.
- Act dated 26 June 1974 – The Labour Code, Journal of Laws 1974 no. 24 item 141 as amended.
- Act dated 6 June 1997 – The Code of Criminal Procedure, Journal of Laws 1997 no. 89 item 555 as amended.
- Bojarski T. [in:] T. Bojarski (ed.), *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warsaw 2009.
- Budyn-Kulik M. [in:] M. Mozgawa (ed.), *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warsaw 2009.
- Decision of the European Commission of Human Rights (First Chamber) of 16 April 1998 in Demel v. Austria, [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-4210"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{) DEMEL v. AUSTRIA (coe.int).
- Decision of the European Commission of Human Rights of 7 November 1990 in Kremzow v. Austria, [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-772"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{) KREMZOW v. AUSTRIA (coe.int).
- Gensikowski P. [in:] P. Daniluk (ed.), *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warsaw 2016.
- Grudecki M., *Kara nagany i środki oddziaływania społecznego oraz środki oddziaływania wychowawczego w prawie wykroczeń*, Prokuratura i Prawo 2018, no. 7-8.
- Grzegorzczak T. [in:] T. Grzegorzczak (ed.), *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warsaw 2013
- Guide on Article 4 of Protocol No. 7 to the European Convention on Human Rights. Right not to be tried or punished twice*, updated on 30 September 2021, https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_4_Protocol_7_ENG.pdf.
- Jakubowska-Hara J. [in:] P. Daniluk (ed.), *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warsaw 2016.
- Kosierb I. [in:] J. Lachowski (ed.), *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warsaw 2021.
- Kotowski W., *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warsaw 2009.
- Krajewski R., *Środki oddziaływania wychowawczego w prawie wykroczeń*, Palestra 2013, no. 7-8.
- Nowicka I., Kupiński R., *Stosowanie środków oddziaływania wychowawczego w sprawach o wykroczenia*, Prokuratura i Prawo 2004, no. 7-8.
- Paškiewicz J. [in:] M. Rogalski (ed.), *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia. Komentarz*, Warsaw 2009.

- Protocol No. 7 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Strasbourg 22.11.1984, as amended by Protocol No. 11, https://www.echr.coe.int/Documents/Library_Collection_P7postP11_ETS117E_ENG.pdf.
- Radecki W. [in:] M. Bojarski (ed.), W. Radecki (ed.), *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warsaw 2013.
- Skwarczyński H., *Prokurator w postępowaniu w sprawach o wykroczenia*, Prokuratura i Prawo 2003, no. 11.
- Stefański R. A., *Oskarżyciel publiczny w sprawach o wykroczenia*, Prokuratura i Prawo 2002, no. 1.
- The Charter of Fundamental Rights of the European Union, Official Journal of the European Union 2012/C 326/02, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12012P/TXT>.
- Van Bockel W. B., *The Ne Bis in Idem Principle in EU Law*, Kluwer Law International, Alphen aan de Rijn 2010, Abstract, <https://cadmus.eui.eu/handle/1814/14641>.
- Verdict of the District Court in Gliwice dated 19 June 2018, V Ka 258/18, LEX no. 2507950.
- Verdict of the District Court in Piotrków Trybunalski dated 2 February 2016, IV Ka 753/15, LEX no. 2125235.
- Verdict of the District Court in Piotrków Trybunalski dated 2 October 2018, IV Ka 635/18, Legalis no. 2087714.
- Verdict of the District Court in Świdnica dated 16 May 2018, IV Ka 256/18, Legalis no. 2165868.
- Verdict of the District Court in Wrocław dated 6 February 2014, IV Ka 1311/13, LEX no. 1882476.
- Verdict of the Regional Court Gdańsk-Północ in Gdańsk dated 13 April 2016, II W 2268/15, Legalis no. 2013889.
- Verdict of the Regional Court Gdańsk-Północ in Gdańsk dated 30 November 2015, II W 493/15, Legalis no. 2009892.
- Verdict of the Regional Court in Toruń dated 29 August 2016, II K 296/16, Legalis no. 2026304.
- Vervaele J., *The transnational ne bis in idem principle in the EU. Mutual recognition and equivalent protection of human rights*, Utrecht Law Review, Vol. 1, Issue 2 (December) 2005.
- Wasmeier M., *The principle of ne bis in idem*, Revue internationale de droit pénal 2006, no. 1-2 (Vol. 77), <https://www.cairn.info/revue-internationale-de-droit-penal-2006-1-page-121.htm#no16>.
- Włodkowski O., *Środki oddziaływania wychowawczego w prawie wykroczeń (uwagi de lege lata i postulaty de lege ferenda)*, Monitor Prawniczy 2019, no. 14.

Gelişmiş Batı Ülkelerinde Suç Oranlarının Düşmesinde Etkili Olan Faktörler (1990-2008)

Factors that Caused Decline Crime Rates in Developed Western Countries (1990-2008)

Zahir KIZMAZ¹

¹Prof. Dr., Fırat Üniversitesi, İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Elazığ, Türkiye

ORCID: Z.K. 0000-0001-7686-4751

ÖZ

Gelişmiş ülkelerde son dönemlerde gözlemlenen önemli gelişmelerden biri, suç oranlarındaki düşüşlerdir. Özellikle 1960'lı yıllardan itibaren gelişmiş bazı batı ülkelerinde suç oranları giderek artmaya başlamış ve 1990'lı yılların başında en yüksek değere ulaşmıştır. Ancak bu dönemden sonra suç oranları giderek düşmeye başlamıştır. Öyle ki ABD'de aynı yıllarda kasten öldürme suç oranları 1991 - 2001 yılları arasında %43 düşüşle en düşük seviyelerine inmiştir. Aynı dönemde şiddet suçlarında %34 ve mala yönelik suçlarda da %29 düşüş gerçekleşmiştir. 1990 - 2005 yıllarını kapsayan 53 gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde kasten öldürme suçu üzerine yapılan bir çalışmada da çoğu ülkede bu suç türünde düşüşlerin yaşandığı gözlemlenmiştir. Suç oranlarında meydana gelen düşüşler sadece şiddet suçları ile sınırlı kalmamıştır. Bu makale ABD ve gelişmiş bazı batı ülkelerinde 1990'lı yıllardan itibaren suç oranlarında meydana gelen dramatik düşüslere ve bunun sosyo-ekonomik, demografik, kültürel ve hukuksal nedenlerine odaklanmaktadır. Bu çalışmada faktörlerden hangilerinin suç oranlarındaki düşüşü daha iyi açıklayabildiği, ABD ve bazı batı ülkelerindeki suç oranlarının düşmesinde etkili olduğu varsayılan faktörlerin ne düzeyde bir benzerlik veya farklılık oluşturduğu hususu irdelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Suç düşüşü, suç eğilimleri, ABD ve suç, Avrupa ülkeleri ve suç

ABSTRACT

Recently, one of the most significant changes in developed countries has been the decrease in crime rates. The era following the 1960s particularly witnessed an increase in crime rates in developed western countries, and these rates attained their peaks in several countries around the early and mid-1990s. However, following this period, incidents of crime began declining gradually. Furthermore, USA experienced a 43% decline in homicide rates between 1991- 2001. During this period, the overall incidents of violent and property crimes decreased by 34% and 29%, respectively. In a study conducted on murder trends in 53 developed and developing countries spanning the years 1990-2005, a decrease in homicide rates was noted in most of the countries that had been studied. Undoubtedly, this decline is not limited to violent crimes. This article focuses on the significant decline in crime rates in developed western countries—especially in the USA and European countries—since the 1990s and elucidates the socio-economic, demographic, cultural, and legal causes of such a decline. The current study seeks to determine which of these factors are the primary causes of a decline in crime rates and the extent to which the factors considered effective in lowering the crime rates in the United States and other western countries are similar or different.

Keywords: Crime decline, crime trends, the USA and crime, European countries and crime

Submitted: 08.06.2021 • **Revision Requested:** 13.09.2021 • **Last Revision Received:** 02.12.2021 • **Accepted:** 22.12.2021 •
Published Online: 00.00.0000

Corresponding author: Zahir Kizmaz, E-mail: zahirkizmaz@gmail.com

Citation: Kizmaz, Z. 'Gelişmiş Batı Ülkelerinde Suç Oranlarının Düşmesinde Etkili Olan Faktörler (1990-2008)' (2021) 9(2) Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi-Journal of Penal Law and Criminology, 433.
<https://doi.org/10.26650/JPLC2021-949329>

EXTENDED ABSTRACT

This article focuses on the significant decline in crime rates since the 1990s in developed western countries—especially in the USA and some European countries—and the socio-economic, demographic, cultural, and legal factors facilitating this decline.

This phenomenon of a decline in crime rates has been described as the most significant criminological phenomenon in modern times. This decline has been so considerable that the homicide rates in the USA declined by 43% between 1991-2001, recording the lowest homicide rates in the country. In general, violent crimes and property crimes had declined by 34% and 29% during this period (Levitt, 2004:163). However, this trend of declining crime rates is not limited to the United States (Rosenfeld ve Messner, 2009; Tonry, 2010). Several other countries, including the Australia, Canada, England, Finland, France, the Netherlands, Poland, Scotland, Switzerland, and Italy, have also witnessed a decline in crime rates since the 1990s (Van Dijk vd., 2007). A study of homicide patterns in 53 developed and developing nations from 1990 to 2005 discovered that most countries had witnessed a similar decline not only in the number of violent crimes but also with regard to property crimes (Aebi ve Linde, 2014; Baumer ve Wolff, 2014; LaFree vd., 2015).

Studies conducted on the subject reveal that the factors most significantly responsible for the decrease in crimes are as follows: 1) the development of innovative policing strategies; 2) an increase in prison sentences and the number of prison population; 3) changes in demographic structures; 4) death penalty executions (especially in the USA); 5) the fall of the crack cocaine market; 6) the legalization of abortion; 7) changes in gun laws; 8) economic development; 9) an increase in the police numbers available; and 10) the establishment of preventive security measures (Farrell, 2013; Levitt, 2004).

It is stated that the development of innovative policing models and the implementation of policing approaches such as problem-oriented policing, community-oriented policing, vigilant policing at crime hotspots, and the adoption of the COMPSTAT application have been instrumental in lowering the crime rates. There is also a correlation between increased prison sentences and the decline in crime rates. The imposition of prison sentences ensures that the majority of offenders are imprisoned. It is believed that the efficient incarceration of criminals and their long jail terms play essential roles in lowering the instances of crime. Such impacts of incarceration stem from the fact that individuals with criminal tendencies typically avoid committing crimes because of

the fear of imprisonment. Another significant strategy that is considered to facilitate crime reduction is the strict prohibition of the consumption and sale of crack, a form of narcotic. It has been argued crime rate reduction must be ensured by means of stringent measures taken against drugs and their distribution because drug consumption and sale are particularly associated with violent crimes. Likewise, it is believed that legal regulations limiting access to weapons also facilitate a decline in crime rates. It has been argued that increasing the number of police personnel deters criminal activities and is effective in detecting and solving crimes. In developed countries, the relationship between the demographic structure and the decline in crime rates is associated with an increase in the aged population, coupled with a decrease in the number of children and young people. Because crimes are typically committed by children and young people, a decline in this population is believed to be inextricably linked to the diminishing crime rates. It has been argued that the deterrence created by the increase in the death penalty in the USA also affects the decrease in crime. Another strategy stressed in the studies is that legalizing abortion reduces the number of undesired births, which in turn helps to reduce crime. It is expected that children born from unwelcome marriages will have an anti-social or troublesome childhood and that this scenario contributes to the children's proclivity for delinquency. Another technique that has been proposed as being effective in lowering crime rates is a country's economic development. The security approach argues that the development of preventive studies and measures to control the factors facilitating an increase in criminal activities is instrumental to ensuring a decline in crime rates (Farrell vd., 2010; Farrell, 2013; Levitt, 2004).

It is difficult to say that there is a consensus among criminologists about, to what extent, and which of these explanations with regard to a decline in crime rates are sufficiently descriptive. A significant reason for the absence of a total consensus on the causes of crime decreases in countries is that empirical models differ by country. In addition, it is not always easy to determine the impact levels of variables in social sciences.

1. Giriş

Bu çalışma Amerika Birleşik Devletleri başta olmak üzere gelişmiş batı ülkelerindeki suç oranlarındaki düşüşe odaklanmaktadır. 1960'lerden başlayarak, Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa'daki birçok gelişmiş ülkede, şiddet ve mal varlığına yönelik suçlar başta olmak üzere suç işleme oranlarında önemli artışlar gerçekleşmiştir. Öyle ki bazı ülkelerde adeta bir suç patlamasının yaşandığından söz edilmektedir. Ancak 1990'lı yıllara gelindiğinde sürekli artma eğilimi gösteren suç oranlarında (Pinker, 2001; Farrell vd., 2010; Eisner, 2008), ülkeler ve yıllar bazında farklılık yaşanmakla birlikte ciddi düzeyde düşüş gözlemlenmiştir (Bkz. Zimring, 2006; Aebi ve Linde, 2010, 2012; Weiss vd.,2016; Blumstein ve Rosenfeld, 2008; Blumstein ve Wallman, 2006; LaFree, 1999; Levitt, 2004; Killias ve Aebi, 2000).

Suç işleme oranlarındaki bu düşüş, toplum tarafından beklenmedik bir durum olması nedeniyle bir sürpriz niteliğinde değerlendirilmiştir (Buonanno vd., 2011: 355; Aebi ve Linde, 2014; Britton vd., 2012). Levitt, özellikle Amerika Birleşik Devletleri'ndeki bu düşüşün herhangi bir belirti göstermeksizin gerçekleştiğine dikkat çekmektedir (Levitt, 2004:163). Burada şaşırtıcı olan husus, 1990'lı yılların başında ve ortasında konunun önde gelen uzmanlarının suç olaylarında bir patlamanın yaşanacağına dair bir öngörüye sahip oldukları bir dönemde suç işleme oranlarının düşmeye başlamış olmasıdır. Tonry (2014: 1) suç oranlarının düşmesine ilişkin gelişmenin beklenmedik bir durum olması nedeniyle neredeyse bir avuç akademik uzmanın dışında kimse tarafından bile fark edilmediği hususuna dikkat çekmektedir.

Bu makalede suç oranlarının düşmesinde etkili olduğu ileri sürülen çok sayıda değişken bütüncül bir şekilde ele alınmış ve suç oranlarının düşmesinde bu değişkenlerin etkisi irdelenmiştir. Bu makalede günümüzdeki suç oranlarının nasıl bir seyir izlediğini ve bunun nedenlerini analiz etmek yerine suç eğilimlerinin düşmeye başladığı ilk dönemlerdeki düşüşler ve buna ilişkin nedenler üzerine odaklanılmıştır. Bu kapsamda çalışmada, ABD'de 1990 ve bazı Avrupa ülkeleri için de 1990'ların ortalarından sonraki dönemlerde gerçekleşen suç oranlarındaki düşüşe ilişkin oranlar verilmiştir. Diğer bir ifade ile bu çalışmada kullanılan suç verileri, suç oranlarının gelişmiş batı ülkelerinde düşmeye başladığı 1990-2008 yılları arasını kapsamaktadır. Nitekim kriminolojik araştırmalar açısından suç oranlarında düşüşün gerçekleştiği ilk dönemi ve bu dönemde düşüşte etkili olduğu varsayılan faktörleri ele alıp irdelemek önemli olduğu gibi aynı zamanda da ilgi çekicidir.

Çalışmanın amacını 1960'lı yıllardan sonra ABD başta olmak üzere birçok gelişmiş ülkede giderek tırmanma eğilimi gösteren suç oranlarının 1990'lı yıllardan sonra düşmeye başlamasının nedenlerinin saptanması oluşturmaktadır. Bu makalede öncelikli olarak suç oranlarının düşüşüne neyin sebep olduğu sorusuna yanıt verilmeye çalışılacaktır. Suç eğilimi açısından dikkat çeken diğer bir husus da, ABD'de gerçekleşen düşüşlerin ardından Avrupa ülkelerinde de bazı suçların oranlarında düşüşün gözlemlenmiş olmasıdır. Bu nedenle çalışmada ikinci olarak ABD ve Avrupa ülkelerinde suç oranlarına etki eden değişkenlerin farklılaşıp farklılaşmadığının ortaya konulması amaçlanmaktadır.

Ülkemizde, gelişmiş batı ülkelerindeki suç oranlarının düşüşünü ve bunun nedenlerini konu edinen çalışma neredeyse yok gibidir. Bu nedenle bu çalışma, gerek ülkemiz gerekse de suç oranlarının artma eğilimi sergilediği gelişmekte olan çok sayıdaki ülkelerdeki suç dinamiklerinin anlaşılması ve gelecekte suç artışlarının yerine suçun azalmasına bırakılmasında etkili olan mekanizmaların ve değişkenlerin anlaşılması açısından önem arz etmektedir. Dolayısıyla araştırmanın ilgili literatüre bu açıdan katkı yapması beklenmektedir.

Araştırma kuramsal bir çalışma niteliğindedir. Araştırma kapsamında gelişmiş ülkelerde konuya ilişkin yapılmış çok sayıda araştırma gözden geçirilmiş, konuya ilişkin tartışmalar ve analizler bilimsel bir bütünlük içinde ele alınıp değerlendirilmeye çalışılmıştır.

2. Suç Oranlarına Genel Bir Bakış

Suç oranlarındaki düşüşler ilk olarak Amerika Birleşik Devletleri'nde gözlemlenmiştir. 1990'larda kasten öldürme suçları da dâhil olmak üzere şiddet içeren suçlarda önemli oranda düşme tespit edilmiştir. ABD'de öldürme suç oranları 1991 - 2001 yılları arasında %43 düşüşle 35 yılın en düşük seviyelerine indiği gözlemlenmiştir. Federal Soruşturma Bürosu'nun (*FBI*) şiddet ve mala yönelik suç endekslerine göre aynı dönemde şiddete dayalı suçlarda %34 ve mal varlığına karşı suçlarda %29 oranında düşüş gerçekleşmiştir (Levitt, 2004:163). 1955-2012 yılları arası adam öldürme verilerini içeren Global Study on Homicide (2013) çalışmasına bakıldığında da gerek ABD'de gerekse de bazı Avrupa ülkelerinde adam öldürme suç oranlarında 90'lı yıllardan sonra gerçekleşen düşüşler çok belirgin bir şekilde gözlemlenmektedir (UNODC, 2013: 36).

Suç oranlarında dikkat çekici düşüşler ilk olarak ABD'de gözlemlendiği için konuya ilişkin çalışmaların da daha çok Amerika Birleşik Devletleri'ne odaklandığı gözlemlenmiştir (Bkz. Blumstein ve Rosenfeld, 2008; Blumstein ve Wallman, 2006;

LaFree, 1999; Levitt, 2004). ABD'nin akabinde, az sayıda da olsa, başka ülkelerde yaşanan düşüşlerin sebeplerinin tespit edilebilmesi için, kriminoloji bilimiyle ilgilenen bazı araştırmacılar birtakım çalışmalar yürütmüştür. Yapılan çalışmalar, Kanada (Zimring, 2006) ve birçok Batı Avrupa ülkesindeki (Aebi, 2004) suç işleme oranlarının, 1990'lı yıllar süresince Amerika Birleşik Devletleri'nde gözlemlendiği biçimde bir düşüş gösterdiğini ortaya koymuştur (Aebi ve Linde, 2010, 2012; Weiss vd.,2016: 322). Suç ve mağduriyetle ilgili yayınlanan veri kaynakları da suç oranlarında meydana gelen bu düşüşleri ortaya koymaktadır. Ülkelere ilişkin meydana gelen suç türlerindeki düşme oranlarını; Birleşmiş Milletler tarafından çeşitli ülkelere ilişkin verilerin derlendiği çalışmalar, dünya ülkelerindeki cinayet ile ilgili verileri içeren Dünya Sağlık Örgütü'nün yayını, Uluslararası Suç Mağdurları Anketi (International Crime Victims Survey), Avrupa Suç ve Kriminal Adalet İstatistikleri (European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics, 1995-2000) ve Cambridge Üniversitesi merkezli Uluslararası Suç ve Adalet Araştırmaları projesi kapsamındaki veri tabanı (8 ülkeye ait suç ve ceza eğilimlerine ilişkin verileri içeren) gibi çok sayıdaki veri kaynaklarında gözlemek mümkündür (Tonry, 2005: 9).

Diğer endüstrileşmiş ülkelere kıyasla Amerika Birleşik Devletleri'ndeki suç düşüşünün en dikkat çekici özelliği, düşüş oranının yüksekliğidir. 1950'den 1960'ların ortalarına kadar suç oranları 100.000 nüfus başına yaklaşık 4-5 düzeyinde ve nispeten durağan bir eğilim sergilerken, 1980'e gelindiğinde kasten öldürme suç oranları 100.000 kişi başına 10,2 oranıyla zirveye yükselmiştir. 1980'den 1991'e kadar olan dönemde de bu rakamın 8-10 arasında dalgalandığı ve bu tarihten sonra da, kasten öldürme suçunun eğiliminde büyük ve istikrarlı bir düşüşün başladığı gözlemlenmektedir. 1991 ile 2000 yılları arasında, kasten öldürme fiilinin işlenmesinde %44 oranında bir düşüş kaydedilmiştir. Kastensiz öldürme gibi kişilerin hayatına karşı işlenen suçlar için gözlemlenen düşüş eğilimi, diğer suç türlerinde de tespit edilmiştir. Amerika Birleşik Devletleri'nde suç oranlarının düşüşü, yaygın olarak suç ölçümlerinde kullanılan her iki veri kaynağında (polise bildirilen suçları kapsayan FBI'nın suç raporları [UCR] ve Ulusal Suç Mağduru Anketi'nde [NCVS] gözlemlenmektedir. Aşağıdaki tabloda da görüldüğü gibi, 1991-2001 yılları arasında polise bildirilen çeşitli suç kategorilerinde % 24 ile 46 oranında, suç mağdurları verilerinde de % 45 ile 58 oranında azalmalar gerçekleşmiştir. Suç oranlarında görülen düşme eğilimi mağdur verilerine daha büyük oranda yansımıştır (Levitt, 2004: 164-165).

Tablo 1. ABD’de Bazı Suç Kategorisine İlişkin Ulusal Suç Eğilimleri (1973- 2001 Yıllar Arası)

Suç Türleri	1973-1991 Yılları Arasındaki Değişim (%)	1991-2001 Yılları Arasındaki Değişim (%)
Polise Bildirilen Suçlar (UCR)		
Şiddet Suçları	+82.9	-33.6
Kasten Öldürme	+5.4	-42.9
Cinsel Saldırı	+73.4	-24.8
Yağma	+50.0	-45.8
Neticesi Sebebiyle Ağırlaşmış Kasten Yaralama	+118.1	-26.7
Mal Varlığına Yönelik Suçlar	+38.2	-28.8
Konutta Hırsızlık	+3.0	-40.9
Hırsızlık	+56.7	-23.2
Motorlu taşıt hırsızlığı	+49.8	-34.6
Suç Mağdur Anketi (NCVS)		
Şiddet suçları	+1.6	-50.1
Tecavüz	-20.0	-45.0
Gasp	-15.5	-53.3
Ciddi saldırı/yaralama	-3.9	-56.9
Basit saldırı/yaralama	+10.7	-47.0
Mal Varlığına Yönelik Suçlar	-32.0	-52.8
Soygun	-41.3.	-55.6
Hırsızlık	-46.5	-51.6
Motorlu taşıt hırsızlığı	+16.2	-58.6

Kaynak: (Levitt, 2004: 166)

Yukarıdaki tabloya bakıldığında 1973-1991 yılları arasında polise bildirilen tüm suç türlerinde işleme oranlarında ciddi artışların gözlemlendiği görülmektedir. 1991-2001 yılları arasında ise tüm suç türlerinde düşüşler yaşanmıştır. En yüksek düşüş oranı da kasten öldürme ve yağma gibi şiddete dayalı suç tiplerinde meydana gelmiştir. Tablonun gösterdiği diğer önemli bir saptama da genel olarak şiddete dayalı suçlardaki düşüşlerin mal varlığına karşı suçlardan daha yüksek oranda gerçekleşmiş olmasıdır. Mağdur verilerinde de 1991-2001 yılları arasında söz konusu suç tiplerinin neredeyse tümünde (basit yaralama suçlarında %47 hariç) %50’nin üzerinde düşüşler gerçekleşmiştir. Hiç kuşkusuz suçlardaki düşüşlerde polis verilerinin mağdur verilerinden daha güvenilir olduğu bir gerçektir.

Suç oranlarında meydana gelen azalmaları kişi başına düşen suç işleme oranı üzerinden ortaya koymak da mümkündür. Aşağıdaki tabloda 1980-2008 yılları arasında kişi başına düşen suç işleme oranları yer almaktadır:

Tablo 2. ABD’de 1980- 2008 yılları arasında 100. 000 Kişi Başına Düşen Suç Oranları

1980- 2008 Yılları Arasında 100, 000 Kişi Başına Düşen Suç Oranları										
Suç Türleri	1980	1983	1986	1989	1992	1995	1998	2001	2004	2008
Kasten öldürme	10.2	8.3	8.6	8.7	9.3	8.2	6.3	5.6	5.5	5.4
Tecavüz	36.8	33.8	38.1	38.3	42.8	37.1	34.5	31.8	32.4	30
Soygun	251.1	217	226	234	264	221	166	149	137	146
Ağır filli saldırı	298.5	279	347	386	442	418	361	319	289	278
Konut/mesken hırsızlık	1684	1339	1350	1283	1168	987	863	742	730	733
Hırsızlık	3167	2871	3022	3190	3103	3043	2730	2486	2362	2166
Motorlu taşıt hırsızlığı	502	431	509	634	632	560	460	431	422	315

Kaynak: (Sourcebook of Criminal Justice Statistics, online 2012)

Yukarıdaki tabloya bakıldığında özellikle kasten öldürme, yağma ve meskende hırsızlıktaki düşüşlerin diğer suç türlerinden daha fazla gerçekleştiği görülmektedir. Aynı şekilde gerek bu tablo gerekse daha önceki tablodan da görülebileceği gibi, suç oranlarındaki azalma geçici bir eğilim olmaktan çok süreklilik arz eden istikrarlı bir durumu yansıtmaktadır.

Suç işleme oranlarındaki düşüşte gözlemlenen diğer önemli bir husus da azalmanın benzer niteliklere sahip bir yerleşim bölgesinde gerçekleşmesinin yanında banliyöler, şehirler ve kırsal bölgelerde de gerçekleşmiş olmasıdır. Aynı şekilde azalmalar genç ve yaşlı, siyah ve beyaz ırk, düşük ve yüksek gelir ayırımı olmaksızın tüm demografik gruplarda da gözlemlenmiştir (Ellen ve O’Regan, 2009).

Suç işleme oranlarındaki düşüş eğilimi hiç kuşkusuz sadece Amerika Birleşik Devletleri ile sınırlı değildir. 1990’lı yıllardan sonra birçok ülkede de suç oranlarında bir azalma gerçekleşmiştir. Her ne kadar suç oranlarında önemli düşüşler ilk olarak ABD’de gerçekleşse de, ardından Batı Avrupa’da, Birleşik Krallık gibi gelişmiş bazı ülkelerde (Tonry, 2014; Tseloni vd., 2010) de kaydedilmiştir. Kıta Avrupası’nın dışında, Kanada ve Avustralya gibi ülkelerde de şiddet ve malvarlığına karşı suçlarda da önemli düşüşler yaşanmıştır (Tseloni vd., 2010).

Avrupa ülkelerinde görülen suç işleme oranlarındaki düşüşler sadece polis birimlerine yansıyan verilerle sınırlı değildir. 2000 yılında yayınlanan Uluslararası Suç Mağduru Anketi (ICVS) verileri, suç oranlarındaki düşüşlerin çok sayıda ülkeleri de kapsayacak şekilde uluslararası bir nitelik arz ettiğini göstermektedir. Örneğin Kanada, Avustralya ve İngiltere resmi verilerinin yanı sıra, ‘mağdur anketleri’ de diğer bazı ülkelerdeki

suç eğilimlerinin ABD’ndeki suç eğilimlerine benzer bir şekilde seyir izlediğini ortaya koymaktadır. Kanada ve Avustralya’da suç oranlarındaki düşüşler, Avrupa’daki düşüşlerin zamanlamasına daha uygun olarak gerçekleşmiştir. Uluslararası Suç Mağduru Anketi, 15 ülkenin suç oranlarının 1990’larda zirve yaptığını göstermektedir. Ancak zirveye yerleştiği tarihten bu yana suç oranlarında -özellikle mala yönelik suçlarda- azalma eğilimi gözlemlenmiştir (Knepper, 2012: 359). Van Dijk vd. (2007: 16), suçtaki bu düşüşü evrensel bir eğilim olarak tanımlamıştır. İngiliz Suç Anketine (*British Crime Survey*) göre 1995 ile 2010 yılları arasında genel suç oranlarında %50 düzeyinde bir azalma gerçekleşmiştir. Bu düşüş eğilimi, polis tarafından kaydedilen suç istatistiklerinde de görülmektedir (Flatley vd., 2010: 2; Knepper, 2012: 359).

Uluslararası Suç Mağduru Anketi (*ICVS*) verilerinden derlenerek oluşturulan aşağıdaki tablo 3’ten de görülebileceği gibi çok sayıdaki ülkede, yıllar arasında farklılık arz etmekle birlikte, suç oranlarında önemli ölçüde düşüşler gerçekleşmiştir.

Tablo 3. 1989- 2005 yılları Arasında 100, 000 Kişi Başına Düşen Suç Oranları

Ülkelere Göre 1989- 2005 yılları Arasında 100, 000 Kişi Başına Düşen Suç Oranları					
Ülkeler	1989	1992	1996	2000	2005
Avustralya	23.3	24.0	--	25.2	16.3
Belçika	13.4	15.2	--	17.5	17.7
Kanada	22.4	24.0	21.8	20.5	17.2
İngiltere	15.2	23.9	25.4	22.3	21.8
Estonya	--	27.6	28.3	26.0	20.2
Finlandiya	13.0	17.2	16.2	16.6	12.7
Fransa	16.4	--	20.8	17.2	12.0
Hollanda	21.9	25.7	26.0	20.2	19.7
Polonya	--	24.6	20.5	19.1	15.0
İskoçya	13.9	--	19.6	17.5	13.8
İsveç	--	18.7	22.0	22.6	16.1
İsviçre	13.0	--	21.6	15.6	18.1
ABD	25.0	22.2	21.5	17.6	17.5

Kaynak: (Van Dijk vd., 2007: 237)

Yukarıdaki tabloda yer alan 13 ülke içerisinde 11’inin 1996 yılına kıyasla 2005 yılında suç oranlarında azalmalar tespit edilmiştir. Bir anlamda Belçika ve İsviçre hariç diğer ülkelerde yıllar bazında suç oranlarında bir azalmanın gerçekleştiği bulgusu elde edilmiştir. Bundan ayrı olarak, İskoçya ile Finlandiya’daki düşüş oranlarının diğer ülkelere kıyasla daha düşük düzeyde kaldığı gözlemlenmektedir.

Alanda yapılan diğer çalışmalara bakıldığında İngiltere ve Galler’de, 1995 ile 2007 arasında genel olarak hırsızlık suçlarında %59 ve araç hırsızlıklarında da %65 oranında düşüşün gerçekleştiği görülmektedir (Farrell vd., 2011: 148). Brittonet vd. (2012) de, söz konusu ülkeler için ilgili dönemlerde yağma/soygun suçlarında %57, araç hırsızlıklarda %72, konutta işlenen hırsızlıklarda %44 ve bisiklet hırsızlığında da %20 oranında bir azalmanın gerçekleştiğini belirtmişlerdir.

Tseloni vd. (2010) 26 ülkeyi içeren Uluslararası Suç Mağdurları Anketi’nin verilerini esas alarak 1988- 2004 yıllarını kapsayan 5 suç türü üzerinde yaptıkları çalışmada, 1990’ların başından ortalarına kadar birçok ülkede suçta büyük düşüşler yaşandığını tespit etmişlerdir. Bu çalışmaya göre, araba hırsızlığında %77,1, şahıstan gerçekleştirilen hırsızlık suçunda (theft from the person) %60,3, konutta hırsızlıkta %26, kasten yaralama suçlarında %20,6 ve araba hırsızlığında %16,8 oranında bir düşmenin gerçekleştiği saptanmıştır. Bu bulgulardan da anlaşılacağı gibi en çok düşüş, otomobil ve şahıstan gerçekleşen hırsızlık suçlarında meydana gelmiştir (1995’ten beri sırasıyla %77 ve 60). Araştırmanın diğer önemli bir bulgusu da konutta hırsızlık haricinde incelenen tüm suç türlerinin, ülkeler arasında aşağı yukarı aynı oranda, düştüğünün tespit edilmiş olmasıdır.

Weiss ve arkadaşları da 1990-2005 yıllarını kapsayan 53 gelişmiş ve gelişmekte olan ülkedeki kasten öldürme suç eğilimlerini araştırdıkları çalışmalarında, çoğu ülkede kasten öldürme suçunda düşüş eğilimlerinin yaşanmış olduğunu saptamışlardır. Bu çalışmanın sonuçları, bir anlamda gelişmiş ülkelerdeki kasten öldürme suçunda genel bir düşüşü saptayan önceki araştırmalarla büyük ölçüde tutarlı olduğunu ortaya koymaktadır (Aebi ve Linde, 2014; Baumer ve Wolff, 2014; LaFree vd., 2015). Sonuç olarak gerek polis istatistiklerinin gerekse suç mağdurları verileri esas alınarak yapılan araştırmalar sadece ABD’nde değil Avrupa ülkelerinde de suç oranlarının düştüğüne ilişkin benzer eğilimlerin varlığını (Rosenfeld ve Messner, 2009; Tonry, 2010) saptamıştır. Ancak Aebi ve Linde, 1998-2007 yılları arasındaki suç verilerini esas aldıkları çalışmalarında Batı Avrupa’da suç oranlarının düştüğünü saptadıklarını belirtmekle birlikte bu düşüşün “genel bir düşüş” olmadığını ileri sürmüşlerdir. Onlara göre söz konusu yılları kapsayan dönemde, mala yönelik ve öldürme suç oranlarında azalmalar gerçekleşirken, bazı şiddet ve uyuşturucu suçlarında da artış eğilimi içine girmiştir. Aebi ve Linde için bu husus, Avrupa deneyimi ile ABD deneyiminin benzerlik göstermediğinin veya birbirinden ayrıştığı gerçekliğinin bir kanıtı olmaktadır (Aebi ve Linde, 2010). Yine de suç oranlarındaki düşme eğiliminin tüm ülkeler için evrensel

olmamakla birlikte ABD başta olmak üzere çoğu gelişmiş Batı Avrupa ülkelerindeki -bazı şiddet suçları da dâhil olmak üzere- suçların çoğunda büyük bir düşüşün gerçekleşmiş olduğunu söylemek mümkündür (Farrell vd., 2010; LaFree vd.,2015; Aebi ve Linde, 2010).

Konuya ilişkin ilgili literatürden hareketle ABD ve bazı Avrupa ülkelerindeki suç düşüşlerine ilişkin olarak şu üç hususu belirtmek mümkündür:

1. Avrupa ülkelerindeki suç oranlarındaki düşüşler ABD'nin aksine, 1990'ların başında değil daha sonraki yıllarda gerçekleşmiştir. Suç oranlarının düşme eğilimi gösterdiği Avrupa ülkeleri de kendi içerisinde doğal olarak farklılık arz etmiştir.
2. Avrupa ülkelerinde gerçekleşen suç oranlarındaki düşüşler, ABD düzeyinde güçlü bir eğilim sergilememektedir.
3. Avrupa ülkelerindeki suç oranlarındaki düşmeyi konu edinen bazı çalışmalar suçlardaki azalmanın suç türüne göre farklılık arz ettiğini saptamıştır. Örneğin Avrupa ülkelerinde düşme eğilimi gösteren suçlar özellikle mala yönelik suçlar olurken, genel olarak bazı şiddet suçlarında azalma yerine artma eğilimi gerçekleşmiştir (Buonanno vd. 201; Aebi ve Linde, 2010: 263). Bu nedenle Batı Avrupa ülkelerinde suç eğilimlerinin homojen bir eğilim izlediğini söylemek de mümkün gözükmemektedir. Doğrusu çok sayıda ülkeyi ifade eden Avrupa'daki suç eğilimlerinin ABD ile benzer kalıplar ve eğilimler sergilemesini beklemek de gerçekçi değildir.

Hiç kuşkusuz gerek ABD'nde gerekse bazı Avrupa ülkelerinde suç oranlarının düşmesinin nedenlerine ilişkin çok sayıda açıklayıcı modeller geliştirilmiştir. İlgili literatürde bu görüşlerin/modellerin hangisinin veya hangilerinin bu düşüşün nedenlerini daha iyi açıklayabileceğine ilişkin tartışma hala devam etmektedir. Aşağıda suç oranlarının düşmesinde etkili olduğu varsayılan faktörler ve açıklamalar ele alınmış ve bunların suç oranlarındaki düşüşleri ne düzeyde açıklayabileceği hususu irdelenmiştir.

Suç düşüşünün nedenlerini açıklamaya odaklanan çalışmaların çoğu teori merkezli olmaktan çok değişken merkezli bir nitelik arz etmektedir (Baumer vd., 2018). Söz konusu çalışmalar, suç oranlarındaki yaşanan değişmeyi çok farklı sayıda değişken, faktör veya hipotez çerçevesinde ele almışlardır. Örneğin Levitt (2004) konuya ilişkin olarak on değişken belirleyip bunları analiz ederken, Baumer (2008) de on iki faktör ele alıp açıklamıştır. Farrell vd. (2014) ise faktör veya değişken yerine kullandığı on yedi hipotezi belirlemiştir. Bu çalışmalar, suç oranlarının düşmesini açıklamada önemli

kavrayışlar sağlarken aynı zamanda da parçalı bilgilerin üretilmesine neden olmuştur. Bu durum da yaklaşımlardaki ortak noktaların tespit edilmesini ve ampirik bulgulardaki paralellikleri görmeyi zorlaştıracak düzeyde karmaşık ve düzensiz bir duruma gelmesine katkıda bulunmuştur (Chen ve Zhong, 2021: 410). Farrell vd., (2010) sanayileşmiş batı ülkelerinde suç oranlarında yaşanan büyük düşüşlerin nedenlerinin yeterli düzeyde açıklanamadığını ileri sürerek bu durumun kriminolojik teori inşasının ve ampirik çalışmaların başarısızlığı olarak tanımlanabileceğini iddia etmektedirler. Bu çalışmada suç oranlarında gerçekleşen düşmenin nedenleri aşağıda da görüldüğü gibi faktörler/hipotezler bağlamında ele alınıp açıklanmaya çalışılmıştır.

3. Suç Oranlarının Düşmesinde Etkili Olan Faktörler

Konuya ilişkin literatür incelendiğinde, ABD başta olmak üzere gelişmiş Batı ülkelerinde suç oranlarında gözlemlenen düşüşün önde gelen nedenleri olarak çok sayıda faktörün irdelendiği gözlemlenmektedir. Farrell vd. (2010) bunları üç kategoride ele almaktadır:

1. Kısmen test edilmiş hipotezler: Bu kategoride demografik değişim, hapishane nüfusunun artması, yeni polis stratejilerinin geliştirilmesi, polis sayısının artırılması, silah kontrolü ve gizli silah yasalarına ilişkin düzenlemeler, uyuşturucu pazarının değişmesi, kürtajın yasallaşması, ekonomik gelişmeler ve kurşuna maruz kalma gibi faktörler ve buna ilişkin açıklama biçimleri yer almaktadır.
2. Büyük ölçüde test edilmemiş veya geçici hipotezler: Değişen yaşam tarzları, rutin faaliyetler ve güvenlik alanındaki gelişmeler ilgili olanları içermektedir. Ayrıca dindarlığın artması (pek çok sanayileşmiş ülkede geçerli değil), kültürel değişim, göç ve tekrarlanan/mükerrer mağdurlaşma faktörler de bu başlık altında zikredilmektedir.
3. Bilindiği kadarıyla daha önce önerilmeyen ve test edilmeyi bekleyen ek hipotezler: Bu kategoride de suça özgü açıklamalar, ilk suçu önleme, olay yeri inceleme tekniklerinin gelişmesi, teknolojik gelişmeler, suç oranlarının düşmesi yerine form değiştirmesi ve bazı suç formlarının eskimesi gibi değişkenler belirtilmektedir. (Farrell vd., 2010: 27-33). Geniş bir literatür taramasından hareketle suç oranlarının düşüşünde etkili olduğu varsayılan ve bu nedenle en fazla vurgulanan faktörler ele alınıp açıklanmıştır.

3.1. Cezaların Artması ve Hapsetme Oranlarında Meydana Gelen Artışlar

1990'lı yıllarda, ABD'de parmaklıklar ardındaki insan sayısında muazzam bir artış gerçekleşmiştir. Daha önceki yıllarda nispeten istikrarlı bir seyir izleyen cezaevi nüfusu 1970'lerin ortalarında artmaya başlamış, 2000 yılına gelindiğinde ise iki milyondan fazla kişiyi bünyesinde barındıran bir kuruma dönüşmüştür. Bir anlamda 2000'li yıllarda 2 milyonun üzerinde insan, işlediği herhangi bir suçtan dolayı kendisini demir parmaklıklarının arkasında bulmuştur. Bu rakam, 1972 yılındaki cezaevi nüfusunun kabaca dört katını oluşturmuştur. Hapishane nüfusundaki bu artışın yarısından fazlası 1990'lı yıllarda gerçekleşmiştir. Cezaevi nüfusu sayısındaki artışın en önemli nedenleri olarak; a) uyuşturucuya bağlı suçlar nedeniyle tutuklanma veya hapsedilme oranında yaşanan keskin artış, b) şartlı tahliye iptallerinin artması ve c) işledikleri suçlardan dolayı hüküm alanlara daha uzun hapis cezalarının verilmesi gibi gelişmeler ileri sürülmüştür (Kuziemko ve Levitt, 2004).

ABD'de cezaevi nüfusunda, 1980 ile 2006 yılları arasında %260 oranında artış yaşanmıştır. 2006 yılında 100.000 kişi başına 755 tutukluyla ABD, dünyadaki en yüksek hapsetme oranına sahip ülke olmuştur. Rosenfeld ve Messner (2009)'e göre artan büyük hapis cezalarının ve cezaevinin büyüme oranlarının suç oranlarını etkilememesi şaşırtıcı olurdu. Boylamsal çalışmalar da hapsetmedeki artışların suçtaki azalmayla ilişkili olduğuna ilişkin tutarlı sonuçlar ortaya koymuştur (Levitt 1996; Marvell ve Moody 1994; Rosenfeld ve Fornango 2007). Levitt (2004) de, 1990'larda şiddete dayalı suçlarda gerçekleşen %58 oranındaki düşüşün nedenini suçluların daha uzun süreli hapis cezalarına mahkûm edilmeleri ile açıklamaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri, suçlulara yönelik daha sert bir yaklaşımı içerecek şekilde ceza politikasını revize etme yolunu tercih etmiştir. Bazı suçlarda denetimli serbestlik yerine hapis cezalarının verilmesini sağlayan düzenlemeler yapmıştır. Hapis cezası tüm suç türleri için artarken özellikle uyuşturucu suçlarında bu artışlar daha fazla gerçekleşmiştir. Öyle ki 1980 yılından 2000 yılına kadar olan dönemde cezalarda 10 kat düzeyinde bir artış yaşanmıştır. Özellikle, hapishane nüfusunun yaklaşık %80'ini oluşturan kasten öldürme, yağma/soygun, kasten yaralama, hırsızlık, uyuşturucu ve cinsel dokunulmazlığa karşı suçlara yönelik verilen cezalarda ciddi artışlar gerçekleşmiştir (Levitt, 2004:177).

Hapis cezasının artması ile suç oranlarının azalması arasındaki ilişki caydırıcılık (*deterrence*) ve suçlunun hapsedilmesi ile birlikte toplumda suç işleme olanağının ortadan

kalkması (*incapacitation*) şeklinde iki yönlü olarak kurulmaktadır (Blumstein, 2006:22). Hapsetmenin suç oranları üzerindeki caydırıcı etkisi ise, bireysel ve genel caydırıcılık olmak üzere iki genel başlık altında ele alınmaktadır. Bireysel caydırıcılık, suçlunun cezalandırılmasının bireyin yeniden suç işleme eğiliminden vazgeçmesini ifade ederken genel caydırıcılık, suçluya cezanın verilmesinin toplumdaki bireylerin bu cezadan etkilenecek suç işlemekten kaçınmalarını/caymalarını tanımlamaktadır. Dolayısıyla artan ceza tehdidi karşısında suç eğilimine sahip çok sayıda birey, zaman zaman çok cazip buldukları suçları bile işlemekten kaçınabilmektedirler. Hapsedilmenin suç üzerindeki etkisine ilişkin yapılmış bazı araştırmalar, suç oranları üzerinde bu iki etkinin varlığını ortaya koymaktadır (Detaylı literatür için bkz. Conklin, 2003:79-80; Kızmaz, 2006b: 236-242; Kızmaz, 2020: 296-300)

Rosenfeld ve Messner (2009) de ABD'ne kıyasla daha az düzeyde olmakla birlikte 1990'larda Avrupa'da da cezaevi nüfusunun arttığını ileri sürmektedirler. Onlara göre hapis oranları bazı ülkelerde orta düzeyde, bazılarında ise keskin bir şekilde artmıştır. Örneğin, 1992-2004 yılları arasında Fransa'da 100.000 kişi başına tutuklu sayısı %10, Norveç'te ise %12 artmıştır. Finlandiya ise gerçekleştirdiği ıslah veya reform çalışmaları sonucunda 1990'larda hapsedme oranını %25 düşürmesine rağmen, yine de 2004 yılına kadar olan cezaevi nüfusu 1990'ların başındaki seviyesine yükselmiştir. Bunun yanında, Almanya'nın hapsedme oranında %38 ve Hollanda'nın oranında ise 1992-2004 yılları arasında iki kattan fazla artış meydana gelmiştir.

Öte yandan hapishane nüfusunun artışı veya hapis cezalarının arttırılmasıyla ilgili akademik çalışmaların (Cavadino ve Dignan, 2006; Christie, 2000; Garland, 2001) artan hapis cezasının Avrupa'daki suç oranlarını düşürüp düşürmediği konusunda büyük ölçüde sessiz kaldıkları belirtilmektedir. Genelde ABD'ne kıyasla Avrupa ülkelerinin daha az cezalandırıcı bir politik yaklaşımı benimsediği gerekçesiyle tutuklanma veya hapsedme oranlarının daha düşük olacağı belirtilmektedir. Özellikle Avrupa ülkelerinde hapsedme oranlarının artışı ile azalan suç düşüşlerine odaklanan araştırmaların da son derece sınırlı olduğu bir gerçektir. Bu nedenle Rosenfeld ve Messner, hapishane nüfus artışının hem Avrupa'da hem de ABD'de suç düşüşüne katkıda bulunduğu yönündeki iddiaların, Amerika'daki suç düşüşü üzerine gerçekleştirilen araştırmalara dayandırılarak ileri sürüldüğünü belirtmektedirler (Rosenfeld ve Messner, 2009: 450).

Van Dijk ve arkadaşları (2005) da, hapsedme hipotezine yönelik ciddi eleştiriler yöneltmektedirler. Onlar, hapishane nüfusunun doksanların başından beri birçok Avrupa

ülkelerinde artış eğilimini sergilediğini belirtmekle birlikte bu artışın istikrarlı bir şekilde süreklilik arz etmediğinin altını çizmişlerdir. 1995-2000 yılları arasında örneğin; İsveç, Fransa, Polonya ve Finlandiya’da hapisane nüfus oranları düşme eğilimi sergilemiştir. Genel olarak Avrupa ülkelerindeki cezalandırma politikalarının ABD’ne kıyasla çok daha az cezalandırıcı bir nitelik arz ettiği halde (Farrington vd., 2004) suç oranları, ABD’ne benzer biçimde Avrupa’da da hızlı bir şekilde düşmektedir. Bu nedenle onlara göre, suçlulara öngörülen cezalarının şiddeti ile ulusal suç seviyelerindeki eğilimler arasında hiçbir ilişki bulunmamaktadır (Van Dijk vd., 2005: 23). Killias ve Aebi (2000) de, Avrupa ülkelerinde tutuklama, cezanın kesinliği ve suç eğilimleri arasında varsayılan ilişkinin ABD’den farklılık arz ettiğini iddia etmektedirler.

3.2. Suç Önleme ve Güvenlik Alanındaki Gelişmeler

Sanayileşmiş batı toplumlarında suç oranlarının düşmesinde katkısı olduğu varsayılan önemli gelişmelerden biri de, suç oranlarının toplumu ciddi bir şekilde tehdit etmesi ile birlikte suçlulukla mücadele kapsamında geliştirilen çok sayıda suç önleme yaklaşımlarının etkisidir. Suç önleme yaklaşımları suç işlendikten sonra yapılan müdahaleleri veya işlemleri ifade etmekten çok suç ortaya çıkmadan önceki süreçte yapılması gereken çalışmaları ifade etmektedir. Bu nedenle gerek ABD gerekse çok sayıda Avrupa ülkeleri, suç oranlarının artışını önlemek ve suç oranlarını düşürmek için çabalarını sadece kolluk kuvvetleri (polis ve jandarma birimleri gibi) veya ceza adalet sistemi (mahkeme, ceza infaz kurumları) ile sınırlamayı suç olaylarının gelişimine zemin oluşturacak unsurlara veya suçun olası nedenlerine müdahale etmeyi amaçlayan çok sayıda suç önleme yaklaşımları ve programları geliştirip uygulamışlardır. Aynı şekilde söz konusu ülkelerde suçu önleme veya suçla mücadele etme kapsamında polis veya güvenlik teşkilatının yanı sıra toplum veya sivil kurumlarla işbirliği geliştirilmiş ve bu işbirlikleri kapsamında çok sayıda suç önleme çalışmaları yürütülmüştür. Hiç kuşkusuz bu çabaların suç oranlarının azalmasında/düşmesinde etkili olduğu düşünülmektedir.

Suç önleme yaklaşımlarının başında durumsal suç önleme, risk odaklı veya gelişimsel suç önleme, sosyal suç önleme ve topluluk/toplum odaklı suç önleme yaklaşımları gelmektedir. Durumsal suç önleme yaklaşımına göre suçun önlenmesi, suçun işlenmesinde etkili olduğu varsayılan veya suçun işlenmesini kolaylaştıran fırsat unsurlarına müdahale edilmesi ile mümkün olabilecektir. Bu kapsamda suç işlemeyi güçleştiren, suç işlemenin risklerini arttıran, suç kazanımlarını/ödülleri azaltan ve suçu provoke/tahrik eden unsurlara müdahale etmeyi amaçlayan çok sayıda önleyici

çalışmalar gerçekleştirilmiştir (Clarke ve Eck, 2005; Clarke, 1995; Clarke, 1997). Gelişimsel ve risk odaklı suç önleme modeli ise, suç işleme potansiyeli olan risk gruplarının kriminalleşmesini önleyen yaklaşım olarak uygulanmıştır (Farrington, 2003; Nagin ve Farrington, 1992; Welsh ve Farrington; 2012; Pease, 1994). Bu kapsamda dezavantajlı pozisyonda olan ve dolayısıyla suç işleme eğilimi olan çocukların (örneğin boşanmış veya şiddete maruz kalmış aile çocukları, yoksul aile çocukları veya eğitim kurumlarında akademik açısından başarısız çocuklar gibi) toplumsal bağlılıklarına ve olumlu sosyalleşme süreçlerine odaklanan ve bu kapsamda programlar yürüten çok sayıda çalışma gerçekleştirilmiştir (bkz. Graham ve Bennett, 1995). Topluluk veya toplum temelli suç önleme modelleri de, toplum bireyleri ve resmi/özel kuruluşları arasında sosyal bağlılık ve dayanışmayı artırıcı çabalara odaklanmaktadır (Hope, 1995; Bennett, 1998). Bu yaklaşım çerçevesinde topluluklar arasındaki enformel ağları ve topluluk yapılarını güçlendirmek için toplumsal gelişme kapsamında bazı programlar (polis-vatandaş işbirliğini geliştirmek, toplulukları suçu önleme konusunda bilinçli kılmak, kolektif etkinliği, sosyal sermayeyi, toplumsal bağlılığı, uyumu ve toplumsal denetimi güçlendirmek ve yerleşim bölgelerinin yenilemesini sağlamak gibi) geliştirilip uygulanmıştır (Schneider, 2015; Bennett, 1998). Sosyal suç önleme modeli ise bireylerin suça yönelimlerinde etkili olduğu varsayılan işsizlik, yoksulluk, aile sorunları, gençlik sorunları, eğitim, şehir ve sağlık alanlarda yaşanan çok sayıda sorunları elimine edici politika ve stratejilerinin geliştirilmesi yoluyla suçun önlenmesini hedeflemektedir (Rosenbaum vd.,1998; Schneider, 2015). Suç oranlarının yüksek olduğu bölgelerde ailelere danışmanlık hizmetlerinin verilmesi, konut ve ev ortamındaki kötü koşulların iyileştirilmesi, gençler için yeni istihdam alanlarının yaratılması, iş becerilerinin kazandırılması, boş zamanların verimli etkinlikler veya sportif faaliyetlerle zenginleştirilmesi gibi çok sayıda çalışmalar yürütülmüştür. Bu önleyici yaklaşımların bir suç kontrol politikası olarak benimsendiği ülkelerde uygulanan çok sayıda suç önleme programlarının suç oranlarının düşmesi üzerinde etkili olduğunu ileri sürmek mümkündür (ayrıntılı literatür için bkz. Kızmaz, 2020).

Van Dijk, Avrupa ülkelerinde gerçekleşen suç oranlarındaki düşüşü, özellikle artan durumsal suç önleme yaklaşımı kapsamındaki güvenlik tedbirleri ile açıklamaktadır. O, bireylerin sahip oldukları değerli eşyalarını ve servetlerini korumak için aldıkları veya artırma yoluna gittikleri önleme ve tedbirlerin, günümüzde düşme eğilimi sergileyen suç oranları ile ilişkili olduğunu ileri sürmektedir (Van Dijk, 2010). Gelişmiş batı ülkelerinde artan suç oranlarını fırsat yaklaşımı ile açıklama çabası aynı şekilde günümüzde düşen suç oranlarının, fırsat faktörlerine müdahale etmeyi içeren durumsal/

konumsal suç önleme yaklaşımının gerektirdiği önleyici güvenlik önlemleri ile azalmış olduğunu kabul etmek anlamına gelmektedir.

Kriminolojide “güvenlik yaklaşımı” olarak ifade edilen bu anlayış, fırsat faktörlerinin artmasına bağlı olarak suç oranlarının artmış olmasının, koruyucu veya önleyici tedbirlerin de artışını hızlandırdığı ve bunun da suç oranlarının düşmesinde etkili olduğu görüşü üzerine temellenmektedir (Van Dijk, 2010). Van Dijk özellikle mala yönelik suç oranlarının artması konusunda oluşan toplum endişesi, konutlara hırsız alarmlarının takılması dâhil çok sayıda yeni önlemlerin alınmasına yol açmıştır. Hırsızlık suçlarına karşı yüksek düzeyde alınan güvenlik tedbirlerinin, güvenli mekânları ve burada ikamet edenleri suçlara karşı korunaklı hale getirmekle birlikte hırsızlık suçlarının suç faaliyetlerini tümüyle sonlandırılmasına yol açmadığı da bir gerçektir. Çünkü suçlular, koruma seviyeleri düşük çok sayıda savunmasız evin/ mekânın varlığı nedeniyle suç eylemlerine devam etmektedir. Ancak mekânların ve mağdurların daha korunaklı hale gelmelerine bağlı olarak veya hırsızlık suçlarına karşı konutlar daha güvenli duruma getirildikçe suçluların suç faaliyetlerinden vazgeçebileceği bir noktaya doğru sürükleneceklerdir. Uluslararası Suç Mağdurları Anket (*ICVS*) sonuçları, bireylerin kullandıkları mekânları koruma düzeylerinde aldıkları önleyici tedbirlerdeki artışların, mağdur oranındaki düşüşe yol açtığını ortaya koymaktadır (Van Dijk, 2008: 130). Van Dijk alınan koruyucu tedbirlerin suç oranları üzerindeki etkisini göstermek için bazı çalışmalara göndermede bulunmaktadır. Örneğin, ona göre yeni inşa edilen binaların, daha güvenli olması nedeniyle, eski binalara kıyasla daha az suça maruz kaldığı ve aynı şekilde bina güvenliğinde yapılan düzenlemeler ile azalan araba hırsızlıkları arasındaki ilişkiyi ortaya koyan araştırmalara atıfta bulunmaktadır. Bu kapsamda, Ben Vollaard tarafından yapılan bir çalışmada yeni inşa edilen evlerin hırsızlığa maruz kalma olasılığının, eski yapılara kıyasla dörtte bir oranından daha az olduğu saptanmıştır. Vollaard’ın söz konusu bu araştırmasında suçun yer değiştirdiğine ilişkin herhangi bir bulgu da saptanmış değildir (Ben Vollaard, 2010’den akt. Van Dijk, 2010: 12). Sonuç olarak inşa edilen yeni yapılarda/binalarda güvenlikle ilgili bazı yeni tedbirlerin yasal olarak alınması zorunluluğu çok sayıda hırsızlık suçunun işlenmesini engellediği veya önlediği belirtilmektedir. Özellikle konut ile ilgili alınan bu önlemlerin, konuttan hırsızlık oranlarında yaklaşık %7 oranında bir azalmaya neden olduğu ifade edilmiştir (Van Dijk, 2010: 12). Gerek özel koruma veya güvenlik sektöründe yapılan bazı düzenlemeler gerekse ev, işyerleri ve kamusal alanlarda güvenliği artırıcı teknolojik unsurların kullanılmasına ilişkin gelişmeler, suç oranlarının azalmasında etkili olmuştur. Oto hırsızlığı veya ev ve iş yerlerinden

gerçekleşen hırsızlık suçlarının azalması da bu kapsamda ele alınabilir. Acemi, fırsatçı veya ilk kez suç işleyecek suçluların, suç işlemelerini güçleştirecek tedbirlerin alınmasının onların suç işleme yönelimini ve suçta profesyonelleşmelerini engelleyeceği varsayılmaktadır. Diğer bir ifade ile alınan bazı tedbirler sayesinde, bazı acemi suçluların veya suç işleme eğilimine sahip bireylerin suç işlemekten caydırılmaları gibi aynı zamanda suçta kariyer yapmış bireylerin işleyebilecekleri yeni suçların işlenmesi engellenebilmektedir.

Suç fırsatlarını azaltıcı tedbirlerin alınmasının suçu önlediğine ilişkin gelişkin bir araştırma literatürü bulunmaktadır (ayrıntılı literatür için bkz. Clarke, 1997, 1995; Felson ve Clarke, 1998; Kızmaz, 2020: 29-153). Avrupa’da öne çıkan suç oranlarındaki azalmalar, durumsal suç önleme yaklaşımının resmi bir politika olarak uygulandığı ülkelerde (*örneğin İngiltere, İsveç, Hollanda gibi*) belirgin bir şekilde gözlemlenmiştir. Aynı şekilde durumsal suç önleme politikalarının ihmal edildiği veya karşı çıkıldığı ülkelerde de (*Danimarka gibi*) suç oranlarındaki azalmalar daha az oranda gerçekleşmiştir. Bu saptamalar güvenlik hipotezinin ampirik araştırmalarla daha da güçlendirilmesi gerektiğini göstermektedir. Bu yaklaşımın/hipotezin başka araştırmalarla daha da zenginleştirilmesi ve doğrulanması durumunda, suç önlemede daha kapsamlı çıkarımların elde edilebileceği belirtilmelidir. Bu kapsamda daha çok polis veya daha çok cezaevi inşa etmek yerine önleyici ve koruyucu tedbirlerin alınması veya arttırılmasının, suç oranlarının azalmasında başarılı olabileceği düşünülmektedir (Van Dijk, 2010: 13).

Günümüzde suç oranlarının düşüşü ile ilgili gelişmiş ülkelerde fırsat teorilerinin temel öncülleri esas alınarak suç önleme programları ve politikaları geliştirilmiştir. Bu kapsamda durumsal suç önleme yaklaşımına ilişkin zengin bir literatür oluşmuştur. Bu araştırmaların önemli bir kısmında durumsal suç önleme çalışmalarının suçun önlenmesinde etkili olduğu saptanmıştır. Burada, bu çalışmalarda elde edilen sonuçlarla ilgili sınırlı sayıda bazı araştırmaların bulguları ile yetinilecektir. Örneğin; elektronik gözetim sayesinde mağaza hırsızlık oranlarında (%35 ile %75), telefon numaralarının ekranda gösterilmesini sağlayan gelişme ile telefon taciz olaylarında (Clarke, 1997), güvenlik taramalarının yerleştirilmesi ile birlikte bankalarda (Clarke vd., 1991), postanelerde (Ekblom, 1988), otobüslerde (Poyner, 1988) ve binalarda (Austin, 1988) soygun suçlarında ciddi oranlarda azalmalar gerçekleşmiştir. Poyner, kapalı devre kameralarının yerleştirilmesi (CCTV) uygulamalarının oto hırsızlık oranlarını azalttığını (% 94) bulmuştur (Poyner, 1991). Evlerin pencerelerinin çift camlı ve kapı kilitlerinin ön ve arkada olacak şekilde yapılmasının hırsızlık suçlarında ciddi azalmalara neden

olduğu (Clarke ve Eck, 2005: 16) ortaya konulmuştur. Tseloni ve arkadaşları (2017) da İngiltere ve Galler’de ev içi hırsızlık olaylarının (1992-2011/2012 yıllarını kapsayan) azalmasında ev güvenlik cihazlarının rolünü inceledikleri çalışmalarında, 1990’larda İngiltere ve Galler’de hırsızlık olaylarının azalmasına güvenlik alanında alınan önlemlerin (kapı ve pencere kilitleri ile birlikte güvenlik ışıklandırma/aydınlatma) neden olduğuna dair güçlü kanıtlar saptamışlardır (Tseloni vd., 2017). Araba suçlarının önlenmesi ve azaltılmasına yönelik güvenlik hipotezini test etme kapsamında yapılan düzenlemelerin, araba suçlarında önemli ölçüde düşüşe yol açtığı belirlenmiştir. Aynı şekilde merkezî kapı kilitleme, alarmlar ve elektronik kilitlemelerin özellikle araç hırsızlığı oranlarının düşmesine önemli katkılar sağladığına dair uluslararası ampirik kanıtlar ortaya konulmuştur (Brown, 2015; Farrell vd., 2011; Tseloni vd., 2017). Avustralya’nın Yeni Güney Galler, Queensland, Batı ve Güney Avustralya’nın dört eyaletinde suçlularla yapılan görüşmelerde suçlular, artırılan güvenlik tedbirlerinin suç düşüşünün en yaygın nedeni olduğunu ifade etmişlerdir (Tseloni vd., 2017: 1-2). Özellikle mala yönelik suç oranlarındaki son düşüşlerde motorlu taşıtlar, konutlar ve perakende mağazalarında gelişmiş güvenlik teknolojilerinin kullanılmış olmasının etkisi konusunda makul argümanlar ileri sürülmüştür (Van Dijk vd., 2012; Farrell vd., 2014). Teknolojik gelişmelerin veya suçu kontrol altına almaya yönelik geliştirilen politikaların, suç oranlarının (kasten öldürme, diğer şiddet ve cinsel suçlar) düşmesinde etkili olduğu belirtilmektedir (Tonry, 2014: 5). Bireysel güvenlik ve güvenlik cihazları alanında gerçekleşen önemli gelişmeler de son dönemdeki suç oranlarının düşüşünde etkili olmuştur (Marowitz, 2000: v-vi).

Kökleri rutin faaliyetler teorisine (Cohen ve Felson, 1979) dayanan güvenlik hipotezinin günümüzde suçların önlenmesinde ve suç oranlarının düşmesinde önemli yaklaşımlardan birini teşkil ettiğini (Farrell vd., 2014) ileri sürmek mümkündür. Fırsat ve güvenliğe ilişkin değişkenlerin suç oranlarının değişimi üzerindeki etkisi özellikle mala yönelik suçlarda (hırsızlık vb. suçlarda) çok daha belirgin bir şekilde gözlemlenebilmektedir. Farrell vd., (2010)’ne göre de özellikle sanayileşmiş batı ülkelerinde suç oranlarının düşüşünün nedenlerini açıklamada fırsat olgusunu esas alan yaklaşımların/teorilerin veya gündelik yaşam kriminolojilerinin daha umut verici bir nitelik arz etmektedir. Bu kapsamda güvenlik alanındaki iyileştirmelerin Avrupa ülkelerindeki suç düşüşünün arkasındaki temel itici güç olabileceği belirtilmektedir (Farrell vd., 2010). Van Dijk de, Avrupa ülkelerinde durumsal suç önleme veya fırsat teorisini esas alarak geliştirilen suç önleme yaklaşımlarının suç eğrisindeki değişimi daha iyi açıkladığını ifade etmektedir (Van Dijk, 2010: 12).

Sonuç olarak suç önleme alanındaki güvenliğe ilişkin gelişmelerin Avrupa ülkelerindeki suç oranlarının azalmasında etkili olduğu ve dolayısıyla bu yaklaşımın, suç oranlarının düşmesini açıklamada da kullanışlı argümanlar içerdiğini ileri sürmek mümkündür. Bir anlamda güvenlik yaklaşımının ABD'nin yanı sıra Avrupa ülkelerindeki suç oranlarının düşüşünü de açıklayabilme özelliğini taşımaktadır.

3.3. Polis Alanındaki Gelişmeler

ABD ve gelişmiş çok sayıdaki Avrupa ülkelerinde suçla mücadele ve suç önleme kapsamında -özellikle de polis modelleri alanında- olumlu gelişmeler kaydedilmiştir. Polis çalışmaları alanındaki bu gelişmeleri, polis görünürlüğünün artması ve yeni polislik modellerinin geliştirilmesi olarak iki farklı kategoride ele almak mümkündür.

Sokaklarda daha fazla polisin görevlendirilmesi, polis görünürlüğünü arttıran en önemli gelişmelerden biri olarak dikkat çekmektedir. Sokaklarda daha fazla polisin varlığı, kolluk kuvvetlerinin suçlara müdahale etme ve suçluları yakalama potansiyelini arttırmaktadır. Polislerin veya polis devriyelerinin sayısının ve görünürlüklerinin artması, suç işleme eğilimine sahip olan bireyleri suç işlemekten caydırıcı bir etkiye sahiptir. ABD'de yapılan bazı araştırmalar, daha fazla polis görevlisini istihdam etmenin suçun azalmasında etkili olduğunu saptamıştır. Brennan Center for Justice kuruluşu tarafından gerçekleştirilen çalışmada polis memur sayısındaki artışın, 1990'lı yıllarda suç oranlarının düşmesi üzerinde muhtemelen % 0 – 10 aralığında değişen düzeyde bir etkiye sahip olduğu belirtilmektedir (Roeder vd. 2015: 41-42). Ancak burada suçun artışının mı polis sayısını arttırdığı veya polis sayısının artırılmasının mı suçu azalttığı sorusu iç içe geçmiş durumdadır. Bu iki temel sorunu birbirinden ayırmak da her zaman kolay olmamaktadır.

Polis etkinliği ile suçun önlenmesi arasındaki ilişkiye odaklanan araştırmalar üzerine yapılan bir çalışmada, polisliğin etkinliğinin iki temel unsuru içermesi gerektiği sonucu elde edilmiştir. Birincisi, polisin suç davranışı ile mücadele stratejisinin çok çeşitlilik arz etmesi gerekliliğidir. Bir anlamda suçun önlenmesi için sadece polis sayısının artırılması veya düzenli devriyeler, olaylara hızlı müdahale ve suçluların yakalanması ve yargılanması gibi uygulamalar tek başına etkili olmamaktadır. İkincisi ise, polis devriyelerinin veya polis görevlendirmelerin rasgele yapılması yerine suç olaylarının en çok gerçekleştiği bölgeye yoğunlaşmasıdır. Çünkü araştırmalar, polis görevlilerinin ve devriyelerinin suç bölgesine odaklanmasının suç oranlarının azalması üzerinde kısa vadede daha etkili olduğunu ortaya koymaktadır (Clarke ve Eck, 2005: 21).

1990 – 1999 yılları arasındaki ABD’deki polis memuru sayısı, %28 artış göstermiştir. 1990 yılında 698.892 olan polis sayısı 1999 yılında 899.118’e yükselmiştir (Roeder vd. 2015: 42). Levitt (2004), 1975 – 1995 yıllarını kapsayan 122 şehirden alınan verilerle gerçekleştirdiği araştırmada, artan polis sayısının şiddet suçlarında %12 ve mala yönelik suçlarda da, %8 oranında azalttığını saptamıştır. Bu saptama 1990’lardaki genel suç düşüşü üzerinde polis sayısının arttırılmasının, %5-6 arasında etkili olduğu anlamına gelmektedir. Ona göre ayrıca polis sayısının ve etkisinin arttırılmasının, polisin sert müdahale yaklaşımını benimsemesinin ve toplum temelli polislik modelinin uygulanmasının suçlarda bir miktar azalmaya katkıda bulunmuştur (Levitt, 2004:177). Kimi araştırmacılar da daha fazla polis görevlisini istihdam etmenin, şiddet suçlarına nispeten mala yönelik suçları azaltmada etkili olduğunu ileri sürerek polis görünürlüğü ve suç oranlarının azalması arasındaki ilişkinin diğer suçlar açısından güçlü olmadığını ileri sürmektedirler (Roeder vd. 2015: 42).

Suç oranlarının düşmesinde etkili olduğu varsayılan diğer önemli bir faktör de, polis çalışmaları alanındaki gelişmelerdir. Farklı polis uygulamaları başlığı altında özellikle 1990’lı yıllardan sonra geliştirilen çok sayıda polislik modellerinden söz edilmektedir. Yeni polislik modeli ile suç düşüşü arasında ilişki kurulan modeller içerisinde özellikle “Kırık Cam Polisliği”, “Compstat Polisliği” (*computer statistics policing*), “Suç-Yoğun Polisliği” ve “Problem Odaklı Polislik” uygulamaları en çok vurgulananları oluşturmaktadır.

Kırık Cam Polisliği yaklaşımı, Wilson ve Kelling (1982) tarafından Zimbardo’nun 1969’da yaptığı bir deney araştırmasından esinlenerek geliştirilmiştir. Wilson ve Kelling bu yaklaşımla çevresel veya davranışsal düzensizlik ile suç arasındaki ilişkinin varlığına dikkat çekmektedirler. Wilson ve Kelling bazı düzensiz eylemlere (*vandalizm, ayyaşlık, serserilik, çevreyi kirletme ve rahatsızlık verme gibi*) ve yapılara (metruk binalar, toplanmamış çöpler, hurda arabalar, grafiti gibi) gerekli müdahalelerin yapılmamasının, suç olaylarının zemin bulup gelişmesine yol açtığını ileri sürmüşlerdir. Onlar, toplumda bireyleri rahatsız eden davranışlar karşısında ilgisiz bir tutumun varlığının veya bazı sorunlu davranışlara gerekli müdahalenin yapılmamasının, suç olaylarının gelişmesinde veya zemin bulmasında elverişli koşullar oluşturduğunu iddia etmişlerdir. Dolayısıyla Wilson ve Kelling, düzensiz davranışların ve mekânların bakımsızlığının, bir yandan bireylerde toplumsal bağlılığı zayıflatırken öte yandan da suç olaylarını ve suç korkusunu arttırdığını ileri sürmüşlerdir. Bu temel varsayımdan hareketle suçluluğun önlenmesinde bir yandan bireyler arasında toplumsal duyarlılık, dayanışma ve işbirliğinin geliştirilmesi

gerekliliği belirtilirken öte yandan da kamu düzenini bozucu, toplumda rahatsız edici bazı sapkın davranışlara karşı müsamaha göstermeyen diğer bir ifade ile sert bir mücadelenin sürdürülmesinin gerekliliği vurgulanmıştır. Toplum odaklı polislik ve sıfır tolerans polisliği gibi bazı bazı polislik modelleri de bu yaklaşımlardan esinlenerek geliştirilmiştir.

1990'lı yılların başında bu yaklaşımlardan etkilenen New York Belediye Başkanı Rudy Giuliani yönetiminde gerçekleştirilen bir dizi polislik uygulamaları sonucunda suç oranlarında hızlı bir düşüş saptanmıştır. Bazı suçluları suç işlemekten caydırmanın yanı sıra en ufak düzensizliklere veya bozukluklara dahi müsamaha göstermeyen bir anlayış olarak kendine uygulama alanı bulan kırık cam polisliği kapsamındaki bazı müdahale biçimleri ile hafızalara kazınmıştır. Bu model kapsamında en ufak toplumsal düzensizliklere göz yumulmayarak sert bir yaklaşım benimsenmiş ve suçlara karşı sıfır tolerans tutumu benimsenmiştir. Bu uygulamanın temeline bir anlamda “yılanın başının küçükken ezilmesi gerektiği” savı yerleştirilmiştir.

Suç eğilimleri hakkında ayrıntılı veri toplama ile ilişkilendirilen ve yüksek teknolojiyi içinde barındıran diğer bir polislik yaklaşımı da “CompStat modeli”dir. Veriye dayalı bir polislik uygulaması olarak bu yaklaşım özellikle 1990'larda popüler hale gelmiştir. CompStat modelin uygulandığı bölgelerde veya şehirlerde suç oranlarının düşmeye başladığı ileri sürülmektedir. Aynı şekilde polisin tek tek kişilerle ilgilenmek yerine suçun meydana gelme olasılığının en yüksek olduğu yerlerde görünür kılmayı amaçlayan “suç yoğun polisliği” veya diğer bir kavramsallaştırma ile “sıcak nokta polisliğinin” de suç oranları üzerinde etkili olduğu belirtilmiştir.

Suç-yoğun polislik yaklaşımın suç oranlarının düşmesinde güçlü bir ampirik desteğe sahip olduğu iddia edilmektedir. Çünkü polisin, suçun ve suçluların daha yoğun varlık gösterdikleri yerleşim bölgelerini hedef seçmeleri ve burada görünürlüklerini arttırmalarının, suç ve şiddet eylemlerinin azalması üzerinde etkili olduğu savunulmaktadır. Suç-yoğun bölge polislik uygulamaları ile suçun önlenmesi arasındaki ilişkiye odaklanan çok sayıda araştırma, bu polislik modelinin suçun önlenmesinde etkili olduğunu ortaya koymuştur. Braga (2001), suç-yoğun polislik uygulamalarını konu edinen araştırmasında, araştırma kapsamında irdelenen dokuz araştırmadan yedisinde suç oranlarının azalmasında bu polislik modelinin belirgin bir şekilde etkili olduğunu tespit etmiştir. Söz konusu çalışma, suçun yoğun olarak işlendiği bölgelerde polis müdahalelerinin yoğunlaştırılmasının, suçu önlemede etkili olduğuna dair savı desteklemektedir. Ayrıca yapılan çalışmalarda polis faaliyetlerinin yoğunlaştığı

bölgelerde genel suçlarda (Sherman ve Weisburd (1995), şiddet suçlarında (Braga vd., 1999), silahla gerçekleştirilen şiddet suçlarında (Sherman ve Rogan, 1995) ve sokak uyuşturucu satıcılığı suçlarında (Weisburd ve Green, 1995) suç ve düzensiz eylemlerde azalmaların meydana geldiği saptanmıştır. Bu araştırma sonuçları, suç-yoğunluk polislik uygulamalarının suç oranlarının azalmasındaki etkililiğini göstermektedir.

Suç önleme modelleri içerisinde popüler yaklaşımlardan biri de problem odaklı polislik (*POP*)'tir. Problem odaklı polislik modeli ilk olarak Goldstein (1979) tarafından geliştirilmiştir. Goldstein, polisliğin görev alanının sadece önleyici devriye hizmetleri ve olaylara hızlı müdahale etme ile sınırlı olmadığını belirtmektedir. Ona göre polisliğin önemli bir işlevi, suçun işlenmesinde etkili olan koşulların tespit edilmesi ve bu koşulların değiştirilmesi yönünde belli bir çabanın ortaya konulmasıdır. Bu kapsamda suç davranışının ortaya çıkmasına, zemin bulmasına ve gelişmesine yol açan çevresel veya toplumsal problemlerin tespit edilmesi ve gerekli müdahalenin yapılması bu polislik anlayışının temel argümanını oluşturmaktadır. Bu nedenle problem odaklı polislik modelinde, suçun işlenmesine neden olan fırsatların azaltılması veya hedefin güçleştirilmesi önem arz etmektedir. Goldstein (1990)'e göre polis, olay meydana geldikten sonra harekete geçen bir anlayışı temsil etmekten çok problem merkezli bir yaklaşımı öncelermelidir. Diğer bir ifade ile POP'un temel esprisi, sineklerle uğraşmaktan çok bataklık kurutmayı öncelikli hale getiren bir anlayışı temsil etmesidir. Problem odaklı polislik uygulamalarının suçun önlenmesindeki etkisine odaklanan bazı çalışmalar, bu modelin suçların önlenmesinde etkili olduğu yönünde bulgular elde etmişlerdir (bkz. Braga, 2005; Braga vd., 2001; White vd., 2003; Chermack ve McGarrell, 2004; Clarke ve Eck, 2005; Eck ve Spelman, 1987).

Yeni polislik modellerinin uygulandığı ülkelerde suçlulukla mücadelede olumlu sonuçlar elde edildiği söylenebilir. Ancak buna ilişkin gelişmelerin, kaçınılmaz ve mutlak bir şekilde suçun azalmasına neden olduğunu ileri sürmek mümkün değildir. Suçun azalmasına bu dönemde uygulanan yeni polislik modellerine eş zamanlı olarak gelişen başka faktör veya faktörlerin yol açmış olabileceği de pekâlâ mümkündür. Killias ve Aebi (2000: 57-58)'ye göre ise Avrupa ülkelerinde, New York ve diğer Amerikan şehirlerinde olduğu gibi 'yüksek' toleranstan 'sıfır' toleransa geçiş şeklinde bir gelişme gözlemlenmediği için sıfır tolerans polisliğine ilişkin bu öngörünün geçerliliğinin sorgulanmasına yol açmaktadır. Onlar, bu nedenle sıfır tolerans polisliğinin ve suça müdahaleye dayalı caydırıcı açıklamaların, Avrupa'daki suç oranlarının düşüşünü açıklamada kullanışlı olmayabileceğini ileri sürmektedirler (Killias ve Aebi, 2000: 57-58).

3.4. Silah Politikalarına İlişkin Nedenler

Amerika Birleşik Devletleri'nde silah bulunduran birey sayısının çok fazla olması ve bu ülkedeki kasten öldürme suçlarının önemli bir oranını ateşli silahlarla gerçekleşmesi dikkatleri silah olgusuna çevirmiştir. Ancak suç düşüşleri üzerinde silah faktörünün etkisi birkaç şekilde ele alınmaktadır. Kimileri silah üzerindeki kontrollerinin artmasını, kimileri de silah edinme konusundaki müsamahalı bakışın suç düşüşü üzerindeki etkisini öne çıkarmaktadır.

Gençlerin silaha sahip oluşlarının, ABD için 1985 ile 1993 yılları arasındaki şiddetin yükselişinde önemli bir faktör olduğu belirtilmektedir. Bu yıllarda, gençler arasında silahlanma yarışı içerisinde artan tabanca taşıma ve kullanma eğilimi karşısında polisler, silah bulunduran gençleri tutuklama konusunda daha sert bir yaklaşım içinde olmuşlardır. 1993'ten sonra da polisin bu sert yaklaşımında herhangi bir azalma olduğuna dair bir belirtinin söz konusu olmadığı ifade edilmektedir. Bu nedenle suç oranlarının düşmesinde, gençlerin taş (crack) uyuşturucu¹ pazarlarına olan katılımlarının azalmasının yanı sıra polisin gençlerin tabancalarına el koymasının da etkili olduğu ifade edilmektedir. Böylelikle 1985 yılından sonra gözlemlenen silahlanma yarışının, 1993'teki zirveyi izleyen bir silahsızlanma yarışıyla devam ettiğine dikkat çekilmektedir. Gençlerin, uyuşturucu pazarlarından çekilmeleri veya katılımlarının azalması aynı şekilde silaha olan talep ve gereksinimlerini de azalttığı sonucuna varılmıştır. Böylelikle sokakta daha az silahın taşınır hale geldiği ve bunun da suçun azalmasında etkili olduğu ileri sürülmüştür (Blumstein, 2006: 29-30). Çocuk ve genç yaş grupları tarafından silahla gerçekleştirilen öldürme suç oranlarının da 1994 yılından sonra düşmeye başlamış olması yukarıda belirtilen açıklamalarla da örtüşmektedir. Konu ile ilgili yapılmış başka bir çalışma da tüm ateşli silahların yaklaşık üçte birini ihtiva eden daha yüksek tabanca sahipliğinin şiddet suç oranlarında nedensel bir faktör olabileceğini ortaya koymuştur (Duggan, 2001).

Ancak tüm suç araştırmacılarının, silaha erişim konusunda getirilen kısıtlamaların kaçınılmaz bir şekilde suç oranlarında bir düşüşe yol açtığı konusunda bu kadar iyimser bir görüşe sahip oldukları söylenemez. Silahları geri alım programları ile silah şiddetinde görülen azalmalar arasındaki ilişkiye odaklanan bazı araştırmalar, silah ve suç arasında ilişkiyi ortaya koymakta başarısız olmuşlardır (Callahan vd., 1994; Kennedy vd., 1996).

1 Crack veya taş uyuşturucu, pudra görünümüne sahip ve toz durumunda olan kokainin küçük taşlara benzeyen veya kristalize edilmiş biçimidir. İlk kullanımdan sonra bağımlı olma ve ölümcül riski son derece yüksek olan bir uyuşturucu türüdür. Bu nedenle taş kokain, kokainin en güçlü ve en tehlikeli türlerinden biridir (bkz. http://www.uyusturucu.info.tr/tas_crack_kokain.asp)

Levitt de silah kontrolü konusundaki düzenlemenin veya polisin daha sert bir yaklaşım benimsemiş olmasının suç oranlarının düşmesi üzerinde etkisinin olmadığını veya düşük düzeyde olduğunu ileri sürmektedir (Levitt, 2004:173-174).

Suç düşüşü ile silah faktörü arasındaki ilişkinin aynı şekilde silah edinme yasalarına ilişkin müsamahalı bakışın varlığı üzerinden de kurulduğu gözlemlenmektedir. Bu yaklaşım, herhangi bir bireyin kendini koruma amaçlı silah bulundurmasının suçun işlenmesinde caydırıcı bir işlevi yerine getireceği varsayımı üzerine temellenmektedir. Örneğin, herhangi bir suçlunun hırsızlık için gireceği evin sahibinin veya arabasına el koymak isteyeceği kişinin silahlı olduğunu bilmesi onu suç işlemekten caydırabilecektir. Silahlı bireyin varlığı, suçlunun suçu işlemesini engelleyebileceği gibi onun vurulması, yaralanması veya ölmesi gibi daha riskli veya tehlikeli pozisyonların yaşanmasına neden olabilecektir. Bu durum da suçlunun olası mağdurun silaha sahip olduğunu bilmesi durumunda suçu işlemeyen önce iki kez düşünmek zorunda kalacağı anlamına gelmektedir.

Bu nedenle 1990'ların ortalarında ve sonlarında, suçların düşmeye başlamasıyla birlikte birçok eyalet silah taşıma hakkına ilişkin yasalar çıkarmıştır. “Daha fazla silah, daha az suç” yaklaşımı bu dönemde savunulmuştur. Lott, yayınladığı bir çalışmada her eyalette silah taşıma hakkı yasasının çıkarılmasının yılda yaklaşık 1.600 kasten öldürme suçlarının önlenmesini sağlayacağını iddia etmiştir (Lott, 2010). Lott ve Mustard (1997) de, gizli silah yasaları nedeniyle şiddet suçlarında muazzam düşüşlerin gerçekleştiğini iddia etmişlerdir. Bu iddianın arkasındaki teori açıktır: Silahlı mağdurlar, potansiyel bir suçlunun karşılaştığı maliyetleri arttırmaktadır. Yine de bu hipotezi destekleyen çalışmaların kırılğan olduğu kanıtlanmıştır (ayrıca bkz. Ludwig, 1998; Duggan, 2001; Ayres ve Donohue, 2003). Ayrıca, silah yasalarına karşı oluşan müsamahakâr tutumun suç oranlarını arttırabileceği de ileri sürülmüştür. Duggan (2001) araştırmasında silah bulundurmanın genellikle adam öldürme suç oranını artırdığını ancak silah taşıma hakkını tanıyan yasal düzenlemelerin varlığının, silah sahipliğini arttırmadığı ve dolayısıyla suç üzerinde hiçbir etkisi olmadığını belirtmiştir. Brennan Center For Justice tarafından hazırlanan raporda da, ABD için 1990 veya 2000’li yıllarda silah taşıma hakkını tanıyan yasal düzenlemelerin yapılmasının suçları azalttığına dair hiçbir kanıtın bulunmadığı ifade edilmektedir. Dahası bu sonucun konuyla ilgili en saygın çalışma bulgularıyla da uyumlu olduğu ileri sürülmektedir (Roeder vd. 2015: 47).

3.5. Ekonomik Alandaki Gelişmeler

Kriminoloji disiplininde makroekonomik göstergelerin, suç oranları ile ilişkili olduğuna dair yaygın bir kanaat hâkimdir. Bu temel öncülden hareketle gerek ABD’de gerekse de Avrupa ülkelerinde gerçekleşen suç oranlarındaki azalmanın, ilgili ülkelerdeki ekonomik alandaki bazı olumlu gelişmelerle ilişkili olabileceği düşünülmektedir.

Becker (1968), suç olgusunu, ekonomik model ile açıklamaktadır. Ona göre işsizlik ve ekonomik olumsuzluklar, suç oranlarını artırmaktadır. Bu nedenle, meşru işgücü piyasası fırsatlarındaki olası gelişmeler, suçu nispeten daha az çekici hale getireceği için suç oranlarının azalmasında etkili olmaktadır. Bu öngörünün muhtemelen hırsızlık, soygun ve otomobil hırsızlığı gibi doğrudan mala yönelik suçlardaki motivasyonu içeren suçlarla daha ilişkili olduğu ancak kasten öldürme, kasten yaralama ve tecavüz gibi cinsel saldırı kapsamında yer alan suçlarda ekonomik temelli açıklamanın daha az etkili olduğu söylenmektedir (ayrıntılı bir literatür için bkz. Kızmaz, 2003).

Konuya ilişkin yapılan birkaç araştırma, 1990’larda ABD ekonomisinin genişlemesiyle suç oranlarının düştüğünü ortaya koymuştur. Arvanites ve Defina (2006), 1986 ve 2000 yılları arasını kapsayan ABD eyaletleri üzerindeki çalışmalarında, yağma ve mal varlığına karşı işlenen suçlardaki oranların azalmasının, eyalet düzeyinde ölçülen gayri safi yurtiçi hasıladaki reel büyümeden kaynaklandığını tespit etmişlerdir. Rosenfeld ve Fornango (2007) da, bir ‘tüketici duyarlılığı’ temelinde 1970-2003 yılları arasında ABD’nin dört büyük nüfus sayımı bölgesinde, ekonomik koşullara ilişkin kolektif algılar ile yağma/soygun ve mala yönelik suç oranlarındaki değişiklikler arasında oldukça güçlü ve sağlam bir ilişki saptamışlardır. 1990’larda hırsızlık ve mal varlığına karşı işlenen suçlardaki düşüşün en azından dörtte birinden yarısına kadarının ekonomik gelişmeye ilişkin kolektif algılardan kaynaklandığı sonucuna varılmıştır (bkz. Rosenfeld ve Messner, 2009: 448). Ancak Gayri Safi Yurtiçi Hasıladaki büyüme ile suç oranlarındaki düşüş arasında ilişki saptayan araştırmacılar (Arvanites ve Defina, 2006; Rosenfeld ve Fornango, 2007), değişen işsizlik oranlarının suç eğilimleri üzerinde önemli düzeyde etkisini saptayamamışlardır. Levitt de, 1991-2001 yılları arasında ABD’de işsizlik oranında gözlenen %2’lik düşüşün, mal varlığına karşı işlenen suçlarda tahmini olarak %2 oranında düşüşe yol açtığı ancak şiddet içeren suçlarda veya kasten adam öldürme suçlarında hiçbir değişiklik yaratmadığı belirtilmektedir. Çünkü 1960’larda suçtaki keskin artışlar -on yıllık güçlü ekonomik büyümenin varlığı- makroekonomik göstergeler ile suç arasındaki zayıf bağı daha da güçlendirmiştir. Ekonominin suç üzerinde büyük bir etkisinin kabul edilmesi durumunda, bu etkinin muhtemelen yukarıda belirtilen çalışmalarda ifade edildiği şekliyle doğrudan etki

yoluyla değil dolaylı olarak eyalet ve yerel yönetim bütçeleri ile ilgili olduğu söylenebilir (Levitt, 2004:170-171). Başka çalışmalarda da suç düşüşünü kapsayan dönemde ABD’nde işsizlik ve suç oranları arasında önemli bir pozitif zamansal ilişki tespit edilmiştir (bkz. Rosenfeld ve Messner, 2009: 448).

Azalan işsizlik oranının, artış eğilimi gösteren reel GSYH’nin ve ekonomik koşullara ilişkin kolektif algının gelişmesi ile ilişkili olarak ABD’nde 1990’lardaki ekonomik büyümenin, suç düşüşüne katkıda bulunduğunu söylemek mümkündür. Ancak bazı araştırmalar, ekonomik göstergelerin suç oranları üzerindeki etkilerini özellikle mal varlığına karşı işlenen suçlar ve yağma/soygun (*robbery*) ile sınırlı olduğunu ortaya koymuştur. Bu nedenle kasten öldürme, saldırı ve maddi kazanç için işlenmeyen diğer suçlar üzerinde ekonomik büyümenin etkisi daha zayıf veya daha az olabilmektedir (bkz. Rosenfeld ve Messner, 2009: 448).

Brennan Center for Justice kuruluşu tarafından gerçekleştirilen çalışma konuyla ilgili geçmiş araştırmalara paralel olarak 1990’lardan beri artan gelirin suç oranlarını azalttığını tespit etmiştir. Gelirin artmasının, %10 oranında suçun düşmesinde etkili olduğu belirtilmektedir. İşsizlik faktörünün ise, suçun azalmasındaki etkisinin biraz daha az düzeyde (%5 düzeyinde) olduğu ifade edilmektedir. Aynı şekilde, enflasyon oranlarının düşmesinin de mal varlığına karşı işlenen suçlar üzerinde - muhtemelen şiddet kategorisinde yer alan suçlarda değil- çok küçük düzeyde de olsa etkili olduğu ileri sürülmüştür (Roeder vd. 2015: 48).

Amerika tecrübesine odaklanan araştırmalarda suç oranlarının düşüşü üzerinde özellikle ekonomi ve hapsedme faktörlerinin etkili olduğu ve aynı zamanda bu faktörlerin, Avrupa ülkelerdeki suç eğilimlerini de açıklayabileceği ileri sürülmektedir. Çünkü 1990’larda ekonomik genişlemenin sadece ABD ile sınırlı kalmadığı, Uluslararası Para Fonu (1997) rakamlarının gelişmiş ekonomilere sahip Almanya, Fransa, İtalya ve Birleşik Krallıktaki gayri safi yurt içi hasıla (*GSYİH*) büyümesinin ABD’dekine benzer düzeylerde arttığını göstermektedir. Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu, 2000 yılında Avrupa ve ABD’de geçen on yıl içerisinde karşılıklı olarak güçlendirici bir ekonomik büyüme sürecini tanımlayan bir rapor yayınlamıştır. Bu gelişmelerle ilintili olarak Rosenfeld ve Messner (2009: 449) iyileşen ekonomik koşulların, ABD’de olduğu gibi Avrupa ülkelerinde de suç düşüşleriyle ilişkili olduğunu savunmaktadırlar. 1993 - 2006 yılları arasında ABD ve dokuz Avrupa ülkesindeki hırsızlık oranları üzerindeki çalışmalarında, ABD ve Avrupa’da hırsızlık düşüşlerinin artan tüketici güveniyle ilişkili olduğunu ileri sürmüşlerdir. Çünkü Onlara göre hem

ABD hem de Avrupa ülkelerinde aynı dönemlerde ekonomide olumlu gelişmeler kaydedilmiştir.

3.6. Uyuşturucu Tüketiminin ve Pazarının Azalması

Suç ve şiddet oranlarının düşmesinde etkili olduğu varsayılan diğer önemli bir değişken de uyuşturucu kullanımı ve piyasasına ilişkin yaşanan değişimdir. Özellikle crack uyuşturucu tüketiminin ve satışının suç eylemlerini körüklediğini ve dolayısıyla bu piyasaya ilişkin meydana gelen değişimlerin suç oranlarının düşmesinde rol oynamış olabileceği düşünülmektedir. Bu kapsamda 1990'lı yıllarda uyuşturucu pazarının dağıtılması veya uyuşturucuya karşı alınan sert tedbirlerin, uyuşturucu kullanımını ve piyasasını azalttığı varsayılmaktadır. Ancak uyuşturucu ve suç eğilimleri arasındaki ilişkinin niteliği ve düzeyi konusunda ciddi bir tartışmanın sürdüğünü söylemek gerekmektedir.

Uyuşturucu kullanımı ile suç/şiddet arasındaki ilişki iki açıdan ele alınabilir. Birincisi, 1980'lerin sonlarında ve 1990'ların başında crack kokainin artan kullanımının, kasten öldürme ve soygun suçlarının artmasına neden olduğu yönündeki iddiadır. Tabanca vb. ateşli silah taşıyan gençlerin büyük bir kısmının crack kokain talebi için uyuşturucu kaçakçılığı içinde yer aldıkları veya uyuşturucu suçlarına karıştığı belirtilmektedir. Bu nedenle crack uyuşturucu piyasasında meydana gelen azalmayı, şiddete dayalı suçlardaki azalmaların izlediği ileri sürülmüştür. İkincisi ise sokak çetelerinin crack kokain, toz kokain ve diğer uyuşturucuların dağıtımını ve pazarlamasını gerçekleştirmek ve piyasayı kontrol etmek için kendi aralarında şiddetli mücadele veya çatışma içerisine girdiklerine dair görüştür. Bu görüşe göre çete üyeleri, rakipleri veya müşterileri ile olan anlaşmazlıklarda genellikle korkusuz bir şekilde birbirlerini öldürmeye teşebbüs etmişlerdir. Bir anlamda potansiyel suçlular veya çete üyeleri uyuşturucu unsuruna ilişkin sorunlarını silah tehdidi ve kullanımı yoluyla çözme yoluna gitmişlerdir. Uyuşturucu kaçakçılığının bu ağır faturasını gören bazı bireylerin, diğer bir ifade ile crack kokain talebiyle uğraşan ve bu denli şiddetin sonuçlarını arzulamayan bazı uyuşturucu kaçakçılarının, daha az şiddet içeren ve daha istikrarlı uyuşturucu pazarlarına yöneldikleri ve bunun da zamanla şiddet suçlarında azalmaya neden olduğu ileri sürülmüştür (bkz. Marowitz, 2000: V-VI).

ABD'de, 1985'ten sonra crack kokain pazarının hızla büyüdüğü belirtilmektedir. Crack kokainin ortaya çıkışı, gerek perakende fiyatının uygunluğunun kokain satışını kolaylaştırması, gerekse de tüketiciler arasında kullanımının popüler hale gelmesi uyuşturucuya olan ilgiyi arttırmıştır. Bu uyuşturucu türünün perakende dağıtımını,

genç çetelerin kontrol ettiği ve açık hava pazarlarında sıklıkla sattıkları ifade edilmektedir. Crack kokain ticaretinin, çeteler için oldukça kazançlı olduğu ve dolayısıyla rakip çetelerin bu uyuşturucuyu satmak ve pazarı elinde bulundurmak için rekabet etmeye, çatışmaya veya şiddet eylemlerine yönelmelerine yol açtığı belirtilmektedir (Levitt ve Venkatesh, 2000). Bu nedenle bazı araştırmacılar crack kokainin sadece uyuşturucu suçunun yanı sıra aynı zamanda aşırı şiddet eylemlerini de içerdiği hususuna dikkat çekmişlerdir (bkz. Blumstein ve Rosenfeld, 1998; Cook ve Laub, 1998). Suç oranları ile crack uyuşturucu arasında güçlü bir ilişki olduğunu ileri süren araştırmalardan biri de Levitt (2004) tarafından gerçekleştirilmiştir. Levitt (2004:180), ABD’nde yaşlı siyahi bireyler arasında şiddete dayalı suç oranlarının düşmesine karşın özellikle 25 yaş altındaki siyahi gençlerde şiddet olaylarının yaklaşık olarak üç kat artmış olmasının önemli bir nedeni olarak, bu genç gruplar içerisinde kullanılan crack uyuşturucunun varlığına işaret etmiştir. Aynı şekilde genç siyahi erkekler arasında kasten öldürme olaylarının yoğunlaştığı ve azaldığı dönemler, crack pazarının yükselişi ve düşüşüyle de aynı zamana denk gelmiştir. Sonuç olarak Levitt, 1990’lı yılların sonunda ve 2000’lerde crack kullanımının azalmasının, öldürme ve diğer şiddet suç oranlarında düşüşe neden olduğunu savunmuştur. Bu saptama ona göre, şiddete dayalı suçlarda crack kokainin kritik bir rol oynadığının kanıtı olmaktadır.

Goldstein ve meslektaşlarının 1988 yılında New York City’deki kasten öldürme suçlarını derinlemesine analizini yaptıkları çalışmalarında, öldürmelerin %25’inden fazlasının crack kokaini ile bağlantılı olarak işlenmiş olduğu gerçeğini ortaya koymuşlardır. Bu öldürme suçlarının neredeyse tamamının, crack kokainin psikofarmakolojik etkilerinin neden olduğu ölümün veya uyuşturucu kullanıcılarının para kazanma ihtiyacından ziyade crack kokain dağıtımına ilişkin rekabet veya anlaşmazlıklardan kaynaklandığı saptanmıştır. 1991-2001 yılları arasında crack kokaine olan ilgi azaldığında, genç siyahi erkek popülasyonunda kasten öldürme suçlarında %48 oranında bir düşüş gerçekleşmiştir. Bu oran yaşlı siyahi erkekler için %30, genç beyaz erkekler için %42 ve yaşlı beyaz erkekler için %30 olarak saptanmıştır. Genel olarak bakıldığında, crack kokainin genç siyahi erkekler tarafından işlenen kasten öldürmeler üzerindeki tahmini etkisinin %6 ila 18 arasında değiştiği gözlemlenmektedir. Genç siyahi erkeklerin, öldürme suçlarının yaklaşık üçte birini işledikleri göz önüne alındığında, crack kokainin azalmasının 1990’larda genel kasten öldürme suçlarında %2-6 oranında bir azalmaya yol açtığını göstermektedir. Aynı şekilde crack kokainin piyasasındaki azalma, öldürme suçlarındaki düşüşlerin yaklaşık olarak %15’ini açıklamaktadır. Ancak crack kokainin etkisi, öldürme dışındaki suçlar üzerindeki etkisinin daha küçük düzeyde olduğu bir

gerçektir. Bu durum, şiddet suçları için etkinin muhtemelen %3 düzeyinde olduğu ve mala yönelik suç üzerinde de hiç hiçbir etkisinin olmadığı şeklinde değerlendirilmesine neden olmuştur (Levitt, 2004: 180-181). Ancak Brennan Center for Justice Raporuna göre ABD'deki eyaletler düzleminde crack kokain kullanımına ilişkin güvenilir veriler elde etmek kolay olmadığı için konuya ilişkin kesin bir yargıda bulunmak güçtür. Yine de raporda, crack kokaininin 1990'lı yıllarda şiddet suç oranlarındaki düşüşte rol oynamış olabileceği ancak sonraki yıllarda yaygın düzeyde crack kullanımı azaldığı için büyük ölçüde ilgili dönemde devam eden suç düşüşü üzerinde hiçbir etkisi olmadığı belirtilmektedir (Roeder vd. 2015: 58-59).

3.7. Yasal Kürtajın Önleyici Etkisi

Suç oranlarının değişmesinde en tartışmalı konulardan biri, kürtajın yasallaşmasının suç oranları üzerindeki etkisinin ne olduğudur. Kürtajın yasallaşmasının, istenmeyen doğumların sayısında bir azalmaya yol açacağı ve bunun da suçun düşmesinde etkili olduğu varsayılmaktadır. Çünkü istenmeyen evliliklerden doğan çocukların, anti sosyal veya problemlili bir çocukluk deneyimini yaşayacakları ve suça yönelebilecekleri öngörülmektedir. Ebeveynlerin küçük yaşta ve çocuklarına bakamayacak durumda olmaları ve çocuk bakımı konusunda yeterli motivasyona, bilgi ve deneyime sahip olmamaları gibi çok sayıda faktör çocuğun yetiştirilme ve sosyalleştirilme süreçlerini olumsuz etkilemektedir. Bu tür durumların çocukların suça eğilimli yetişmeleri ile sonuçlanmasına yol açabileceği tahmin edilmektedir. Bu nedenle kürtajın yasallaşmasının, istenmeyen doğumları sonlandırma imkânı yarattığı gerekçesiyle ileride suçlu olma riski taşıyan çocuğun da doğmasını önlediği gibi bir sonuç yarattığı iddia edilmiştir.

Levitt, ABD Yüksek Mahkemesi'nin 1973'teki Roe-Waded kararının 1990'larda gerçekleşen suç oranlarındaki düşüşün nedeni olabileceğini ileri süren çalışmaların varlığına göndermede bulunmaktadır. O, konuya ilişkin yapılmış çok sayıda çalışmaların yirmi yıl sonra düşen suç oranlarını açıklamada yasallaşan kürtajın önemli bir rol oynadığını ileri sürmektedir (Levitt, 2004: 182). Levitt, Levine ve arkadaşları tarafından gerçekleştirilen çalışmada, kürtajın yasal hale gelmesi ile birlikte doğum oranlarındaki %5 oranındaki düşüşe ilişkin bulguya dikkat çekmektedir. Söz konusu çalışmada ergen ve beyaz ırktan olmayan anneler için doğum sayısındaki düşüşün, beyaz nüfusta ergen olmayan annelere oranla yaklaşık iki kat daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Bu bulguyla tutarlı olarak, kürtajın yasal hale gelmesinden sonra evlat edinilmesi için verilen çocukların sayısında da dramatik düşüşün gerçekleştiği gözlemlenmiştir. Kürtajın yasallaşmasının ardından Amerika Birleşik Devletleri'nde bebek öldürme sayısında

da düşüşler gerçekleşmiştir. Buradan hareketle düşüşlerin kürtajın yasallaşmasıyla uyumlu olduğu ifade edilmektedir. Donohue ve Levitt (2001) de, kürtajın yasallaşması ile suç arasında nedensel bağlantının varlığını gösteren tutarlı bir dizi kanıt rapor etmişlerdir. 1970 yılında kürtajın yasal olduğu beş eyalette (*Roe v. Wade'den üç yıl önce*) gözlemlenen suç oranlarındaki düşüşler, ülkenin geri kalan diğer bölgelerinden daha önce gerçekleştiği tespit edilmiştir. Yüksek oranda kürtajın gerçekleştiği eyaletlerde, sonraki on yıl içinde düşük oranda kürtajın uygulandığı eyaletlere kıyasla suçta daha dramatik düşüşler yaşanmıştır. Yüksek ve düşük oranda kürtajın gerçekleştiği eyaletler arasındaki suç düşüşünde oluşan farklılıkların büyüklüğü kasten öldürme, şiddet suçları ve mala yönelik suçları için %25'in üzerinde gerçekleşmiştir. Örneğin, 1985 ile 1997 yılları arasında yüksek düzeyde kürtaj yapılan eyaletlerde kasten öldürme suçları %25,9 düşerken, düşük kürtajın gerçekleştiği eyaletlerde kasten öldürme suçlarında %4,1 oranında artış gerçekleşmiştir (Levitt, 2004: 182-183). Donohue ve Levitt, 1990'lı yıllardaki suç oranlarında yaşanan düşüşün yarısının, kürtajın yasallaşması ile ilişkili olduğunu ileri sürmüşlerdir. Levitt de araştırmasında (2004), suç oranlarında meydana gelen düşüşün yaklaşık üçte birinin kürtaj faktörü ile ilişkili olduğunu belirtmiştir (bkz. Roeder vd. 2015: 60). Başka araştırmalar da kürtaj ve suç arasındaki ilişkiye dikkat çekmişlerdir. Reyes (2007), ABD'deki verileri kullanarak suç oranlarının düşüşü ile ilişkili olarak kürtajın etkisini rapor etmişlerdir. Aynı şekilde Sen (2002) de, Kanada verilerinde kürtaj ve suç arasında bir bağlantı bulmuştur.

François vd. (2014) de, on altı Batı Avrupa ülkesi örneği üzerinden kürtaj ve suç ilişkisini ele aldıkları çalışmalarında; Avrupa ülkelerinde kürtajın yasallaşması çabasının farklı tarihlerde gerçekleştiğini ve kürtaj - suç ilişkisinin incelenmesine olanak veren ülkelerde kürtaj oranının özellikle cinayet ve hırsızlık suç oranları üzerinde anlamlı ve negatif bir etkisi olduğunu tespit ettiklerini belirtmektedirler. Kürtajın yasallaşmasının bazı Avrupa ülkelerindeki suç oranlarının düşmesi üzerindeki etkisini belirleyen bu sonuçlar, Levitt (2004) ve Donohue ve Levitt (2001)'in araştırma bulguları ile uyumlu olduğu gözlemlenmektedir.

Kürtajın yasallaşmasının suç oranlarının azalması üzerinde etkili olduğunu belirten çalışmaların yanı sıra bu ilişkiye kuşkuyla yaklaşan çalışmalar da bulunmaktadır. Kürtaj ile suçun azalması arasında herhangi bir ilişki görmeyenler genelde kürtajın yasallaşması ile insanların bir anda çocuklarını aldırma için kürtaj olmak üzere sıraya girmediklerini ileri sürmektedirler. Bir anlamda kürtaj yasallaştırıldığında kürtaj sayılarında ani bir artış gerçekleşmemiştir. Bu savla ilgili olarak da kürtaj yasasının, çiftlerin kürtajı yedek

bir doğum kontrolü yöntemi olarak veya daha fazla korunmasız cinsel ilişki ve seks deneyimlemek için de kullanılmasına yaradığı ileri sürülmektedir. İkinci bir husus ise yaş değişkeni ile ilgili olarak belirtilen husustur. 1990'lı yıllarda suç oranı, sadece 1973'te veya daha sonra doğmuş olanlarda düşme eğilimi içerisine girmemiştir. Aynı anda kürtajın yasallaşmasından önce doğan yaş gruplarında da suç oranlarında düşme gerçekleşmiştir. Genç gruplar ile ilişkili suç oranlarının, yaşlı yetişkinlerin suç oranlarını etkilediğine dair kanıtlar bulunmakla birlikte bu durum, 1994 yılında 21 yaşına girenlerin on yaşından büyük bireyler arasındaki suçu bastırarak kadar güçlü olduğu anlamına gelmemektedir. Üçüncü bir eleştiri de kürtajın yasallaşması ile suç oranlarının azalması arasında kurulan ilişkinin varsayımsal olduğu ve bilimsellikten uzak olduğu yönündeki eleştiridir. Çünkü kürtaj teorisi örtük olarak istenmeyen çocukların zorunlu olarak daha fazla suç işlediğini varsayarak kürtajın bu çocuklarının doğumunu engellediğini savunmaktadır. Bu eleştiriye yapanlara göre bu varsayım kanıtlanmış değildir. Son olarak da Pinker tarafından da beyan edildiği gibi kazara hamile kalan ve istenmeyen gebeliği sonlandırmak isteyen kadınların genelde “ileri görüşlü, gerçekçi ve disiplinli kadınlar” olduğu, gebeliği sonlandırmayıp çocuklarını doğuranların da genelde “kaderci, plansız ya da zapt edilemez bir ergenden çok şirin bir bebek düşüncesine odaklanan yeterince olgun olmayan kadınlar” oldukları yönündeki argümandır. Bu nedenle gebeliğini sonlandıran kadınların, gebeliğini devam ettirenlere kıyasla eğitim düzeylerinin, akademik başarılarının ve dolayısıyla okulu bitirme olasılıklarının daha yüksek olduğu ve dolayısıyla sosyal yardımla geçinme oranlarının daha düşük olduğu ifade edilmektedir. Bu kapsamda daha iyi düzeyde annelik yapabilecek kadınların hamileliği sonlandırırken bu gruba kıyasla daha dezavantajlı ve savunmasız pozisyonda olanların hamileliği sonlandırmayarak suça veya şiddete daha yatkın çocukları doğurmuş olabileceği zikredilmektedir (bkz. Pinker, 2019: 142-144).

Brennan Center for Justice kuruluşu tarafından gerçekleştirilen rapora göre de, kürtajın yasallaşmasının muhtemelen 1990'lardaki suçun azalmasında belirli oranda bir etkisi olduğu yönündedir. Çünkü kürtajın 1990'larda suçu bir dereceye kadar azalttığına dair ampirik olarak destekleyen bazı bulgular bulunmaktadır. Ancak, Roe - Wade kuşağının ilk suç çağını terk etmesinden sonra 2000'lerde suç azalmaya devam etmiştir. Bu azalmanın devam etmesini, sadece kürtaj faktörü ile açıklamak yetersiz olacaktır. Zimring' de kürtajın yasallaşması ile suç oranlarının azalması arasındaki ilişkinin ABD için bile tartışma konusu iken bu yaklaşımın diğer ülkelerdeki suç düşüşlerini açıklamak için uygun olmayacağını iddia etmektedir. Avustralya, Kanada, Fransa, İrlanda, İtalya, İspanya, İsveç ve Birleşik Krallık gibi diğer ülkeler üzerinde kürtaj - suç ilişkisini

araştırdığı çalışmasında Zimring (2006: 211-221), kürtaj hipotezinin daha geniş çapta uygulanabilir olduğuna dair kanıt saptayamadığını belirtmektedir.

ABD’de kürtajın yasallaşmasının, evlilik dışı çocuk doğumunu azalttığı için suç oranlarının azalmasında etkili olduğu ileri sürülmüştür (Donohue vd., 2009). Ancak Avrupa’da kürtajın yasallaşmasına dair uygulamalar, tek tip bir örüntü şeklinde gerçekleşmemiştir. Bazı Avrupa ülkelerinde kürtajın yasallaşması, Amerika Birleşik Devletleri’ne benzer biçimde 1970’lerde gerçekleşirken, diğer bazı ülkelerde daha sonraki yıllarda mümkün olmuştur. Avrupa ülkelerinde kürtaj ve suç arasındaki ilişkiyi inceleyen Pop-Eleches (2006) ve Kahane vd., (2007) elde ettikleri sonuçlar, birbirinden farklılık arz etmiştir. Pop-Eleches (2006), Romanya üzerinde gerçekleştirdiği araştırmasında suç oranlarının düşmesindeki etkisi nedeniyle Donohue ve Levitt (2001) ile uyumlu sonuçlar bulurken, İngiltere ve Galler üzerindeki çalışmasında Kahane vd. (2007), Donohue ve Levitt ile örtüşen sonuçlar saptamamışlardır (Buonanno vd., 2011:359).

Sonuç olarak kürtajın yasallaşması ile suç oranlarının azalması arasındaki ilişkiye odaklanan araştırma bulgularının birbiriyle uyumlu olmadığı ve kompleks bir nitelik arz ettiği gözlemlenmektedir. Aslında burada tartışılması gereken husus, kürtaj olgusundan öte çocuğun nasıl bir aile yapısında yetişeceği. Olumsuz aile yapılarında büyüyen çocukların, suçluluk eğilimlerinin, iyi aile koşullarında yetişen bireylere kıyasla daha yüksek olduğunu tahmin etmek güç değildir. İstenmeyen veya arzulanmayan evliliklerden doğan bazı çocukların yetiştiği aile ortamının sağlıklı olmamakla birlikte istenmeyen bu tür hamilelikten doğan çocukların tümünün olumsuz bir aile yapılarında yetişeceği ve aynı şekilde suça yönelebileceklerini ileri sürmek mümkün değildir. Aynı şekilde kürtajın, suç düşüşleri üzerindeki etkisinin daha çok dolaylı olduğunu iddia etmek daha gerçekçi olacaktır.

3.8. Demografik Alandaki Değişmeler

Suç işlemenin en çok yoğunlaştığı yaş grubunun azalmasının genel olarak suç oranlarının düşmesinde etkili olabileceği varsayılmaktadır. Demografik alandaki değişmelerle genelde nüfusun giderek yaşlanmış olması ifade edilmek istenmektedir. Buonanno vd. (2011)’nin de belirttiği gibi kriminolojide, genç erkeklerin diğer demografik gruplardan istatistiksel olarak daha fazla suç işledikleri bilinen bir gerçektir. Diğer bir ifade ile genelde suçların önemli bir oranı çocuk ve genç yaş grubunda işlenmektedir (Newburn,1997: 626). Dolayısıyla çocuk, ergen ve genç nüfus oranının azalması aynı

şekilde suç oranlarının da azalmasını getirecektir.

II. Dünya Savaşı'nın ardından, "Bebek Patlaması Jenerasyonun" (Baby Boomer) yükselişi ile bu yaş grubu içerisinde suça eğilimli gençlerin sayısı önemli ölçüde artmıştır. Bebek Patlaması Kuşağı olarak adlandırılanların yaşlanmalarına bağlı olarak suç oranı da azalmıştır. Suç oranlarının yüksek olduğu dönemlerde 15-24 yaş grubundaki gençlerin genel nüfus içindeki oranlarının yüksek olduğu ve sonraki dönemlerde bu yaş grubundaki nüfusun ve buna eşlik eden suç oranlarının azaldığı ileri sürülmektedir. Bu nedenle Baby Boomer'ların yaşlanması derin bir demografik değişimi temsil etmektedir. Yaşlıların hem suç işleme hem de cezai mağduriyet oranları son derece düşük gerçekleşmektedir. 2001 yılında, 65 yaşın üzerindeki kişilerde kişi başına tutuklanma oranlarının 15-19 arası yaşlarda bulunanların yaklaşık ellide biri düzeyinde olduğu ifade edilmektedir (Levitt, 2004:170-171). 1990'lı yıllar içerisinde gerçekleşen suç oranlarındaki düşüş ile yaş ortalamasındaki artış arasında bir ilişki öngörülmektedir. ABD'nde suç dalgasının, bebek patlaması olarak tanımlanan doğumlardaki ani artışların yaşandığı dönemlerde ve bireylerin genç yaşam diliminde bulunduğu 15-24 yaşlarda en çok işlendiği ifade edilmektedir. Levitt nüfusun yaşlanması faktörünün, 1980 ve 1995 yılları arasında şiddet suçlarındaki düşüşün %12'sini ve mala yönelik suçlardaki düşüşün de %18'ini açıkladığını belirtmektedir. Onun yaptığı çalışmanın tahmin içeren bulgularına göre de, 1995-2010 yılları arasında nüfusunun yaşlanmasının şiddet suçlarında %1-2 ve mala yönelik suçlarında da %5-6 oranında bir azalmaya yol açmıştır. Sonuç olarak Levitt, genel olarak demografik değişimlerin suç üzerindeki etkisinin muhtemelen hafif düzeyde olduğunu iddia etmektedir (Levitt, 1999). Roeder vd. (2015: 56) tarafından gerçekleştirilen çalışmada da, ABD'de 1990'larda suç oranında gerçekleşen düşüşün %2-3 arasındaki oranın, 15 ile 29 yaş arasındaki nüfustaki azalmaya bağlanabileceği ifade edilmektedir. Bu sonucun ilgili dönemdeki suç oranlarının düşmesindeki istatistiksel olarak etki düzeyinin %0 - 5 arasında değişiklik arz edebileceği anlamına gelmektedir. Aynı şekilde 2000 - 2010 arasında nüfusun demografik yapısında bir değişiklik gerçekleşmediği için 2000'li yıllarda yaşanan suç oranlarının düşüşünde bu değişkenin etkisinin olmadığı vurgulanmaktadır. Aynı şekilde Blumstein (2002) ve Fox (2000), demografik değişimin şiddet ve öldürme suç oranındaki değişikliği açıklayabileceğine dair çok az kesin kanıtın bulunduğunu ileri sürmektedirler. Pinker (2019: 127) de, artan suçların nedenini sadece bebek patlaması ile açıklanmasını gerçekçi bulmayarak dolayısıyla suç oranlarının düşmesinin de sadece demografik dönüşüm ile açıklanmasına eleştirel yaklaşmaktadır (Pinker, 2019: 127).

Suç oranlarının düşmesi üzerinde yukarıda belirtilen bu değişkenlerin dışında başka faktörler de belirtilmiştir. Bu değişkenler içerisinde özellikle teknolojik gelişmeler ile birlikte insanların daha çok evde zaman geçirmesinin (evde internet üzerinden alışveriş yapma, oyun oynama, görüşmeler yapma, nakit para taşıma yerine kredi kartlarını kullanma gibi) suçu önlediği (Tonry, 2014: 5), kullanılan bazı psikiyatrik hapların şiddet eğilimini azalttığı (Knepper, 2012: 364), benzindeki kurşun oranının azalmasının (yüksek oranda kurşuna maruz kalmanın şiddet eğilimini tetiklediği iddiası) etkisi (Wolpaw Reyes, 2007; Roeder, 2015), ABD’ndeki çetelerin daha az şiddet eylemlerine yöneldiği, ABD’nde ölüm cezaları infazının artış göstermesinin yarattığı caydırıcılık (Levitt, 2004: 175; Dezhbakhah vd., 2002; Ehrlich 1975) ve kentsel dönüşüm ile birlikte suçun yoğun işlendiği mahallelerin suçtan arındığı gibi faktörler en sık belirtilenler arasında yer almaktadır. İlgili literatüre bakıldığında bu değişkenlerin suç oranlarının azalmasındaki etkisi ile ilgili hararetili tartışmaların sürdüğü görülmektedir. Araştırma sonuçlarının veya bulgularının birbirleriyle örtüşmediği çok belirgin olarak gözlemlenmektedir.

4. ABD ve Avrupa Ülkeleri Tecrübesi Üzerinden Yaklaşımların Değerlendirilmesi

Suç oranlarının düşmesine odaklanan araştırmaların yanıtı aradıkları önemli bir husus, ABD ve Avrupa ülkelerindeki düşüşlerin aynı faktörlerle açıklanıp açıklanamayacağı hususudur. Hiç kuşkusuz, ABD ve bazı Avrupa ülkelerinde meydana gelen suç işleme oranlarındaki düşüşlerin nedenlerinin tümünü aynı faktörlerle açıklamak mümkün değildir. Öyle ki ABD’de eyaletler bazında da bu değişkenler farklılaşabilmektedir. Bu nedenle tüm Avrupa ülkelerindeki suç düşüşlerinin aynı değişkenler bağlamında ele alınması doğru bir yaklaşım olmayacaktır. Ayrıca Batı Avrupa’daki suç oranlarının homojen bir eğilim izlemediği de bir gerçektir.

Otuz altı Avrupa ülkesine ait suç verilerinin (1990 - 1996 yılları arası) yer aldığı European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics’e bakıldığında, Avrupa ülkelerindeki suç eğilimlerinin Amerika Birleşik Devletleri’ndekilerden farklılık arz ettiği görülmektedir. Gözlemlenen farklılıklardan biri Avrupa ülkelerinde uyuşturucu ve şiddet suçlarının, ABD’de düşme eğilimi sergilediği dönemde artmaya devam etmiş olmasıdır. Diğer ikinci bir farklılık ise Amerika Birleşik Devletleri’nde suç oranlarının düşüşü için kullanılan teorik açıklamalarının çoğunun, Avrupa’daki suç eğilimlerini açıklamada daha az kullanışlı olmasıdır. Diğer bir ifade ile ABD’deki suç eğilimlerinin değişimini açıklayan modellerin önemli bir kısmının, mevcut Avrupa eğilimlerini

anlamada çok az yardımcı olabileceği iddiasıdır (Killias ve Aebi, 2000: 43-44). Bu saptama kaçınılmaz olarak ABD tecrübesine ilişkin açıklamaların veya modellerin, Avrupa bağlamına aktarılamayacağına bir kanıtı olarak gösterilmektedir. Örneğin, Avrupa ülkelerinin ABD'ne benzer biçimde hiçbir zaman bir crack salgını sorunu ile karşılaşmadığı bazı kriminologlar tarafından dile getirilmektedir. Oysaki crack uyuşturucu faktörünün, Amerika suç oranlarındaki artışın ve ardından gelen düşüşün başlıca nedenlerinden biri olarak sıklıkla vurgulanmıştır (Blumstein ve Rosenfeld, 1998; Levitt, 2004). Öte yandan ABD tecrübesine odaklanan yaklaşımlar, tüm suçların aynı yönde değiştiği varsayımı üzerine temellenmektedir. Örneğin, hapis cezasındaki artışın suç oranları üzerinde bir etkisi söz konusu ise (Levitt 1996), bu etkinin neden tüm suçlar için geçerli olmadığını anlamak güçtür. Aynı yaklaşımın, kürtajın yasallaşması (Donohue ve Levitt, 2001), polis sayısındaki artış (Levitt, 2004) ya da demografik ve ekonomik fırsatlardaki değişiklik (Blumstein ve Wallman, 2000: 2006) gibi açıklama modellerine de uygulamak mümkündür. Bütün bu faktörler, Avrupa'da da mevcut olmakla birlikte suçun evrimi üzerinde ABD'dekine benzer aynı rolü oynamadığı bilinmektedir. Killias ve Aebi (2000) bu durumu haklı olarak, "Avrupa, Amerikan deneyiminin sınırlarını göstermektedir" (Killias ve Aebi 2000; Aebi ve Linde, 2010: 265-266) şeklinde ifade etmektedirler.

Killias ve Aebi demografik faktörlerin, Avrupa'da artan suç eğilimleri üzerindeki etkisini saptamaya yönelik çok az destek bulunduğunu ileri sürmüşlerdir. Onlara göre suça en yatkın yaş gruplarındaki genç erkeklerin sayısı sadece ABD'de değil tüm Batı ülkelerinde düştüğü halde Avrupa'da suç oranlarında genel ve tutarlı bir düşüş gerçekleşmemiştir. Demografik faktöre ilişkin açıklamaların, Amerika'daki suç oranları üzerindeki etkisi konusunda bile sınırlı bir desteğin saptanmış olduğu belirtilmektedir. Avrupa ülkelerinde suç eğilimlerindeki değişimi; ülkelerin siyasi, ekonomik ve sosyal kurumlarının meşruiyetindeki değişikliklere dayalı açıklamalarla ilişkilendirmenin de zor olduğu ileri sürülmektedir. Killias ve Aebi aynı zamanda Avrupa ülkelerinin hiçbir zaman Amerika Birleşik Devletleri düzeyinde bir crack salgını sorunu yaşamadıkları ve aynı şekilde Avrupa verilerinde de şu ana kadar sert uyuşturuculardan hafif uyuşturuculara geçiş yapıldığına ilişkin bir gelişmenin saptanmamış olması nedeniyle bu tür açıklamaların ABD örneğinde haklılık payı olmakla birlikte Avrupa eğilimlerini açıklamada sınırlı düzeyde bir açıklama imkânını sunduğunu iddia etmektedirler (Killias ve Aebi, 2000: 55-56).

Buonanno vd., (2011) yedi Avrupa ülkesi ve ABD'ne ait zaman serisi verilerini (1970-

2008) kullanarak yaptıkları araştırmada, nüfusun demografik yapısında meydana gelen değişmelerin ve hapsedilme oranındaki artışın suçun önemli belirleyicileri olduğunu saptamışlardır. Ancak Onlar, kürtajın yasallaşmasının, ABD’de suç oranlarının düşmesinde etkili olduğu düzeyde inceledikleri Avrupa ülkelerinde suç oranlarını azalttığına ilişkin bir bulgu elde etmediklerini belirtmişlerdir (Buonanno vd., 2011: 355).

Van Dijk de, Avrupa toplumlarındaki suç düşüşünün nedenine ilişkin olarak analiz edilen bazı değişkenlere eleştirel veya temkinli yaklaşmaktadır. Ona göre, Amerika’da crack tüketiminin yaygınlaştığı dönemde, Avrupa’da ilk dönemlerde bu konuda yüksek düzeyde bir yaygınlık söz konusu değildi ve bu nedenle Avrupa’daki bazı toplumlar için uyuşturucu unsurunun elimine edilmesi gerekmektedir. Kürtaja ilişkin yasaların liberalleşmesi konusundaki yasal düzenlemeleri de, ABD ve diğer ülkelerdeki suç azalmalarından daha önce gerçekleştiği gerekçesiyle dışarda tutulması gerektiği kanaatinde. Dahası Ona göre bazı Avrupa ülkelerinde böyle bir yasal düzenleme bile söz konusu olmamıştır. Aynı şekilde Van Dijk, polislik alanındaki gelişmelerin ve tutukluluk sayılarının/oranlarının artmasının, ABD’de suç oranlarının düşmesindeki katkısının bir yere kadar geçerli olduğu, Avrupa bağlamında ise bu unsurların umut verici olarak gözükmediğini ileri sürmektedir. Diğer bir ifade ile Ona göre suç oranlarının düşmesinde etkili olduğu varsayılan bu unsurlar, Avrupa ülkeleri gerçekliğiyle örtüşmemektedir. Örneğin tutuklama rakamları Birleşik Krallık ve Hollanda’da 3’e katlanırken, Finlandiya’da düşme eğilimi sergilemiştir. Fransa’da ise tutuklanma sayıları aynı düzeyde kalmıştır. Benzer biçimde Van Dijk, ABD’de suç azalmalarının nedeni olarak belirtilen ekonomik temelli açıklamaların da suç eğrisini açıklamada yeterli olmadığını ileri sürmektedir. Ona göre Avrupa ülkelerinde, 1980’den bu yana yaşam koşullarında doğrusal bir şekilde bozulma veya kötüleşme gerçekleşmediği gibi 2000 yılından bu yana doğrusal olarak bir gelişme de de kaydedilmemiştir. Dahası ekonomik döngü teorilerine göre günümüzdeki ekonomik krizlerden ve yüksek düzeydeki işsizlik oranlarından dolayı suç oranlarında büyük patlamaların yaşanması gerekirdi. Ancak şimdiye değin suç oranlarındaki düşüş eğilimi devam etmiştir (Van Dijk, 2010: 12).

Zimring de “The Great American Crime Decline” (2006) başlıklı kitap çalışmasında Amerika’daki suç düşüşünü, Kanada’daki düşüş eğilimleri ile karşılaştırmakta ve her iki ülke için de geçerli olabilecek nedenleri saptamaya çalışmaktadır. Bu çerçevede ABD’de suçun azalması ile ilgili ileri sürülen bazı açıklamaların, büyük ölçüde Kanada’daki düşüşleri açıklayamadığını ileri sürmektedir. Zimring’e göre, Kanada’da hapis oranları 1990’larda artmadığı gibi 1980’lerde, ABD şehirlerinde gözlemlenen

crack uyuşturucu salgını da bu düzeyde tecrübe edilmemiştir. Bu nedenle ona göre Kanada'daki suç düşüşlerinin nedeni ABD'de olduğu gibi daha fazla insanın cezaevine gönderilmesi ve crack uyuşturucu piyasasının azalması şeklindeki gerekçeler olamaz. Bundan ayrı olarak Zimring'e göre Kanada ekonomisi de ABD'dekine benzer şekilde sürekli büyüme eğilimi sergilememiştir. Bu nedenlerle Zimring, nüfusun yaşlanmasının ortak bir döngüsel dinamik olarak hem Amerika ve hem de Kanada'daki suç düşüşünü kısmi düzeyde açıklayan bir faktör olduğu sonucuna varmaktadır. Zimring, 1990'larda öldürme suç oranlarının yaklaşık 3/4 (*dörtte üç*) oranında azaldığı New York City'deki düşüşün nedenini, New York'ta uygulanan Compstat polislik uygulamalarına, ulusal ekonominin gelişmesi ve artan hapis cezaları gibi koşullarla açıklamaya çalışmaktadır.

Quimet (2004) ise Kanada'da suç oranlarının düşmesini konu edindiği araştırmasında; demografik değişim, gelişmiş istihdam olanakları ve kolektif değerlerdeki değişiklikleri vurgulamıştır. Arcidiacono ve Selmini (2010: 17)'de, İtalya'da suç oranlarının düşmesinde etkili olduğu varsayılan nedenlerin, Avrupa'daki diğer ülkelerden farklı olmadığını belirtmektedirler. Onlara göre suçun düşmesinde etkili olan faktörler şunlardır:

1. Suçluların davranışındaki değişiklikler,
2. Araba ve binalarda güvenlik önlemlerin geliştirilmesi,
3. Hedefi güçleştirme yönündeki çabalar,
4. Mağdurların yaşam tarzlarında meydana gelen değişimler.

Tonry (2005: 10-11) batı ülkelerinde düşen suç oranlarının olası nedenlerini açıklama kapsamında aşağıdaki yaklaşımlara dikkat çekmektedir.

1. Suç kontrol politikaları alanındaki değişimler,
2. Elias tarafından formüle edilen "uygarlaşma süreci" (*civilizing process*) yaklaşımı,
3. Foucault'un disipline edici kurumlar (*disciplinary institutions*) yaklaşımı,
4. Normatif alanında meydana gelen değişimler.

Bu yaklaşımlardan özellikle sosyal kontrol politikaları alanındaki gelişmelerin diğer yaklaşımlara kıyasla daha çok ilgi gördüğünü söylemek mümkündür. Avrupa ülkelerindeki suç oranlarının düşüşüne odaklanan kriminologlar içerisinde özellikle Farrell (2013), Farrell vd., (2008), Farrell vd., (2011), Aebi ve Linde (2010, 2012, 2014), Van Dijk vd. (2012) ve Killias ve Aebi (2000, 2010)'ın çalışmaları dikkat

çekicidir. Bu kriminologların ortak özellikleri Avrupa ülkelerindeki suç oranlarının düşüşünün nedenlerini ABD tecrübesi dışında arama çabalarıdır. Onlar genel olarak Avrupa ülkelerinin suç eğilimlerinde yaşanan değişimi, fırsat ve rutin faaliyetler ile ilişkili olarak durumsal suç önleme yaklaşımları çerçevesinde ele almaktadırlar. Bu nedenle söz konusu araştırmacılar, güvenlik alanındaki iyileştirmelerin Avrupa ülkelerindeki suçlardaki düşüşünün temel itici unsurları olabileceğini iddia etmektedirler. Örneğin Killias ve Aebi, Felson (1999) tarafından formüle edilen rutin faaliyetler ve diğer durumsal yaklaşımın, ABD tecrübesine odaklanan yaklaşımlara kıyasla farklı bağlamlarda veya ülkelerde çok daha geniş uygulama alanına sahip olduğunu ileri sürerek Avrupa ülkelerinin suç eğilimlerinde yaşanan değişimin, rutin faaliyetler ve durumsal yaklaşımlar çerçevesinde ele alınmasının daha geçerli ve uygun olabileceğini iddia etmektedirler (Killias ve Aebi, 2000: 43-44, 58). Aynı şekilde Aebi ve Linde (2010), batı Avrupa ülkelerinde mala yönelik suçlardaki düşüşün nedenlerini, Avrupa'daki sosyo-ekonomik alanda meydana gelen değişimler, hanelerde güvenlik önlemlerine ilişkin çabaların artması ve özel güvenliğin güçlendirilmesi şeklindeki gelişmelerle ilişkilendirerek açıklamaktadırlar. Farrell vd., (2010: 36) de, suç oranlarında yaşanan düşüşlerin nedenlerini açıklama konusunda en azından başlangıç noktası olarak rutin faaliyet teorisi, durumsal suç önleme ve rasyonel seçim, suç örüntü teorisi ve çevresel kriminolojiyi birleştiren fırsat teorilerinin daha uygun olduğunu altını çizmektedir.

5. Sonuç ve Tartışma

1990'lı yılların başlarından itibaren ilkin ABD'de ve akabinde de çok sayıda gelişmiş batı ülkelerinde suç oranlarında düşüşler yaşanmıştır. Bu kapsamda ABD ve Avrupa'nın çok sayıda ülkelerinde suç düşüşlerinin art arda gerçekleştiğini ileri sürmek mümkündür. Tüm ülkeler için evrensel bir eğilim olmamakla birlikte gerek ABD gerekse çoğu gelişmiş batı Avrupa ülkelerinde şiddete dayalı (kasten öldürme, yaralama, yağma/soygun gibi) ve mal varlığına karşı suçlar (konutta hırsızlık, oto hırsızlıkları vb.) başta olmak üzere suç kategorilerinin çoğunda önemli oranda düşüşler gözlemlenmiştir.

Konuya ilişkin yapılan çok sayıda çalışma bu düşüşün nedenine ilişkin çok sayıda faktör belirlemiştir. Bu faktörler üzerinde kriminologların bir uzlaşısı sağladıklarını söylemek zordur. Araştırmacıların faktörler üzerinde uzlaşısı sağlayamamalarının önemli bir nedeni, farklı coğrafyalarda farklı değişkenlerin suç oranlarının düşmesi üzerinde etkili olmasıdır. Anlaşmazlığa ilişkin diğer bir neden de suç oranlarının düşmesinde birden çok faktörün etkili olmasıdır. Ülkeler veya eyaletler temelinde bu değişkenlerin veya faktörlerin etkililik düzeyi de farklılaşabilmektedir. Bu kapsamda özellikle

ABD'deki suç oranları üzerinde etkili olan dinamikler ve ABD ceza adalet sistemi belirli düzeyde Avrupa ülkelerinden farklılık arz etmektedir. Ayrıca sosyal bilimlerde değişkenlerin etki düzeylerinin net bir şekilde saptanması da son derece güçtür. Bu nedenle suç oranlarının artmasında ve düşmesinde etkenlerin farklılık arz etmesi son derece normaldir. Dolayısıyla değişkenlerden hangisi veya hangilerinin bu düşüşün gerçek nedenleri olabileceği hususu bir tartışma konusu olarak varlığını devam ettirecektir. Diğer bir tartışma konusu da değişkenlerin suç oranlarının düşüşündeki etki düzeyi konusunda yaşanmaktadır. Hangi değişkenin ne düzeyde suç oranlarının azalmasını sağladığını belirlemek neredeyse imkânsızdır. Değişkenlerin etki düzeyinin de ülkeler bazında farklılık arz etmesi son derece olağan ve beklenen bir durumdur.

1990'lı ve 2000'li yıllardaki suç düşüşü üzerine yapılan araştırmalar, Batı Avrupa'da da önemli düşüşlerin gerçekleştiğini saptamalarına rağmen, ağırlıklı olarak ABD'ne odaklanmışlardır. Bu nedenle suç düşüşlerinin nedenlerini konu edinen araştırmalarda genelde ABD'deki düşüşlerde etkili olduğu varsayılan değişkenlerin daha etkili olarak öne çıktığı gözlemlenmektedir. Diğer bir ifade ile suç düşüşlerinin açıklanmasında ABD'de yapılan araştırmalardaki argümanlarının izlerini görmek mümkündür. ABD ve Batı Avrupa ülkelerindeki suç düşüşünün nedenleri çok belirgin olarak farklılaşmamakla birlikte bazı değişkenlerde bir ayrışmanın gerçekleştiği dikkat çekmektedir. Örneğin, ABD'nde suçlulara yönelik sert tutumun ve ceza adalet sisteminin daha yoğun cezalandırıcı etkisi öne çıkarken Avrupa'daki düşüşlerde güvenlik önlemleri alanındaki gelişmeler, ekonomik gelişmeler ve sosyal devlet politikalarının etkisinin daha fazla öne çıktığı gözlemlenmektedir. Özellikle Avrupa ülkelerindeki suç oranlarında meydana gelen düşmeye odaklanan araştırmalar ağırlıklı olarak suç olgusunu, fırsat faktörü ile ilintili kriminolojik yaklaşımlar çerçevesinde ele almaktadırlar. Bu kapsamda özellikle durumsal suç önleme modellerinin ve dolayısıyla güvenlik alanındaki gelişmelere ve iyileştirmelere dikkat çekmektedirler.

Genel olarak gelişmiş batı ülkelerinde yaşanan suç oranlarının düşüşünü tek veya birkaç sınırlı faktörle açıklamak mümkün değildir. Dolayısıyla suç oranlarının düşüşü üzerinde birden çok sayıda değişkenin birlikte etkili olması muhtemeldir. Bu kapsamda suç düşüşü üzerinde tek faktörlü açıklamalar yerine çok sayıda faktörün etkili olduğu modellerin geliştirilmesinin daha doğru olacağı söylenebilir. Aynı şekilde çok sayıda değişken birlikte değerlendirildiğinde suç düşüşünün daha güçlü ve ikna edici bir şekilde açıklanabilmesi mümkündür. Hülasa bu makalede ele alınan değişkenlerin her birinin suç oranlarının düşmesinde, bazen ayrı ayrı bazen de birlikte etkili olduğu

ancak bu değişkenlerin etkililik düzeyinin de ülkeler/eyaletler ve yıllar bazında farklılık arz etmiş olduğunu belirtmek mümkündür.

Sonuç olarak suç oranlarının düşmesinde etkili olduğu gerekçesiyle bu çalışmada ele alınan faktörlerin önemli bir kısmı gelişmiş batı ülkeleri dışındaki diğer ülkelerde de suç oranlarının düşmesinde etkili olabilecek potansiyele sahip unsurlar niteliğindedir. Özellikle polis sayısının artırılması, yeni polis modellerinin geliştirilip uygulanması, güvenlik önlemlerinin iyileştirilmesi (suçun işlenmesini güçleştiren önlemlerin alınması, suçlular için suç işlenmesinin daha riskli hale getirilmesi, suç işlemeyi olanaklı kılan veya kolaylaştıran fırsat faktörlerinin ortadan kaldırılması gibi), silaha erişimi veya sahipliği zorlaştıran yasal düzenlemelerin yapılması, ekonomik gelişmelerin sağlanması (işsizlik, yoksulluk, görece eşitsizlik azaltılması gibi), ceza adalet sisteminin caydırıcılık düzeyinin artırılması ve uyuşturucuyla aktif bir mücadelenin yürütülmesi gibi hususlar burada en çok zikredilebilecek unsurlardır. Bu nedenle suç oranlarının azaltılması ve önlenmesine yönelik politika oluşturmayı amaçlayan ülkeler için bu konuda zengin bir literatür bulunmaktadır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynakça/ References

- Aebi, M. F. (2004). "Crime Trends in Western Europe from 1990 to 2000". *European Journal on Criminal Policy and Research*, 10 (2-3): 163-186.
- Aebi, M. F. ve Linde, A. (2010). "Is There a Crime Drop in Western Europe?". *European Journal of Policy and Research* 16: 251-277.
- Aebi, M. F. ve Linde, A. (2012). "Conviction Statistics as an Indicator of Crime Trends in Europe from 1990 to 2006". *European Journal on Criminal Policy and Research* 18 (1): 103-144.
- Aebi, M. F. ve Linde, A. (2014). "The Persistence of Lifestyles: Rates and Correlates of Homicide in Western Europe From 1960 to 2010". *European Journal of Criminology* 11 (5): 552-77.
- Arcidiacono, E. ve Selmini, R. (2010). "Are Crime Rates Falling in Italy?", *Newsletter of The European Society of Criminology, Esc Criminology in Europe* 9, https://www.esc-eurocrim.org/images/esc/newsletters/ESC_9_1_2010.pdf, (07.01.2021)
- Arvanites, T.M. ve Defina, R.H. (2006). "Business Cycles and Street Crime", *Criminology* 44(1): 139- 64.
- Ayres, I ve Donohue, J. (2003). "Shooting Down the 'More Guns, Less Crime' Hypothesis." *Stanford Law Review* 55 (4): 193-312.
- Baumer, E. P. (2008). "An Empirical Assessment of the Contemporary Crime Trends Puzzle: A Modest Step

- Toward a More Comprehensive Research Agenda”. İçinde Goldberger, A. ve Rosenfeld, R. (Eds.), *Understanding Crime Trends: Workshop Report* (127–176). National Academic Press.
- Baumer, E. P., ve Wolff, K. T. (2014). “Evaluating Contemporary Crime Drop(s) in America, New York City, and Many Other Places”. *Justice Quarterly* 31 (1): 5-38.
- Baumer, E. P., Velez, M. B. ve Rosenfeld, R. (2018). “Bringing Crime Trends Back into Criminology: A Critical Assessment of The Literature and a Blueprint for Future Inquiry”. *Annual Review of Criminology* 1: 39–61.
- Becker, G. (1968). “Crime and Punishment: An Economic Approach”. *Journal of Political Economy* 76 (2):169–217.
- Bennett, T. (1998). “Crime Prevention”. İçinde Tonry, M. (ed.). *The Handbook of Crime & Punishment* (s.369-402) New York: Oxford University Press.
- Blumstein, A. ve Rosenfeld, R. (1998). “Explaining Recent Trends in U.S. Homicide Rates.” *Journal of Criminal Law and Criminology*. 88 (4):1175–216.
- Blumstein, A., ve Wallman, J. (2006). *The Crime Drop in America*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Blumstein A. ve Rosenfeld R. (2008). “Factors Contributing to U.S. Crime Trends. İçinde *Understanding Crime Trends: Workshop Report*”. *National Research Council Committee on Understanding Crime Trends, Committee on Law and Justice, Division of Behavioral and Social Sciences and Education*. Washington, DC: National Academies Press, 13–43.
- Blumstein, A. (2006). “The Crime Drop in America: An Exploration of Some Recent Crime Trends”, *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, 7 (1) :17-35
- Braga, A.A., Weisburd, D. L. , Waring, E., Mazerolle, L. G., Spelman, W. ve Gajewski, F. (1999). “Problem-Oriented Policing in Violent Crime Places: A Randomized Controlled Experiment”. *Criminology* 37:541-80.
- Braga, A. A. (2001). “The Effects of Hot Spots Policing on Crime”. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 578: 104-125
- Braga, A. A. (2005), “Hot Spots Policing and Crime Prevention: A Systematic Review of Randomized Controlled Trials”. *Journal of Experimental Criminology* 1: 317–342
- Braga, A.A., Kennedy, D. M., Waring, E. J. ve Piehl, A. M. (2001). “Problem-Oriented Policing, Deterrence, and Youth Violence: An Evaluation of Boston’s Operation Ceasefire”, *Journal of Research in Crime and Delinquency* 38 (3): 195-225.
- Buonanno, P., Drago, F., Galbiati, R., ve Zanella, G. (2011). “Crime in Europe and the United States: Dissecting the “Reversal of Misfortunes”. *Economic Policy* 26: 347-385.
- Britton, A., Kershaw, C., Osborne, S. ve Smith, K. (2012). “Underlying Patterns Within The England And Wales Crime Drop”, İçinde Van Dijk, J., Tseloni, A. ve Farrell, G. (Eds.), *The International Crime Drop: New Directions in Research*, Palgrave Macmillan, Basingstoke, 159-81.
- Callahan, C., Rivera, F. ve Koepsell, T. (1994). “Money For Guns: Evaluation of the Seattle Gun Buy-Back Program”, *Public Health Reports*, 109 (4):472–77.
- Cavadino, M. ve Dignan, J. (2006). Penal Policy and Political Economy’, *Criminology and Criminal Justice* 6(4): 435– 56.
- Chen, X. Ve Zhong, H. (2021). “Development and Crime Drop: A Time-Series Analysis of Crime Rates in Hong Kong in the Last Three Decades”. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 65(4): 409–433
- Chermak, S. ve McGarrell, E. (2004). “Problem-Solving Approaches to Homicide: An Evaluation of the Indianapolis Violence Reduction Partnership”. *Criminal Justice Policy Review*, 15 (2): 161-192
- Christie, N. (2000). *Crime Control as Industry: Towards Gulags Western Style*, New York: Routledge.
- Clarke, R. V. (1997). *Situational Crime Prevention: Successful Case Studies*, New York: Harrow and Hosten
- Clarke, R. V. (1995). “Situational Crime Prevention”, İçinde Tonry, M. ve Farrington, D. (Eds) *Strategic Approaches to Crime Prevention, Building Safer Society: Strategic Approaches to Crime Prevention*, Chicago ve London:

- The University of Chicago Press. 19: 91-151.
- Clarke, R. V. ve Eck, J. E. (2005). *Crime Analysis for Problem Solvers in 60 Small Steps*, USA: Office of Community Oriented Policing Services (COPS)
- Conklin, John E. (2013). *Why Crimes Rates Fell*. USA: Pearson Education.
- Cook, P. ve Laub, J (1998). "The Unprecedented Epidemic in Youth Violence,". İçinde Tonry, M. (Ed). *Crime and Justice: An Annual Review of Research*. Chicago: University of Chicago Press, 26–64.
- Dezhbakhsh, H., Rubin, P ve Shepherd, J. (2002). "Does Capital Punishment Have a Deterrent Effect? New Evidence from Post-Moratorium Panel Data." *Mimeo*, Emory University.
- Donohue, J.J. (2009). Assessing the Relative Benefits of Incarceration: The Overall Change over the Previous Decades and the Benefits on the Margin, İçinde Raphael, S. ve Stoll, M (eds). *Do Prisons Make Us Safer? The Benefits and Costs of the Prison Boom*, 269- 303
- Donohue, J. ve Levitt, S. (2001). "Legalized Abortion and Crime." *Quarterly Journal of Economics*. 116 (2): 379–420.
- Duggan, M. (2001). "More Guns, More Crime." *Journal of Political Economy*. 109 (5): 1086–1114.
- Eck, J. E. ve Spelman, W. (1987). *Problem Solving: Problem-Oriented Policing in Newport News*. Washington, DC: Police Executive Research Forum.
- Ehrlich, I. (1975). "The Deterrent Effect of Capital Punishment: A Question of Life and Death." *American Economic Review*, 65(3): 397–417.
- Eisner, M. (2008). "Modernity Strikes Back? a Historical Perspective on the Latest Increase in Interpersonal Violence (1960–1990)". *International Journal of Conflict and Violence*, 2: 288–316.
- Ellen, I. G. ve O'Regan, K. (2009). "Crime and U.S. Cities: Recent Patterns and Implications". *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 626:22–38
- Farrell, G. (2013). "Five Test for a Theory of the Crime Drop". *Crime Science* 2(5): 1-8.
- Farrell, G., Tilley, N., Tseloni, A. ve Mailey, J. (2008). "The Crime Drop and The Security Hypothesis". *British Society of Criminology Newsletter* 62: 17-21
- Farrell, G., Tseloni, A., Mailey, J. ve Tilley, N. (2011). "The Crime Drop and The Security Hypothesis". *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 48 (2): 147-75
- Farrell, G., Tilley, N., Tseloni, A. ve Mailey, J. (2010). "Explaining and Sustaining the Crime Drop: Clarifying the Role of Opportunity-Related Theories". *Crime Prevention and Community Safety*, 12 (1): 24-41.
- Farrell, G., Tilley, N. ve Tseloni, A. (2014). "Why the crime drop?" *Crime and Justice*, 43(1): 421–490.
- Farrington, D. P. (2003), "Developmental and Life-Course Criminology: Key Theoretical and Empirical Issues-The 2002 Sutherland Award Address", *Criminology* 41 (2): 221-255.
- Farrington, D. P., Langan, P.A. ve Tonry, M. (2004). *Cross-National Studies in Crime and Justice. US Department of Justice, Office of Justice Programs, Bureau of Justice Statistics*. Washington DC
- Felson, M. ve Clarke, R. L. (1998), "Oppurtunity Makes the Thief: Practical Theory for Crime Prevention", Police Research Series Paper 9, Vol. 98, London: Home Office.
- Flatley, J., Kershaw, C., Smith, K., Chaplin, R. ve Moon, D. (2010). *Crime in England and Wales 2009/10*, Home Office Statistical Bulletin, London: Research, Development and Statistics.
- Fox, J. A. (2000). "Demographics and US Homicide". İçinde Blumstein, A. ve Wallman, J. (eds.) *The Crime Drop in America*. New York: Cambridge University Press, 288–317.
- François, A., Magni-Berton, R. Ve Weill, L. (2014). "Abortion and Crime: Cross-Country Evidence From Europe". *International Review of Law and Economics* 40: 24-35
- Garland, D. (2001). *The Culture of Control: Crime and Social Order in Contemporary Society*, Oxford: Oxford University Press
- Garner, C., (2015). "A Local Case Study of The Crime Decline". *Safer Communities*. 14 (2):104-114

- Goldstein, H. (1979). "Improving Policing: A Problem-Oriented Approach." *Crime & Delinquency* 25(2):236-258
- Goldstein, H. (1990). *Problem-Oriented Policing*. Philadelphia: Temple University Press.
- Graham, J. ve Bennett, T. (1995). *Crime Prevention Strategies in Europe and North America*. New York: Criminal Justice Press
- Hope, T. (1995). *Community Crime Prevention. Building a Safer Society: Strategic Approaches to Crime Prevention*. İçinde Tonry, M ve Farrington, D.P. (eds.). *Crime and Justice: A Review of Research*. Chicago: University of Chicago Press. 21-89
- Kahane, L., Paton, D. ve Simmons, R. (2007). "The Abortion-Crime Link: Evidence from England and Wales", *Economica*, 75 (297)
- Kennedy, D., Pieh, A. I ve Braga, A. (1996). "Youth Violence in Boston: Gun Markets, Serious Youth Offenders, and a Use Reduction Strategy", *Law and Contemporary Problems* 59 (1):147-83.
- Kızmaz, Z. (2003). "Ekonomik Yapı ve Suç: Bazı Araştırma Bulguları Üzerine Genel Bir Değerlendirme". *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 13 (2): 279-304
- Kızmaz, Z. (2006a). "Suçun Önemli Belirleyenleri Olarak İktisadi Etkenler: İşsizlik ve Suç İlişisine Sosyolojik Bir Bakış", *Polis Bilimleri Dergisi* (1): 73-90
- Kızmaz, Z. (2006b). *Cezaevi Müdahimleri*, Ankara: Orion Yay.
- Kızmaz, Z. ve Bilgin, R. (2012). *Hırsızlık: Suçlular, Nedenler ve Dinamikler*, Ankara: Polis Akademisi Yay.
- Kızmaz, Z. (2020). *Suç Önleme: Çağdaş Yaklaşımlar*, Ankara: Nobel Yay.
- Killias, M. ve Aebi, M. F. (2000). "Crime trends in Europe from 1990 to 1996: How Europe Illustrates the Limits of The American Experience". *European Journal on Criminal Policy and Research* 8(1): 43-63.
- Killias, M. ve Aebi, M. F. (2010). "Is There a Crime Drop in Western Europe?". *European Journal on Criminal Policy and Research* 16:251-277
- Knepper, P. (2012), "An International Crime Decline: Lessons for Social Welfare Crime Policy?", *Social Policy & Administration*, 46 (4): 359-376
- Kuziemko, I. ve Levitt, S. (2004). "An Empirical Analysis of Imprisoning Drug Offenders." *Journal of Public Economics* 8: 2043-2066
- LaFree, G. (1999). "A Summary and Review Of Cross-National Comparative Studies of Homicide". İçinde Smith, M. D. ve Zahn, M.A. (Eds.), *Homicide: A Sourcebook of Social Research* (125-145). Sage: Thousands Oaks [etc.].
- LaFree, G., Curtis, K., ve McDowall, D. (2015). "How Effective Are Your "Better Angels?" Assessing Country-Level Declines in Homicide Since 1950". *European Journal of Criminology* (12): 482-504.
- Levitt, S. D. (1996). "The Effect of Prison Population Size on Crime Rates: Evidence from Prison Overcrowding Litigation", *Quarterly Journal of Economics*. 111(2):319-52.
- Levitt, S. D. (1999). The Limited Role of Changing Age Structure in Explaining Aggregate Crime Rates, *Criminology* 581- 592.
- Levitt, S. D. (2004). "Understanding Why Crime Fell in The 1990s: Four Factors That Explain The Decline and Six That Do Not". *The Journal of Economic Perspectives*, 18(1): 163-190.
- Levitt, S. D. ve Venkatesh, S. (2000). "An Economic Analysis of a Drug-Selling Gang's Finances." *Quarterly Journal of Economics*. 115: 755-89.
- Lott, J. ve Mustard, D. (1997). "Right-to-Carry Concealed Guns and the Importance of Deterrence." *Journal of Legal Studies* 26: 1-68.
- Ludwig, J. (1998). "Concealed Gun Carrying Laws and Violent Crime: Evidence from State Panel Data", *International Review of Law and Economics*, 18: 239-54.
- Nagin, D. S. ve Farrington, D. P. (1992), "The Onset and Persistence of Offending", *Criminology*, 30: 501-523
- Marowitz, L. A. (2000). "Why Did the Crime Rate Decrease Through 1999? (And Why Might It Decrease or Increase in 2000 and Beyond)", Criminal Justice Statistics Center: California Department of Justice.

- Marvell, T. B. ve Moody, C. E. (1994). "Prison Population Growth and Crime Reduction". *Journal of Quantitative Criminology* 10(2): 109–139.
- Newburn, T. (1997). "Youth, Crime, and Justice", İçinde Magurie, M., Morgan, R., Reiner, R. (Eds), *The Oxford Handbook of Criminology*, Oxford: Oxford University Press, 613-660
- Pease, K. (1994). Crime Prevention. İçinde Maguire, M., Morgan, R. ve Reiner, R. (eds). *The Oxford Handbook of Criminology*, Oxford: Clarendon Press
- Pinker, S. (2019). *Doğamızın İyilik Melekleri-Şiddet Neden Azaldı*, İstanbul: Alfa yayıncılık
- Pop-Eleches, C. (2006). "The Impact of an Abortion Ban on Socioeconomic Outcomes of Children: Evidence from Romania". *Journal of Political Economy* 114 (4): 744-773
- Quimet, M. (2004). "Explaining the American and Canadian Crime Drop in the 1990s". *New French Journal of Criminology*, <http://champpen.revues.org/document448.html>.
- Reyes, J. W. (2007). "Environmental Policy as Social Policy? The Impact of Childhood Lead Exposure on Crime", National Bureau of Economic Research Working Paper No. 13097, Cambridge, MA.
- Roeder, O., Lauren-Brooke Eisen, L. K., ve Bowling, J. (2015). *What Caused the Crime Decline?*, New York, NY: Brennan Center for Justice.
- Rosenbaum, D. P., Arthur, L. ve Robert, D. C. (1998). *The Prevention of Crime: Social and Situational Strategies*, Belmont, CA: Wadsworth
- Rosenfeld, R., ve Messner, S. F. (2009). "The Crime Drop in Comparative Perspective: The Impact of The Economy And Imprisonment on American and European Burglary Rates", *The British Journal of Sociology* 60 (3): 445–471.
- Rosenfeld, R. ve Fornango, R. (2007). "The Impact of Economic Conditions on Robbery and Property Crime: The Role of Consumer Sentiment", *Criminology*, 45(4): 735–769.
- Sherman, L. W. ve Rogan, D. P. (1995). "Effects of Gun Seizures on Gun Violence: 'Hot Spots' Patrol in Kansas City". *Justice Quarterly* 12: 673-694
- Sherman, L. W. ve Weisburd, D. (1995). "General Deterrent Effects of Policepatrol in Crime Hot Spots: A Randomized Controlled Trial". *Justice Quarterly* 12: 625-48.
- Schneider, S. (2015). *Crime Prevetion: Theory and Practice*. CRC Press
- Sourcebook of Criminal Justice Statistics. (2012). <https://www.albany.edu/sourcebook/pdf/t31062012.pdf>
- Tseloni A., Mailley J., Farrell G. ve Tilley, N (2010). "Exploring the International Decline in Crime Rates". *European Journal of Criminology* 7(5): 375–394.
- Tonry M. (Ed.) (2010). Why are Crime Rates Falling (or are They?). *Criminology in Europe: Newsletter of the European Society of Criminology*, 9(1), 3-19.
- Tonry, M. (2014). "Why Crime Rates Are Falling Throughout the Western World". İçinde Tonry, M. (Ed). *Why Crime Rates Fall and Why They Don't*. *Crime & Justice: A Review of Research*. (1-63)Chicago II: University of Chicago Press.
- UNODC (2013), *Global Study On Homicide. Trends, Contexts, Data*. United Nations Office On Drugs And Crime, Vienna https://www.unodc.org/documents/gsh/pdfs/2014_GLOBAL_HOMICIDE_BOOK_web.pdf
- Van Dijk, J. (2008). *The World of Crime. Breaking the Silence on Problems of Crime*, Justice and Development. Thousand Oaks: Sage.
- Van Dijk, J., Manchin, R., Van Kesteren, J., Hideg, G. ve Navala, S. (2005). *The Burden of Crime in the EU. Research Report: A Comparative Analysis of the European Survey of Crime and Safety*, Gallup Europe.
- Van Dijk, J., Van Kesteren, J. ve Smit, P. (2007). *Criminal Victimisation in International Perspective*. The Hague, Netherlands Ministry of Justice.
- Van Dijk, J. (2010). "The European Crime Falls: Security Driven?", *Newsletter of The European Society of Criminology*, http://escnewsletter.org/sites/escnewsletter.org/files/newsletter/2016/apr2010_9_01escnewsletter.pdf, (31.04.2021).

- Van Dijk, J., Tseloni, A. ve Farrell, G. (eds) (2012). *The International Crime Drop: New Directions in Research*. New York: Palgrave Macmillan.
- Weisburd, D. L. ve Green, L. (1995). "Policing Drug Hot Spots: The Jersey City DMA experiment". *Justice Quarterly* 12: 711-36.
- Weiss, D. B., Santos, M. R., Testa, A. ve Kumar, S. (2016). "The 1990s Homicide Decline: A Western World or International Phenomenon? A Research Note". *Homicide Studies*, 20: 321-334
- Welsh, B. C. ve Farrington, D.P. (2012) (Eds.). *The Oxford Handbook of Crime Prevention*. U.K.: Oxford University Press
- White, M. D., Fyfe, J. J., Campbell, S. P. ve Goldkamp, J. S. (2003), "The Police Role in Preventing Homicide: Considering The Impact of Problem-Oriented Policing on the Prevalence of Murder". *Journal of Research in Crime and Delinquency* 40 (2): 194-22
- Wilson, J. Q. ve Kelling, G. (1982). "BrokenWindows". *The Atlantic Monthly*. March: 29-38.
- Wolpaw, R. J. (2007). *Environmental Policy as Social Policy? The Impact of Childhood Lead Exposure on Crime*. National Bureau of Economic Research, Working Paper 13097.
- Zimring, F.E. (2006). *The Great American Crime Decline*, Oxford: Oxford University Press,

Spatial Distribution of Crime in Bangladesh: An Analysis

Bangladeş'te Suçun Mekansal Dağılımı: Bir Analiz

Md. Bashir Uddin KHAN^{1,2} , Md. Ishtiaq Ahmed TALUKDER^{3,4}

¹PhD Candidate, Department of Sociology, School of Sociology and Political Science, Shanghai University, Shanghai, China

²Associate Professor, Department of Criminology and Police Science, Mawlana Bhashani Science and Technology University, Santosh, Tangail, Bangladesh

³PhD Candidate, Department of Security Strategies and Management, Institute of Security Sciences, Turkish National Police Academy, Ankara, Turkey

⁴Associate Professor, Department of Criminology and Police Science, Mawlana Bhashani Science and Technology University, Santosh, Tangail, Bangladesh

ORCID: B.U.K. 0000-0003-0652-158X; I.A.T. 0000-0001-6702-5446

ABSTRACT

Crime mapping has become popular as a way of analysing the spatial distribution of crime, and its use enables effective crime prevention strategies to be employed based on the analysis of hotspots. However, in Bangladesh crime mapping using Geographic Information System (GIS) is still in its infancy. This paper intends to focus on the spatial distribution of crime throughout the major administrative divisions of Bangladesh and to explore how it varies according to region. Its objective is to fill the existing knowledge gap in terms of the spatial distribution of crime in Bangladesh with the help of GIS software. All associated issues behind any crime patterns in different regions have been analysed here using references from established research. This study also illustrates the trend analysis of crime in the last three years, from 2016 to 2018, to understand the patterns of crime distribution as per present administrative divisions. It also focuses on the relative frequency of incidents of crime in all the regions of Bangladesh. Additionally, this study indicates that areas with big cities (Dhaka and Chattogram) are more prone to harbouring a greater number of offenders than other areas. As an initial study using GIS-based computerised crime mapping in Bangladesh, this research may have an important role in showing division wise crime distribution.

Keywords: Crime mapping, Division, Spatial Distribution, Predictive Policing, Violent Crimes, Property Crimes

Submitted: 02.05.2021 • **Revision Requested:** 25.08.2021 • **Last Revision Received:** 28.08.2021 • **Accepted:** 16.09.2021 •

Published Online: 25.10.2021

Corresponding author: Md. Ishtiaq Ahmed Talukder, E-mail: i.a.talukder@hotmail.com

Citation: Khan, MBU, Talukder, MIA, 'Spatial Distribution of Crime in Bangladesh: An Analysis' (2021) 9(2) Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi-Journal of Penal Law and Criminology, 479.

<https://doi.org/10.26650/JPLC2021-931625>

1. Introduction

Crime mapping is very crucial for understanding the spatial distribution of crime in particular administrative divisions or jurisdictions. Thematic maps of various forms such as line data, point data, polygon data, and statistical data can indicate the actual patterns of crime and help the researchers and crime investigators find out probable causes and solutions to prevent a myriad of crimes in the vicinity. Although the history of crime mapping using GIS software has had much success in developed countries over a period of some decades, for Bangladesh with a population of 161 million, GIS in crime analysis is still in its infancy. This limited use of GIS in Bangladesh is associated chiefly with land management and geographical research. Therefore, the use of GIS in dealing with crime data has, until now, been very limited. One significant factor which limits the analysis of crime distribution with the help of GIS in Bangladesh is the unavailability of and inaccessibility to primary crime data.

Bangladesh is a country in South Asia situated between 20.86382 to 26.33338 latitude and 88.15638 to 92.30153 longitude (Bangladesh Latitude and Longitude Map, n.d.). The country shares border with India to the east, west, and north. In the southeast it borders Myanmar with the Bay of Bengal to the south (ibid.). According to the estimates, the current population of Bangladesh is 161,356,039 as of 2018 (“Population, total—Bangladesh,” n.d.). It is a developing country where the frequency of crime is very high because of different socio-economic and geographic factors (Faruk & Talukder, 2010; Khan, Alam, & Faruk, 2014; Khan & Kamruzzaman, 2010; Khan & Shathi, 2018; Tang & Khan, 2018). The use of crime mapping can help police personnel, investigators, and other professionals to understand various factors associated with those crimes. Thus, it can help formulate effective policy and policing strategies to reduce the frequency of crime by understanding crime distributions and various other underlying issues. Police data available in various formal sources can match spatial data to conclude the causes, factors, and probable solutions of crime as well as helping with other factors such as police personnel recruitment and priority determination.

Mapping can be a critical part of policing activities to focus on appropriate responses for fighting crime (Fitterer, Nelson, & Nathoo, 2015; Gottschalk & Ørn, 2012; Moncada, 2010; Pope & Song, 2015; Xiong, 2016). Thus, building smart cities without such a mapping procedure in the context of crime control is nearly impossible. Because of the comprehensive nature of crime mapping, it can help criminal justice professionals and criminologists to understand crime from a geographical aspect and address the

problem efficiently through better allocation of resources (Bowers & Johnson, 2014; Leclerc, Chiu, Cale, & Cook, 2016; Leong & Chan, 2013). The objective of this study is to find out the associated factors of crimes and their geographic distribution. In this way, it can help criminal justice professionals and other stakeholders to understand the distribution of crimes and their relative importance.

Social scientists' growing interest in geography and crime has made crime mapping very important (Bernasco & Elffers, 2010). In Bangladesh, little research has been conducted to understand crime through thematic mapping (Saadi, Rahman, and Talukder, 2008). However, a number of studies are available in other countries. In this context, this study intends to narrow the gap of a countrywide crime analysis through mapping. While many prior studies in different countries have used Ordinary Least Squares (OLS) regression or geographically weighted regression (Boivin, 2018; Wang, Lee, & Williams, 2019; Zhang & Song, 2014), due to data limitations our focus will be concentrated on understanding the geographic variation of crime incidents among all the administrative divisions of Bangladesh to reveal the relative frequency of crimes and their probable predicting factors.

In the present context, viewing map data is an easier way to understand the necessity of intervention in a particular region or area. Computer-based crime mapping has received immense popularity nowadays because of its flexibility with data, statistics, and geographic contents. Geographic information is much more user-friendly now, and users can use different tools and techniques complying with organisational requirements with greater flexibility. For this reason, the use of a thematic map can be an excellent option for crime analysts (Harries, 1999). The thematic map works as a complete package where anybody can select a topic and choose any possible means to convert data into a comprehensible map in order to communicate to the target population efficiently and effectively. Thematic maps can be both quantitative and qualitative. With the help of these maps, crime mapping has started to play a significant role in effective crime management by adopting scientific crime prevention methods in an established theoretical framework. For the last quarter-century, crime mapping has increasingly become an integral part of policing activities worldwide.

Clarifying where different types of crime and other incidents occur is one of the many important functions of crime analysis. Due to the unique nature of the sophisticated software and the type of data used sometimes, the difference between crime analysis and crime mapping may be difficult. Crime mapping is better considered as the sub-

discipline of crime analysis. It provides maps that help to communicate the results with all stakeholders.

Nowadays, a significant number of alternatives are also available in crime mapping practice (Shekhar, Xiong, & Zhou, 2017). Whether the problem is tactical, strategic, or administrative, any data containing location information can be displayed and analysed using geographic information system (GIS) technology developed by Environmental Systems Research Institute (ESRI) of California. Place-based policing is considered to help decrease crimes. The theory is that those specific areas have properties that make them more attractive to the probable offenders for committing specific crimes. For example, auto theft may happen more frequently in those areas where cars are available outside of the apartment complex. These complexes can be hot spots for auto-related crimes. However, previous studies discovered that the existing methods of predicting and mapping the future locations of crime are intrinsically retrospective. We need to analyse the prospective methods from a careful selection of methods.

Some researchers have proposed certain specialised models to analyse a variety of crimes. For homicide analysis, a model named “Spatial Configuration of Homicide Crime” (SCHC) was proposed combining factors like the offender’s residence, the victim’s residence, the murder location, and the disposal location. Based on these locational components, individual crime data can be analysed (Kim, Chun, & Gould, 2013). For this, individual data referring to this information are required. For analysing burglary, larceny, and auto theft, Global Moran autocorrelation (Moran scatterplots) is an excellent way to analyse incidents (Sim & Miller, 2016). For analysing rape incidents, spatial scan statistic has been used in many studies. This technique is generally considered a good geographic surveillance tool (Amin, Nabors, Nelson, Saqlain, & Kulldorff, 2015). Some researchers have used spatial data analysis (ESDA) to understand different micro and macro territorial features of criminal incidence (Cracolici & Uberti, 2009). Other researchers have explained crimes by analysing their spatio-temporal features with 3D and 4D modelling (Wolff & Asche, 2009). Still more scholars are interested in working on the spatial-temporal analysis of crime patterns for different days of the week (Andresen & Malleeson, 2015).

A significant amount of information and a great number of subsidiary parameters are required for the mapmaking process in crime analysis. When maps are produced based on vast amounts of data and numerous parameters, the task of preventive policing by

crime forecasting becomes easier. Predicting policing may be a great outcome of such a mapping process with large databases. The master crime incident layers and standard map layers provide the capacity to produce such maps quickly and accurately. A staple of every crime analysis unit is an SQL¹ (Structured Query Language) compatible database. Databases are essential for gathering, storing and manipulating data that is often retrieved or exported from various other databases, such as an RMS² (Record Management Systems), CAD³ (Computer-Aided Design) system or others (Harkins & Reid, 2002; Leitner, 2013; Maltz, Gordon, & Friedman, 1991).

This study intends to conduct a spatial analysis based on available regional data. However, the available crime data are not merely local here; instead, they are regional and aggregated. This study has yielded some important findings as to the pioneering work of crime mapping through GIS in the criminal justice sector of Bangladesh.

2. Objectives of the Study

The focus of the study is to know how crime patterns of different divisions are spatially distributed in Bangladesh. Additionally, this research analyses the differences in crime patterns in different years. The current research explains some probable factors as well, which are primarily liable behind the commission of specific crimes at specific places in a significant figure. Based on the research objectives, the following research questions were formulated for the present study-

What is the nature of property-related and violent crimes in Bangladesh from a comparative perspective?

How are the crimes generally clustered in accordance with the divisions?

Why do the patterns of crimes differ according to the different geographic locations in Bangladesh (Comparative analysis)?

3. Method

This study aims at understanding crime distribution following geographical locations. We used different spatial data and shapefiles from different online sources. Two websites

-
- 1 This SQL is a computer language that helps to retrieve and manage data in a database having relational database.
 - 2 RMS data management system is an agency-wide system that helps any agency to store, retrieve, manipulate, view and archive all the data.
 - 3 CAD system generally refers to such file that store information in course of matching, viewing and assembling computerized full records.

(www.diva-gis.org/gdata and www.gadm.org) were used to collect shapefiles of base maps for this study. We collected crime statistics for this study from the official website of the Bangladesh police (www.police.gov.bd/en/crime_statistic) during the study period (2016-2018). We then merged and reclassified the areas according to the administrative police divisions. At the time of the study there were eight civil ranges and one railway range in Bangladesh. As per the data available, we selected these eight ranges to show the distribution of crimes and omit the present study’s railway range. Although these ranges are not equal in size and population, significant findings can be extracted from the study about the relative crime frequency.

We used crime data and other demographic data to determine the relationship of these with the shapefiles for different divisions of Bangladesh. This study combines both qualitative and quantitative approaches to the analysis of data. Our research has also generated information on crime patterns, comparison among the crime data, and the determination of an effective strategy to solve ongoing problems and address the crimes appropriately based on spatial analysis. We used different tables, graphs, maps, and other pictorial diagrams to analyse and express the main issues. We generously used various secondary sources like books, edited books, newspapers, government and institutional reports, websites, journal articles, and other resources to compare the data and reach a conclusion (Table 1).

Table 1. Summary of research methodology

Research Area	Eight civil ranges of Bangladesh
Research philosophy	Positivist
Research Paradigm	Interpretive
Research approach	Inductive
Time horizon	Longitudinal
Data types/ Sources of data	Secondary: Police statistics of Bangladesh (from the official website of Bangladesh Police at different time points), Bangladesh Bureau of Statistics, websites, books, journals, government publications, newspaper etc.

4. Result

The whole territory of Bangladesh is divided into eight different administrative divisions. For the police, these jurisdictions are generally termed as police ranges. Along with these eight police ranges, there is one division dedicated to railway (termed as the railway range). The same administrative divisions for the civil administrations are also subject to the police jurisdictions (for policing, these are termed as ranges). Each of these ranges is composed

of some districts. The names of all these ranges are Dhaka, Chattogram, Rajshahi, Khulna, Barisal, Sylhet, Rangpur, and Mymensingh. Apart from these, there are six metropolitan police departments in Bangladesh in the six largest metropolitan cities. Beyond these six metropolitan areas, all the territories of the country are operated under the supervision of any of these ranges. All district police (there are currently 64 districts in Bangladesh) work under the supervision of their respective ranges. It should be mentioned that all districts are not necessarily equal in terms of area or population. The purpose of establishing these ranges is to make the management process more decentralised and effective under the coordination of local police headquarters. This research includes all ranges differently and amalgamates the metropolitan police statistics into the respective ranges (similar to administrative divisions). Thus, the result of this paper includes crime data based on eight administrative divisions, not only based on the police range but also the respective metropolitan police of each division. The distribution is shown both according to the number of total crimes and the crime rates. The rate is calculated per million with the respective total population of a particular division. So, the equation for the calculation of the rate is

$$\text{The rate of a particular crime} = \frac{\text{Total number of that crime in a given year}}{\text{total population of the division}} \times 1000,000$$

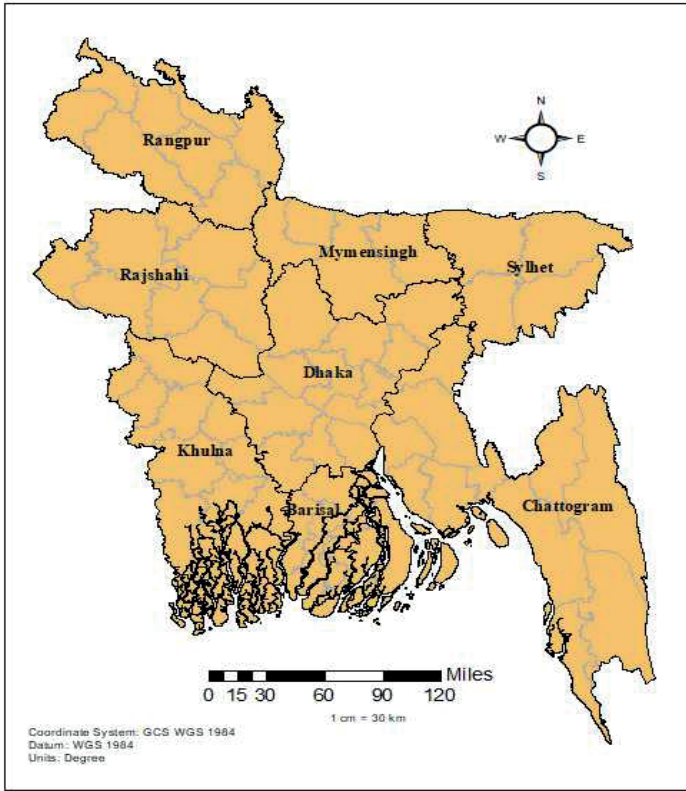
The following table indicates the current number of districts under eight divisions of Bangladesh (Table 2). The data were found in the Statistical Pocket Book Bangladesh 2018 and the National Web Portal of Bangladesh. The total population data in all divisions were taken from the latest national census of Bangladesh (Population and housing census of 2011). Additionally, the map (Figure 1) displays all the divisions of Bangladesh with their respective districts inside.

Table 2. Number of Districts for Each Police Range

Divisions (Ranges including Respective Metropolitan Police)	Number of Districts	Total Population	Metropolitan Police Included
Dhaka	13	36,433,505	Dhaka Metropolitan Police
Chattogram	11	28,423,019	Chattogram Metropolitan Police
Rajshahi	8	18,484,858	Rajshahi Metropolitan Police
Khulna	10	15,687,759	Khulna Metropolitan Police
Barisal	6	8,325,666	Barisal Metropolitan Police
Sylhet	4	9,910,219	Sylhet Metropolitan Police
Rangpur	8	15,787,758	----
Mymensingh	4	10,990,913	-----
Total	64	144,043,697	06

Data Source: BBS, Bangladesh Police Website and National Web Portal of Bangladesh.
(Table developed by authors)

Figure 1. All Administrative Divisions of Bangladesh (Source: Developed by Authors)

Spatial Distribution of Different Crimes According to Police Data

It is a common assumption of criminology that crimes of any given country are not always recorded. There are some crimes that may be recorded erroneously, or some cases are not recorded at all because of people’s lack of confidence in the policing system or the perception that the incidents are trivial or trifling. Thus, some crimes are reported but not recorded and some crimes are recorded but actually not committed (Bohm & Haley, 2017). Bohm and Haley (2002) termed the difference between the actual occurrence of crimes and the reported crimes as the “dark figure of crime”. In crime records, there will always be some grey areas that are difficult to overcome. However, this study has considered the recorded and published police data as authentic and used these official crime records for the spatial distribution. For the present analysis, all the selected crimes are categorised as property crimes and violent crimes.

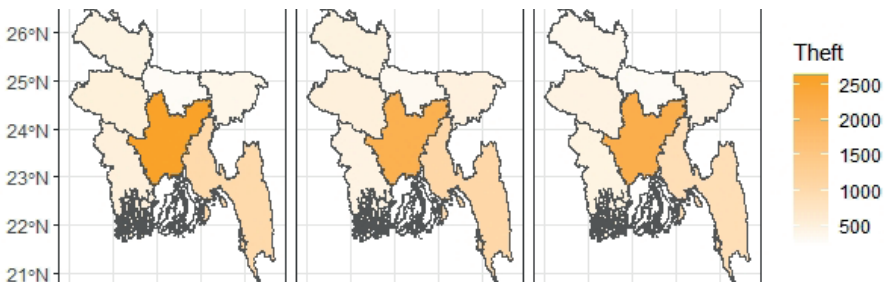
Property Related Offences of Bangladesh

Generally, crimes which are committed against the rights or the property of persons (the main target is the property), and not against the persons predominantly, are considered property-related crimes. For this study, four crimes have been selected as property crimes: theft, burglary, dacoity, and robbery. Although some force may be reported to be used in robbery and dacoity, the main target of such crimes is to gain the property in an illegal way. The analysis of the present study goes as follows.

Theft and Burglary

From the comparative statistical maps of all divisions, it becomes clear that theft and burglary are the most frequent property-related crimes in Bangladesh (Figure 2 and Figure 3). From the police statistics, it is evident that theft and burglary are the most common forms of property crimes registered in the police stations. The number of thefts in police reports shows that most of the incidents of dacoity are distributed in Dhaka, Chattogram and Sylhet. Considering the rate of theft (calculating the crimes based on per million people), Dhaka and Sylhet remain at the top among all the divisions. Thus, calculating the total and calculating the rates portray different pictures about the distribution of theft among different divisions (Figure 2). While considering burglary, again because of the higher frequency of inhabitants, Dhaka, Chattogram, and Khulna remain at the top, but the picture changes significantly when the rate is considered. Barisal, a new division, remains on the top alongside Dhaka division. At the same time, Sylhet division also appears at the same position as Chattogram and Khulna. Dhaka remains at the top along with Barisal (Figure 3). Rangpur, Rajshahi, and Mymensingh reported the lowest number of incidents of theft and dacoity in all cases.

Figure 2. Comparative total number of Theft and Rate of Theft (Theft_R) through all Divisions (Rate per million of the divisional population). Source: Developed by authors

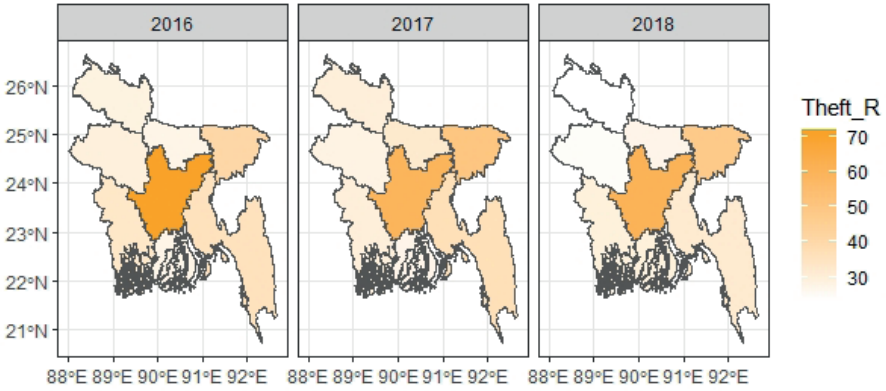
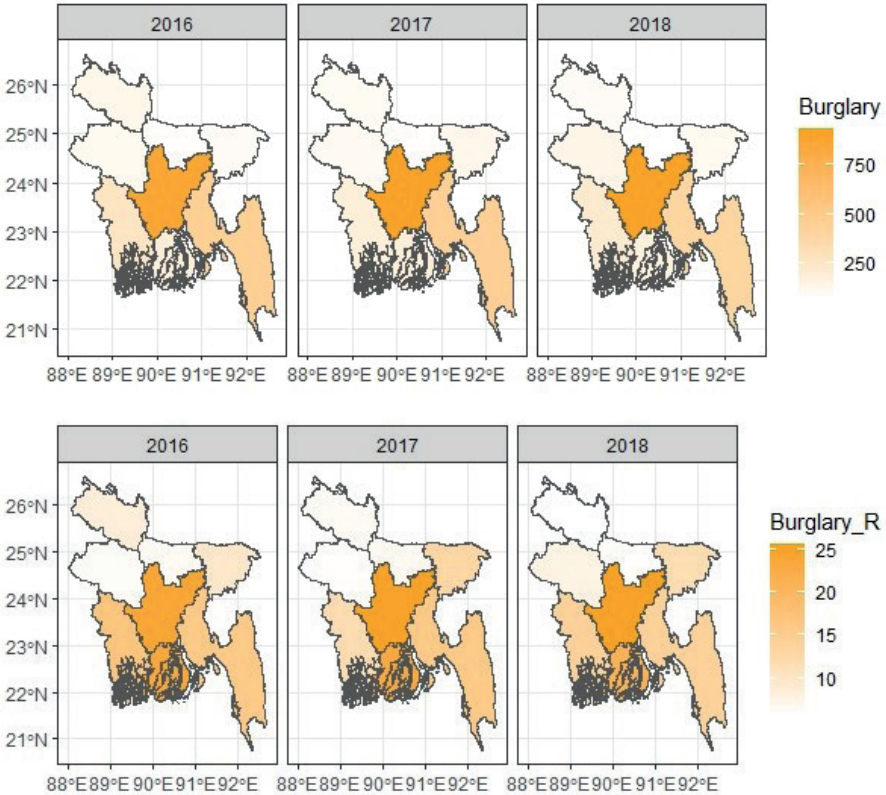

Figure 3. Comparative total number of Burglary and Rate of Burglary (Burglary_R) through All Divisions (Rate calculated per million of the divisional population)
Source: Developed by authors

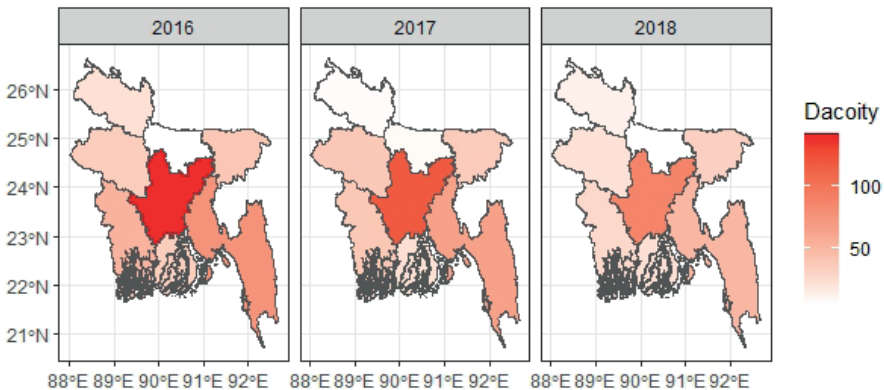

Dacoity and Robbery

Two other property-related crimes, which appear the most severe in Bangladesh, are dacoity and robbery (Figure 4, 5). Crime statistics from 2016 to 2018 and statistical thematic maps indicate that robbery and dacoity are moderately closer in frequency in all aspects. If we consider the total number of crimes, Dhaka remains at the top among all divisions. Chattogram, Sylhet, and Khulna remain in the highest rank (Figure 4). Again, the picture changes if the rate is calculated in all the divisions. Barisal and Sylhet remained at the top in 2016, but in the other two years, Dhaka and Sylhet displayed the highest rate of dacoity (Figure 4). Mymensingh remained less crime-prone in all aspects.

In the case of the total number of robberies, a new division appears in the picture. Like the previously discussed crimes, Dhaka and Chattogram remain at the top and Khulna, Rajshahi, and Sylhet remain at a moderate position. Mymensingh, as a small division, remains in a better position in terms of total crime. Again, if we consider the rate, most of the regions other than Mymensingh and Rangpur show quite a similar rate of criminality. Nonetheless, Mymensingh and Rangpur are evidentially safer for most of the years (Figure 5).

Figure 4. Comparative Distribution of Dacoity and the Rate of Dacoity (Dacoity_R) through all the Divisions (Rate calculated per million of the divisional population)
Source: Developed by authors

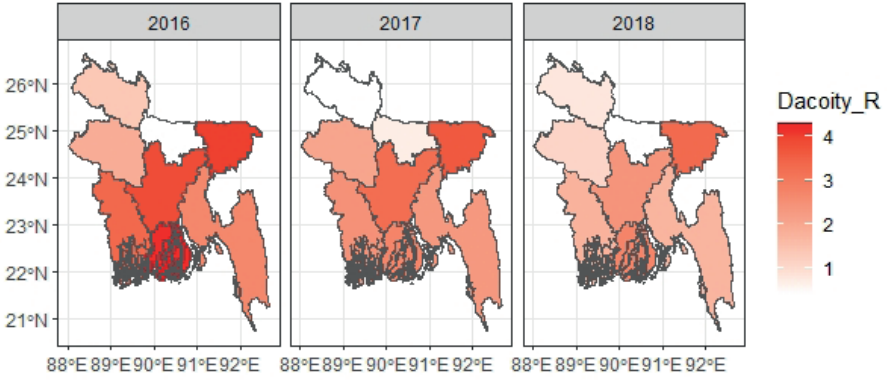
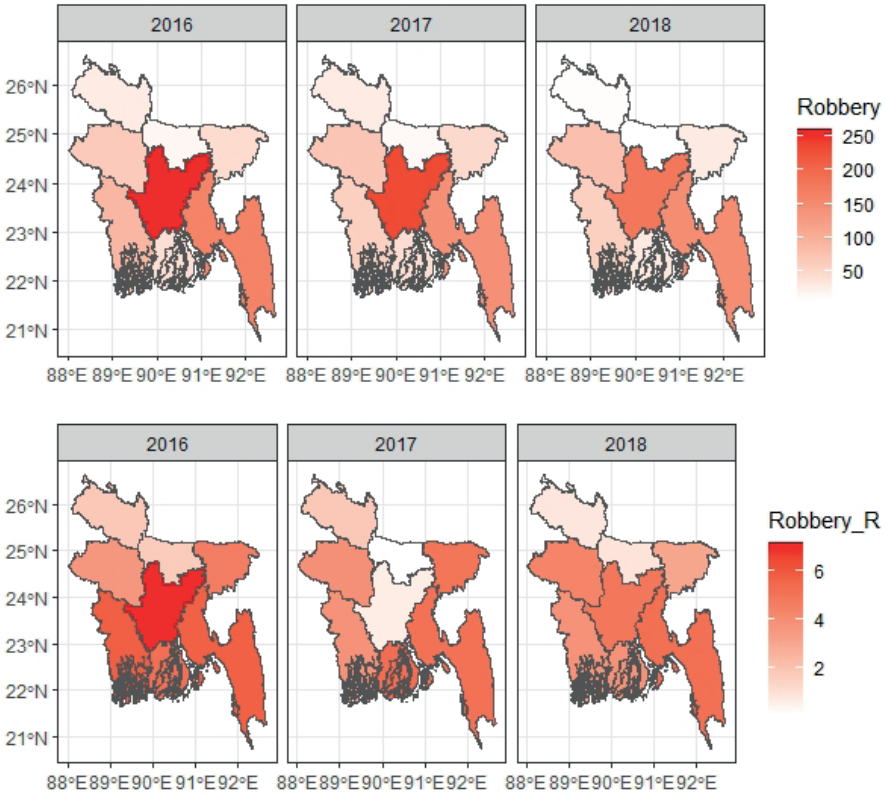

Figure 5. Comparative Distribution of Robbery and the Rate of Robbery (Dacoity_R) through all the Divisions (Rate calculated per 1 million of the divisional people)
Source: Developed by authors

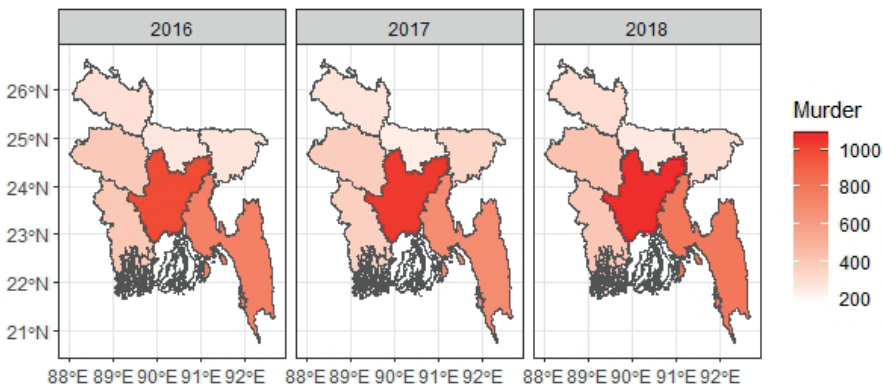
Violent Offences of Bangladesh

Violent crimes constitute those crimes which are connected to violence. The main purpose of these crimes is to harm people with physical injury and violence. Three recorded violent crimes were considered for this study. The maps indicate that the frequency of women and child repression in all the selected years is the highest. Murder is the second highest among these four selected violent crimes and holds a significant portion of the crimes. In terms of police assault, the frequencies are relatively lower, but these intensify public fear of losing their lives or are connected with a long-term impact on their lives. While this is comparatively low in frequency, the actual number of these crimes is not low. The relative frequency of these crimes over the period was child repression > murder > police assault. However, the discussion focusses on these violent crimes and their associated factors (Figure 6).

Murder

Murder is seemingly one of the most heinous crimes in the country. If we see the distribution of murder all over the country, Dhaka and Chattogram remain in the top position. Barisal, Mymensingh, Sylhet, and Rangpur displayed a relatively lower number of murders. Considering the rate among the divisions, Sylhet appeared the most vulnerable place at the top in 2017. Dhaka, Chattogram, and Khulna appear at a lower level. Rangpur is found to be a less vulnerable place (Figure 6 and Figure 7).

Figure 6. Comparative Distribution of Murder and the Rate of Murder (Murder_R) through all the Divisions (Rate calculated per million of the divisional population)
 Source: Developed by authors

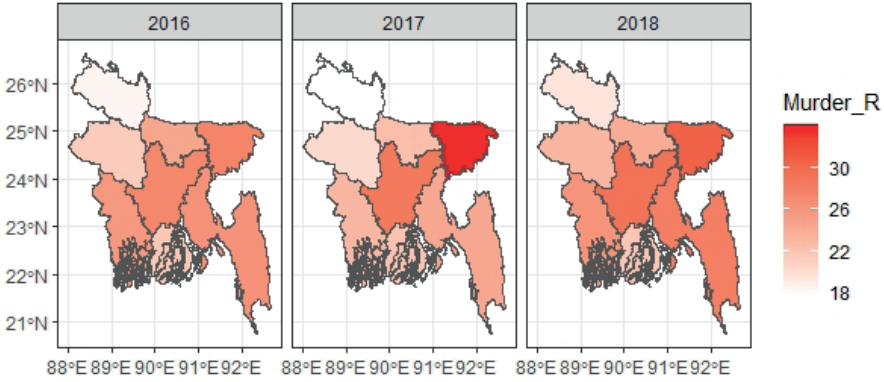
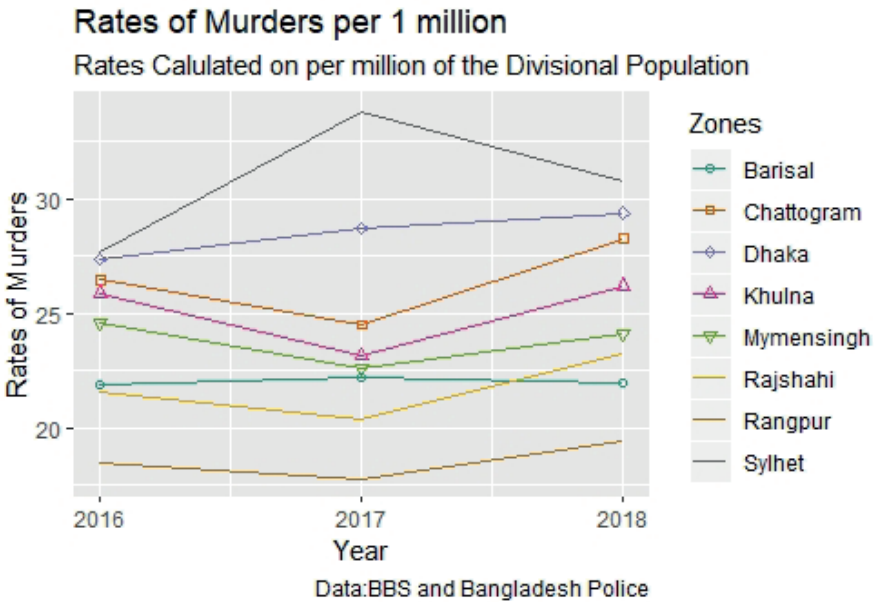

Figure 7. Rates of Murder in all Divisions (Rates calculated on per million of the divisional population) Source: Developed by authors

Women and Child Repression

Women and child repression includes the most common forms of crimes (for example, abduction, rape, extortion, sexual assault) which have occurred against women and children according to The Bangladesh Women & Children Repression Prevention Act 2000 (Nari-O-Shishu Nirjaton Daman Ain). Women and child repression crimes are

well distributed throughout the country rather than appearing only in the Dhaka division. Dhaka is still at the top considering the total number of crimes. While considering the rates, Barisal had the highest reported number of such incidents. Barisal, Dhaka, Khulna, and Rajshahi come next in the list of relative frequency considering the rate. Chattogram remains the less vulnerable among all the districts in terms of reporting such crimes (Figure 8 and 9).

Figure 8. Comparative Distribution of Women and Child Repression and the Rate of Women and Child Repression (Women_Child_Repression_R) through all the Divisions (Rate calculated per 1 million of the divisional people) Source: Developed by authors

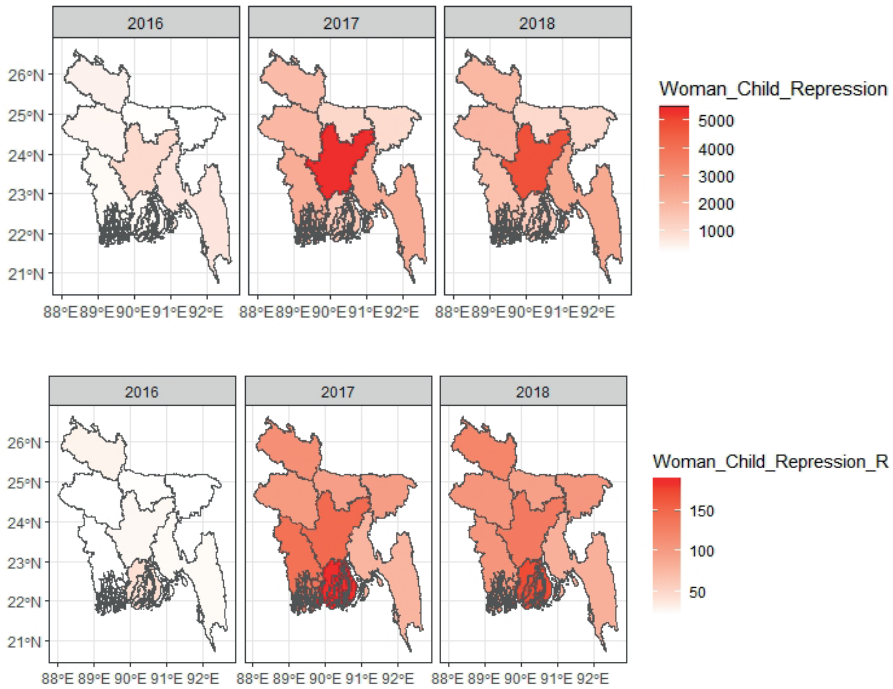
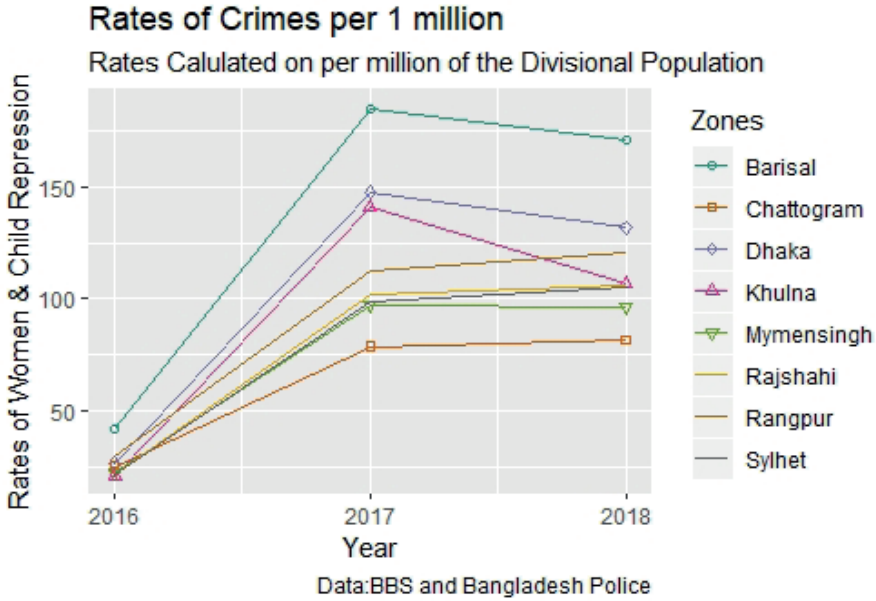

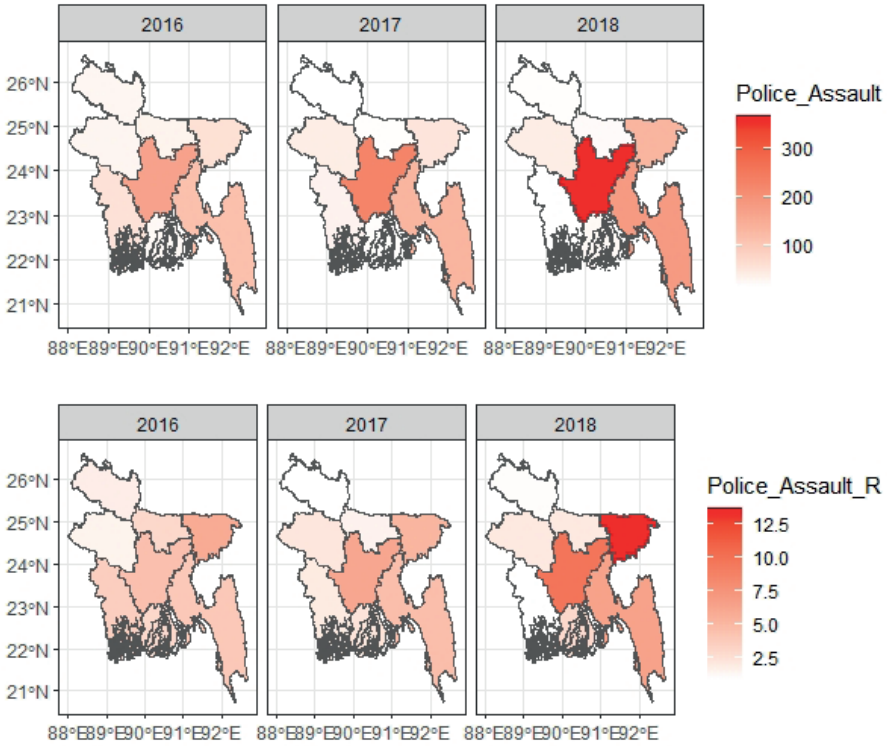
Figure 9. Rates of Women and Child Repression in all Divisions (Rates calculated on per million of the divisional population) Source: Developed by authors

Police Assault

Considering the total number of police assaults, Dhaka and Chattogram usually remain at the top. In terms of the rates of this crime, Sylhet and Dhaka remain at the topmost position. However, statistics show that police assault is much higher in the western and central divisions of the country. Dhaka, Chattogram, and Sylhet had the highest crime rates in this regard (Figure 10).

Figure 10. Comparative Distribution of Police Assault and the Rate of Police Assault (Police_Assault_R) through all the Divisions (Rate calculated per million of the divisional population) Source: Developed by authors

5. Discussion

Patterns of geographic clustering

This study has revealed some interesting findings of the crime patterns and geographic clustering of crimes in Bangladesh. Although geographic clustering of crimes in Bangladesh is difficult to predict other than having some spatial autocorrelation with different socio-economic or other factors of particular regions, as a pioneering study, the present one is a way forward in this aspect. This study posits that most of the crimes are clustered in two significant divisions, which are also more populous. It is logical to think that these areas are associated with different people and commuters who have their professional attachment to these places. The places where people frequently visit for their professional attachments are generally overcrowded and more preferable for

probable offenders to commit crimes (Boivin, 2018). It is easy for offenders to hide in the crowd of people and evade law enforcement agencies' identification. In terms of population, Dhaka and Chattogram are the two largest divisions of the country. The first includes the capital of the country, and the second includes the commercial capital. Therefore, these two areas are densely populated. This has created a rational space for offenders to use as a host for the outworking of their crimes. It is evident that the central city areas overrepresent the data of these two divisions. Another important aspect is that many smaller divisions like Mymensingh, Barisal, and Sylhet have a comparatively smaller population size. The total number of crimes is found to be smaller there but may not be smaller in the real sense if the rates are calculated. It is very important to note that although Rajshahi and Khulna ranges are somewhat large, the total crimes in those areas are not high in most cases. While considering the rates of crimes in the divisions, we found a different portrayal of the crimes. For property crimes, Barisal and Sylhet were found to be more vulnerable. For murder, Sylhet was at the top.

This study indicates that areas with big cities (Dhaka and Chattogram) are more prone to harbouring more offenders than other areas. For murder, Sylhet was more vulnerable, but for women and child repression, Barisal was more vulnerable. For police assault, the western parts of Bangladesh, including Dhaka, Sylhet, Chattogram, were found to be the most vulnerable. As this study only intended to show the relative distribution of total crimes and crime rates based on divisions with limited available aggregate data, the generalizability of this research might be verified by other research at a subsequent time. It should be mentioned that there are various specific socio-economic and geographical aspects which may have vital impacts on the overall crime pattern (Wang et al., 2019). These factors can be identified in subsequent studies. However, at this initial stage of using GIS-based computerised crime mapping in Bangladesh, this research may have an important role in showing division wise crime distribution.

Probable Causes of Geographic Clustering

In the case of finding the causes of crime, understanding the physical and social environment is essential (Sim & Miller, 2016). In many cases, crimes may have some geographic conditions (Chainey, 2014). In this regard, crime mapping can help the researchers to understand the influence of environmental conditioning on the frequency of crime. In the present study, the use of crime mapping to understand police recorded data can also be explained from the social data. Although these are not measured directly, these can be explained from the essential explanations of crimes.

For property crimes, theft and burglary are seemingly high in all the regions. These crimes are connected to poverty and drug addiction. Additionally, drug related crime is 'a sensitive transnational issue' (Talukder, 2021, p.119). Many people in Bangladesh live under the poverty line, and their level of conscience and moral standard is not high. Due to extreme poverty and immense dishonest drive, many people of the lower socio-economic status in many cases may expose a tendency to involve themselves in crimes like theft and burglary. The same is true for dacoity and robbery. However, there are some causes behind the relatively higher number of cases of theft and burglary compared with those of dacoity and robbery. In the case of theft and burglary, the offenders intend to take away people's belongings without their knowledge. These crimes are often committed secretly where the risk of direct confrontation with victims is minimal. On the other hand, for the dacoity and robbery, the offenders need to confront the owners of the property where relative force is important, and this involves a high risk of apprehension. That is likely why offenders are more interested in getting property by taking only a minimal risk.

For violent crimes, women and child repression are found to be more frequent than police assault. In order to flee from violence (Talukder, 2015) and poverty these groups of people are often found to have become victims of trafficking (Talukder, Aktar and Bakul, 2015). In many cases, the patriarchal view of people influences their male counterparts to undermine women in the family structure. In modern Bangladesh women may work outside of the home, but still the attitude of society has not changed that much (Khan, 2015; Khan & Kamruzzaman, 2010; Khan & Shathi, 2018). As a result, conflicts are found more frequently in society. According to the rational choice theory, crimes happen when motivated offenders come into close contact with potential victims in the absence of any capable guardianship. Here, society creates men as motivated offenders to commit the offence in order to practise supremacy over women. In this context, other than law and moral education, there is no capable guardian to prevent it. That is why any family at any time can be a place of victim-offender interaction if certain conditions are met. Therefore, it is the highest recorded crime in all the studied divisions. For child abuse, the same explanations are applicable. They are exploited in different ways, namely, physically or psychologically. Sometimes they are assaulted within their family or outside their family. Murder, on the other hand, can be the ultimate result of all offences. Property crimes, family violence, political conflict, agitation, riot, and all other issues can turn into murder. As this is the severe result of all the conflicts, it is much more frequent in all areas of Bangladesh. In many

cases, politically influential persons can twist the law to evade the allegation of murder. This is another important factor that facilitates a comparatively higher number of murder-related incidents. In the present context, law-enforcing agencies are also alleged to commit such offences in the name of “crossfire” or “gunfight”. This also contributes to the homicide rate.

The crime of police assault features very low in police records. One probable reason behind this is that people tend to report less to the police about their misconduct. It may be triggered by their lack of confidence in the police regarding the complaints against their mates. Fear and mistrust for the police provoke people to think that they should not complain against the police. So, the figure may be underreported in the police record. Whatever the actual number of police assaults, people are always fearful of police action against civilians. Sometimes they are alleged to violate human rights severely.

Causes of geographic clustering of crimes have been proposed based on the literature and the prior knowledge of the researchers. These need to be verified in separate research studies by collecting empirical data on selected variables. This research only intended to portray the spatial distribution of crime in Bangladesh for the selected years and to propose some probable causes behind the distribution.

Does Less in Number mean Less Serious?

It is necessary to understand that less in total frequency does not indicate less severity in nature. Some crimes may be higher in number but not lethal in nature. People can recover from the ill impact of theft or burglary, but in cases like murder, police assault or serious violent crimes, the victims and their families suffer from long-term trauma. That is why, although sometimes violent crimes may be fewer in number, the total number of traumatised victims is very high. It is therefore essential to prevent these violent crimes with serious strategies and scientific management.

Implications

Public security issues, especially the possibility of criminality, are among the most pressing issues of the day. Scientific understanding of the spatial dimensions of crime is critical for containing and improving public security, particularly in large cities. The study of spatial distribution of crimes is essential, primarily in order to understand the required interventions and allocate resources by law enforcement officials according to necessity. Resource distribution should not be randomly administered but followed

by a proper survey and time series analysis. This study may fulfil a need in the first instance. It may also help researchers to understand the preconditions that people consider while living or visiting any division. In this way, the ground for a regular cross-sectional and time series analysis may emerge in Bangladesh that can contribute to fighting crimes more successfully. Regular spatial analysis in different years and trend analysis may reduce the number of crimes by arranging different programs to prevent crimes from particular areas.

Limitations

The data used in this study were obtained from the official web sources of the Bangladesh Police (www.police.gov.bd/en/crime_statistic). These data were accumulated mainly by the police personnel based on their recorded crime information registered throughout the police investigation process. This number of crimes may underrepresent the actual figure of crime as all crimes are not properly reported to the police, and all reported crimes may not be recorded accordingly. Data collection was based on the broader definition of crimes such as murder, theft, dacoity, women and child repression, police assault, etc., where other associated issues were unknown. Therefore, data including the nature of crimes, number of victims, number of offenders involved, the exact location of the crime commission were not available. These broader definitions of different crimes were adopted from the penal law of Bangladesh and might be ambiguous to readers outside the country.

Additionally, the number of administrative divisions may not be equally comparable based on area, population density, and geopolitical nature. These locational characteristics may have an impact on the generalization of the analysis. However, a comparison was conducted for the purpose of this present analysis that might depict different pictures if these were considered according to other smaller-scale administrative regions. Another limitation of this study is that no validity check was possible for the data used in this study due to the lack of accessibility to the official raw data files stored in the repository of the Bangladesh Police.

Contribution and Future work

This research was an effort to understand some of the major crimes in Bangladesh based on their spatial distribution. As very few studies in Bangladesh have dealt with such problems on a bigger scale, this study can play a vital role in starting the journey of crime distribution and analysis based on mapping. Researchers in the following

phases can take various factors into consideration to apply geographically weighted regression, OLS regression, and spatial autocorrelation better to establish the causation of crimes behind their geographical clustering.

6. Conclusion

Crime mapping is closely connected to effective crime prevention by ensuring predictive policing, especially for urban crime management (Jefferson, 2018; Rosser, Davies, Bowers, Johnson, & Cheng, 2017; Townsley, 2017). This study is likely to be a new dimension of crime mapping in Bangladesh especially using GIS, GeoDa⁴ and R⁵. It is expected that the crime situation can be better understood in Bangladesh if these can be analysed according to the spatial patterns based on different geographic areas. This study is intended to trigger the identification of several demographic or other factors, which have long been unrecognised as underlying factors of criminality. A proper analysis of crime data itself can provide effective solutions for many long-lasting problems from different dimensions. Careful use of different levels of data with the georeferenced file can also give an idea about the allocation of resources based on the area coverage and locational details. With the use of proper scale, legend, borders, and neatlines can create high-resolution maps for the policymakers and common masses. However, insufficiency of data and inaccessibility to data can seriously influence such studies. Researchers should also be aware of the limitations of crime mapping (Jaishankar, Shanmugapriya, & Balamurugan, 2004; J. Ratcliffe, 2010; J. H. Ratcliffe, 2002; Townsley, 2014). Despite the limitations and constraints, it is expected that this study has shown the geographic dimension of police-recorded crimes in Bangladesh. However, based on the findings of this study, the researchers recommend the following issues to improve law enforcement around the country and to reduce crimes.

Police officers should focus on the geographic clusters of specific crimes and take steps according to the crime statistics of specific regions.

For the preventive action of the police, this force should work with social institutions like educational institutions, religious institutions, and the family.

For reducing property-related crimes, environmental modelling is important. Installation of close circuit camera for vigilance, community policing and beat policing for specific communities may work in this regard.

For the prevention of dacoity and robbery, commuter control to the city area is important.

4 GeoDa is an open source software for processing and analyzing spatial data

5 R is a programming language and platform which allows users to manage different data and graphics

For this, the government should take action to decentralise its business opportunities.

The penal procedure of offenders should be strictly followed.

Police stations should be established at a rational distance to provide service to all of the citizens within the least possible time.

Proper recording of crime by georeferencing is important to map all the crimes and understand the probable locations of occurrence, probable way of perpetrators, displacement of crimes and hot spot analysis.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: Conception/Design of Study- M.B.U.K.; Data Acquisition- M.B.U.K.; Data Analysis/Interpretation- M.B.U.K., M.I.A.T.; Drafting Manuscript- M.B.U.K.; M.I.A.T.; Critical Revision of Manuscript- M.B.U.K., M.I.A.T.; Final Approval and Accountability- M.B.U.K., M.I.A.T.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

References

- Amin, R., Nabors, N. S., Nelson, A. M., Saqlain, M., & Kulldorff, M. (2015). Geographical Clusters of Rape in the United States: 2000–2012. *Statistics and Public Policy*, 2(1), 1–6. <https://doi.org/10.1080/2330443X.2015.1092899>
- Andresen, M. A., & Malleson, N. (2015). Intra-week spatial-temporal patterns of crime. *Crime Science*, 4(1), 12. <https://doi.org/10.1186/s40163-015-0024-7>
- Bangladesh Latitude and Longitude Map*. (n.d.). Retrieved from https://www.mapsofworld.com/lat_long/bangladesh-lat-long.html
- Bernasco, W., & Elffers, H. (2010). Statistical Analysis of Spatial Crime Data. In A. R. Piquero & D. Weisburd (Eds.), *Handbook of Quantitative Criminology* (pp. 699–724). https://doi.org/10.1007/978-0-387-77650-7_33
- Bohm, R. M., & Haley, K. N. (2017). *Introduction to criminal justice* (Ninth Edition). Dubuque: McGraw-Hill Education.
- Boivin, R. (2018). Routine activity, population(s) and crime: Spatial heterogeneity and conflicting Propositions about the neighborhood crime-population link. *Applied Geography*, 95, 79–87. <https://doi.org/10.1016/j.apgeog.2018.04.016>
- Bowers, K., & Johnson, S. D. (2014). Crime Mapping as a Tool for Security and Crime Prevention. In M. Gill (Ed.), *The Handbook of Security* (pp. 566–587). https://doi.org/10.1007/978-1-349-67284-4_25
- Chainey, S. (2014). Crime Mapping. In G. Bruinsma & D. Weisburd (Eds.), *Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice* (pp. 699–709). https://doi.org/10.1007/978-1-4614-5690-2_317
- Cracolici, M. F., & Uberti, T. E. (2009). Geographical distribution of crime in Italian provinces: A spatial econometric analysis. *Jahrbuch Für Regionalwissenschaft*, 29(1), 1–28. <https://doi.org/10.1007/s10037-008-0031-1>
- Faruk, Md. Omar and Talukder, Md. Ishtiaq Ahmed, 2010, Urbanisation and Crime in Bangladesh: An Empirical Study on Dhaka City, *South Asian Journal of Population and Health*, vol.3, no.2.
- Fitterer, J., Nelson, T. A., & Nathoo, F. (2015). Predictive crime mapping. *Police Practice and Research*, 16(2),

- 121–135. <https://doi.org/10.1080/15614263.2014.972618>
- Gottschalk, P., & Ørn, M. E. (2012). Crime mapping in police value shops: The Pocket Man case of child sexual abuse. *Criminal Justice Studies*, 25(1), 3–16. <https://doi.org/10.1080/1478601X.2012.657899>
- Harkins, S. S., & Reid, M. W. P. (2002). *SQL: Access to SQL Server*. <https://doi.org/10.1007/978-1-4302-1573-8>
- Harries, K. D. (1999). *Mapping crime: Principle and practice*. Washington, DC (810 7th Street NW, Washington 20531): U.S. Dept. of Justice, Office of Justice Programs, National Institute of Justice, Crime Mapping Research Center.
- Jaishankar, K., Shanmugapriya, S., & Balamurugan, V. (2004). Crime Mapping in India: A GIS Implementation in Chennai City Policing. *Annals of GIS*, 10(1), 20–34. <https://doi.org/10.1080/10824000409480651>
- Jefferson, B. J. (2018). Predictable Policing: Predictive Crime Mapping and Geographies of Policing and Race. *Annals of the American Association of Geographers*, 108(1), 1–16. <https://doi.org/10.1080/24694452.2017.1293500>
- Khan, M. B. U., Alam, M. A., & Faruk, M. O. (2014). Modernisation and the Opportunity Factors of Crime: Dhaka City Experience. *UIITS Journal (UIITS Research Centre)*, 3(2), 45–64.
- Khan, Md. B. U., & Kamruzzaman, M. (2010). The Present Vulnerability to Female Suicide and Homicide in Bangladesh: An Analysis of Recent Cases. *Empowerment: A Journal of Women for Women*, 17, 79–86.
- Khan, Md. B. U., & Shathi, I. J. (2018). Nature of Sexual Harassment Against the Female Students of Bangladesh: A Cross-Sectional Study in Tangail Municipality. *International Journal of Social and Administrative Sciences*, 3(2), 73–82.
- Kim, H., Chun, Y., & Gould, C. A. (2013). Crime Scene Locations in Criminal Homicides: A Spatial Crime Analysis in a GIS Environment. In M. Leitner (Ed.), *Crime Modeling and Mapping Using Geospatial Technologies* (pp. 181–201). https://doi.org/10.1007/978-94-007-4997-9_8
- Leclerc, B., Chiu, Y.-N., Cale, J., & Cook, A. (2016). Sexual Violence Against Women Through the Lens of Environmental Criminology: Toward the Accumulation of Evidence-based Knowledge and Crime Prevention. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 22(4), 593–617. <https://doi.org/10.1007/s10610-015-9300-z>
- Leitner, M. (Ed.). (2013). *Crime Modeling and Mapping Using Geospatial Technologies*. <https://doi.org/10.1007/978-94-007-4997-9>
- Leong, K., & Chan, S. C. F. (2013). A content analysis of web-based crime mapping in the world's top 100 highest GDP cities. *Crime Prevention and Community Safety*, 15(1), 1–22. <https://doi.org/10.1057/cpcs.2012.11>
- Maltz, M. D., Gordon, A. C., & Friedman, W. (1991). *Mapping Crime in Its Community Setting*. <https://doi.org/10.1007/978-1-4612-3042-7>
- Moncada, E. (2010). Counting bodies: Crime mapping, policing and race in Colombia. *Ethnic and Racial Studies*, 33(4), 696–716. <https://doi.org/10.1080/01419870903380854>
- Pope, M., & Song, W. (2015). Spatial Relationship and Colocation of Crimes in Jefferson County, Kentucky. *Papers in Applied Geography*, 1(3), 243–250. <https://doi.org/10.1080/23754931.2015.1014275>
- Population, total—Bangladesh. (n.d.). Retrieved November 12, 2019, from <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL?locations=BD>
- Ratcliffe, J. (2010). Crime Mapping: Spatial and Temporal Challenges. In A. R. Piquero & D. Weisburd (Eds.), *Handbook of Quantitative Criminology* (pp. 5–24). https://doi.org/10.1007/978-0-387-77650-7_2
- Ratcliffe, J. H. (2002). Damned If You Don't, Damned If You Do: Crime Mapping and its Implications in the Real World. *Policing and Society*, 12(3), 211–225. <https://doi.org/10.1080/10439460290018463>
- Rosser, G., Davies, T., Bowers, K. J., Johnson, S. D., & Cheng, T. (2017). Predictive Crime Mapping: Arbitrary Grids or Street Networks? *Journal of Quantitative Criminology*, 33(3), 569–594. <https://doi.org/10.1007/s10940-016-9321-x>
- Saadi, M.A, Rahman, M.A and Talukder, M.I.A, (2008), “SocioSpatial Aspects of Crime in Dhaka City” Journal of Socioeconomic Research and Development (JSER), Volume: 5, Issue: 6.

- Shekhar, S., Xiong, H., & Zhou, X. (Eds.). (2017). *Encyclopedia of GIS*. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-17885-1>
- Sim, S., & Miller, A. (2016). Exploratory Spatial Data Analysis of the Distribution of Multiple Crimes: A Case Study of Three Coastal Cities. *Papers in Applied Geography*, 2(1), 79–84. <https://doi.org/10.1080/23754931.2015.1014277>
- Talukder, Md. Ishtiaq Ahmed, (2021). Transnational Organized Crime and Security Threats in the Context of Bangladesh. *Journal of Social Sciences and Humanities*, Vol. 07, No. 02, pp.114-122.
- Talukder, Md. Ishtiaq Ahmed, (2015). The Prevalence of Domestic Violence against Women: An Analysis on Women Victim of Tangail District, South Asian Journal of Population and Health, Volume-8, Number 1 &2, ISSN:1560-4373
- Talukder, Md. Ishtiaq Ahmed, Aktar, Mahmuda, and Bakul, Shirin, (2015). Nature and Extent of Children and Women Trafficking in Bangladesh: A Descriptive Analysis, Chhattisgarh Law Journal. ISSN 2394-5281. Vol I. Issue II.
- Tang, Y., & Khan, Md. B. U. (2018). Internal Law Enforcement Challenges in Bangladesh: An Analysis. *Humanities and Social Sciences Letters*, 6(3), 06–120.
- Townsley, M. (2014). Inferential Crime Mapping. In G. Bruinsma & D. Weisburd (Eds.), *Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice* (pp. 2470–2479). https://doi.org/10.1007/978-1-4614-5690-2_318
- Townsley, M. (2017). Crime Mapping and Spatial Analysis. In B. LeClerc & E. U. Savona (Eds.), *Crime Prevention in the 21st Century* (pp. 101–112). https://doi.org/10.1007/978-3-319-27793-6_8
- Wang, L., Lee, G., & Williams, I. (2019). The Spatial and Social Patterning of Property and Violent Crime in Toronto Neighbourhoods: A Spatial-Quantitative Approach. *ISPRS International Journal of Geo-Information*, 8(1), 51. <https://doi.org/10.3390/ijgi8010051>
- Wolff, M., & Asche, H. (2009). Geovisualization Approaches for Spatio-temporal Crime Scene Analysis – Towards 4D Crime Mapping. In Z. J. M. H. Geradts, K. Y. Franke, & C. J. Veenman (Eds.), *Computational Forensics* (Vol. 5718, pp. 78–89). https://doi.org/10.1007/978-3-642-03521-0_8
- Xiong, H. (2016). Urban Spatial Disorganization and Crime: Punctate Distribution Pattern. In H. Xiong, *Urban Crime and Social Disorganization in China* (pp. 71–93). https://doi.org/10.1007/978-981-287-859-5_4
- Zhang, H., & Song, W. (2014). Addressing issues of spatial spillover effects and non-stationarity in analysis of residential burglary crime. *GeoJournal*, 79(1), 89–102. <https://doi.org/10.1007/s10708-013-9481-2>

YAZARLARA BİLGİ

TANIM

Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi (Journal of Penal Law and Criminology), açık erişimli, hakemli, Haziran ve Aralık aylarında olmak üzere yılda iki defa yayınlanan bilimsel bir dergidir. Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza Hukuku ve Kriminoloji Araştırma ve Uygulama Merkezi'nin bir yayınıdır.

AMAÇ ve KAPSAM

Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi (Journal of Penal Law and Criminology), öncelikle ceza hukuku ve kriminoloji alanlarına odaklanan, suç ve suçlulukla ilişkili konularda yazılan makalelere açık olan bir dergidir. Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi, yüksek kalitede içerikle bu alanlara katkıda bulunan ve bilgi paylaşımı sağlayan uluslararası bir platform sunmayı amaçlar. Dergide, Türkçe makalelerin yanı sıra İngilizce, Almanca, Fransızca, İspanyolca ve İtalyanca makalelere de yer verilir. Derginin hedef kitesini akademisyenler, araştırmacılar, profesyoneller, öğrenciler ve ilgili mesleki, akademik kurum ve kuruluşlar oluşturur.

EDİTORYAL POLİTİKALAR VE HAKEM SÜRECİ

Yayın Politikası

Dergiye yayınlanmak üzere gönderilen makalelerin içeriği, derginin amaç ve kapsamı ile uyumlu olmalıdır. Dergide, orijinal araştırma niteliğindeki yazıların yayınlanmasına öncelik verilmektedir.

Genel İlkeler

Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi'nde daha önce yayınlanmamış ya da yayınlanmak üzere başka bir dergide halen değerlendirmede olmayan ve her bir yazar tarafından onaylanan makaleler değerlendirilmek üzere kabul edilir.

On değerlendirmeyi geçen yazılar iThenticate intihal tarama programından geçirilir. İntihal incelemesinden sonra, uygun makaleler Editor tarafından orijinaliteleri, metodolojileri, makalede ele alınan konunun önemi ve derginin kapsamına uygunluğu açısından değerlendirilir.

Bilimsel toplantılarda sunulan özet bildirimler, makalede belirtilmesi koşulu ile kaynak olarak kabul edilir. Gönderilen makale biçimsel esaslara uygun ise editör, çift taraflı kör hakem değerlendirmesi için gelen yazıyı yurtiçinden ve/veya yurtdışından üç hakeme sunar, çeviri yazıyı ise bir hakeme gönderir.

Makale yayınlanmak üzere Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi'ne gönderildikten sonra

YAZARLARA BİLGİ

yazarlardan hiçbirinin ismi, tüm yazarların yazılı izni olmadan yazar listesinden silinemez ve yeni bir isim, yazar olarak eklenemez, yazar sırası değiştirilemez.

Yayına kabul edilmeyen makale, resim ve fotoğraflar yazarlara geri gönderilmez. Yayınlanan yazı ve resimlerin tüm hakları Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi'ne aittir.

Yazarların Sorumluluğu

Makalelerin bilimsel ve etik kurallara uygunluğu yazarların sorumluluğundadır. Yazar, makalenin orijinal olduğu, daha önce başka bir yerde yayınlanmadığı ve başka bir yerde, başka bir dilde yayınlanmak üzere değerlendirilmediği konusunda teminat sağlamalıdır. Uygulamadaki telif kanunları ve anlaşmaları gözetilmelidir. Telifle bağlı materyaller (örneğin tablolar, şekiller veya büyük alıntılar) gerekli izin ve teşekkürle kullanılmalıdır. Başka yazarların, katkıda bulunanların çalışmaları ya da yararlanılan kaynaklar uygun biçimde kullanılmalı ve referanslarda belirtilmelidir.

Gönderilen makalede tüm yazarların akademik ve bilimsel olarak doğrudan katkısı olmalıdır. Bu bağlamda “yazar” yayınlanan bir araştırmanın kavramsallaştırılmasına ve dizaynına, verilerin elde edilmesine, analizine ya da yorumlanmasına belirgin katkı yapan, yazının yazılması ya da bunun içerik açısından eleştirel biçimde gözden geçirilmesinde görev yapan kişi olarak görülür. Yazar olabilmenin diğer koşulu ise, makaledeki çalışmayı planlamak veya icra etmek ve/veya revize etmektir. Fon sağlanması, veri toplanması ya da araştırma grubunun genel süpervizörlüğü tek başına yazarlık hakkı kazandırmaz. Yazar olarak gösterilen tüm kişiler, sayılan tüm ölçütleri karşılamalı ve yukarıdaki ölçütleri karşılayan her kişi, yazar olarak gösterilmelidir. Yazarların isim sıralaması ortak verilen bir karar olmalıdır. Tüm yazarlar, yazar sıralamasını [Telif Hakkı Anlaşması Formunda](#) imzalı olarak belirtmek zorundadırlar.

Yazarlık için yeterli ölçütleri karşılamayan, ancak çalışmaya katkısı olan tüm kişiler, “teşekkür/bilgiler” kısmında sıralanmalıdır. Bunlara sadece teknik destek sağlayan, yazıma yardımcı olan ya da sadece genel bir destek sağlayan, finansal ve materyal desteği sunan kişiler örnek olarak gösterilebilir.

Bütün yazarlar, araştırmanın sonuçlarını ya da bilimsel değerlendirmeyi etkileyebilme potansiyeli olan finansal ilişkiler, çıkar çatışması ve çıkar rekabetini beyan etmelidirler. Bir yazar kendi yayınlanmış yazısında belirgin bir hata ya da yanlışlık tespit ederse, bu yanlışlıklara ilişkin düzeltme ya da geri çekme için editör ile hemen temasa geçme ve işbirliği yapma sorumluluğunu taşır.

Editör ile Hakem Sorumlulukları ve Değerlendirme Süreci

Editör; makaleleri, yazarların etnik kökeninden, cinsiyetinden, cinsel yöneliminden, uyruğundan, dini inancından, siyasi ve felsefi düşüncesinden bağımsız olarak değerlendirir. Ayrıca

YAZARLARA BİLGİ

editör, yayına gönderilen makalelerin adil bir şekilde çift taraflı kör hakem değerlendirmesinden geçmelerini sağlar. Gönderilen makalelere ilişkin tüm bilginin, makale yayınlanana kadar gizli kalacağını garanti eder. Hakemden gelen rapor doğrultusunda yazının yayınlanmasına, yazardan rapor çerçevesinde düzeltme istenmesine ya da yazının geri çevrilmesine karar verir ve yazarı durumdan en kısa sürede haberdar eder. Editör, içerik ve yayının toplam kalitesinden sorumludur. Ayrıca editör, gerektiğinde hata sayfası yayınlamalı ya da düzeltme yapmalıdır.

Editör; yazarlar, editörler ve hakemler arasında çatışmaya izin vermez. Hakem atama konusunda tam yetkiye sahiptir ve dergide yayınlanacak makalelerle ilgili nihai kararı vermekle yükümlüdür.

Hakemler; makaleleri, yazarların etnik kökeninden, cinsiyetinden, cinsel yöneliminden, uyruğundan, dini inancından, siyasi ve felsefi düşüncesinden bağımsız olarak değerlendirirler. Araştırmayla ilgili, yazarlarla ve/veya araştırmanın finansal destekçileriyle çıkar çatışmaları olmamalıdır. Değerlendirmelerinin sonucunda tarafsız bir yargıya varmalıdırlar. Hakemler, yazarların atıfta bulunmadığı konuyla ilgili yayınlanmış çalışmaları tespit etmelidirler. Gönderilmiş yazılara ilişkin tüm bilgilerin gizli tutulmasını sağlamalı ve yazar tarafından herhangi bir telif hakkının ihlal edildiğini ve intihal yapıldığını fark ederlerse editöre raporlamalıdırlar. Hakem, makale konusu hakkında kendini vasıflı hissetmiyor ya da zamanında geri dönüş sağlayamayacağını düşünüyorsa, editöre bu durumu derhal bildirmeli ve editörden hakem sürecine kendisini dahil etmemesini istemelidir.

Değerlendirme sürecinde editör, hakemlere gözden geçirme için gönderilen makalelerin, yazarların özel mülkü olduğunu ve bunun imtiyazlı bir iletişim olduğunu açıkça belirtir. Hakemler ve yayın kurulu üyeleri, başka kişilerle makaleleri tartışamazlar. Hakemlerin kendileri için makalelerin kopyalarını çıkarmalarına izin verilmez. Ayrıca hakemler, editörün izni olmadan makaleleri başkasına veremezler. Yazarın ve editörün izni olmadan hakemlerin gözden geçirmeleri basılamaz ve açıklanamaz. Hakemlerin kimliğinin gizli kalmasına özen gösterilmelidir. Bazı durumlarda editörün kararıyla, ilgili hakemlerin makaleye ait yorumları aynı makaleyi yorumlayan diğer hakemlere gönderilerek hakemlerin bu süreçte aydınlatılması sağlanabilir.

Telif Hakkında

Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası (CC BY-NC 4.0) olarak lisanslıdır. CC BY-NC 4.0 lisansı, eserin ticari kullanım dışında her boyut ve formatta paylaşılmasına, kopyalanmasına, çoğaltılmasına ve orijinal esere uygun şekilde atıfta bulunmak kaydıyla yeniden düzenleme, dönüştürme ve eserin üzerine inşa etme dâhil adapte edilmesine izin verir.

AÇIK ERİŞİM İLKESİ

Dergi açık erişimlidir ve derginin tüm içeriği okura ya da okurun dahil olduğu kuruma ücretsiz olarak sunulur. Okurlar, ticari amaç haricinde, yayıncı ya da yazardan izin almadan dergi makalelerinin tam metnini okuyabilir, indirebilir, kopyalayabilir, arayabilir ve link sağlayabilir. Bu BOAI açık erişim tanımıyla uyumludur.

Derginin açık erişimli makaleleri Creative Commons Atıf-GayrıTicari 4.0 Uluslararası (CC BY-NC 4.0) olarak lisanslıdır.

YAYIN ETİĞİ

İlke ve Standartlar

Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi (Journal of Penal Law and Criminology), yayın etiğinde en yüksek standartlara bağlıdır ve Committee on Publication Ethics (COPE), Directory of Open Access Journals (DOAJ), Open Access Scholarly Publishers Association (OASPA) ve World Association of Medical Editors (WAME) tarafından yayınlanan etik yayıncılık ilkelerini benimser; Principles of Transparency and Best Practice in Scholarly Publishing başlığı altında ifade edilen ilkeler için adres: <https://publicationethics.org/resources/guidelines-new/principles-transparency-and-best-practice-scholarly-publishing>.

Gönderilen tüm makaleler orijinal, yayınlanmamış ve başka bir dergide değerlendirme sürecinde olmamalıdır. Her bir makale, editörlerden biri ve en az iki hakem tarafından çift taraflı kör hakem değerlendirmesinden geçirilir. İntihal, duplikasyon, sahte yazarlık, araştırma/veri fabrikasyonu, makale dilimleme, dilimleyerek yayın, telif hakları ihlali ve çıkar çatışmasının gizlenmesi, etik dışı davranışlar olarak kabul edilir.

Kabul edilen etik standartlara uygun olmayan tüm makaleler yayından çıkarılır. Buna yayından sonra tespit edilen olası kuraldışı uygunsuzluklar içeren makaleler de dahildir.

YAZILARIN HAZIRLANMASI

1. Makale gönderimi online olarak, <http://jplc.istanbul.edu.tr> üzerinden yapılmalıdır.
2. Gönderilen yazılar, yazının yayınlanmak üzere gönderildiğini ifade eden, makale türünü belirten ve makaleyle ilgili bilgileri içeren (bkz: Son Kontrol Listesi) bir mektup; yazının elektronik formunu içeren Microsoft Word 2003 ve üzerindeki versiyonları ile yazılmış elektronik dosya ve tüm yazarların imzaladığı [Telif Hakkı Anlaşması Formu](#) eklenerek gönderilmelidir.
3. Yayınlanmak üzere gönderilen makale ile birlikte yazar bilgilerini içeren kapak sayfası

YAZARLARA BİLGİ

gönderilmelidir. Kapak sayfasında, makalenin başlığı, yazar veya yazarların bağlı oldukları kurum ve unvanları, kendilerine ulaşılabilecek adresler, cep, iş ve faks numaraları ve e-posta adresleri yer almalıdır (bkz. Son Kontrol Listesi).

4. Dergide, hakem denetiminden geçen çalışmalar dışında, karar incelemesi, kitap incelemesi, mevzuat değerlendirmesi ve bilgilendirici notlara da yer verilir. Bu nitelikteki yazıların kabulü veya geri çevrilmesi, Editörler ve Yayın Kurulu tarafından yapılır.
5. Gönderilen yazılarla ilgili tüm yazışmalar ilk yazarla yapılır.
6. Yazarların dergiye gönderdikleri çalışmaların derginin kurallarına uygun olduğu kabul edilir. Bilimsel araştırma ve etik kurallarına uyulmadığı veya olağanın üzerinde yazım yanlışlarının tespit edildiği yazılar, Editörler ve Yayın Kurulu tarafından geri çevrilir.
7. Gönderilen çalışmaların yazı karakteri Times New Roman ve yazı büyüklüğü-14 punto olması gereken bölüm başlıkları ve 10 punto olması gereken dipnotlar dışında- 12 punto olması gerekir. Satır aralıklarının da 1.5 değerinde olması gerekir. Yararlanılan kaynaklara ilişkin dipnotlar sayfa altında yer almalıdır.
8. Yazar/yazarların adları çalışmanın başlığının hemen altında sağa bitişik şekilde verilmelidir. Ayrıca yıldız dipnot şeklinde (*) yazarın unvanı, kurumu ve e-posta adresi ve telefonu sayfanın en altında dipnotta belirtilmelidir.
9. Çalışmaların başlıca şu unsurları içermesi gerekmektedir: Türkçe Başlık, Türkçe öz ve anahtar kelimeler; İngilizce başlık, İngilizce öz ve anahtar kelimeler; İngilizce genişletilmiş özet, ana metin bölümleri, son notlar ve kaynaklar.
10. Giriş bölümünden önce 100-200 sözcük arasında çalışmanın kapsamını, amacını, ulaşılan sonuçları ve kullanılan yöntemi kaydeden Türkçe ve İngilizce öz ile 600-800 kelimelik İngilizce genişletilmiş özet yer almalıdır. Çalışmanın İngilizce başlığı İngilizce özü üzerinde yer almalıdır. İngilizce ve Türkçe özlerin altında çalışmanın içeriğini temsil eden 3 İngilizce, 3 Türkçe anahtar kelime yer almalıdır.
11. Araştırma yazılarında sorunsalın betimlendiği ve çalışmanın öneminin belirtildiği GİRİŞ bölümünü “Amaç ve Yöntem”, “Bulgular”, “Tartışma ve Sonuç”, ”Son Notlar” “Kaynaklar” ve “Tablolar ve Şekiller” gibi bölümler takip etmelidir. Derleme ve yorum yazıları için ise, çalışmanın öneminin belirtildiği, sorunsal ve amacın somutlaştırıldığı “Giriş” bölümünün ardından diğer bölümler gelmeli ve çalışma “Tartışma ve Sonuç”, ”Son Notlar”, “Kaynaklar” ve “Tablolar ve Şekiller” şeklinde bitirilmelidir.
12. Çalışmanın sonunda, kullanılan kaynakların yazar soyadına göre alfabetik sıraya dizildiği kaynakçaya yer verilmelidir. Ayrıca eserde kullanılan kaynaklar dipnotunda veya metin içerisinde kısa olarak yer almalıdır.
13. Eserlerin tablo veya grafik içermesi durumunda ayrı bir excel dosyası ile ham verilerin eserle birlikte gönderilmesi zorunludur. Çalışmalarda tablo, grafik ve şekil gibi göstergeler ancak

YAZARLARA BİLGİ

çalışmanın takip edilebilmesi açısından gereklilik arz ettiği durumlarda, numaralandırılarak, tanımlayıcı bir başlık ile birlikte verilmelidir.

14. Kurallar dâhilinde dergimize yayınlanmak üzere gönderilen çalışmaların her türlü sorumluluğu ve çalışmada geçen görüşler yazar/yazarlarına aittir.
15. Hakem raporları doğrultusunda yazarlardan, metin üzerinde bazı düzeltmeler yapmaları istenebilir.
16. Dergiye gönderilen çalışmalar yayınlansın veya yayınlanmasın geri gönderilmez.

KAYNAKLAR

Derleme yazıları, okuyucular için bir konudaki kaynaklara ulaşmayı kolaylaştıran bir araç olsa da, her zaman orijinal çalışmayı doğru olarak yansıtmaz. Bu yüzden mümkün olduğunca yazarlar orijinal çalışmaları kaynak göstermelidir. Öte yandan, bir konuda çok fazla sayıda orijinal çalışmanın kaynak gösterilmesi yer israfına neden olabilir. Birkaç anahtar orijinal çalışmanın kaynak gösterilmesi genelde uzun listelerle aynı işi görür. Ayrıca günümüzde kaynaklar elektronik versiyonlara eklenebilmekte ve okuyucular elektronik literatür taramalarıyla yayınlara kolaylıkla ulaşabilmektedir.

Kabul edilmiş ancak henüz sayıya dahil edilmemiş makaleler Early View olarak yayınlanır ve bu makalelere atıflar “advance online publication” şeklinde verilmelidir. Genel bir kaynaktan elde edilemeyecek temel bir konu olmadıkça “kişisel iletişimlere” atıfta bulunulmamalıdır. Eğer atıfta bulunulursa parantez içinde iletişim kurulan kişinin adı ve iletişimin tarihi belirtilmelidir. Bilimsel makaleler için yazarlar bu kaynaktan yazılı izin ve iletişimin doğruluğunu gösterir belge almalıdır. Kaynakların doğruluğundan yazar(lar) sorumludur. Tüm kaynaklar metinde belirtilmelidir. Kaynaklar alfabetik olarak sıralanmalıdır.

Referans Stili ve Formatı

Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi, makalelerinde referans sistemi olarak OSCOLA veya APA 6 kullanımını benimser. OSCOLA (Oxford Standard for the Citation of Legal Authorities), Oxford Üniversitesi tarafından yayınlanmış bir sistemdir. Ayrıntılı bilgi ve örnekler için: <https://www.law.ox.ac.uk/research-subject-groups/publications/oscola>.

American Psychological Association tarafından yayınlanan APA 6 hakkında ayrıntılı bilgi için: <http://www.apastyle.org/>

APA 6 Referans Stili Örnekleri

Metin İçinde Kaynak Gösterme

Kaynaklar metinde parantez içinde yazarların soyadı ve yayın tarihi yazılarak belirtilmelidir. Birden fazla kaynak gösterilecekse kaynaklar arasında (;) işareti kullanılmalıdır. Kaynaklar alfabetik olarak sıralanmalıdır.

Örnekler:

Birden fazla kaynak;

(Esin ve ark., 2002; Karasar 1995)

Tek yazarlı kaynak;

(Akyolcu, 2007)

İki yazarlı kaynak;

(Sayiner ve Demirci 2007, s. 72)

Üç, dört ve beş yazarlı kaynak;

Metin içinde ilk kullanımda: (Ailen, Ciambune ve Welch 2000, s. 12–13) Metin içinde tekrarlayan kullanımlarda: (Ailen ve ark., 2000)

Altı ve daha çok yazarlı kaynak;

(Çavdar ve ark., 2003)

Kaynaklar Bölümünde Kaynak Gösterme

Kullanılan tüm kaynaklar metnin sonunda ayrı bir bölüm halinde yazar soyadlarına göre alfabetik olarak numaralandırılmadan verilmelidir.

Kaynak yazımı ile ilgili örnekler aşağıda verilmiştir.

Kitap

a) Türkçe Kitap

Karasar, N. (1995). *Araştırmalarda rapor hazırlama* (8.bs). Ankara: 3A Eğitim Danışmanlık Ltd.

b) Türkçeye Çevrilmiş Kitap

Mucchielli, A. (1991). *Zihniyetler* (A. Kotil, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.

c) Editörlü Kitap

Ören, T., Üney, T. ve Çölkesen, R. (Ed.). (2006). *Türkiye bilişim ansiklopedisi*. İstanbul: Papatya Yayıncılık.

d) Çok Yazarlı Türkçe Kitap

Tonta, Y., Bitirim, Y. ve Sever, H. (2002). *Türkçe arama motorlarında performans değerlendirme*. Ankara: Total Bilişim.

e) İngilizce Kitap

Kamien R., & Kamien A. (2014). *Music: An appreciation*. New York, NY: McGraw-Hill Education.

f) İngilizce Kitap İçerisinde Bölüm

Bassett, C. (2006). Cultural studies and new media. In G. Hall & C. Birchall (Eds.), *New cultural studies: Adventures in theory* (pp. 220–237). Edinburgh, UK: Edinburgh University Press.

g) Türkçe Kitap İçerisinde Bölüm

Erkmen, T. (2012). Örgüt kültürü: Fonksiyonları, öğeleri, işletme yönetimi ve liderlikteki önemi. M. Zencirkıran (Ed.), *Örgüt sosyolojisi kitabı* içinde (s. 233–263). Bursa: Dora Basım Yayın.

h) Yayıncının ve Yazarın Kurum Olduğu Yayın

Türk Standartları Enstitüsü. (1974). *Adlandırma ilkeleri*. Ankara: Yazar.

Makale

a) Türkçe Makale

Mutlu, B. ve Savaşer, S. (2007). Çocuğu ameliyat sonrası yoğun bakımda olan ebeveynlerde stres nedenleri ve azaltma girişimleri. *İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*, 15(60), 179–182.

b) İngilizce Makale

de Cillia, R., Reisigl, M., & Wodak, R. (1999). The discursive construction of national identity. *Discourse and Society*, 10(2), 149–173. <http://dx.doi.org/10.1177/0957926599010002002>

c) Yediden Fazla Yazarlı Makale

Lal, H., Cunningham, A. L., Godeaux, O., Chlibek, R., Diez-Domingo, J., Hwang, S.-J. ... Heineman, T. C. (2015). Efficacy of an adjuvanted herpes zoster subunit vaccine in older adults. *New England Journal of Medicine*, 372, 2087–2096. <http://dx.doi.org/10.1056/NEJMoa1501184>

d) DOI'si Olmayan Online Edinilmiş Makale

Al, U. ve Doğan, G. (2012). Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümünde tezlerinin atıf analizi. *Türk Kütüphaneciliği*, 26, 349–369. Erişim adresi: <http://www.tk.org.tr/>

e) DOI'si Olan Makale

Turner, S. J. (2010). Website statistics 2.0: Using Google Analytics to measure library website effectiveness. *Technical Services Quarterly*, 27, 261–278. <http://dx.doi.org/10.1080/07317131003765910>

f) Advance Online Olarak Yayımlanmış Makale

Smith, J.A. (2010). Citing advance online publication: A review. *Journal of Psychology*. Advance online publication. <http://dx.doi.org/10.1037/a45d7867>

g) Popüler Dergi Makalesi

Semerçioğlu, C. (2015, Haziran). Sıradanlığın rayihası. *Sabit Fikir*, 52, 38–39.

Tez, Sunum, Bildiri

a) Türkçe Tezler

Sarı, E. (2008). *Kültür kimlik ve politika: Mardin 'de kültürlerarasılık*. (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

b) Ticari Veritabanında Yer Alan Yüksek Lisans Ya da Doktora Tezi

Van Brunt, D. (1997). *Networked consumer health information systems* (Doctoral dissertation). Available from ProQuest Dissertations and Theses. (UMI No. 9943436)

c) Kurumsal Veritabanında Yer Alan İngilizce Yüksek Lisans/Doktora Tezi

Yaylalı-Yıldız, B. (2014). *University campuses as places of potential publicness: Exploring the politicals, social and cultural practices in Ege University* (Doctoral dissertation). Retrieved from: Retrieved from <http://library.iyte.edu.tr/hizli-erisim/iyte-tez-portali>

d) Web’de Yer Alan İngilizce Yüksek Lisans/Doktora Tezi

Tonta, Y. A. (1992). *An analysis of search failures in online library catalogs* (Doctoral dissertation, University of California, Berkeley). Retrieved from <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~tonta/yayinlar/phd/ickapak.html>

e) Dissertations Abstracts International’da Yer Alan Yüksek Lisans/Doktora Tezi

Appelbaum, L. G. (2005). Three studies of human information processing: Texture amplification, motion representation, and figure-ground segregation. *Dissertation Abstracts International: Section B. Sciences and Engineering*, 65(10), 5428.

f) Sempozyum Katkısı

Krinsky-McHale, S. J., Zigman, W. B., & Silverman, W. (2012, August). Are neuropsychiatric symptoms markers of prodromal Alzheimer’s disease in adults with Down syndrome? In W. B. Zigman (Chair), *Predictors of mild cognitive impairment, dementia, and mortality in adults with Down syndrome*. Symposium conducted at American Psychological Association meeting, Orlando, FL.

g) Online Olarak Erişilen Konferans Bildiri Özeti

Çınar, M., Doğan, D. ve Seferoğlu, S. S. (2015, Şubat). *Eğitimde dijital araçlar: Google sınıf uygulaması üzerine bir değerlendirme* [Öz]. Akademik Bilişim Konferansında sunulan bildiri, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir. Erişim adresi: <http://ab2015.anadolu.edu.tr/index.php?menu=5&submenu=27>

h) Düzenli Olarak Online Yayımlanan Bildiriler

Herculano-Houzel, S., Collins, C. E., Wong, P., Kaas, J. H., & Lent, R. (2008). The basic nonuniformity of the cerebral cortex. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 105, 12593-12598. <http://dx.doi.org/10.1073/pnas.0805417105>

i) Kitap Şeklinde Yayımlanan Bildiriler

Schneider, R. (2013). Research data literacy. S. Kurbanoglu ve ark. (Ed.), *Communications in Computer and Information Science: Vol. 397. Worldwide Communalities and Challenges in Information Literacy Research and Practice* içinde (s. 134-140). Cham, İsviçre: Springer. <http://dx.doi.org/10.1007/978-3-319-03919-0>

j) Kongre Bildirisi

Çepni, S., Bacanak A. ve Özsevgeç T. (2001, Haziran). *Fen bilgisi öğretmen adaylarının fen branşlarına karşı tutumları ile fen branşlarındaki başarılarının ilişkisi*. X. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi’nde sunulan bildiri, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu

Diğer Kaynaklar

a) Gazete Yazısı

Token, Ç. (2015, 26 Haziran). ‘Unutma’ notları. *Cumhuriyet*, s. 13.

b) Online Gazete Yazısı

Tamer, M. (2015, 26 Haziran). E-ticaret hamle yapmak için tüketiciyi bekliyor. *Milliyet*. Erişim adresi: <http://www.milliyet>

c) Web Page/Blog Post

Bordwell, D. (2013, June 18). David Koepp: Making the world movie-sized [Web log post]. Retrieved from <http://www.davidbordwell.net/blog/page/27/>

d) Online Ansiklopedi/Sözlük

Bilgi mimarisi. (2014, 20 Aralık). Vikipedi içinde. Erişim adresi: http://tr.wikipedia.org/wiki/Bilgi_mimarisi

Marcoux, A. (2008). Business ethics. In E. N. Zalta (Ed.), *The Stanford encyclopedia of philosophy*. Retrieved from <http://plato.stanford.edu/entries/ethics-business/>

OSCOLA Referans Stili Örnekleri

Primary Sources

Do not use full stops in abbreviations. Separate citations with a semi-colon.

Cases

Give the party names, followed by the neutral citation, followed by the *Law Reports* citation (eg AC, Ch, QB). If there is no neutral citation, give the *Law Reports* citation followed by the court in brackets. If the case is not reported in the *Law Reports*, cite the All ER or the WLR, or failing that a specialist report.

Corr v IBC Vehicles Ltd [2008] UKHL 13, [2008] 1 AC 884.

R (Roberts) v Parole Board [2004] EWCA Civ 1031, [2005] QB 410.

Page v Smith [1996] AC 155 (HL).

When pinpointing, give paragraph numbers in square brackets at the end of the citation. If the judgment has no paragraph numbers, provide the page number pinpoint after the court.

Callery v Gray [2001] EWCA Civ 1117, [2001] 1 WLR 2112 [42], [45].

Bunt v Tilley [2006] EWHC 407 (QB), [2006] 3 All ER 336 [1]–[37].

R v Leeds County Court, ex p Morris [1990] QB 523 (QB) 530–31.

If citing a particular judge:

Arscott v The Coal Authority [2004] EWCA Civ 892, [2005] Env LR 6 [27] (Laws LJ).

Statutes and statutory instruments

Act of Supremacy 1558.

Human Rights Act 1998, s 15(1)(b).

Penalties for Disorderly Behaviour (Amendment of Minimum Age) Order 2004, SI 2004/3166.

EU legislation and cases

Consolidated Version of the Treaty on European Union [2008] OJ C115/13.

Council Regulation (EC) 139/2004 on the control of concentrations between undertakings (EC Merger Regulation) [2004] OJ L24/1, art 5.

Case C-176/03 *Commission v Council* [2005] ECR I-7879, paras 47–48.

European Court of Human Rights

Omojudi v UK (2009) 51 EHRR 10.

Osman v UK ECHR 1998–VIII 3124.

Balogh v Hungary App no 47940/99 (ECHR, 20 July 2004).

Simpson v UK (1989) 64 DR 188.

Secondary Sources

Books

Give the author's name in the same form as in the publication, except in bibliographies, where you should give only the surname followed by the initial(s). Give relevant information about editions, translators and so forth before the publisher, and give page numbers at the end of the citation, after the brackets.

Thomas Hobbes, *Leviathan* (first published 1651, Penguin 1985) 268.

Gareth Jones, *Goff and Jones: The Law of Restitution* (1st supp, 7th edn, Sweet & Maxwell 2009).

K Zweigert and H Kötz, *An Introduction to Comparative Law* (Tony Weir tr, 3rd edn, OUP 1998).

Contributions to edited books

Francis Rose, 'The Evolution of the Species' in Andrew Burrows and Alan Rodger (eds), *Mapping the Law: Essays in Memory of Peter Birks* (OUP 2006).

Encyclopedias

Halsbury's Laws (5th edn, 2010) vol 57, para 53.

Journal articles

Paul Craig, 'Theory, "Pure Theory" and Values in Public Law' [2005] PL 440.

When pinpointing, put a comma between the first page of the article and the page pinpoint.

JAG Griffith, 'The Common Law and the Political Constitution' (2001) 117 LQR 42, 64.

Online journals

Graham Greenleaf, 'The Global Development of Free Access to Legal Information' (2010) 1(1) EJLT < <http://ejlt.org//article/view/17> > accessed 27 July 2010.

Command papers and Law Commission reports

Department for International Development, *Eliminating World Poverty: Building our Common Future* (White Paper, Cm 7656, 2009) ch 5.

Law Commission, *Reforming Bribery* (Law Com No 313, 2008) paras 3.12–3.17.

Websites and blogs

Sarah Cole, 'Virtual Friend Fires Employee' (*Naked Law*, 1 May 2009)
<www.nakedlaw.com/2009/05/index.html> accessed 19 November 2009.

Newspaper articles

Jane Croft, 'Supreme Court Warns on Quality' *Financial Times* (London, 1 July 2010) 3.

SON KONTROL LİSTESİ

Aşağıdaki listede yer alan hususların eksik olmadığından emin olun:

- Editöre mektup
 - Makalenin türü
 - Başka bir dergiye gönderilmemiş olduğu bilgisi
 - Sponsor veya ticari bir firma ile ilişkisi (varsa belirtiniz)
 - İstatistik kontrolünün yapıldığı bilgisi (araştırma makaleleri için)
 - İngilizce yönünden kontrolünün yapıldığı bilgisi
 - Yazarlara Bilgide detaylı olarak anlatılan dergi politikalarının gözden geçirildiği
 - Kaynakların OSCOLA'ya veya APA6'ya göre belirtildiği
- Telif Hakkı Anlaşması Formu
- Daha önce basılmış materyal (yazı-resim-tablo) kullanılmış ise izin belgesi
- Makale kapak sayfası
 - Makalenin türü
 - Makalenin Türkçe ve İngilizce başlığı
 - Yazarların ismi soyadı, unvanları ve bağlı oldukları kurumlar (üniversite ve fakülte bilgisinden sonra şehir ve ülke bilgisi de yer almalıdır), e-posta adresleri
 - Sorumlu yazarın e-posta adresi, açık yazışma adresi, iş telefonu, GSM, faks nosu
 - Tüm yazarların ORCID'leri
- Makale ana metni dosyası
 - Makalenin Türkçe ve İngilizce başlığı
 - Özetler 180-200 kelime Türkçe ve 180-200 kelime İngilizce
 - Anahtar Kelimeler: 3 adet Türkçe ve 3 adet İngilizce
 - Makale Türkçe ise, İngilizce genişletilmiş Özet (Extended Abstract) 600-800 kelime
 - Makale ana metin bölümleri
 - Finansal Destek (varsa belirtiniz)
 - Çıkar Çatışması (varsa belirtiniz)
 - Teşekkür (varsa belirtiniz)
 - Kaynaklar
 - Tablolar-Resimler, Şekiller (başlık, tanım ve alt yazılarıyla)

YAZARLARA BİLGİ

İLETİŞİM İÇİN

Baş Editör: Prof. Dr. Adem Sözüer

E-mail: asozuer@istanbul.edu.tr

Tel: + 90 212 440 01 05

Faks: +90 212 512 41 35

Website: <http://jplc.istanbul.edu.tr>

E-mail: jplc@istanbul.edu.tr

Adres: İstanbul Üniversitesi

Hukuk Fakültesi

Ceza Hukuku ve Kriminoloji Araştırma ve Uygulama Merkezi

34116, Beyazıt

İstanbul - Türkiye

INFORMATION FOR AUTHORS

DESCRIPTION

Journal of Penal Law and Criminology (Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi) is an open access, peer-reviewed, scholarly journal published biannually in June and December. It has been an official publication of Istanbul University Faculty of Law, Criminal Law and Criminology Research and Practice Center.

AIM and SCOPE

Journal of Penal Law and Criminology (Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi) focuses primarily on penal law and criminology, and also welcomes the articles on subjects related with crime and criminality. The journal aims to offer an international platform for exchange of knowledge and contribute to the field in all aspects with high quality content. Besides articles in Turkish, articles in English, German, French, Spanish and Italian are included within the journal. The target group of the journal consists of academicians, researchers, professionals, students, related professional and academic bodies and institutions.

EDITORIAL POLICIES AND PEER REVIEW PROCESS

Publication Policy

The subjects covered in the manuscripts submitted to the Journal for publication must be in accordance with the aim and scope of the journal. The journal gives priority to original research papers submitted for publication.

General Principles

Only those manuscripts approved by its every individual author and that were not published before in or sent to another journal are accepted for evaluation.

Submitted manuscripts that pass preliminary control are scanned for plagiarism using iThenticate software. After plagiarism check, the eligible ones are evaluated by editor-in-chief for their originality, methodology, the importance of the subject covered and compliance with the journal scope.

Short presentations that took place in scientific meetings can be referred if indicated in the article. The editor sends the paper matching the formal rules to three national/international referees for evaluation and gives green light for publication upon modification by the author in accordance with the referees' claims.

In case that the manuscript is translation, the editor sends it to one referee. Changing the name

INFORMATION FOR AUTHORS

of an author (omission, addition or order) in papers submitted to the Journal requires written permission of all declared authors.

Refused manuscripts and graphics are not returned to the author.

The copyright of the published articles and pictures belong to the Journal.

Author Responsibilities

It is authors' responsibility to ensure that the article is in accordance with scientific and ethical standards and rules. And authors must ensure that submitted work is original. They must certify that the manuscript has not previously been published elsewhere or is not currently being considered for publication elsewhere, in any language. Applicable copyright laws and conventions must be followed. Copyright material (e.g. tables, figures or extensive quotations) must be reproduced only with appropriate permission and acknowledgement. Any work or words of other authors, contributors, or sources must be appropriately credited and referenced.

All the authors of a submitted manuscript must have direct scientific and academic contribution to the manuscript. The author(s) of the original research articles is defined as a person who is significantly involved in "conceptualization and design of the study", "collecting the data", "analyzing the data", "writing the manuscript", "reviewing the manuscript with a critical perspective" and "planning/conducting the study of the manuscript and/or revising it". Fund raising, data collection or supervision of the research group are not sufficient roles to be accepted as an author. The author(s) must meet all these criteria described above. The order of names in the author list of an article must be a co-decision and it must be indicated in the [Copyright Agreement Form](#).

The individuals who do not meet the authorship criteria but contributed to the study must take place in the acknowledgement section. Individuals providing technical support, assisting writing, providing a general support, providing material or financial support are examples to be indicated in acknowledgement section.

All authors must disclose all issues concerning financial relationship, conflict of interest, and competing interest that may potentially influence the results of the research or scientific judgment. When an author discovers a significant error or inaccuracy in his/her own published paper, it is the author's obligation to promptly cooperate with the Editor-in-Chief to provide retractions or corrections of mistakes.

Responsibility for the Editors, Reviewers and Review Process

Editors evaluate manuscripts for their scientific content without regard to ethnic origin, gender, sexual orientation, citizenship, religious belief, political or philosophy of the authors.

INFORMATION FOR AUTHORS

They provide a fair double-blind peer review of the submitted articles for publication. They ensure that all the information related to submitted manuscripts is kept as confidential before publishing.

Editors are responsible for the contents and overall quality of the publication. They must publish errata pages or make corrections when needed.

Editor does not allow any conflicts of interest between the authors, editors and reviewers. Only he has the full authority to assign a reviewer and is responsible for final decision for publication of the manuscripts in the Journal.

Reviewers evaluate manuscripts based on content without regard to ethnic origin, gender, sexual orientation, citizenship, religious belief, political or philosophy of the authors. They must have no conflict of interest with respect to the research, the authors and/or the research funders. Their judgments must be objective.

Reviewers should identify the relevant published work that has not been cited by the authors. They must ensure that all the information related to submitted manuscripts is kept as confidential and must report to the Editor if they are aware of copyright infringement and plagiarism on the author's side.

A reviewer who feels unqualified to review the topic of a manuscript or knows that its prompt review will be impossible should notify the Editor and excuse himself from the review process.

The editor informs the reviewers that the manuscripts are confidential information and that this is a privileged interaction. The reviewers and editorial board cannot discuss the manuscripts with other persons. The reviewers are not allowed to have copies of the manuscripts for personal use and they cannot share manuscripts with others. Unless the authors and editor permit, the reviews of referees cannot be published or disclosed. The anonymity of the referees is important. In particular situations, the editor may share the review of one reviewer with other reviewers to clarify a particular point.

Copyrigh Notice

Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International license (CC BY-NC 4.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>) and grant the Publisher non-exclusive commercial right to publish the work. CC BY-NC 4.0 license permits unrestricted, non-commercial use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

OPEN ACCESS STATEMENT

The journal is an open access journal and all content is freely available without charge to the user or his/her institution. Except for commercial purposes, users are allowed to read, download, copy,

INFORMATION FOR AUTHORS

print, search, or link to the full texts of the articles in this journal without asking prior permission from the publisher or the author. This is in accordance with the BOAI definition of open access.

The open access articles in the journal are licensed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) license.

PUBLICATION ETHICS AND PUBLICATION MALPRACTICE STATEMENT

Standards and Principles

Journal of Penal Law and Criminology (Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi) is committed to upholding the highest standards of publication ethics and pays regard to Principles of Transparency and Best Practice in Scholarly Publishing published by the Committee on Publication Ethics (COPE), the Directory of Open Access Journals (DOAJ), the Open Access Scholarly Publishers Association (OASPA), and the World Association of Medical Editors (WAME) on <https://publicationethics.org/resources/guidelines-new/principles-transparency-and-best-practice-scholarly-publishing>

All submissions must be original, unpublished (including as full text in conference proceedings), and not under the review of any other publication synchronously. Each manuscript is reviewed by one of the editors and at least two referees under double-blind peer review process. Plagiarism, duplication, fraud authorship/denied authorship, research/data fabrication, salami slicing/salami publication, breaching of copyrights, prevailing conflict of interest are unethical behaviors.

All manuscripts not in accordance with the accepted ethical standards will be removed from the publication. This also contains any possible malpractice discovered after the publication. In accordance with the code of conduct we will report any cases of suspected plagiarism or duplicate publishing.

MANUSCRIPT ORGANIZATION AND FORMAT

1. Manuscripts should be submitted online via <http://jplc.istanbul.edu.tr>
2. All the manuscripts submitted must be accompanied by a cover letter indicating that the manuscript is intended for publication, specifying the article category (i.e. research article etc.) and including information about the manuscript (see the Submission Checklist). In addition, a [Copyright Agreement Form](#) that has to be signed by all authors must be submitted.
3. A title page including author information must be submitted together with the manuscript. The title page is to include fully descriptive title of the manuscript and, affiliation, title, e-mail address, postal address, phone and fax number of the author(s) (see The Submission Checklist).
4. Apart from peer-reviewed manuscripts, reviews of judgements, book reviews, legislation assessments and informative notes are included within the Journal. The acceptance or the rejection of the above mentioned works is made by the Editorial Board.

INFORMATION FOR AUTHORS

5. All correspondence will be sent to the first-named author unless otherwise specified.
6. It is accepted that the submitted manuscripts are in line with the journal's rules. In case that violation of scientific research and ethical rules and too many writing errors are detected the manuscript would be rejected by the Editorial Board.
7. The typeface of the submitted manuscripts should be Times New Roman and font size should be 12-point, except for chapter headings which should be 14-point and footnotes which should be 10-point. Line spacing should be 1.5 pt. The footnotes must be placed at the bottom of the page.
8. The name(s) of author(s) should be given just beneath the title of the study aligned to the right. Also the affiliation, title, e-mail and phone of the author(s) must be indicated on the bottom of the page as a footnote marked with an asterisk (*).
9. The manuscripts should contain mainly these components: title, abstract and keywords; extended abstract, sections, footnotes and references.
10. Before the introduction part, there should be an abstract between 180 and 200 words in Turkish and English and an extended abstract only in English between 600-800 words, summarizing the scope, the purpose, the results of the study and the methodology used. Underneath the abstracts, three keywords that inform the reader about the content of the study should be specified in Turkish and in English.
11. Research article sections are ordered as follows: "Introduction", "Aim and Methodology", "Findings", "Discussion and Conclusion", "Endnotes", "References" and "Tables and Figures". For review and commentary articles, the article should start with the "Introduction" section where the purpose and the method is mentioned, go on with the other sections; and it should be finished with "Discussion and Conclusion" section followed by "Endnotes", "References" and "Tables and Figures".
12. A bibliography in alphabetical order according to the surname of the author/authors must be placed at the end of the manuscript. Besides, the sources used in the work should be placed within the footnotes or briefly in the text.
13. If the manuscript includes a table or graphic, raw data must be submitted as a separate Excel file together with the manuscript Word file. Tables, graphs and figures can be given with a number and a defining title if it is necessary to follow the idea of the article.
14. Authors are responsible for all statements made in their work submitted to the Journal for publication.
15. The author(s) can be asked to make some changes in their articles due to peer reviews.
16. The manuscripts submitted to the journal will not be returned whether they are published or not.

INFORMATION FOR AUTHORS

REFERENCES

Although references to review articles can be an efficient way to guide readers to a body of literature, review articles do not always reflect original work accurately. Readers should therefore be provided with direct references to original research sources whenever possible. On the other hand, extensive lists of references to original work on a topic can use excessive space on the printed page. Small numbers of references to key original papers often serve as well as more exhaustive lists, particularly since references can now be added to the electronic version of published papers, and since electronic literature searching allows readers to retrieve published literature efficiently. Papers accepted but not yet included in the issue are published online in the Early View section and they should be cited as “advance online publication”. Citing a “personal communication” should be avoided unless it provides essential information not available from a public source, in which case the name of the person and date of communication should be cited in parentheses in the text. For scientific articles, written permission and confirmation of accuracy from the source of a personal communication must be obtained.

Reference Style and Format

Journal of Penal Law and Criminology offers two options of referencing style. Authors could use either OSCOLA or APA 6. OSCOLA (Oxford Standard for the Citation of Legal Authorities) is published by the University of Oxford and detail and examples about the style can be found at <https://www.law.ox.ac.uk/research-subject-groups/publications/oscola>

Detail about the American Psychological Association’s APA 6 can be found at <http://www.apastyle.org>

APA6 Reference Examples

Citations in the Text

Citations must be indicated with the author surname and publication year within the parenthesis. If more than one citation is made within the same parenthesis, separate them with (;).

Samples:

More than one citation;

(Esin et al., 2002; Karasar, 1995)

Citation with one author;

(Akyolcu, 2007)

Citation with two authors;

(Sayiner & Demirci, 2007)

INFORMATION FOR AUTHORS

Citation with three, four, five authors;

First citation in the text: (Ailen, Ciambrune, & Welch, 2000) Subsequent citations in the text:

(Ailen et al., 2000)

Citations with more than six authors;

(Çavdar et al., 2003)

Citations in the Reference

All the citations done in the text should be listed in the References section in alphabetical order of author surname without numbering. Below given examples should be considered in citing the references.

Basic Reference Types

Book

a) Turkish Book

Karasar, N. (1995). *Araştırmalarda rapor hazırlama* (8th ed.) [Preparing research reports]. Ankara, Turkey: 3A Eğitim Danışmanlık Ltd.

b) Book Translated into Turkish

Mucchielli, A. (1991). *Zihniyetler* [Mindsets] (A. Kotil, Trans.). İstanbul, Turkey: İletişim Yayınları.

c) Edited Book

Ören, T., Üney, T., & Çölkesen, R. (Eds.). (2006). *Türkiye bilişim ansiklopedisi* [Turkish Encyclopedia of Informatics]. İstanbul, Turkey: Papatya Yayıncılık.

d) Turkish Book with Multiple Authors

Tonta, Y., Bitirim, Y., & Sever, H. (2002). *Türkçe arama motorlarında performans değerlendirme* [Performance evaluation in Turkish search engines]. Ankara, Turkey: Total Bilişim.

e) Book in English

Kamien R., & Kamien A. (2014). *Music: An appreciation*. New York, NY: McGraw-Hill Education.

f) Chapter in an Edited Book

Bassett, C. (2006). Cultural studies and new media. In G. Hall & C. Birchall (Eds.), *New cultural studies: Adventures in theory* (pp. 220–237). Edinburgh, UK: Edinburgh University Press.

g) Chapter in an Edited Book in Turkish

Erkmen, T. (2012). Örgüt kültürü: Fonksiyonları, öğeleri, işletme yönetimi ve liderlikteki

INFORMATION FOR AUTHORS

önemi [Organization culture: Its functions, elements and importance in leadership and business management]. In M. Zencirkıran (Ed.), *Örgüt sosyolojisi* [Organization sociology] (pp. 233–263). Bursa, Turkey: Dora Basım Yayın.

h) Book with the same organization as author and publisher

American Psychological Association. (2009). *Publication manual of the American psychological association* (6th ed.). Washington, DC: Author.

Article

a) Turkish Article

Mutlu, B., & Savaşer, S. (2007). Çocuğu ameliyat sonrası yoğun bakımda olan ebeveynlerde stres nedenleri ve azaltma girişimleri [Source and intervention reduction of stress for parents whose children are in intensive care unit after surgery]. *Istanbul University Florence Nightingale Journal of Nursing*, 15(60), 179–182.

b) English Article

de Cillia, R., Reisigl, M., & Wodak, R. (1999). The discursive construction of national identity. *Discourse and Society*, 10(2), 149–173. <http://dx.doi.org/10.1177/0957926599010002002>

c) Journal Article with DOI and More Than Seven Authors

Lal, H., Cunningham, A. L., Godeaux, O., Chlibek, R., Diez-Domingo, J., Hwang, S.-J. ... Heineman, T. C. (2015). Efficacy of an adjuvanted herpes zoster subunit vaccine in older adults. *New England Journal of Medicine*, 372, 2087–2096. <http://dx.doi.org/10.1056/NEJMoa1501184>

d) Journal Article from Web, without DOI

Sidani, S. (2003). Enhancing the evaluation of nursing care effectiveness. *Canadian Journal of Nursing Research*, 35(3), 26-38. Retrieved from <http://ejnr.mcgill.ca>

e) Journal Article with DOI

Turner, S. J. (2010). Website statistics 2.0: Using Google Analytics to measure library website effectiveness. *Technical Services Quarterly*, 27, 261–278. <http://dx.doi.org/10.1080/07317131003765910>

f) Advance Online Publication

Smith, J. A. (2010). Citing advance online publication: A review. *Journal of Psychology*. Advance online publication. <http://dx.doi.org/10.1037/a45d7867>

g) Article in a Magazine

Henry, W. A., III. (1990, April 9). Making the grade in today's schools. *Time*, 135, 28–31.

Doctoral Dissertation, Master's Thesis, Presentation, Proceeding

a) Dissertation/Thesis from a Commercial Database

Van Brunt, D. (1997). *Networked consumer health information systems* (Doctoral dissertation). Available from ProQuest Dissertations and Theses database. (UMI No. 9943436)

b) Dissertation/Thesis from an Institutional Database

Yaylalı-Yıldız, B. (2014). *University campuses as places of potential publicness: Exploring the political, social and cultural practices in Ege University* (Doctoral dissertation). Retrieved from Retrieved from: <http://library.iyte.edu.tr/tr/hizli-erisim/iyte-tez-portali>

c) Dissertation/Thesis from Web

Tonta, Y. A. (1992). *An analysis of search failures in online library catalogs* (Doctoral dissertation, University of California, Berkeley). Retrieved from <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~tonta/yayinlar/phd/ickapak.html>

d) Dissertation/Thesis abstracted in Dissertations Abstracts International

Appelbaum, L. G. (2005). Three studies of human information processing: Texture amplification, motion representation, and figure-ground segregation. *Dissertation Abstracts International: Section B. Sciences and Engineering*, 65(10), 5428.

e) Symposium Contribution

Krinsky-McHale, S. J., Zigman, W. B., & Silverman, W. (2012, August). Are neuropsychiatric symptoms markers of prodromal Alzheimer's disease in adults with Down syndrome? In W. B. Zigman (Chair), *Predictors of mild cognitive impairment, dementia, and mortality in adults with Down syndrome*. Symposium conducted at the meeting of the American Psychological Association, Orlando, FL.

f) Conference Paper Abstract Retrieved Online

Liu, S. (2005, May). *Defending against business crises with the help of intelligent agent based early warning solutions*. Paper presented at the Seventh International Conference on Enterprise Information Systems, Miami, FL. Abstract retrieved from http://www.iceis.org/iceis2005/abstracts_2005.htm

g) Conference Paper - In Regularly Published Proceedings and Retrieved Online

Herculano-Houzel, S., Collins, C. E., Wong, P., Kaas, J. H., & Lent, R. (2008). The basic nonuniformity of the cerebral cortex. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 105, 12593–12598. <http://dx.doi.org/10.1073/pnas.0805417105>

h) Proceeding in Book Form

Parsons, O. A., Pryzwansky, W. B., Weinstein, D. J., & Wiens, A. N. (1995). Taxonomy for psychology. In J. N. Reich, H. Sands, & A. N. Wiens (Eds.), *Education and training beyond the doctoral degree: Proceedings of the American Psychological Association National Conference on Postdoctoral Education and Training in Psychology* (pp. 45–50). Washington, DC: American Psychological Association.

INFORMATION FOR AUTHORS

i) Paper Presentation

Nguyen, C. A. (2012, August). *Humor and deception in advertising: When laughter may not be the best medicine*. Paper presented at the meeting of the American Psychological Association, Orlando, FL.

Other Sources

a) Newspaper Article

Browne, R. (2010, March 21). This brainless patient is no dummy. *Sydney Morning Herald*, 45.

b) Newspaper Article with no Author

New drug appears to sharply cut risk of death from heart failure.(1993, July 15). *The Washington Post*, p. A12.

c) Web Page/Blog Post

Bordwell, D. (2013, June 18). David Koepp: Making the world movie-sized [Web log post]. Retrieved from <http://www.davidbordwell.net/blog/page/27/>

d) Online Encyclopedia/Dictionary

Ignition. (1989). In *Oxford English online dictionary* (2nd ed.). Retrieved from <http://dictionary.oed.com>

Marcoux, A. (2008). Business ethics. In E. N. Zalta (Ed.). *The Stanford encyclopedia of philosophy*. Retrieved from <http://plato.stanford.edu/entries/ethics-business/>

OSCOLA Reference Examples

Primary Sources

Do not use full stops in abbreviations. Separate citations with a semi-colon.

Cases

Give the party names, followed by the neutral citation, followed by the *Law Reports* citation (eg AC, Ch, QB). If there is no neutral citation, give the *Law Reports* citation followed by the court in brackets. If the case is not reported in the *Law Reports*, cite the All ER or the WLR, or failing that a specialist report.

Corr v IBC Vehicles Ltd [2008] UKHL 13, [2008] 1 AC 884.

R (Roberts) v Parole Board [2004] EWCA Civ 1031, [2005] QB 410.

Page v Smith [1996] AC 155 (HL).

When pinpointing, give paragraph numbers in square brackets at the end of the citation. If the judgment has no paragraph numbers, provide the page number pinpoint after the court.

Callery v Gray [2001] EWCA Civ 1117, [2001] 1 WLR 2112 [42], [45].

Bunt v Tilley [2006] EWHC 407 (QB), [2006] 3 All ER 336 [1]–[37].

R v Leeds County Court, ex p Morris [1990] QB 523 (QB) 530–31.

INFORMATION FOR AUTHORS

If citing a particular judge:

Arcott v The Coal Authority [2004] EWCA Civ 892, [2005] Env LR 6 [27] (Laws LJ).

Statutes and statutory instruments

Act of Supremacy 1558.

Human Rights Act 1998, s 15(1)(b).

Penalties for Disorderly Behaviour (Amendment of Minimum Age) Order 2004, SI 2004/3166.

EU legislation and cases

Consolidated Version of the Treaty on European Union [2008] OJ C115/13.

Council Regulation (EC) 139/2004 on the control of concentrations between undertakings (EC Merger Regulation) [2004] OJ L24/1, art 5.

Case C-176/03 *Commission v Council* [2005] ECR I-7879, paras 47–48.

European Court of Human Rights

Omojudi v UK (2009) 51 EHRR 10.

Osman v UK ECHR 1998-VIII 3124.

Balogh v Hungary App no 47940/99 (ECHR, 20 July 2004).

Simpson v UK (1989) 64 DR 188.

Secondary Sources

Books

Give the author's name in the same form as in the publication, except in bibliographies, where you should give only the surname followed by the initial(s). Give relevant information about editions, translators and so forth before the publisher, and give page numbers at the end of the citation, after the brackets.

Thomas Hobbes, *Leviathan* (first published 1651, Penguin 1985) 268.

Gareth Jones, *Goff and Jones: The Law of Restitution* (1st supp, 7th edn, Sweet & Maxwell 2009).

K Zweigert and H Kötz, *An Introduction to Comparative Law* (Tony Weir tr, 3rd edn, OUP 1998).

Contributions to edited books

Francis Rose, 'The Evolution of the Species' in Andrew Burrows and Alan Rodger (eds), *Mapping the Law: Essays in Memory of Peter Birks* (OUP 2006).

Encyclopedias

Halsbury's Laws (5th edn, 2010) vol 57, para 53.

Journal articles

Paul Craig, 'Theory, "Pure Theory" and Values in Public Law' [2005] PL 440.

INFORMATION FOR AUTHORS

When pinpointing, put a comma between the first page of the article and the page pinpoint.

JAG Griffith, 'The Common Law and the Political Constitution' (2001) 117 LQR 42, 64.

Online journals

Graham Greenleaf, 'The Global Development of Free Access to Legal Information' (2010) 1(1) EJLT < <http://ejlt.org/article/view/17> > accessed 27 July 2010.

Command papers and Law Commission reports

Department for International Development, *Eliminating World Poverty: Building our Common Future* (White Paper, Cm 7656, 2009) ch 5.

Law Commission, *Reforming Bribery* (Law Com No 313, 2008) paras 3.12–3.17.

Websites and blogs

Sarah Cole, 'Virtual Friend Fires Employee' (*Naked Law*, 1 May 2009)
<www.nakedlaw.com/2009/05/index.html> accessed 19 November 2009.

Newspaper articles

Jane Croft, 'Supreme Court Warns on Quality' *Financial Times* (London, 1 July 2010) 3.

SUBMISSION CHECKLIST

Ensure that the following items are present:

- Cover letter to the editor
 - The category of the manuscript
 - Confirming that "the paper is not under consideration for publication in another journal".
 - Including disclosure of any commercial or financial involvement.
 - Confirming that last control for fluent English was done.
 - Confirming that journal policies detailed in Information for Authors have been reviewed.
 - Confirming that the references cited in the text and listed in the references section are in line with OSCOLA or APA6.
- Copyright Agreement Form
- Permission of previous published material if used in the present manuscript
- Title page
 - The category of the manuscript
 - The title of the manuscript both in the language of article and in English
 - All authors' names and affiliations (institution, faculty/department, city, country), e-mail addresses
 - Corresponding author's email address, full postal address, telephone and fax number
 - ORCIDs of all authors.

INFORMATION FOR AUTHORS

- Main manuscript document
 - The title of the manuscript both in the language of article and in English
 - Abstracts (180-200 words) both in the language of article and in English
 - Key words: 3 words both in the language of article and in English
 - Extended Abstract (600-800 words) in English for the articles which are not in English
 - Body text
 - Grant Support (if exists)
 - Conflict of interest (if exists)
 - Acknowledgement (if exists)
 - References
 - All tables, illustrations (figures) (including title, description, footnotes)

CONTACT INFO

Editor in Chief: Prof. Dr. Adem Sözüer

E-mail: asozuer@istanbul.edu.tr

Phone: + 90 212 440 01 05

Fax: +90 212 512 41 35

Website: <http://jplc.istanbul.edu.tr>

Email: jplc@istanbul.edu.tr

Adres: Istanbul University

Faculty of Law

Criminal Law and Criminology Research and Practice Center

34116, Beyazıt

Istanbul - Turkey

COPYRIGHT AGREEMENT FORM / TELİF HAKKI ANLAŞMASI FORMU

Istanbul University
İstanbul Üniversitesi

Journal name: Journal of Penal Law and Criminology
Dergi Adı: Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi

Copyright Agreement Form
Telif Hakkı Anlaşması Formu

Responsible/Corresponding Author Sorumlu Yazar	
Title of Manuscript Makalenin Başlığı	
Acceptance date Kabul Tarihi	
List of authors Yazarların Listesi	

Sıra No	Name - Surname Adı-Soyadı	E-mail E-Posta	Signature İmza	Date Tarih
1				
2				
3				
4				
5				

Manuscript Type (Research Article, Review, etc.) Makalenin türü (Araştırma makalesi, Derleme, v.b.)	
---	--

Responsible/Corresponding Author: Sorumlu Yazar:	
--	--

University/company/institution	Çalıştığı kurum	
Address	Posta adresi	
E-mail	E-posta	
Phone; mobile phone	Telefon no; GSM no	

The author(s) agrees that:
The manuscript submitted is his/her/their own original work, and has not been plagiarized from any prior work, all authors participated in the work in a substantive way, and are prepared to take public responsibility for the work, all authors have seen and approved the manuscript as submitted, the manuscript has not been published and is not being submitted or considered for publication elsewhere, the text, illustrations, and any other materials included in the manuscript do not infringe upon any existing copyright or other rights of anyone. İSTANBUL UNIVERSITY will publish the content under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) license that gives permission to copy and redistribute the material in any medium or format other than commercial purposes as well as remix, transform and build upon the material by providing appropriate credit to the original work.
The Contributor(s) or, if applicable the Contributor's Employer, retain(s) all proprietary rights in addition to copyright, patent rights.
I/We indemnify İSTANBUL UNIVERSITY and the Editors of the Journals, and hold them harmless from any loss, expense or damage occasioned by a claim or suit by a third party for copyright infringement, or any suit arising out of any breach of the foregoing warranties as a result of publication of my/our article. I/We also warrant that the article contains no libelous or unlawful statements, and does not contain material or instructions that might cause harm or injury. This Copyright Agreement Form must be signed/ratified by all authors. Separate copies of the form (completed in full) may be submitted by authors located at different institutions; however, all signatures must be original and authenticated.

Yazar(lar) aşağıdaki hususları kabul eder
Sunulan makalenin yazar(lar)ın orijinal çalışması olduğunu ve intihal yapmadıklarını,
Tüm yazarların bu çalışmaya aslı olarak katılmış olduklarını ve bu çalışma için her türlü sorumluluğu aldıklarını,
Tüm yazarların sunulan makalenin son halini gördüklerini ve onayladıklarını,
Makalenin başka bir yerde basılmadığını veya basılmak için sunulmadığını,
Makalede bulunan metnin, şekillerin ve dokümanların diğer şahıslara ait olan Telif Haklarını ihlal etmediğini kabul ve taahhüt ederler.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ'nin bu fikri eseri, Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası (CC BY-NC 4.0) lisansı ile yayınlamasına izin verirler. Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası (CC BY-NC 4.0) lisansı, eserin ticari kullanımı dışında her boyut ve formatta paylaşılmasına, kopyalanmasına, çoğaltılmasına ve orijinal esere uygun şekilde atıfta bulunmak kaydıyla yeniden düzenleme, dönüştürme ve eserin üzerine inşa etme dâhil adapte edilmesine izin verir.
Yazar(lar)ın veya varsa yazar(lar)ın işvereninin telif dâhil patent hakları, fikri mülkiyet hakları saklıdır.
Ben/Biz, telif hakkı ihlali nedeniyle üçüncü şahıslara vuku bulacak hak talebi veya açılacak davalarda İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ ve Dergi Editörlerinin hiçbir sorumluluğunun olmadığını, tüm sorumluluğun yazarlara ait olduğunu taahhüt ederim/ederiz.
Ayrıca Ben/Biz makalede hiçbir suç unsuru veya kanuna aykırı ifade bulunmadığını, araştırma yapılırken kanuna aykırı herhangi bir malzeme ve yöntem kullanılmadığını taahhüt ederim/ederiz.
Bu Telif Hakkı Anlaşması Formu tüm yazarlar tarafından imzalanmalıdır/onaylanmalıdır. Form farklı kurumlarda bulunan yazarlar tarafından ayrı kopyalar halinde doldurularak sunulabilir. Ancak, tüm imzaların orijinal veya kanıtlanabilir şekilde onaylı olması gerekir.

Responsible/Corresponding Author; Sorumlu Yazar;	Signature / İmza	Date / Tarih
	/...../.....

